

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

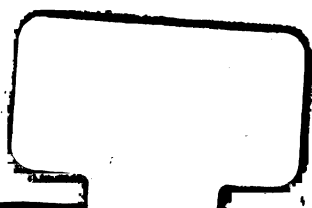
- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk <http://books.google.com/>

3 2044 057 025 074

TIDSKRIFT,
UTGIFVEN
AF
JURIDISKA FÖRENINGEN
I FINLAND.

TIONDE ÅRGÅNGEN.

1874.

HELSINGFORS,
TRYCKT HOS J. SIMELII ARFVINGAR,
1874 & 1875.

T

F

JUL 30 1996

Innehåll:

Afhandlingar, notiser, m. m.

	Sida.
Historisk öfversigt af Finlands lagstiftning beträffande skogshushållning, af J. N. Lang	1.
I hvad mån äro 6 § i 1 kap. Utsökningsbalken och 7 § i 14 kap. Rättegångsbalken ändrade? af F. Forsström	58.
I hvad mån äro 6 § 1 kap, U. B. och 7 § 14 kap. R. B., genom K. Förordn. den 26 Nov. 1866, angående falsk angivelse och annan ärekränkning, ändrade? af A. Br	245.
Minnesord öfver Johan Jakob Nordström, af G. Ehrström	68.
Om skogsafverkning i fråga om inteckning, af F. Forsström	117.
Äfven om inteckning till säkerhet för aftal om skogsafverkning, af G. Ehrström	125.
Aftalas i skogsafverkningskontrakten om nyttjo- eller om eganderätt? af F. Forsström	335.
Ännu om skogsafverkningsaftalets begrepp, af G. Ehrström	340.
Några ord angående tingsgästningen, af N. I. Fellman	131.
Transsumt af Kongl. Brefvet den 21 Juli 1727, angående, bland annat, tingsgästningen i Finland och notariers anställande vid domstolarne på landet	348.
Katedersocialisterna, af W. Lavonius	197, 293.
Lagstiftnings- och förvaltningsåtgärder i Sverige under åren 1872 och 1873, af R. C.	213.
Om betalningstvånget mot gäldenär, som till sina borgenärers förmöjande upplåtit all sin förmögenhet. 1. Den svenska lagstiftningen. Af R. Montgomery	310.
Juridiska Föreningens årsmöte den 17 Oktober 1874	189.
Notis om juridiska examina vid det finska universitetet	244.

Juridiska Föreningens förhandlingar.

Allmänna öfverläggningsämnen för Juridiska Föreningen under året 1871—1872	25.
--	-----

Juridiska Föreningens förhandlingar öfver förenämnda öfverläggningsämnen:

I. Allmän civil lag:

1. Hvarifrån vederlag för endera makans före äktenskapet sålda arfvejord bör utgå 29.
2. Om arfskifte får häfvas på "klander" inom tid, som Å. B. 13: 1 föreskrifver 32.
3. Hvem uppkommet öfverskott i konkursbo rätteligen tillhör 34.
4. Om icke vid lagfart de två sednare uppbuden och fastebref kunde afskaffas 37.
5. Är den, som egendom genom klander frånvinnes, skyldig att återbära afkomsten deraf? 40.
6. Om förord i försäkringsbref, att brandstod utbetalas till police-innehafvaren, kan minska inteckningshafvares rätt 43.
7. Kan köpares försummelse att lagfara med fastighet gifva förre egarens borgenär rätt till inteckning deri, äfven om det är kunnigt, att fastigheten icke mera tillhör gäldenären? 45.
8. Eger domstol, som meddelar inteckning, dervid ock utlåta sig om dess prioritet framför äldre inteckning hvars förmånsrätt afstås 48.
9. Eger det å förbindelseskraften af domstolen tecknade intyg om fastställd inteckning fullt vitsord derom? eller bör vid inteckningens förnyelse äfven inteckningsprotokollet företes? 49.
10. Till hvilken dag bör ränta å intecknad fordran utgå ur auktionsskilling för exekutivt såld fastighet? 50.
11. Borde icke handelsböckers beviskraft inskränkas till affärsmäns inbördes fordringar? samt landthandlande då äfven få åtnjuta sådan bevisningsrätt? 52.
12. Om icke sättet för ändringssökande i högre instans borde i civila och kriminella mål blifva enahanda . . 53.
13. Inom hvilken tid bör påstående om kostnadsersättning enligt R. B. 27: 1 framställas? 55.

II. Allmän kriminal lag:

1. Om det är lagenligt att häkta för brott, som enligt latitudinärt straffbud kan komma att straffas antingen med tukthus, eller ock med fängetse, eller hūter 98.
2. Om icke obehörigt tillegnande af förlagsrätt till industriell uppfinning samt till litteratur- och konstalster borde i lag stämplas såsom brott 101.
3. Om jemte straff enligt allmän lag för brott, hvilket begåtts sålunda att ett polisförbund derjemte blifvit öf-

vertrådt, vitet emot polisöfverträdelsen ock bör den skyldige ådömas	102.
4. Är den, som på god tro kommit i besittning af stulet gods, skyldig att utgifva detsamma utan lösen? . . .	105.
5. Är part, som låtit underrätts dom emot sig vinna laga kraft, berättigad att i fiskalisk väg vinna ersättning af domaren för den skada, han lidit?	109.
III. Speciel lag:	
1. Om icke gårdfarihandeln borde legaliseras, ordnas och beskattas	111.
2. Om, enligt K. F. 24 Febr. 1868, näringsrätt såsom fabrikanter är att meddelas den, hvars yrke bedrivs i vanlig boningslokal, utan maskiner eller annan särskild inredning	113.
3. Om 7 § 11 kap. i 1798 års Krigsartiklar, angående krigsmans hållande till allmänt arbete på obestämd tid för liderlighet, är ändrad genom K. F. den 23 Jan. 1865	115.
Särskild fråga i Wasa filialafdelning:	
Huru stort arvfvode tillkommer exekutorer, då protokollslösen af dem utmättningsvis indrivas?	116.

Rättsfall.

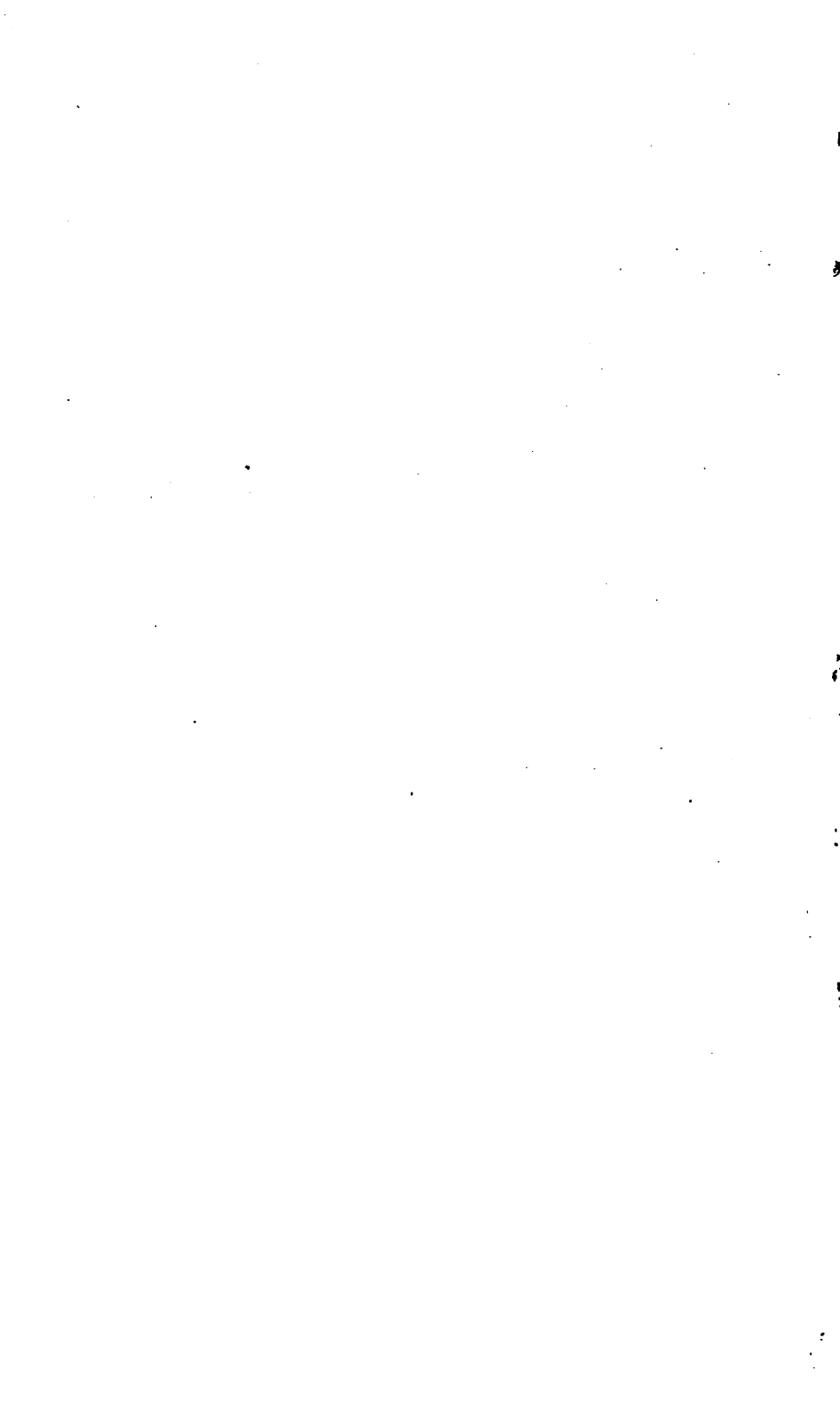
1. Dråp af moder & eget barn, föröfvadt under tillfällig sinnesrubbing	81.
2. Bör hvad för brottmål om böters nedsättande m. m. är uti 19 § 30 kap. R. B. (i Kejs. Förordn. den 27 April 1868) föreskrifvet, iakttagas äfven af den, som vill sig besvärå deröfver, att böter för förseelse i rättegång blifvit honom ådömda?	89.
3. Tillkommer det judiciell eller administrativ myndighet att upptaga besvär öfver guvernörs vägran att ingå i pröfning af klagan deröfver, att ansökning om rätt till ölförsäljning inom landskommun blifvit vid kommunalstämma afslagen?	90.
4. Få underdåniga besvär i mål, hvari offentlig åklagare förer tjenstetalan, genom guvernörsembete under omslag insändas till Kejsarliga Senatens Justitiedepartement	91.
5. Bör någon dömas till straff, för att han i handel begagnat väg, som blifvit behörigen krönt, men eljest varit af annan beskaffenhet, än gällande föreskrifter stadga? — Underdåniga besvär insända under omslag	92.
6. Klander af testamente, vid hvars underskrifvande endast ett vittne närvarit, och hvilket den klandrande	

arfvingen, som deri jemte andra insatts till testamenterie, först bevakat, men derefter inom laga tid klandrat	93.
7. Dråp utan uppsåt att döda, i följd af uppsåtligt knifhugg och efteråt uppkommen stelkramp	158.
8. Oloflig bränvinsförsäljning, eller icke?	164.
9. Om den fabriksidkare i Tammerfors tillerkända rätt att inom landet obehindrat försälja sina tillverkningar i någon mån blifvit inskränkt genom K. F. den 24 Febr. 1868	167.
10. Om kapellförsamling, som vid ny kyrkoherdes tillträde af moderförsamlingen derifrån afskiljes till särskildt pastorat, bör till denne tillträdares förmån deltaga uti istandsättandet af kyrkoherdebolet i moderförsamlingen	170.
11. Om arfvinge, hvilken såsom syssloman i sin aflidna moders konkurs utverkat försäljning af en boet tillhörig fastighet och i samma egenskap godkänt köpeanbudet, derigenom förverkat sin bördetalan	177.
12. Om tvenne personer i bolag erhållit immission i kronolägenhet under den enes värdskap och med rättighet för den andre att anlägga torp å lägenheten, samt den förstnämnde derefter får enskildt skatteköpa lägenheten: bör den andres rätt till torpanläggningen derigenom upphöra?	184.
13. Är extra kronobetjent, som förordnats att öfvervaka bränvinsförfattningarnes efterlefnad äfven utom sitt distrikt, berättigad att åtala bränvinsförbrytelse, som han uppdagat utom distriktet?	255.
14. Borgesförbindelse, ingången under dryckesrördt tillstånd. — 3 § 4 kap. U. B. tillämplig, eller icke?	257.
15. Är varuegare, som från tullkammare tullfritt utfått varor, pliktig att sedermera för desamma erlägga tullafgifter i anledning af annan tolkning af tulltaxan, som öfverordnad myndighet efteråt befalt tullkammaren iakttaga?	261.
16. Kan handelsbok, hvilken ej är inrättad i öfverensstämmelse med 2 mom. 1 § i K. Förordn. den 3 Mars 1868, i någon händelse tillerkännas det i samma förordning medgifna vitsord fullt, så att den får med ed sannas, utan afseende derpå, om edgång af motparten medgifves, eller icke?	264.
17. Fyllnadsborgen för ett af hypothecksföreningen före år 1869 utgifvet lån preskriberad, eller icke?	268.
18. Om kronofogdes åtgärd att till utmätning befordra ett utan fordringssegarens fullmakt för denne af annan in-	

- gifvet utslag innebär ett tjenstefel? — Forum för talan derå, när utmättningsordern utfärdats å annan ort, än der utmätningen skett. 273.
19. Straffbar bränvinsbränning och försäljning, eller icke? — Tillämpning i brottmålsprocessen af 33§ 17 kap. R. B. 277.
20. Kan löftesskrift, hvori orden "en för alla och alla för en" begagnats, men hvilken blott två löftesmän under-tecknat, förbinda desse till solidarisk ansvarighet för hela den gäld, för hvilken de borgat? 351.
21. Förolämpning. — Angrepp mot kvinnas blygsamhet, eller icke? 354.
22. Mord å hustru af hennes make. — Försök af denne att binda annan till brottet 357.
23. Är militär, som förlorat sin delaktighet i finska militärens enke- och pupillkassa, men af gunst och nåd förklarats berättigad till fortfarande delaktighet deri emot erläggande af föreskrifna afgifter, skyldig att betala afgifter äfven för den tid, hvarunder han ej egt del i kassan? 372.
- Utländska rättsfall, meddelade af Th. S:m 378.

Rättelser.

Sida	22	rad	3	nedifr. står:	1857;	läs:	1867
"	68	"	12	uppfir. "	deltaga;	"	deltager
"	142	"	17	nedifr. "	af Wasa Hofrätt;	"	af Wasa Hofrätt af- gifvet utlåtande
"	145	"	17	"	anhållan om;	"	anhållan om för- höjning af
"	274	"	15	uppfir. "	inhemtat;	"	inlemnad

Historisk öfversigt af Finlands lagstiftning beträffande skogshushållning.

Såsom faktor i nationalhushållningen spelar skogen i ett land en rol hvars stora betydelse väl icke af någon kan bestridas. Man må besinna i huru stor grad all mensklig verksamhet underlättas och är beroende af en mängd inrättningar och anstalter, till hvilka skogen levererat materialerna ss. byggnader, skepp m. m. och till huru många äfven mindre artiklar, afseende det dagliga lifvets mångfaldiga behof, råämnet vuxit i skogarne, och man skall kunna bilda sig en föreställning om deras betydelse för arbetet och produktionen. Det måste särskildt ännu framhållas, att skogen icke blott betjenar arbetet i stort, manufakturerna och industrin, utan också i väsentlig grad möjliggör arbete i smått, såsom t. ex. å våra landsbygder den viktiga handelslöjden, ty råvarans närhet och bekväma åtkomst är ett nödvändigt vilkor för denna produktionsart. Härmed är endast en sida af saken berörd. Såsom brännmaterial intager skogen ett ännu viktigare rum i samfundsekonomin och utgör i sådan egenkap under vissa förhållanden en absolut nödvändighetsvara. Sydliga länder, som värmas af solens glöd, kunna väl utan svårighet fylla sitt ringare behof af brännved med surrogater ss. sten- och brunkol eller torf, men i länder till exempel med Finlands breddgrad och klimat, der ingen sten- eller brunkol finnes att tillgå och der af bränntorfven, såsom innehållande värmegifvande ämnen endast till en viss procent, icke kan förväntas skydd mot vinterkölden, der är tillgång på skog för den fattigare klassen, som svårigen skall förmå bära kostnaderna af ett från aflägsnare orter hemtadt brännmaterial, ett lifsvilkor. Skogen öfvar vidare inflytande

på klimatet och växtligheten i ett land. På vetenskaplig väg kan bevisas, att skogarne innehafva egenskapen att attrahera moln och befordra nederbörd under den varma årstiden samt genom förmågan att hos sig bevara fuktighet, & andra sidan hindra dess alltför hastiga utdunstning, hvarjemte de utgöra ett värn mot öfversvämningar och häftiga vattenflöden. Dessa skäl äro talande nog för länder, der torka och öfversvämningar kunna förekomma i skadligt öfvermått, ehuru de för oss icke hafva synnerlig vikt. Vårt lands jordbruk lider mindre af skador genom torka än genom fuktighet och dess följeslagare frosten, och öfversvämningar låta icke heller i högre grad befara sig, der deras förutsättning höga långsluttande bergsträckningar saknas. Men helt och hållet kan skogens nytta i detta hänseende äfven hos oss icke förnekas. En stor auktoritet i frågan prof. Fries*) säger, "att den för våra nordiska länder så välgörande snöbetäckningen med skogarnes försvinnande ojemnt hopdrifves och hastigt smälter, hvarigenom barfrosten om våren, emot hvilken snötäcket skolat skydda, blir så förstörande"; och vidare "att genom skogarnes borttagande det skydd dessa lemnat mot höstens tidiga frostnätter går förloradt, samt att vinterkölden, om den än ej stegras, dock genom vindarnes fria spel blir mera intensiv och genomträngande". I frågan om skogens förhållande till växtligheten bör ännu en omständighet anmärkas. Det finnes i hvarje land en s. k. absolut skogsmark d. v. s. jordmån bestående af berggrund, sandmo och stenhölstrig mark, som icke är tjenlig till odling. Träden sträcka sina rötter så långt i jorden och sina kronor så högt i luften, att herrliga skogar kunna trifvas, der en liten växt har svårt att finna näring. Genom affallet från träden fortgår sedan i jorden en oafbruten humusbildning, som under tidens längd kan förvandla densamma till ett växtkraftigt fält, då deremot samma jord, utsatt för vindar och vattenflöden, skogens skydd förutan än mer skulle förlorat af sina för vegetationen nödiga beståndsdelar. Slutligen bidraga skogarne till att göra

*) Se C. E. Ljungbergs anförande i svenska landtbruks-akademien, infördt i Morgonbladet n:o 282 för 1873.

lifvet på landsbygden helsosamt och angenämt. "Jemte den öfriga vegetationen upptaga de den kolsyra, som blir fri vid alla jäsnings- och förbränningsprocesser och som utandas af alla djurs lungor och äfven ur det inre af jorden uppstiger på många ställen. Genom skogarnes upphörande blir en större mängd kolsyra qvar än som är tjenlig för det animaliska lifvets helsa"*)).

Med det ofvanstående hafva vi i hufvuddrag antydt, hvilket betydande rum ett lands skogar intaga i nationalhushållningen och hvilken vikt för staten således måste ligga derpå, att dessa icke vanvårdas. Emellertid är det af alla tiders erfarenhet besannadt, att få ekonomiska områden gifvas, der den enskilde mindre är benägen till sparsamhet och omtanke eller att tillgodose framtiden än i skogshushållning. Orsakerna dertill äro icke heller svåra att finna. Oafsedt det kulturstadium, då skogsrödning måste bedrivas i vidsträcktare skala såsom en första akt af odling, gifves det under samhällets utveckling en ganska lång tidrymd, hvarunder skogen är utsatt för en besinningslös och ohejdad sköfving af det skäl, att den såsom marknadsvara icke kan betinga sig något eller endast ett ringa pris. Och äfven vid mera framskridna förhållanden, då skogsprodukterna redan erhållit ett högre handelsvärde, kan man här af den enskilda icke förvänta samma beräknande omtanke vid nyttjandet, samma ifver att förbättra, samma obenägenhet att uppoffra framtida fördelar för ögonblickets vinst, som inom andra arter af hushållning, ty frukten af denna omtanke, dessa förbättringar och denna uppoffring kan till följd af skogens långsamma utveckling sällan blifva hans, som visat eller gjort dem, utan tillfaller en efterkommande. Då nu den utsigt, som förefinnes till skogarnes behöriga vårdande och bevarande, ställes i bredd med deras stora värde för det allmänna, torde väl hvarken befogenheten eller nödvändigheten af legislativa inskränkningar i den enskildes rätt att disponera öfver skogen kunna förnekas. Der individen af sitt eget välförstådda intresse drifves till att uppmärksamma framtiden och det kom-

*) Se Ljungberg, a. s.

mande, behöfver lagstiftningen blott undanrödja hindren för hans fria verksamhet, men der ett sådant motiv icke finnes kan och bör lagstiftningen blifva restriktiv, ty dess uppgift är att förlika stridiga intressen, icke blott individens utan äfven generationers.

Efter att sålunda hafva angifvit de synpunkter, hvarur lagstiftningen i skogshushållning i allmänhet bör betraktas, skola vi öfvergå till det egentliga föremålet för denna afhandling, en historisk öfversigt af vår egen lagstiftning i ämnet.

De första svenska hemmanen hafva uppkommit genom fri ockupation af det lediga landet. Det stod en hvar öppet att i obygderna rödja och bygga sig boningsplats, der han behagade. Sedan odlingen någon tid sålunda obehindradt försiggått, begynte nödvändigheten af gränsbestämningar göra sig gällande de efterhand uppkomna byarne, häraderna och landskapen emellan, då fråga uppstod om, hvilken kollektiv enhet det eller det hemmanet borde tillhöra eller huru långt delegare i den ena eller andra samfälligheten kunde få sträcka sina intågter. Man delade således den mellanliggande skogen, följande härvid den naturliga grundsatsen, att hvardera parten skulle få lika stor del eller hälften. Denna delning skedde samfällighetsvis — till skifte enskilda emellan fanns den tiden inga skäl — och sålunda uppkommo bya-, härads-, och något sednare sockneallmänningar. Kronoallmänningar funnos i början icke, ty kronan egde ingen annan rätt till den lediga skogsmarken, än den som tillkom hvarje enskild, att derstädes göra uppodlingar. På 1300 talet synes dock kronan på sätt eller annat hafva blifvit eller gjort sig till lottagare vid delningen af skogen åtminstone i Norrland och Finland, och i ett bref till höfdingen i Åbo d. 16 Januari 1411 talar Erik af Pommern om kronans allmänningar. I formelt afseende kan likväl den för kronans räkning skeddä ockupationen af obygderna först anses datera sig ifrån Gustaf I:s beryktade bref till några norrländska provinser den 20 April 1542, hvari förklaras, "att alla egor, som obygdaligga, höra Gud, konungen och Sverges krona till".

Sålunda uppkommen hvilar den äldsta jordbesittningen

i Sverge och Finland på odalrättens grund: odlaren blir tillika egare af jorden och hans eganderätt är icke inskränkt af några grundherrliga rättigheter. En gifven följd af denna grundsats var, att det tillkom jordegaren sjelf att bestämma om sin ekonomi, utan att staten eller någon annan var befogad, att derutinnan meddela honom föreskrifter. Egentliga statspolitiska stadganden kan man af denna anledning, icke heller hvad skogarne angår, finna i den äldre lagstiftningen, om man sålunda icke ville kalla det högre ansvar 18 kap. B. B. L. L. föreskrifver för åverkan af ek, bok och andra s. k. bärande träd på annans mark. Först sen den svenska samfunds-rätten under medeltidens senare hälft gjort bekant-skap med de då i det öfriga Europa gällande feodalistiska lärorna, vaknar hos regeringen lust att föreskrifva ordnings-reglor för jordens skötsel. Härefter är Gustaf I epokgörande för den svenska utvecklingshistorien, ty hörnstenarne till den följande tidens hela folk- och statshushållningslagstiftning äro lagda af honom. Också i vårt speciela ämne måste honom tillerkännas öfvervägande betydelse i anledning af det förenämnda brevet till Norrland. Dermed afsågs väl i främsta rummet förökandet af kronans inkomster, som är ett hufvuddrag i denna konungs regering, och dess rättsgrund får man söka i en nyss införd lära om grundregalet, hvartill icke fanns något stöd i de äldre lagarne, men den deri uttalade principen har, betraktad ur synpunkten af det för skogarne nyttiga, ett värde och berättigande, som tränger allt annat i bakgrunden. Just i våra dagar skall man törhända få det bästa tillfälle att uppskatta och erkänna vigten deraf, att en stor del af landets skogar kommit under statens omedelbara vård under tider, då sådant ännu kunnat ske utan svårare rättskränkingar eller kostnader.

Den ekonomiska lagstiftningen i skogshushållning kan således anses vidtaga från Gustaf I, ty vorden egare eller delegare af de flesta större skogsmarker, begynner kronan underlägga nyttjandet af desamma öfverhetlig kontroll. Då likväl odlingen i större delen af riket på hela detta århundrade icke kan antagas hafva hunnit så långt, att egentliga farhågor behöfva hos de styrande förutsättas, torde man kunna

härledda de förbud, som under denna tid utgåfvos mot svedjande och anläggning af torp och nybyggen utan tillstånd å ifrågavarande marker, mera ifrån skattläggningen än andra motiver*). Först under det 30 åriga kriget väckes omsorg för en bättre skogshushållning hos de makttegande i Sverge till följd af beröringen med Tyskland, der skogarne redan vunnit ett högre värde. Sedan grundsatsen, att också den enskilda egarens fria förfogningsrätt öfver skogen borde inskränkas, vunnit erkännande vid riksdagarne åren 1638, 1642 och 1643, utkommo de första skogsordningarne åren 1647 och 1664, hvilka inledas med betraktelser om, att kölden skulle tilltaga, bergsbruket lida nöd och byggnadsvirke snarligen komma att saknas, såvida skogarne icke behörigen aktades och vårdades. Lagstiftningen fortgår sedan på den inslagna vägen, att inskränka eganderätten, tills systemet i 1734 års lag och skogsordn. d. 19 Dec. samma år hinner sin fulla mognad. Från denna tid vidtager nemligen ett nytt utvecklingsskede, hvars liberalare skiftning redan låter spåra sig i kongl. förkl. den 5 April 1739 till sistnämnda skogsordning och dernäst föranleder till storskiftets genomförande, hvarjemte ifriga anstalter vidtagas till en fullständig revision af skogslagarne. Innan frågan härom ännu nått slutligt afgörande, blef Gustaf III af de politiska händelserna tvungen att utgifva den bekanta förordn. d. 21 Febr. 1789, deri skattebondens fulla eganderätt högtidligen bekräftas, och först senare, den 10 Dec. 1793 emanerade den nya skogsordningen, som kort derefter efterträdades af en förklaring, utgifven i form af en ny förordning den 1 Aug. 1805. I Finland liksom i Norrland synes tillämpningen af skogslagarne aldrig hafva varit sträng, men dessutom hafva under olika tider särskilda medgifvanden gjorts för dessa delar af riket**). Efter skilsmessan från Sverge och sedan storskiftet under förra hälften af innevarande århundrade blifvit till större delen verkställt, begynte behofvet af ny skogslag i vårt land göra sig känbart hufvudsakligen i afseende å dispositionen

*) Se kungl. förb. d. 1 Juli 1559 m. fl.

**) Se kungl. br. d. 20 Sept. 1692 och förkl. d. 5 April 1759 § 15.

af de vidsträckta skogsmarker, af hvilka kronan genom stor-skiftet kommit i besittning. För sådant ändamål nedsattes år 1842 en skogskomité, hvars förslag med vissa förändringar legat till grund för den nu gällande förordningen den 9 Sept. 1851.

Med ofvanstående data hafva vi blott inledningsvis velat belysa lagstiftningens historiska gång. En noggrannare utveckling af densammas innehåll blir föremål för nästföljande framställning, hvori vi sett oss föranlåtna att särskilja tre olika slag af skogar: sådana som icke blott egas utan äfven omedelbart vårdas och förvaltas af staten, statsskogar, vidare landskaps-, härads- och sockneallmänningar eller menighetsskogar och slutligen i enskild besittning varande skogar. En del af de sistnämnda äro visserligen kronans egendom, men väsentligen afvikande till sin ekonomiska bestäm-melse kunna de med statsskogarne icke lämpligen sammanställas.

Statsskogar. Genom Gustaf I:s merbemälda bref hade kronan formligen gjort sig till egare af alla utom bygdelagen belägna skogar, men då dessa ännu vid denna tid nästan öfver hela riket lågo i oskiftadt sammanhang med hvarandra, var det nödigt att åtgärder vidtogos till vinnande af erforderlig begränsning. Sådant skedde dock först i verk-sammare grad genom Karl XI, som i förordn. den 19 Dec. 1683 återupplifvade innehållet af Gustaf I:s bref och genom nedsättande af s. k. skogskommissioner fogade anstält om obygdernas afvittrande och skiljande från tillstötande lägenheter, åt hvilka skulle tilldelas så mycket skog kommissionerna pröfvade nödigt. Då likväl dessa för mycket tyckas hafva haft kronans fördelar i sigte, såg man sig efteråt föranlåten, att på hvarjehanda sätt rätta deras tillgöranden, hvar-före kronoallmänningarna till större delen först genom stor-skiftet blifvit från de privata egorne afvittrade och begränsade. I afseende å dispositionen af dessa allmänningar gälde det såsom stående regel i de äldre skogsförfattningarna ända till den senaste, att der skogen icke var erforderlig för den angränsande bygdens behof eller anslagen någon särskild industriell inrättning till hjälp och befordran, der skulle ny-

byggen få anläggas och efter behörig skattläggning åt husede odlare upplåtas med de vilkor och inskränkningar i afseende å skogens nyttjande kronohemmans åboer i allmänhet voro underkastade. Vid tillmätandet af skog åt sådana äldre konsumenter var man dock ingalunda njugg. Det låg i den äldre tidens hela betraktelsesätt, att trädvarornas stigande i pris vore riksförderlig, hvarföre odlingar till ex. i bergslagen vid höga åverkansböter voro helt och hållet förbjudna, men också å andra orter var det landshöfdingarne anbefaldt, att noga undersöka, om någon knapphet i skogstillgångarna för framtiden vore att befara, innan nybyggnadsanläggning beviljades. Utan tillstånd hade ingen rätt att svedja eller anlägga torp och gårdar i kronans skogar vid äfventyr att mista gården och blifva från lägenheten förjagad*). Det härvid egentligen anmärkningsvärda är, att kronan i äldre tider endast förbehåller sig rolen af öfvervakare. Af författningarna kan man ingenstädes finna, att staten velat förbehålla sig någon del af skogsmarkerna, och ehuru antagligt är, att sådant i mindre skala skett,ingo dock dessa kronan förbehållna lotter blott den inskränkta bestämmelsen af "konungens enskilda parker och djurgårdar". Sistnämnda slag af skogar räkna i Sverige mycket hög ålder och kunna anses leda sitt första ursprung ifrån det s. k. Upsala-ödet, hvilket såsom Botin anmärker mera tyckes hafva bestått i parker och djurgårdar än i uppbrukad jord och denna mening har också stöd i 34 kap. K. B. L. L. der det heter att "konungens parker äro konungens särskilda egor såsom Upsala-öde och annat dylikt". Vid högsta åverkans bot fridlysta mot allt slags ohägn, stodo de under tillsyn och öfvervakning af en särskild jägeristat, bestående af riksjägemästaren, senare kallad öfverhofjägemästare, jägemästare, hejderidare och skogsvakter**). Då kronans eget behof af virke till byggande af krigsfartyg, fästningar m. m. icke beqväm-

*) Se härom de förut uppräknade skogsordningarne äfvensom k. mand. d. 4 April 1546; k. plak. till nordl. 1559; k. br. d. 27 Juli 1739 om nyb. anl. i Karelen; förkl. d. 5 April 1759, § 7 m. fl.

**) Anm. Af dylika kronoparker nämnes i Finland allenast Åland.

ligen på annat sätt kunde fyllas, togos parkerna i anspråk, men för öfrigt afsågo de endast att tjena de kungliga till förlustelse- och jagtplatser och att förse hofstaffeln med vildt*).

Den oerhörda utveckling handeln och industrin under detta århundrade vunnit, har i hög grad uppdrifvit konsumtionen af trädvaror och derigenom också i mångfaldig måtto förhöjt skogarnes värde. Efter det tillgängligare länders skogstillgångar blifvit uttömda, begynte äfven Finlands skogar blifva begärliga för spekulationen, medan å andra sidan delningen af de samfälda skogarne och den i 1789 års förordning medgifna skatteköpsrätten öppnat vägen till en ej ringa del af desamma. Nu riktades uppmärksamheten vid de ringa utsigter, som förefunnos till skogsbesparing för framtida behof af enskilda, och den åsigt bragtes till mognad, att staten i allmänhet vore bättre skogshushållare än den privata innehafvaren, hvarföre kronoskogarne framdeles borde ställas under statens omedelbara vård och förvaltning till bedrivande af skogskultur och för att i en kommande tid utgöra reservfond åt hela landet. Denna väg har vår nyaste lagstiftning inslagit.

Enligt 1851 års förordn. jemförd med 1848 års landtm. regl. disponeras kronans utom bygdelagen belägna skogar och genom storskiften uppkomna öfverloppsjord på följande sätt: *a) till kronopark* skola alla sådana större skiften användas, som i ett sammanhang innefatta växtlig skogsmark. Finnes å ett sådant område, som till kronopark är tjenligt, nybygge, som hvarken tillkommit med behörigt tillstånd eller genom urminneshäfd kan försvaras, och är dess bibehållande skadligt för skogshushållningen, skall det utdömas (§§ 2, 3 och 4 1851 års förordn.). Är marken till park deremot icke användbar och har såsom öfverloppsjord blifvit från en samfällighet utbruten skall den upplåtas åt delegarene i samma samfällighet antingen *b) till anläggning af nybygge*, när lägenhet dertill är, eller ock *c) förenas med deras gamla*

*) Se k. instr. d. 30 Maj 1638, k. res. d. 14 Aug. 1682, k. fd. d. 3 Febr. 1691 och k. instr. d. 4 Jan. 1780.

hemman, mot förhöjning af mantalet och skatt eller mot särskild skogsränta, (§ 3 skogsordn. jmf § 149 landtm. regl.). Eger såkallad optionsrätt icke rum kan skogen begagnas *d) till anläggning af kronotorp* med dagsverkskyldighet till närmaste kronopark (§ 3 skogsordn.) eller *e) till kappelans- och klockarebol*, då sådana behövas (§ 157 landtm. regl.), eller genom offentligt utrop utbjudas på arrende för viss tid *f) åt bergverk, bruk* och annan industriel inrättning (§§ 10 – 18 skogsordn.) samt i de landsorter, der tillverkning af tjära utgör en allmän och hufvudsaklig näringsgren upplåtas *g) till tjärubrännning* (§ 29 skogsordn.). Mossor och kärr kunna lemnas *h) åt hugade odlare* på viss tid och ränta till kronan, och slutligen får virke tagas från kronoskog *i) till landsvägabyggnad* (§§ 6 och 7 skogsordn.).

Uppsigten af kronoskogarne i allmänhet tillkommer guvernörerne, hvar i sitt län, men för vården af de ofvannämnda kronoparkerna, hvilka uteslutande äro ämnade till skogskultur, inrättades genom förordn. den 14 Jan. 1851 en provisorisk forststat, bestående af 17 personer. Denna befanns dock otillräcklig, hvarföre efter förslag af den särskildt för ändamålet inkallade baron v. Berg, kongl. sachsiskt öfverforstråd, ny organisation anbefalldes af forststaten genom kungörelsen den 7 Maj 1859, hvarjemte för förvaltningen af kronoparkerna instruktion utgafs den 15 Maj samma år. Enligt dessa indelades kronoparkerna i landet i inspektions-distrikter, revierer och bevakningsområden, för hvilka en öfverforstmästare anställdes i hvarje inspektionsdistrikt, en forstmästare i hvarje revier och en skogsvakt i hvarje bevakningsområde. Derjemte blef ett forstinstitut inrättadt å Evois kronopark i Lampis socken 1858 samt en särskild forststyrelse för vården och förvaltningen af kronoskogarne genom förordningen den 1 Aug. 1863.

I sammanhang med statsskogarne böra vi också omnämna de såkallade *bärande träd*, till hvilka kronan i äldre lagar fått regal rätt. Grunden till denna torde kunna sökas i Gustaf I:s mandat den 28 Febr. 1558, deri en hvar förbjudes att fälla eller annorlunda skada ek, bok, apel, hassel, rönn och hägg såsom varande nyttiga "till skeppsbyggnadens

behof, rikssens tjänst, svinföda och andra nödtorfter⁷. Ehuru osäkert är, huruvida frälse och skattemän i början varit under detta förbud inbegripna, synes det dock senare hafva blifvit sålunda tillämpadt, ty i adl. priv. 1617 hafva frälsemännen aktat nödigt, att uttryckligen förbehålla sig eganderätten till sådana träd i sina innehafvande frälse-skogar, och dervid har det sedermera fått förblifva. Å allmänningar, skatte- och kronohemman blef deremot förbudet ytterligare inskräpft genom de i sammanhang med skogsordningarne utfärdade författningarne om bärande träd 1647 och 1664; ingen egde i sagde skogar utan landshöfdingens medgifvande fälla eller svedja bärande träd vid laga bot och förpligtelse att plantera andra i stället. Skattemans eganderätt är här ännu icke fullt bestridd, ty det heter, att om hemmansinnehavaren sjelf afverkat skulle skadeståndet tillfalla kronan, jordegaren deremot, om sådant begåts af främmande, men sedan 1734 års lag i XIII : I B. B. bestämt, att då ek, bok, apel och oxel oföfligen fälldes, skulle "träns värde gäldas till konungen", kan kronans exklusiva rätt härutinnan anses fullt uttalad. I senare författningar hafva likväl särskilda medgifvanden gjorts krono- och skattehemmans åboer till uppmuntran af dylika virkesnyttiga trädslags kultur, såsom fri dispositionsrätt till hälften af alla ekar, som af kronan kunde försäljas m. m.*), hvarjemte de fridlysta träderna i förordn. den 21 Febr. 1789 inskränktes till ek och bok samt i 1805 års skogsordning till endast ek. Sistnämnda förordning tilldelar allmogen derjemte en viss stubbelön för alla i dess skogar till kronans behof fällda ekar efter bifogad taxa. Enligt 1851 års skogsordn. ville det synas, som om kronans rätt icke blott till ek utan äfven bok vore upplifvad å skattehemman, ty det heter i § 35, att 1789 års förordn. skulle lända till efterrättelse, men sistbemälda trädslag torde i Finland icke förekomma annorlunda än i planteradt tillstånd. Å kronohemman och boställen äro ek, lärkträd, masteträd, mastespiror och andra storverksträd kronan förbehållna, bland hvilka lärkträd från 1871 års boställsordn. fått bortfalla (§ 31 skogsord. samt § 40 boställsordn.).

*) Se förordn. d. 23 Mars 1742 samt d. 10 Jan. 1746.

Menighetsskogar. Såsom man af de omständigheter kan sluta, hvarunder sådana skogar uppstått, betraktades lands-, härads- och sockneallmanningarne i början helt och hållet såsom privat egendom, hvilken delegarene kunde nyttja efter öfverenskommelse. Vid nyare tidens början förlorade landskapen och häradena efterhand sin betydelse af kommunala samfund, hvarföre kronan tillvällade sig rätten att disponera om allmanningarna, och sålunda hafva dessa i lagstiftningen kommit att intaga en sväfvande ställning emellan privata och kronoskogar. Enligt 1647 och 1664 års skogsordningar fingo allmanningarna nyttjas af dem, som inom länet, häradet eller socknen bosatta voro till husbehof, men ej till afsalu och icke heller till gård, som annorstädes var belägen; till svedjande, anläggning af torp och sågar skulle tillstånd sökas vid tinget. Allmanningarnas natur af privat egendom var dock dermed ännu icke förnekad, ty härads- och lagmanstingen utgjorde för de ifrågavarande menigheterna ett slags kommunala förvaltningsorganer, hvarföre tillståndssökandet kan anses såsom en blott civilrättslig inskränkning, ämnad att betrygga icke så mycket kronans som andra delegares rätt. I 1734 års lag och skogsordningen af samma år är förhållandet redan annat. Der säges att de inom kommunen boende, som voro i afsaknad af något på sina egna egor, kunde från dess allmanning njuta sitt behof, men innan friska, till virke eller bränsle tjenliga trädbestånd finge nedhuggas eller svedjor fällas, borde anmälan derom göras vid tinget, som skulle utlåta sig öfver vidden och beskaffenheten af sökandens behof, hvarefter landshöfdingen egde afgöra sjelfva ansökningsfrågan samt genom jägeri- och skogsbetjeningen låta utsyna stället, der afverkningen borde ske. Anläggning af torp och sågar äfvensom afverkning af masteträd å allmanningar voro under inga vilkor tillåtna. Till dessa restriktioner, som icke lemna mycket kvar af den ursprungliga eganderätten, kommer i 1793 och 1805 års skogsordningar det ytterligare tillägg, att landshöfdingarne åtminstone hvar 6:te år borde upprätta förslag till hushållsplan för menighetsskogarne, innehållande bestämmning, till hvilket högsta belopp afverkningen årligen finge uppgå. Med hän-

seende till sockneallmänningarna har likväl den privata eganderätten lemnats mera oantastad. I 1647 och 1664 års skogsordningar likställas de väl med andra allmänningar men redan kongl. förordningen den 3 Febr. 1691 tillåter sockneboerna, att till skogbehöfvande utom socknen afyttra, hvad nödigt funnes, för hvilket ändamål vissa uppsyningsmän borde inför häradsrätten utväljas och förordnas. Genom förklaringen 1739 medgafs vidare att dylika menighetsskogar finge delegarene emellan skiftas, hvilken tillåtelse 1805 års skogsordning vidfogat det vilkor, att 4 tunland borde belöpa sig på hvarje helt mantal. Intilldess allmänningarna blifvit skiftade, egde socknemännen sjelfva hålla tillsyn och vård öfver desamma.

Af dessa stadganden har Finland endast haft ringa kännning. Skogarne hade i allmänhet ännu icke fått det värde, att någon mera omfattande delning af desamma hade behöft ifrågakomma vid den tid, då kronan redan gjorde anspråk på all ointagen mark. Sockneallmänningar hafva dock förekommit i sydvästra delen af landet, men härads- och landsallmänningar ingenstädes, hvilket har sin grund deri, att häradena och landskapen här aldrig utgjort kommunala samfund i högre mening utan endast förvaltnings- och rättskipningsdistrikt. Enligt 42 § i 1851 års skogsordn. skola hemmansegarene i socknen, der allmänning af ifrågavarande slag finnes, vid socknestämma öfverenskomma och besluta om sättet för dess nyttjande, eller i händelse af stridighet öfverlemna åt domaren att härom bestämma.

I enskild besittning varande skogar. Sverges äldre ekonomiska lagstiftning är bygd på en misstro till all enskild omtanke och urskiljning, som är betecknande för alla absolutistiska regeringar. Af detta skäl åtnöjde man sig icke med att genom tulltariffer, in- och utförselförbud endast reglera hushållningen i dess allmänhet, man ingrep direkte äfven i den privata ekonomins minsta detaljer, föreskref prov- och läroår för handverkare och fabrikanter, jagade bönhasar och fuskare, bestämde längden och bredden på hus, mängden af diken och gärdesgårdar vid jordbruket m. m. En sådan period af öfverdrifven omsorg är icke heller för

den privata skogshushållningen obekant, ehuru väl vidsträcktare fullmakt härutinnan kan lagstiftningen tillerkännas. Såsom vi redan antydtt är det först i 1647 års skogsordning, de enskildas eganderätt till skogen underkastas legislativa inskränkningar ur rent ekonomirättslig synpunkt, ty hvad äldre lagar innehålla om ockupation, om oskift skog, om landbos nyttjorätt m. m. är af civilrättslig natur och åsyftar blott att reglera individers inbördes rättigheter. Nästnämnda förordning och den dermed nära förvandta af år 1664 erkänna frälse- och skattemans rätt att nyttja eller låta nyttja sina hemmans enskilda skog såväl till husbehof som afsalu, att hugga sågetimmer och ved, rödja åker och äng, anlägga torp efter eget behag utan intrång och åtalan från kronobetjenningens sida, men hvad svedjande angick borde sådant icke ske, der maste- och timmerskog eller bärande träd växte samt annorstädes blott till uppodling af ständig åker och äng eller mulbetets förbättrande, efter det i sistnämnda fall vissa synmän pröfvat och godkänt nyttan deraf. Oskifta byaegor voro derjemte de naturliga inskränkningar underkastade, som betingades af deras egenskap af samegendom, att ingen egde nyttja gemensam skog till afsalu eller till lägenhet utom byn, ej heller göra derå intaga eller uppodling eller anlägga torp, backstuga och säg utan alla delegares samtycke. I bergslagen borde svedjebruk endast undantagsvis bedrivas, å kronohemman icke utan landshöfdingens lof och minne.

Vi hafva här principen uttalad, att de enskildes rätt att svedja bör inskränkas och underläggas behörig kontroll. Att åt denna gifva tillbörligt eftertryck blef målet för den nästföljande tidens sträfvan i skogshushållningslagstiftning. I sådant afseende emanerade under Karl XI:s regering författningar, hvilka dels strängerade öfvervakningen, såsom bestämningarna, att till svedjande äfven häradersrättsdom borde sökas, att icke blott jordbruket utan äfven skogens skötsel skulle utgöra föremål för de periodiska husesynerna m. m., dels skärpte ansvaret för otillåtet svedjebruk*). Dervid gjordes i början ingen åtskilnad emellan frälse- och skattehem-

*) Se husesynsordn. 1681, regl. 1689 och k. br. d. 24 Mars 1698.

man, men då det ekonomiska förmynderskapet begynte blifva mer och mer besvärligt, förstod adeln göra sig detsamma qvitt. I 25 § senare mom. af 1723 års adl. priv. förklarades nemligen: "som det står hvar och en adelsman fritt, att göra sig sitt gods och egendom så nyttigt som han kan, så skola våra embetsmän och fogdar intet vara adelen hinderliga, ej heller befatta sig med frelsegodsen vidare, än att uppbära hvad oss och kronan deraf utgöras bör".

Man skulle mycket misstaga sig, om man i de medgifvanden 1723 års adl. priv. göra i afseende å frälsehemmans häfd trodde sig finna en ny statspolitisk regel, uttalad såsom uttryck af tidens redan vunna erfarenhet och insigt. Det behöfves endast en flyktig blick i den ekonomiska lagstiftningen under närmast påföljande tid för att finna nitet att lyckliggöra samhället med lagbud och föreskrifter oförminskadt.

Hvad särskildt skogshushållningen angår, har ingen tid att uppvisa ett mera detaljeradt hushållsreglemente än det, som ingår i 1734 års lag och skogsordn. samma år. Frälsehemmans innehafvares enligt privilegierna vunna rätt att fritt disponera öfver sina hemman tillät visserligen icke heller i förhållande till skogen några lagföreskrifters meddelande, men å skatte- och kronohemman ville man genom sådana förebygga allt missbruk. I den mening inskränktes först och främst allt svedjande utan lof å sagde lägenheter till inhägnade egor (åkergräde, äng och beteshage). Derut öfver fick sådant ske endast med konungens befallningshafvandes begifvande samt föregående syn och pröfning af häradersrätt till uppodling af åker och äng eller mulbetets förbättrande, men i hvarje fall med iakttagande deraf, att bärande träd, masteträd, skepps- och timmervirke icke skadades. Vidare gjordes icke blott anläggning af nya torp, men äfven beståndet af redan befintliga beroende af kon. befallningshafvandes tillstånd och häradersrättens pröfning, som noga skulle undersöka, huruvida sådana torp kunde bibehållas "utan skada för kongl. Majestät, landet, berg- eller manufakturverken, seglationen och handeln". Slutligen föreskrefs med vitesansvar i afseende å nyttjandet af skogen: att till vedbrand borde tagas torra träd, vindfällan och qvistar innan friska

träd fälldes, (B. B. 10 : 8); till tjärubräkning användas endast stubbar, rötter och odugliga träd (skogsordn. § 23); till hägnad begagnas jordvallar och stengårdsgårdar (§ 16); till löf- och näfvertäkt och åt getter friska löfträd icke fällas; afverkning icke föröfvas genom safvande och till löfsalars uppsättande (§ 31); stubb icke huggas högre än 1 aln öfver jorden, (§ 16); för hvarje lönn, lind, alm, ask och andra nyttiga träd, som fälldes, skulle andra planteras i stället och isynnerhet borde de å slättbygden boende tillhållas att plantera alla slags löfträd, hvarje matlag minst 12 st. om året, (B. B. 13 : 5 jemförd med skogsordn. § 32). Afverkning ifrån kronohemman och oskifta egor utöfver gårdsbrukets behof var liksom förut beroende af landshöfdingens eller andra delegares medgifvande.

Öfvervakningen af reglementets behöriga efterlefnad ålåg kronobetjeningen. Derom stadgades i XXVII 1, 2 och 6 B. B. att kronofogde eller länsman hvar tredje år eller oftare skulle med två af nämnden skåda, huru bonde å kronojord hade bygt och häfdat, samt å skattejord, när missbyggnad och vanhäfd derå märktes; syneinstrumentet skulle sedan inlemnas till rätten, och befanns skog vara öfver nödtorften och olagliga brukad och utödd, skulle den skyldige böta efter lag.

Ett stadgande anmärkningsvärdt också derföre, att det fått qvarstå i lagstiftningen principiellt ända till år 1861 finnes i 1734 års skogsordning om sågar. Dessa inrättningar, som i nordén äro mycket gamla, hade redan länge ådragit sig sneda blickar från den äldre tidens statspolitici såsom skadliga för det inhemska skeppsbyggeriet, af hvilken anledning nu i 21 § skogsordn. föreskrefs, att landshöfdingarne borde, innan tillstånd till anläggning af ny såg beviljades, noga pröfva att skogarne för framtiden icke blefve otillräckliga, samt att häradersrätterna på deras föranstaltande skulle anställa undersökningar om skogstillgången och derefter föreslå för alla såväl gamla som nya å skatte- och kronohemman inrättade sågar ett visst quantum stock till årlig sågning.

Det vore icke rättvisa, om man påstod, att våra äldre lagstiftare hafva varit blinda för skogssköfving. Man har

tvärtom svårt att undertrycka en viss förvåning i anledning af det bekymmer skogarnes minskning inger de styrande, då man genomgår skogslagarna från 17 och 18 århundradena. Men saken har sin förklaring: denna som det tyckes öfverdrifna farhåga för skogsbrist är icke annat än ett bemödande att förekomma trädvaruprisernas stigande, hvori man den tiden såg hela den skogskonsumerande industrins ruin. Af denna anledning försvårade man odlingen af skogsmarkerna, inskränkte sågningsrätten, reserverade vidsträckta skogsarealer för alla slags industriella inrättningar isynnerhet bergverken, förbjöd allmogen export af trädvaror, och slutligen ansåg man sig å vissa orter i afseende å timmerhandeln böra fixera icke blott till hvilket högsta belopp, utan också till hvilket pris och hvilken såg skogsegaren skulle få leverera sin vara*). Emellan ett tillstånd af trädvarornas dyrhet och skogsbrist förefinnes en skilnad, hvars stora betydelse icke var uppfattad. Den förra inträder af sig sjelf under odlingens framskridande och bör icke motarbetas, ty deraf ensamt kan sparsamhet i nyttjandet och omsorgsfullare vård af skogen förväntas, hvaremot den senare med rätta kan och bör föranleda till preventiva åtgärder. Då 1734 års skogslagar velat hafva låga priser tillsammans med sparsam hushållning, hade man tänkt sig en förening, som nationalekonomiskt är omöjlig. Ingen statsmakt i världen besitter förmågan, att hindra misshushållning med egendom, som skattas ringa, ty misshushållningen och priserna stå till hvarandra i ett motsatt förhållande: den förra är relativt störst, då de senare stå lägst och tvärtom.

Restriktionernas öfverdrifna stränghet och olämplighet begynte ock snart falla i ögonen. Redan i 1739 års förklaring säges om 1734 års skogsordn., att denna icke till alla delar var lämplig, hvarföre vissa lokala modifikationer deri göras. Genom senare resolutioner medgafs skatteman frihet att anlägga torp, utan att skattläggning behöfde ske, samt rätt att bygga sågar för eget behof och att dermed jemväl betjena sina grannar, då äldre sågverk ej deraf ledo skada,

*) Se förordn. d. 16 Juni 1729.

äfvensom de stränga inskränkningarna i timmerhandeln upphäfdes m. m.*). Men alla dessa koncessioner hafva endast underordnad betydelse i förhållande till de stora förändringar, som inträffade i hela jordnäringslagstiftningen under senare hälften af 1700 talet med den genom storskiftet verkställda delningen af de oskifta byaegorne och Gustaf III:s förordning den 21 Febr. 1789.

Privategendom har sent utvecklats vid skogsmarkerna. Redan under solskiftets tid var skifte af skog delegarene emellan tillåtet utan att sådant i större skala synes hafva skett. Nu begynte styrelsen påskynda denna delning såsom ett medel att hos de enskilde väcka intresse för bättre skogsvård och slutligen gjordes densamma obligatorisk. Åtgärden har utan tvifvel befordrat den ekonomiska utvecklingen, ty olägenheterna af kondominium äro icke små, men en annan sak är, huruvida det åsyftade ändamålet, skogarnes bevarande, dermed har kunnat vinnas. Parcellering bidrager i allmänhet icke till skogskulturens befrämjande, hvilken måste bedrivas extensivt, emedan kapital och arbete endast i mindre grad dervid medverka. Men åtgärdens gynnsamma inflytande måste också just sökas deri, att den bidragit till en minskning i skogsöfverflödet och en stegring af skogarnes konkreta värde.

I 1789 års förordn. åter upplifvas först skatteköpsrätten till kronohemman, sådan den blifvit medgifven i förordn. den 19 Sept. 1723, hvarefter i § 2 säges, att "alla skattemän, ehvad de innehafva hemman, som redan ifrån oss och kronan äro försålda eller hädanefters kunna försälas, eller ock urgamla skattehemman, äga öfver hemmanet och dess genom laga refning och rågång fastställda byamål, både uti in och utegor samt skog och mark med derå varande fiske, jagt och djurfång uti allt lika orubbelig ägande och lika fri dispositionsrätt, som frälseman öfver frälsehemman enligt privilegier, lag och författningar, dock att derifrån undantagas de för K. M:ts och kronans behof tjenliga eke-, boke- och

*) k. förordn. den 25 Nov. 1740; k. res. d. 29 Nov. 1756, § 34; k. res. d. 23 Juni 1752, § 54.

masteträd, hvarmed efter förra författningar bör förfarasⁿ. Genom denna vigtiga förordn. var hela det föregående systemet af restriktioner, påbud och kontroll kastadt öfverända, och icke blott skatte- utan medelbarligen äfven kronhemman ställda till sina innehafvares fria förfogande.

Vi hafva dock legislativa inskränkningar i den privata skogshushållningen af senare datum än 1789. Om dessa måste till en början anmärkas, att då 1789 års förordn. i Förenings- och Säkerhetsakten den 21 Februari och 3 April samma år erhållit kraft af grundlag och adliga priv. af år 1723 derjemte i samma akt blifvit bekräftade, hafva nämnda inskränkningar, såvidt frälse- och skattehemman angå, tillkommit i strid med gällande grundlag, enär de senare skogslagarne äro af regeringen allena utfärdade. Men hvad innehållet af denna lagstiftning beträffar, kan å andra sidan det erkännande göras, att densamma hvilar på en obestriddligen riktig statspolitisk grundtanke, lagstiftningens befogenhet, att hindra den enskilda skogsegaren från sådana företag, genom hvilka skogens framtida återväxt omöjliggöres. — Redan i 1793 och 1805 års skogsordningar hade den absoluta frihetens grundsats blifvit åsidosatt med hänsyn till skogshushållningen ej mindre å skatte- än frälsehemman. Till dessa författningars stadganden har 1851 års skogsordning i denna del endast gjort vissa tillägg. Af sådan orsak anse vi oss numera direkte kunna ingå i betraktelser af den sistnämnda.

De inskränkningar i den enskilda hemmansbrukarens fria dispositionsrätt öfver skogen, vår nu gällande lagstiftning innehåller, kunna hänföras till två slag: inskränkningar i *odlingsrätten* och inskränkningar i *afverkningsrätten*. I förstnämnde hänseende gäller såsom allmän regel för lägenheter af alla slag, att odlingar icke må göras å sådan mark eller på sådant sätt att skogens återväxt försvåras eller omöjliggöres. Derföre påbjudes till allmän efterlefnad: *a) att absolut skogsmark* (berggrund, sandmo och stenhölstrig mark) *icke får svedjas* utom åker, äng och inhägnad rätter beteshage, emedan jordens ringa humuslager derigenom kunde förstö-

ras*); b) att ifrån svedjad mark icke flere än två skördar få tagas och ny bränning icke ske inom 30 år räknade från senaste sädesskörd, underförstådt likväl, att jordens genom skörderna och svedjandet minskade växtkraft icke ersättes genom gödsling och andra artificiella medel d. v. s. att svedjelandet icke göres till ständig åker eller äng; i hvilket fall marken utomdessa bör hållas fredad för kreatursbete under 8 år; c) att välterstock icke får begagnas vid svedjande, och kyttande icke bedrifvas å annan mark än mossar och kärr med sådant botten, som till varaktig åker och äng erforderlig är, eller att skog derå uppkomma kan, men dervid noga aktas att den för växtligheten nödiga matmyllan ej skadas eller förstöres (§§ 45, 46, 49 och 55 i 1851 års skogsordn.)**). Kronohemmans- och boställsinnehafvares odlingsrätt är derförutom genom särskilda föreskrifter inskränkt. På inhägnade ägor samt till ett linland af viss angifven storlek får åbo utan tillstånd svedja, äfvensom utan omgångar företaga odling af mossar och kärr, men hvarje annan odling af skogsmark, anläggning af nya torp derunder inbegripen, beror af föregående syn på stället och guvernörens derefter gjorda förordnande. Genom boställsförordningen den 26 April 1871 är om odlingsrätten å de på arrende upplåtna boställena stadgadt, att arrendator utan särskildt tillstånd får i beteshage och äng fälla derinom befintlig mindre skog och sedan trädstammarne blifvit undanskaffade, grenarne och risen efter desamma varsamt bränna, eller då betesmarken ej kan från skogsmarken afskiljas, till betets förbättrande underqvista och utgallra skogen, äfvensom vid odling af mossar och kärr med försigtighet använda bränning, men för öfrigt eger arrenda-

*) Anm. Denna bestämning ingår redan i § 53 af 1793 års sk. o. I en uppsats benämnd "paloviljelyksestä" i Juridiska Fören. Tidskr. årg. 1872 har häradschefding Forström uttalat den åsigt, att stadgandet icke skulle angå frälse- och skattehemman.

En sådan tolkning vederlägges dock såväl af ordalydelsen i sagde paragraf, som äfven af § 56 mom. 6 i förbemälda skogsordn. En annan sak är, att föreskriften står i strid med grundlagarne.

**) Anm. För landskapen Savolaks och Karelen har en vidsträcktare rätt till svedjande varit medgifven enl. kejs. br. d. 26 Jan. 1853.

tor vid all slags uppodling af skogsmark ställa sig boställsinspektörens och synerättens föreskrifter till efterrättelse (§§ 32, 36, 39, 40 och 42).

Vid jemförelse emellan det, som i 1734 års lag påbjudes om svedjande, och de ofvan anförda allmänna föreskrifterna i detta hänseende, visar sig en skilnad, som häntyder på den i skogshushållningslagstiftningen försiggångna förändringen af ekonomiska principer. Der är regeln: svedjande må ske endast i inskränkta skala till åker, äng och mulbete, ty tillgång på skog skall å lägenheten förefinnas; här åter: svedjeb bruket må bedrivas huru vidsträckt som helst, men tillgång på skog får å lägenheten icke omöjliggöras.

Hvad sedan beträffar inskränkningar i *afverkningsrätten*, förekomma för frälsehemman inga sådana. Angående skattehemman upptogs i 3 mom. 35 § af 1851 års förordn. ett stadgande af denna art ifrån de tidigare skogsordningarna, ehuru dess tillämplighet torde kunna dragas i tvifvelsmål. Det heter, att om genom skogens missbruk fara för skattehemmans bestånd och förmåga att skatten utgöra kunde uppkomma, må ränteegaren vara befogad att deri söka laga rättelse, och är hemmanet af kronoskatte natur, eger guvernören förordna aktör, att utföra åtal vid domstol samt intill dess slutligt utslag fallit, om och i hvad mån den öfverklagade skogsafverkningen får fortsättas, efter omständigheterna förbjuda allt begagnande af skogen till andra behof, än dem, som för lägenhetens häfd och underhåll nödvändiga äro. — Å kronohemman och boställen får afverkning af växande skog icke göras: a) till afsalu eller till annat hemmans behof, men slöjdartiklar, förfärdigade af virke från hemmanets skog kunna fritt försäljas; b) till tjärubräkning, utan guvernörens lof; c) till erhållande af bark för garfverier, färgerier m. m.; d) masteträd, etc., m. fl. som äro kronan förbehållna, få icke skadas (§§ 21, 22, 28, 30 och 31 skogsordn.). Der likväl särskilda föreskrifter om skogens nyttjande blifvit kronohemmans åbo meddelade, skall han rätta sig derefter (§ 20 skogsordn.). I afseende å öfvervakningen å ifrågavarande lägenheter gäller XXVII B. B. i 1734 års lag. Genom 19 § i 1851 års skogsordning har en ny princip gjorts gällande

i skogshushållning å kronohemman af alla slag, afseende att införa ett rationelare skogsbruk jemte det åboerne medgifvas friare händer vid skogens nyttjande. Skogarne böra nemligen indelas i skiften efter en af vederbörande forsttjensteman uppgjord och af senaten fastställd hushållsplan, hvarefter lägenhetsinnehafvaren får nyttja det till afverkning bestämda skiftet efter eget godtfinnande äfven till afsalu. Denna hushållsmetod bör enligt boställsordningen följas å alla på arrende upplåtna boställen, men kan, då sådant aktas nödigt, äfven å andra kronohemman komma att tjena till efterrättelse.

I den resumé, som i det föregående gjorts af lagstiftningen angående de i privat besittning varande skogarne, hafva inga positiva åtgärder, beräknade på att uppmuntra en bättre skogsvård hos de enskilda, omnämnts. Saken är i sjelfva verket sådan, att staten i detta hänseende intagit en fullkomligt negativ hållning, enär man icke får fästa afseende vid kronans välförstådda nit i äldre tider att befordra odling af bärande träd. Derutinnan har icke heller vår nyaste skogsordn. åstadkommit mycket. I § 98 utlofvas väl, att jordbrukare, som utmärkte sig för en välordnad och omtänksam skogshushållning, skulle ihågkommas med premier i penningar eller andra lämpliga belöningar, men af en så lam och sväfvande åtgärd kunna inga resultater väntas.

Slutligen bör denna öfversigt af vår nyaste lagstiftning ännu belysas med ett ord. Af den äldre tidens sträfvan att bibehålla öfverflöd på skog till förmån för den inhemska industrin och skeppsbyggeriet, att sålunda gynna andra producenter på skogsegarens bekostnad finnes i den närvarande tidens näringspolitik inga reminiscenser. Sedan också såg-rörelsen slutligen i förordningen den 9 April 1861 frigjorts från de äldre inskränkningarna i tillverkningens belopp, sågbladens antal och skattläggningen, i stället för hvilken den så kallade sågningsafgiften infördes, samt utförseltullen på skogsprodukter bortfallit genom kungörelsen den 27 Febr. 1857 och tulltaxan den 29 Juli 1869 är trädvaruhandeln för det närvarande icke hämmad af några skrankor. En utveckling har sålunda försiggått i två riktningar; å ena sidan har

skogskulturen gjorts till en statsfunktion, å andra sidan har den privata hushållningen lösts från ett styfmoderligt och småaktigt reglemente.

Det återstår oss numera endast en slutbetraktelse. I våra jordnäringslagar finnes en sträfvan att utbilda privat-egendom och detta föranleder till jordstyckning. Emellertid fordras till ett välinrättadt trakthygge eller innan ens vetenskapligt bildade forstmän kunna uppstå, att vidsträcktare arealer äro till skogsmark disponerade. Redan dessa skäl tala för en skogshushållning bedrifven af staten, men dertill komma ännu många andra. Man skiljer i forstnärligt afseende emellan högskogs-, medelskogs- och lågskogskultur, af hvilka den förstnämnda, ehuru omfattande en omloppstid af vidpass 120 år, gäller såsom den mest inbringande. Detta inses ock, då man gör en analys af de elementer, hvaraf skogskapitalets tillväxt består. Denna tillväxt är trefaldig: först den egentliga tillväxten i kubikmassa (kvantitetstillväxt), vidare den förhöjning i värde, skogen erhåller, då den uppnått en högre ålder och groflek (kvalitetstillväxt), samt slutligen den vinst, som uppkommer genom skogsprodukternas allmänna stegring i pris år ifrån år (dyrhetstillväxt)*). Det är de båda förstnämnda arterna af vinst, som göra högskogskulturen lönande, emedan trädets tillväxt i kubikmassa under barndomen, som här inträffar mindre ofta, är den långsammaste, och dess värde under en senare period stiger i högre progression än under den tidigare. Varusorteringen är väl ännu mindre utvecklad, hvad skogsprodukter vidkommer, men man kan dock inse sanningen af det sistsagda, om man jemför prisskilnaden emellan en mastspira och en vanlig timmerstock å ena sidan, samt emellan den sistnämnda och ett ungt träd å den andra. Likväl är detta slag af skogskultur för individen det minst lockande, af det enkla skälet, att dervid en längre besittningstid är af nöden än den som begränsas af vaggan och grafven. Under sådana förhållanden och då vidare i det privata skogskapitalet alltid måste ligga en tendens af förvandling till rörligare form, kan man

*) Se Svensk tidskrift af Hans Forsell, årg. 1873 sid. 207.

ur nationalekonomisk synpunkt gifva sitt fulla erkännande åt sträfvandet i vår lagstiftning att göra kronan till egare af en del af landets skogar. Just af denna orsak torde åt de enskilda här kunna medgifvas en friare disposition af skogen än annorstädes, der såsom t. ex. i vissa trakter af Tyskland af den ursprungligen fria eganderätten endast återstå några eländiga skogsserviteter. Härigenom är också en större möjlighet gifven till lösningen af den uppgift, framtiden har sig förelagd, bibehållandet af *ett tillstånd af höga skogspriser utan skogsbrist.*

J. N. Lang.

Allmänna öfverläggningsämnen
för
Juridiska Föreningen i Finland
under året 1871—1872.

~~~~~
I. Allmän civil lag.

1. Bör vid boskifte vederlaget för endera makans före äktenskapet försålda arfvejord utgå ur bo oskiftet? eller ur den ifrågavarande makans enskilda lott?

2. Har den praxis stöd af lag, som medgifver, att ett i laga ordning afslutadt arfskifte kan af domstol häfvas till följd af såkalladt "klander", utfördt emot arfskiftet inom den tid, som i 1 § 13 kap. Ä. B. finnes stadgad för ansökning om jemkning i arfskifte?

3. Innehålla stadgandena i 29 och 31 §§ af K. Förordningen den 9 November 1868, angående gälds betalning vid dödsfall samt om urarfvagörelse m. m.; några motsägelser om hvem öfverskottet i afträdt bo rätteligen tillhör, antingen arfvinge, make eller testamentstagare, eller ock å inställelsedagen i konkursen uteblifne borgenärer? och ega i sednare händelsen alla uteblifne borgenärer del i öfverskottet? eller hvilka bland dem skall en sådan förmån tillgodokomma?

4. Då lagfarandet med fastighet under nu gällande rätttegångsformer för sökanden medför betydliga kostnader, så frågas, om ej, till vinnande af minskning i dem, andra och tredje uppbudnen äfvensom utfärdande af fasta kunde afskaffas? och i sådan händelse alla de åtgärder, som annan person till bevakande af sin rätt bör under lagfartstiden iakt-

taga, ega rum inom natt och år efter det uppbudet blifvit kungjort?

5. Kan den, som i god tro besuttit egendom, hvilken medelst klander honom fräuvinnas, på grund af gällande rättsprinciper anses skyldig att återbära afkomsten deraf för tiden förrän egaren genom stemning sökte göra sin rätt gällande? och är i detta afseende någon skilnad att göras emellan klander, som utföres i civil, och sådant, som göres i kriminell rättegång?

6. Då särskilda utländska försäkringsbolag, hvilka för här i landet slutna brandförsäkringar underkasta sig finsk lag, tillika uti försäkringsbrefven låtit inflyta, att brandstoden, derest skada sker, utbetalas till innehafvaren af polisen, så frågas, huruvida ett slikt förord kan verka till förfång för inteckningshafvares på 18 § i K. Förordningen den 9 November 1868, om inteckning i fast egendom, grundade rätt till brandstoden?

7. Böra stadgandena i 3 mom. 20 § af 1798 års Konkursstadga; i Kgl. Förordningen den 13 Juni 1800, angående lagfart och börd, och i 17 § af Kejserliga Förordningen den 9 Nov. 1868 om inteckning i fastighet, hvarmed köpare försummat att lagfara inom den i de två förstnämnda författningarna utsatta tid, tolkas så, att förre egarens borgenär är berättigad till inteckning för sin fordran äfven i det fall, att det, då inteckningen sökes, visas eller är kunnigt, att fastigheten icke mera tillhör gäldenären? eller är meningen med berörda stadganden den, att endast inteckning, som förre egarens borgenär vunnit utan att det upplysts att fastigheten derförinnan blifvit af gäldenären försäld, skall blifva ståndande, om köparen underlåter att inom fastställd tid lagfara?

8. Tillkommer det domstol, som på ansökning meddelar inteckning i fastighet, att dervid tillika utlåta sig om inteckningens prioritet framför äldre inteckning, hvars innehafvare utredes hafva afstått sin förmånsrätt åt den, till hvars säkerhet den nya inteckningen utverkats?

9. Eger det bevis om fastställd inteckning, som enligt domstols beslut åtecknas den handling, på grund hvaraf inteckningen utverkats, fullt laga vitsord angående intecknings-

rättens beskaffenhet? och, om detta medgifves, är den af en del domstolar vidtagna praxis, att för förnyelse af slik in-teckning fordra utdrag af det vid fastställelsen förda proto-koll, å lag grundad?

10. Är den praxis riktig, att, vid liqid om auktions-skillingen för exekutivt försåld fastighet, inteckningshafvare tillgodoräknas ränta å dess fordran allenast till auktionsda-gen? eller borde sådan ränta tillkomma honom ända till da-gen för nämnda liqid, eller åtminstone till den dag, då auk-tionsskillingen betalas, enär dessa dagar, jemlikt 17 och 18 §§ i K. Förordningen den 23 Juli 1868, kunna inträffa, den förra 44 och den sednare 30 dagar efter auktionen?

11. Vore det ej skäl att inskränka rättigheten till be-visning genom handelsbok till affärsmäns inbördes fordrin-gar? och borde icke då äfven landthandlande, hvilka jemlikt 109 § i Konkursstadgan den 9 Nov. 1868 äro skyldige att föra bok, få åtnjuta sådan bevisningsrätt?

12. Vore det förenadt med våda för rättstillståndet, eller någon annan olägenhet, om stadgandena rörande sättet för ändringssökande uti underrätts och hofrätts utslag blefve för alla slag af mål och ärender enahanda, och skilnaden emellan civil- och kriminalprocessen i denna del bortfölle?

13. Inom hvilken tid bör det i 2 mom. 1 § 27 kap. R. B. omnämnda påstående om utbekommande af kostnads-ersättning framställas?

II. Allmän kriminal lag.

1. Är det lagenligt, att den, emot hvilken sannolika skäl finnas att han föröfvat ett brott, för hvilket straff är i ett latitudinärt straffbud stadgad, under ransakningstiden hål-les häktad blott på den grund, att han enligt nämnda straff-bud möjligen kan blifva dömd till tukthusstraff, ehuru det äfven enligt samma straffbud är möjligt, att han kan få um-gälla brottet med böter eller fängelsestraff?

2. Vore det ej skäl att obehörigt tillegnande af för-lagsrätt till industriell uppfinning samt till litteratur- och konst-alster blefve i lagstiftningsväg uppfattadt såsom brott?

3. Då uti flera polisordningar en mängd i och för sig

oskyldiga och icke straffbara handlingar blifvit, i afsigt att förekomma brott, vid viten förbjudna, så frågas, om, då ett verkligt brott begås under sådana omständigheter att ett slikt polisbud tillika blifvit öfverträdt, det i allmän lag bestämda straffet bör ökas med vitet för polisöfverträdelsen?

4. Är den, som på god tro kommit i besittning af stulet gods, skyldig att åt egaren utgifva detsamma utan lösen?

5. Är part, som låtit underrätts dom emot sig vinna laga kraft och således ej begagnat sig af utvägen att genom ändringssökande vinna rättelse i den orätt, som honom genom domen vederfarits, berättigad att i fiskalisk väg vinna ersättning af domaren för den skada, han genom domen lidit?

III. Speciel lag.

1. Fastän lag och författningar redan i sekler förbjudit landsköp, fortfar gårdfarihandeln ändock i smyg, uppmuntrad i de flesta orter af allmogen, för hvilken den synes vara ett behof. Frågas därför, om det icke vore skäl att legalisera, ordna och beskatta gårdfarihandeln?

2. Kan det anses vara med K. Förordningen den 24 Febr. 1868 öfverensstämmande, att näringsrätt såsom fabrikant meddelas åt sökande, hvars yrke bedrifves i vanlig böningslokal utan maskiner, eller annan särskild, för ändamålet behöflig inredning?

3. Skall föreskriften i 7 § 11 kap. af 1798 års Krigsartiklar: "att krigsman, som för liderlighet och vanart blifvit ur rullorna utstruken, bör öfverlemnas till konungens befallningshafvande för att hållas till allmänt arbete å fästning intill dess han sitt lefverne förbättrar", anses ännu vara vid gällande kraft, ehuru allt korrektionsarbete på obestämd tid genom senaste försvarsförordningen af den 23 Januari 1865 numera principiellt är afskaffadt?

Juridiska Föreningens i Finland

förhandlingar

öfver de för året 1871—1872 godkända
allmänna öfverläggningsämnen.

I. Allmän civil lag.

1:sta frågan.

Bör vid boskifte vederlaget för endera makans före äktenskapet försälda arfvejord utgå ur bo oskifte? eller ur den ifrågavarande makans enskilda lott?

Central-afdelningen.

Frågan refererades af Professoren *Montgomery*, som anmärkte, att den blifvit i årsprogrammet upptagen af den anledning att olika meningar uti ett nyligen förekommet så beskaffadt fall försports, ehuru frågans besvarande icke syntes erbjuda någon svårighet.

Begreppet "vederlag för arfvejord", som i de gamla lagarne upptagits genom en slags kompromiss emellan principen om ättmedlemmarnes rättigheter till den inom ätten ärfda jorden och den i äganderätten liggande föryttringsfriheten, hade ursprungligen omfattat endast aplingejord, hvilken, då den förefanns i bo, hvarur arfvejord genom skifte, köp eller annorledes föryttrats, antog egenskap af arfvejord, för så vidt som den qvarvarande aplingejorden i värde motsvarade det föryttrade. En vidsträcktare omfattning gafs åt nämnda begrepp i sammanhang med ordnande af den s. k. testamentsfriheten genom K. Stadgan den 3 Juli 1686. För att nemligen förekomma sådant kringgående af förbudet mot arfvejords borttestamenterande, att man föryttrade dylik jord och

sedan genom testamente bortgaf dess i annan slags egendom förvandlade värde, föreskrefs i nämnda stadga och sedermera i gällande lag (17: 2 Ä. B.), att värdet af testamenterad eller annorledes föryttrad arfvejord, icke blott om det förefanns uti aflingejord, utan äfven i form af penningar eller andra lösören eller stadsfastighet, skulle erhålla arfvejords egenskap och tillfalla de lagliga arfvingarne samt i första hand bibehålla samma egenskap. Enligt gällande lag utgjorde derföre värdet af föryttrad arfvejord en boets skuld till arfvingarne, hvilken borde utgå derifrån, oberoende af den kvarvarande egendomens natur, och antingen denna var af beskaffenhet att hustru eljest bordt åtnjuta giftorätt deri, eller icke. Vid sådant förhållande måste svaret på frågan sökas uti en tillämpning af de i 11 kap. G. B. gifna grunderna för betalning af makars gäld, och i hvarje förekommande fall bero på utredning, huruvida värdet af det försålda kommit endast den ena maken eller båda makarna till godo. Här af följde alltså, att om ena makans arfvejord blifvit försåld före äktenskapet borde för vederlaget svara endast samma makas enskilda lott i boet, så framt ej visas kunde, att den andra maken af försäljningen nytta haft, t. ex. till fästnings- eller bröllopskostnad eller annorledes. Kunde åter sistantydde förhållande utredas — och bevisningsskyldigheten ålåge i detta fall arfvingarne — så borde vederlaget betraktas såsom en boets gemensamma gäld.

Om denna tolkning voro alla ledamöter ense.

Åbo filial-afdelning.

Emedan laglige arfvingar efter afliden person, som i lifstiden på ett eller annat sätt afhändt sig ärfd fastighet samt till förmån för andre än dem förfogat om sin kvarlåtenskap, uti gällande lag tillförsäkrats vederlag för den ärfda jorden ur annan hans efterlemnade egendom samt arfvingarne följaktligen, redan då samma jord honom frångått, erhållit fordringsrätt till slikt vederlag i framtiden, ansågo flertalet ledamöter de uti 11 kap. G. B. förekommande stadganden om sättet och ordningen för betalningen af makars gäld böra läggas till grund för frågans pröfning, hvarföre i

det förutsatta fallet vederlaget borde utgå från den makes enskilda lott i boet, som före äktenskapet försålt sin arfvejord, såframt denne ensam häraf dragit nytta, men deremot drabba makars ofskiftade bo i händelse af arfvingarne utredas kunde att arfvegodssets värde emellertid kommit begge makarne till godo såsom för fästning och bröllopskostnad eller annorledes.

En ledamot ansåg vederlag för endera makans före äktenskapet försålda arfvejord, der slikt vederlag kunde komma i fråga, alltid böra utgå ur den ifrågavarande makans enskilda lott, enär den andra makan ej kunde anses skyldig utgifva ersättning för försåld arfvejord i annau händelse än att försäljningen skett under äktenskapet, på sätt uti 7 § 11 kap. G. B. stadgades.

En annan ledamot trodde arfvingarne alldeles icke ega någon rätt till vederlag om värdet för den försålda arfvejorden förskingrats före äktenskapet och således ej ingått uti det samfälda boet; men om sagde värde i boet influtit, så hyllade bemälda ledamot samma tanke som pluraliteten.

Wasa filial-afdelning.

Då stadgandet i 2 § 17 kap. Ä. B. uteslutande afsåg arfsfrågor, och motivet till detta stadgande, enligt hvad 1686 års testamentsstadga visade, endast varit att förekomma det för tiden allmänna förfaringssätt att bortsälja arfvejord, för att kunna genom testamente disponera öfver dess värde och sålunda kringgå förbudet att borttestamentera sådan jord, men lagen deremot i 2 § 11 kap. G. B. tillerkände makar giftorätt i alla slags lösören, utan afseende på sättet huru densamma förvärfvats, och således äfven i köpeskillingen för en före äktenskapet försåld ärfd fastighet, ansåg afdelningen det i frågan omnämnda vederlaget icke böra utgå från bo oskiftet, utan från den ifrågavarande makans enskilda lott.

Andra frågan.

Har den praxis stöd af lag, som medgifver, att ett i laga ordning afslutadt arfskifte kan af domstol häfvas till

följd af såkalladt "klander", utfördt emot arfskiftet inom den tid, som i 1 § 13 kap. Ä. B. finnes stadgad för ansökning om jemkning i arfskifte?

Central-afdelningen.

Prokuratorsadjointen *Sederholm*, som utsetts att referera denna fråga, fann det vara uppenbart vid sammanställning af 13: 1 Ä. B. med 13: 2 Ä. B. och 10: 3 R. B., att förstnämnde lagrum och den deri föreskrifna tid endast afsåg jemkning af arfslotterna, icke ett fullständigt häfvande af hela skiftet. Här vore endast fråga om det fall att någon "fann sin lott sämre vara", att han sökte "jämnad" eller "fyllnad", dervid de af domaren nämnde gode männen ägde finna utväg att, med bibehållande af den i arfsskiftet gifna grundvalen förena de stridiga anspråken, hvarefter deras åtgärd kunde dragas under domarens pröfning. Gode männen tillkomme härutinnan enahanda befogenhet, som enligt 24: 2 R. B. likvidatorer uti sak, deri vidlyftiga räkningar förekommo, och deras ställning till domstolen vore dylik; hvarföre, med stöd af nämnde lagrum, om så påfordrades, äfven grunderna för jemkningen kunde på förhand domstolen underställas. Nytt skifte förutsatte deremot sådant klander & tillskiftad egendom, att hela grundvalen för arfskiftet rubbades; och dertill borde i allmänhet icke förordnas på grund af sådan talan, som i 13: 1 Ä. B. omförmäldes. Ehuru frågan derföre nekande besvarades, kunde dock äfven sådant förhållande tänkas, att jemkning hvarken af gode männen eller af domaren kunde åstadkommas, i hvilket fall domstolen icke kunde undgå att förordna till nytt skifte.

Uti detta utlåtande förenade sig efter diskussion samtliga ledamöter.

Åbo filial-afdelning.

Två ledamöter trodde af 13 kap. Ä. B. jemfördt med 3 § 10 kap. R. B. otvetydigt framgå, att påbörjadt arfskifte ej borde utaf de utsedde skiftesmännen slutföras såframt vederbörande arfvingar dervid blefve oense om grunderna för detsamma, utan tillkomme desse i sådant fall att först hos

domstol härom särskildt tvista, i hvilket afseende någon preskriptionstid lika så litet som för sjelfva arfskiftets företagande funnes bestämd, helst alle arfvingarne måste förutsättas vara intresserade för sakens fordersonsamma anhängiggörande vid domstolen. Egde emellertid ett motsatt förfarande rum så att skiftesförrättningen till slut befordrades, oaktadt stridighet i förenämndt hänseende emellan arfvingarne uppstått, vore hela skiftet att betraktas som en nullitet utan all rättelig påföljd. Om åter ingen anmärkning å arfvingarnes sida emot de af förrättningsmännen beträffande arfskiftet antagne grunderna dervid gjordes, så kunde det afslutade skiftet sedermera i följd af klander utfördt emot detsamma inom den uti 1 § 13 kap. Ä. B. utsatta tid icke vidare af domstol helt och hållet häfvas och förordnande till nytt skifte meddelas, utan finge dåmera endast jemkning af den försiggångna skiftesförrättningen genom gode män verkställas med bibehållande af de sterbhusdelegarene förut tillfallna hufvudlotterne, hvilken jemkning desse derefter, i fall af fog, egde underställa domstols slutliga granskning. Frågan blef derföre af bemälde ledamöter obetingadt nekande besvarad.

Afdelningens öfrige närvarande femton ledamöter framhöllo, att vår lag visserligen ej innehölle uttrycklig föreskrift om tiden och sättet för vidsträcktare rubbning af ett i laga ordning afslutadt arfskifte än såkallad jemkning deraf, med undantag af det fall, då en arfvinge genom tredje persons klander å gods, som tillhört sterbhuset, gått i mistning af hela sin arfslott eller dess bästa del, men att häraf likväl icke ovilkorligen borde dragas den slutledning, det fullständigt kullhäfvarde af ett arfskifte i annan än nysberörde händelse vore olagligt. Vål kunde det i många fall, förträdesvis vid invecklade arfsförhållanden uti ett sterbhus, vara lämpligast att yppade stridigheter emellan arfvingarne eller skiftesmännens tvifvelsmål angående rätta hufvudgrunderne för arfsfördelningen blefve, innan skiftet vidare fortskrede, underkastade domstols pröfning, hvarvid preskriptionstids iakttagande för sakens utförande vid domstolen på de af minoriteten uppgifna skäl saknade laga stöd; men om skiftet emellertid, vare sig med eller utan anmärkningar å

arfvningarnes sida emot de af förrättningsmännen framställda hufvudgrunderne därför, slutförts, så finnes ej giltig anledning att i förra fallet fränkänna förrättningen vitsord, såframt vederbörande uraktlåtitt att inom natt och år, på sätt i § 13 kap. Ä. B. stadgade, deri söka rättelse, eller i sednare händelsen anse domstolen obefogad att förordna till nytt skifte, derest den behörigen klandrade förrättningens tillrättaställande medelst blott jemkning af en eller annan orsak blefve ogörligt, dock uteslöt åberopade paragraf sedermera all vidare jemkning af det nya skiftet än den domstols slutliga utlåtande derom påkallade. Jemte det pluraliteten alltså, under antagande af nyssnämnda förhållande att den öfverklagade förrättningens beskaffenhet rättsenligt påfordrade dess fullständiga häfvande, besvarade frågan jakande, förklarades den deri tilläfventyrs eljest förutsatta praxis, hvars verklighet betvivlades, icke kunna godkännas.

Wasa filial-afdelning.

Afdelningen fann frågan vara något ottydligt framställd. — Att ett i laga ordning afslutadt arfskifte kan häfvas ansåg afdelningen vara utom all fråga. Frågan kunde därför icke gerna afse något annat än stämningen, d. v. s. att den med arfskiftet missnöjde låtit stämma om "klander", utan att i stämningen närmare redogöra för huruvida han afsåg häfvande af skiftet eller jemkning deri; och i sådant fall kan domstolen, enligt afdelningens åsigt, icke inlåta sig i pröfning af hans talan, om motparten gör invändning emot stämningen.

3:dje frågan.

Innehålla stadgandena i 29 och 31 §§ af K. Förordningen den 9 November 1868, angående gälds betalning vid dödsfall samt om urarfvagörelse m. m., några motsägelser om hvem öfverskottet i afträdt bo rätteligen tillhör, antingen arfvinge, make eller testamentstagare, eller ock å inställelsedagen i konkursen uteblifne borgenärer? och ega i sednare händelsen alla uteblifne borgenärer del i öfverskott-

tet? eller hvilka bland dem skall en sådan förman tillgodokomma?

Central-afdelningen.

Anmodad att referera frågan, framhöll Hofrättsrådet *Brunou* huruledes motsägelsen emellan de ifrågakomne lagrummen endast vore skenbar, emedan de afsåge väsendtliga olika fall. Uti § 29 förutsattes, att andre borgenärer, än sådana som i konkursen bevakat sina fordringar, icke funnos, hvaremot 31 § statuerade för det fall, att borgenärer framträdde, hvilka i följd af försummad bevakning väl voro från andel i den afträdde egendomen uteslutne, men icke destomindre, i fall framdeles andra tillgångar yppades, med tillämpning af § 29 i gällande konkursstadga, ägde rätt att ur dessa erhålla godtgörelse för sina fordringar. Då rättigheten till urarfvagörelse vore ett *beneficium* för sterbhusdelegare att genom afträdande af arflåtarens alla tillgångar frigöra sig från hans skuldförbindelser, så borde den icke innebära, att sterbhusdelegare derigenom kunde förverka sin rättighet till boets behållning, i fall det visade sig, att den förutsättning om boets insolvens, under hvars inflytelse han handlat, varit oriktig. I denna händelse alltså tillkomme sjelffallet nämnde behållning arfvinge, make eller andre rättsinnehafvare. Men detta förutsatte då att *behållning* i boet verkligen förefanns, att således *all* gäld, icke blott de fordringar, som i konkursen bevakats, blifvit gulden. Till öfverskottet ur konkursen ägde derföre enligt § 31 de uteblefne borgenärerna framför de i § 29 nämnde rättsinnehafvare rättighet och skulle detta öfverskott dem tillgodokomma i vanlig exekutiv ordning med iakttagande af laga förmånsrättigheter.

Denna uppfattning godkändes af samtliga ledamöter utan skiljaktighet.

Åbo filial-afdelning.

Ehuruväl en motsägelse emellan de i frågan åberopade paragraferne vid ytligt bedömande syntes råda, fann afdelningen dock påtagligt vara, att den förra af dem, dessme-

delst öfverskottet uti död mans till konkurs upplåtna bo förklarats tillfalla arfvinge, make eller testamentstagare, tillkommit under förutsättning, det den aflidne ej haft flere fordringsegare än dem, hvilka i konkursen sig anmält, hvaremot ett motsatt förhållande afsåges i den sednare paragrafen, som tillerkände å inställelsedagen i det afträdda boet uteblifne borgenärer andel uti omförmälda öfverskott och följaktligen måste betraktas utgöra ett undantag från hvad § 29 förut stadgat, helst samma paragraf eljest skulle utesluta all tillämpning af § 31. I följd häraf blef svaret å frågans första mom. sådant, att de borgenärer, som sin fordran i död mans konkursmassa ej bevakat, egde bättre rätt till återstående tillgång deri än dennes sterbhusdelegare. Beträffande sedan frågans två sednare mom., så vore nyssbemälda borgenärers ställning till massans öfverskott enahanda med fordringsegares i allmänhet uti ett gäldbundet men icke till konkurs upplåtet bo, hvadan deras kraf ur öfverskottet utginge allt eftersom enhvar af dem hunne göra sina anspråk derpå exekutivt gällande. Men om detta förhållande för flere borgenärer inträffade samtidigt och deras fordringar ej från det i måt tagna godset till fulla utginge, borde detsamma, på sätt förberörde § 31 jemväl antydde, emellan dem fördelas efter krafvens belopp, derest icke någon af borgenärerne framställde anspråk på förmånsrätt men sådant utaf de öfrige motsades, i hvilket fall tvisten härom först skulle underkastas domstols pröfning att afgöras i enlighet med de om borgenärers företräde för hvarandra gällande grundsatser.

Wasa filial-afdelning.

Afdelningen ansåg att af de ifrågavarande paragrafernes ordalydelse, ehuru väl desamma vid första påögnande tycktes motsäga hvarandra, dock otvunget framgår, att, om vid utredning af ett bo, öfverskott förefinnes, detta tillfaller arfvingarne, hvilka dock äro skyldige att, i händelse någon eller några borgenärer, hvilka å inställelsedagen uteblifvit, sedermera skulle göra sina anspråk gällande, förnöja desse så långt öfverskottet förslår. Och då dessa borgenärer endast i vanlig utsökningsväg kunde utfå sina fordringar, an-

såg afdelningen deraf följa, att den, som först gjort sina anspråk gällande, äfven måste blifva först förnöjd, eller om två eller flere samtidigt anmält sig, öfverskottet dem emellan fördelas i förhållande till en hvars fordran.

4:de frågan.

Då lagfarandet med fastighet under nugällande rättegångsformer för sökanden medför betydliga kostnader, så frågas, om ej, till vinnande af minskning i dem, andra och tredje uppbuden äfvensom utfärdande af fasta kunde afskaffas? och i sådan händelse alla de åtgärder, som annan person till bevakande af sin rätt bör under lagfartstiden iakttaga, ega rum inom natt och år efter det uppbudet blifvit kungjordt?

Central-afdelningen.

Denna fråga refererades af ordföranden, Professoren *Ehrström*, som erinrade att Juridiska föreningen redan under året 1863—64 hade besvarat frågan, huruvida icke andra och tredje uppbuden kunde, såsom ändamålslösa och kostsamma, upphöra; hvaremot det då icke satts i fråga, att fastebrefven skulle afskaffas*). Endast en afdelning hade jakat, men de tre öfriga dåvarande afdelningarne afgifvit nekande svar, dels på den grund att, innan fastebrefvet utfärdades, eganderätten kunde hinna till annan öfvergång och in-teckning för förra egarens gäld vinnas, dels också af det skäl, att dåförtiden första uppbudet ofta meddelades, innan företrädarens åtkomst och lägenhetens natur blifvit styrkt, samt särskilda författningar föreskräfvo viss utredning angående panträtt m. m., hvilken borde företes först innan andra eller tredje uppbudet kunde meddelas; hvartill komme att kostnaderna för de begge sednare uppbuden ej vore synnerligen stora. — De förut afgifna svaren ansåg referenten dock icke hindra ny pröfning af saken ur en mera principiell synpunkt, helst det nu äfven blifvit ifrågasatt, att också

---

*) Se Juridiska Föreningens Tidskrift, 2:dra årgången, sid. 95 ff.

fastebrefvet skulle afskaffas, samt lagstiftningen i ämnet jemväl blifvit tillökt genom K. Förordningen den 14 Mars 1864. I betraktande deraf, att lagfarten af ålder haft till uppgift att gifva bördemän och, i stad, äfven vissa andra personer tillfälle att utöfva sin rättighet till inlösen af fastigheter, samt sednare derjemte fått till ändamål att hindra olaglig öfverlåtelse af fastigheter, och att i vissa fall betrygga dels kronan i afseende å dess rätt till några afgifter från fastigheter, dels några publika kassor i afseende å säkerheten för deras i fastigheter in-tecknande fordringar, samt att dessa ändamål ganska väl kunde vinnas, äfven om lagfarten underginge den i frågan föreslagna förändring, hvarvid likväl borde iakttagas: 1:o att lagfartssökande ållåge inom viss utsatt tid till domstolen ingifva all den utredning, som nu skall af honom presteras före de begge sednare uppbuden, samt 2:o att lagfarten efter utgången af lagfartstiden, som kunde vara olika för land och stad, komme att afslutas med ett af domstolen åt sökanden, efter framställd behörig utredning, meddeladt bevis ur protokollet, som skulle motsvara fastebrefvet; ansåg ref. sig kunna, med dessa modifikationer besvara frågan jakande, helst det icke kunde nekas, att åtminstone de nuvarande afgifterna för fastebrefven utgjorde en onödigt dryg beskattning på öfverlåtelse af fastigheter. Komme deremot fastighetsböcker att införas, så borde väl lagfarten ock erhålla en annan, deraf betingad form.

Om detta utlåtande förenade sig Centralafdelningens öfrige tillstädesvarande ledamöter, hvilka jemväl jemte referenten biträdde den af en ledamot yttrade åsigten, att det bevis ur protokollet, hvarmed lagfarten borde afslutas, ganska väl kunde få bibehålla namn af fastebref, om än afgifterna för detsamma blefve nedsatta.

Åbo filial-afdelning.

Under diskussionen härom erinrades, huruledes redan bland föreningens öfverläggningsämnen för 1863—1864 förekommit äfven den fråga, om icke andra och tredje uppbuden kunde såsom ändamålslösa och kostsamma afskaffas. Denna fråga hade då utaf afdelningen besvarats nekande dels eme-

dan den tiden saknats stadgande om sättet för lagfarande med fastighet när förre egarens åtkomst ej kunde medelst handlingar styrkas och en del domstolar deraf föranledts att jemte första uppbudets meddelande genom annons i tidningarne förelägga dem, hvilka ville föra klander emot lagfartssökandens åtkomst till den uppbjudna lägenheten, att inom natt och år sådant hos domstolen anmäla, dels ock af orsak att en del författningar till skyddande af kronans och några publika kassors af fastighetsöfverlåtelse tilläfventyrs beroende rätt föreskrefve åtskilliga upplysningars införskaffande först till andra och tredje uppbuden. Vid pröfning åter af frågan i dess nuvarande skick förekomme väl, att omförmälde författningsbrist blifvit genom Kejsrerliga förordningen af den 14 Mars 1864 afhulpen, så att numera offentlig kungörelse af antydt slag lagligen skall föregå uppbuds beviljande, hvarutom frågan denna gång tillika omfattade förslag att jemte andra och tredje uppbuden häfva äfven fastebrefven, hvilket visserligen i många fall komme att medföra icke så ringa lindring uti lagfartssökandes kostnader. Men sålänge hvarken börds- viderboende- och naborätten eller stadganderne uti förenämnda, till förmån för kronan och särskilda kassor utfärdade författningar undergått någon ändring, fann afdelningens pluralitet, i öfverensstämmelse med den härstädes förut i ämnet uttalade åsigt, nu gällande omgång vid lagfart böra desto heldre bibehållas, som dymedelst utan tvifvel jemväl vunnes större visshet om jordöfverlåtelses lagliga beskaffenhet och olaga åtkomst till fastighet lättare uppenbarades än vid det förhållande frågan förordade, samt slik rättssäkerhet i alla fall måste anses öfverväga de ekonomiska fördelar lagfartssökande genom indragning af andra och tredje uppbuden jemte fastebref kunde tillskyndas. I betraktande häraf blef alltså frågans 1 mom. nekande besvaradt, hvadan utlåtande om densammas sednare mom. förfölle. Till detta svar ville dock en ledamot foga det tillägg, att andra och tredje uppbuden utan olägenhet kunde af domstolarne å landet, såsom ock i stad vore fallet, meddelas utan att jordegare behöfde derom för hvarje gång särskildt ansöka.

Häremot reserverade sig tre ledamöter, hvilka, på de

skäl frågans 1:sta mom. innehölle, besvarade detsamma jakande, med vilkor att all den utredning, som nu borde till andra och tredje uppbuden åstadkommas, införskaffades redan före första uppbudets meddelande, hvarefter alla de åtgärder, som annan person till bevakande af sin rätt enligt lag ålåge under lagfartstiden iakttaga, kunde lämpligast ega rum å landet inom natt och år samt i staden inom sex månader, hvilket således utgjorde nyssbemälda ledamöters svar på frågans 2:dra mom.

Wasa filial-afdelning.

Afdelningen ansåg att andra och tredje uppbuden saklöst kunde bortfalla; men deremot trodde afdelningen sig icke kunna förorda afskaffandet af fastebrefven. För att i en framtid kunna styrka, att något klander af lagfarten icke egt rum, vore det nemligen, enligt afdelningens åsigt, nödvändigt att bevis derom af domaren utfärdades, sedan natt och år efter uppbudets meddelande förflutit, och detta bevis kunde lämpligast behålla den gamla benämningen "fastebref".

5:te frågan.

Kan den, som i god tro besuttit egendom, hvilken medelst klander honom frånvinnes, på grund af gällande rättsprinciper anses skyldig att återbära afkomsten deraf för tiden förrän egaren genom stemning sökte göra sin rätt gällande? och är i detta afseende någon skilnad att göras emellan klander, som utföres i civil, och sådant som göres i kriminell rättegång?

Central-afdelningen.

Samtliga ledamöter voro ense derom, att 1734 års lag, lika litet som den derefter följande lagstiftningen, lemnade positift stöd för en allmängiltig lösning af denna fråga. Vål förekomme beträffande arfvingar, som skiftat qvarlåtenskap utan kännedom om densamma vidhäftande gäld, stadgandet i 10: 3 Å. B., som förmår att arfvet eller, om det förskingrats, dess värde skulle jemte de räntor, som arfvingarne deraf

uppburit, till gäldens betäckande återbäras; men detta stadgande ansågs icke äga en vidsträcktare tillämplighet. Vid sådant förhållande funno central-afdelningens flesta ledamöter de grundsatser i ämnet, som med stöd af 1 § 19 kap. J. B. och 1 § 5 kap. Köpm. B. i Christ. Landslag före 1734 voro gällande i den svenska rätten och hvarken af den då antagna lagen eller derefter blifvit uttryckligt förkastade eller motsagda, böra tjena till ledning vid frågans bedömande, helst dessa grundsatser äfven öfverensstämde med den rättsåsiqt, som allmänt godkänts i doktrinen och bland annat upptagits i svenska lagkomiténs förslag till allmän civillag. Då nu enligt berörda grundsatser en *bonae fidei possessor* icke vore skyldig att återbära afkomsten för tiden förrän rätt egaren genom stämning sökte att åter taga sin egendom i besittning, blef således frågans första mom. af desse ledamöter nekande besvarad.

En ledamot ansåg lagens tystnad lemna domaren full pröfningsfrihet att, med afseende å förekommande omständigheters beskaffenhet, afgöra dylika frågor; hvarvid såväl eganderättens absoluta natur, som billighetens fordringar, borde mot hvarandra behörigen afvägas.

Att sednare mom. af frågan sjelffallet måste nekande besvaras, derom egde ingen skiljaktighet rum.

Åbo filial-afdelning.

Ehuru frågan vore något otydligt framställd, så ansågs densamma dock påtagligen icke omtatta en på grund af lösningsrätt utförd och godkänd klandertalan, utan åsyfta de fall, då en egare genom rättegång återvunne sitt fasta eller lösa gods utan lösens erläggande. Vid frågans granskning i denna mening anmärktes, att något uttryckligt stadgande i ämnet ej uti gällande lag förefunnes. Emedan enligt 9 kap. H. B. den, som efter försträckning erhållit fordran hos annan i gods eller penningar, därför ränta icke varit utfäst, egde rätt att emellertid tillgodonjuta densamma från lagsökningsdagen, kunde väl deraf med skäl stöd hemtas för den i frågan jemväl förutsatta åsiqt, att innehafvare ef egendom, hvilken han i god tro besuttit men som medelst klander ho-

nom frångått, borde till rätta egaren återbära afkastningen från godset åtminstone för tiden efter klandrets början, så mycket heldre som den förre då redan blifvit underkunnig om annan persons möjligen bättre rätt och följaktligen icke vidare drabbades af någon oväntad förlust utan fastmer kunde söka deremot säkerställa sig hos sin fångesman. Svårare att afgöra vore åter den till diskussion. Öfverlemnade frågan, huruvida slik återbäring åläge innehafvaren äfven för besittningstiden innan stämning honom ågått. Såsom motiv för hyllande af denna uppfattning kunde åberopas, att egaren emot sin vilja obehörigen varit i saknad af godsets bruk och förty alltid borde hafva rätt till ersättning för honom dymedelst tillskyndad förlust utaf enhvar, som under tiden vare sig "in mala" eller "bona fide" dragit nytta af egendomens besittning, hvaremot sednaste innehafvaren, om han varit i god tro, egde om skadestånd för hela den till egaren återburna afkastningen hålla sig till fångesmannen. Men då i betraktande toges ej mindre att en innehafvare af nys antydd beskaffenhet icke sjelf vållat egaren någon skada utan densamma i allmänhet måste antingen tillskrifvas dennes egen försummelse i afseende å bibehållande af det honom tillhöriga godset eller anses föranledd af sådana tillfälligheter, som satt egaren ur stånd att sin rätt derutinnan bevaka, hvilket innehafvaren för sin del ej borde behöfva umgälda, än att den sistbemälde, som redan genom egendomens afträdande oförskyldt tillskyndades nog stora olägenheter, skulle, medelst afkomstens återställande utan någon inskränkning, jemförelsevis träffas af vida svårare lidande än egaren, om honom fränkandes hvad han emellertid kunnat umbära, fann afdelningen enhälligt dessa billighetsskäl, i förening med saknaden af lagbud om innehafvarens ansvarighet för ifrågakomne afkastning före stämningen, betydligt öfverväga eganderättsanspråken på dylik förmån, hvarföre frågans första moment utaf afdelningen besvarades nekande; dock förutsattes härvid, att innehafvarens goda tro om fångesmannens eganderätt till det förvärfvade godset icke berott af uppenbar vårdslöshet å den förres sida att för sin större säkerhet vid åtkomsttiden om godset förskaffa sig de upplysningar förhanden va-

rande förhållanden erbjudit, ty i motsatt fall hade innehafvaren sjelf varit vållande till sin motgång. Beträffande sedan frågans sednare moment, så gafs jemväl derå nekande svar, enär klandertalans ursprungligen civila eller kriminella natur ej kunde verka någon förändring i rättsställningen emellan klandraren och innehafvaren på god tro.

Wasa filial-afdelning.

Då den, som på god tro besitter egendom, är berättigad att utan intrång af andra begagna egendomen intill dess densamma blifvit honom lagligen frändömd, följer deraf att han äfven är berättigad att tillgodogöra sig egendomens afkomst; men, så länge tvist om bättre rätt till egendomen icke blifvit väckt och innehafvaren således icke annat vet, än att han är laglig egare till densamma, är han ej blott berättigad att tillgodogöra sig afkomsten, utan kan äfven förfoga öfver sjelfva egendomen efter godtfinnande, t. ex. förstöra densamma, så att han ingen fördel deraf har; och om så skett, kunde han, enligt afdelningens åsigt, icke förpligtas att utgifva ersättning för den förstörda egendomen. Häraf följde, att han än mindre kunde vara pliktig att återbära afkomsten, hvadan frågan af afdelningen nekande besvarades, jemte det afdelningen ansåg någon skilnad icke kunna göras emellan klander, som utföres i civil, och sådant, som göres i kriminal rättegång.

Häremot reserverade sig dock en ledamot, hufvudsakligast på den grund, att afkomsten af en egendom stundom kunde hafva större värde för klandraren än sjelfva egendomen.

6:te frågan.

Då särskilda utländska försäkringsbolag, hvilka för här i landet slutna brandförsäkringar underkasta sig finsk lag, tillika uti försäkringsbrefven låtit instyta, att brandstoden, derest skada sker, utbetalas till innehafvaren af polisen, så frågas, huruvida ett slikt förord kan verka till förfång för inteckningshafvares på 18 § i K. Förordnin-

gen den 9 November 1868, om inteckning i fast egendom, grundade rätt till brandstoden?

Central-afdelningen.

Denna fråga besvarades beträffande brandförsäkringar, som tillkommit efter 1 Januari 1869, enhälligt nekande, med tillämpning af den allmänna rättsgrundsatsen, att tredje mans på lag grundade rätt icke får genom förord kränkas.

Åbo filial-afdelning.

Emedan ifrågavarande bestämning i försäkringsbrefven utgjorde sådant förord, som, likmätigt 16:de domareregeln, bröte stadgandet uti 18 § af Kejserliga Förordningen den 9 November 1868, samt den, hvilken utverkat sig inteckning uti brandförsäkrad fastighet, vore i tillfälle att bevara sin rätt till brandskadeersättningen derigenom, att han förekafade sig försäkringspolisen, ansågo tre ledamöter dessa brandstodsbolag ega, utan afseende derpå om försäkrad fastighet vore intecknad eller ej, utbetala brandskadeersättningen till policeinnehafvaren.

Tre andre ledamöter voro ense om följande utlåtande: Då försäkringsbolagen förklarat sig i alla förekommande rättsfall godkänna tillämpning af finsk lag samt stadgandet i den åberopade författningens 18 § vore obetingadt och förty icke kunde af ifrågasatta förord uti försäkringsbrefven på något sätt rubbas till förfång för inteckningsinnehafvare såsom utgörande tredje person, borde bolagen, före brandstodens utbetalande till policeinnehafvaren, inhemta upplysning om försäkradt hus i staden eller till fastighet å landet hörande byggnad vore med inteckning besväradt och i sådan händelse för inteckningsinnehafvares räkning innehålla brandstoden, derest bolagen ville skydda sig mot äfventyret att möjligen för andra gången behöfva gälda densamma.

Fem ledamöter eller afdelningens pluralitet besvarade frågan i så måtto jemväl nekande, att en inteckningshafvare, om han gjorde sina anspråk på brandstoden gällande medan den hos försäkringsbolaget funnes i behåll, väl hade, oafsedt förordet, bättre rätt än policeinnehafvare att utfå slik ska-

deersättning. Men ifall bolaget redan förut hunnit åt policeinnehafvaren utgifva brandstoden, så ansågs bolaget icke vidare vara därför ansvarigt till inteckningsinnehafvaren, som uti ifrågakomna hänseende egde vända sin talan emot policeinnehafvaren.

Wasa filial-afdelning.

Förord bryter lag! Då ett försäkringsbolag i polisen uttryckligen gifvit tillkänna att brandstod utbetalas endast till innehafvaren af polisen, kan det icke anses vara skyldigt att utgifva den till någon annan. Vill inteckningshafvaren hafva sin rätt bevarad i sådant fall, som frågan förutsätter, bör han följaktligen se till, att han får polisen om händer: ty gör han icke det, så har han endast sig sjelf att skylla, om han går miste om brandstoden.

7:de frågan.

Böra stadgandena i 3 mom. 20 § af 1798 års Konkursstadga, i Kgl. Förordningen den 13 Juni 1800 angående lagfart och börd, och i 17 § af Kejs. Förordningen den 9 Nov. 1868 om inteckning i fastighet, hvarmed köpare försummat att lagfara inom den i de två förstnämnda författningarne utsatta tid, tolkas så, att förre egarens borgenär är berättigad till inteckning för sin fordran äfven i det fall, att det, då inteckningen sökes, visas eller är kunnigt, att fastigheten icke mera tillhör gäldenären? eller är meningen med berörda stadganden den, att endast inteckning, som förre egarens borgenär vunnit utan att det upplysts att fastigheten derförinnan blifvit af gäldenären försäld, skall blifva ståndande, om köparen underlåter att inom fastställd tid lagfara?

Central-afdelningen.

Under diskussionen härom erkändes, att lagstiftaren i de åberopade förordningarne begagnat ordalag, hvaraf anledning kunde tagas till att jakande besvara frågans första mom.; men då *ratio legis* uppenbarligen icke var att låta köparen

umgälla blotta försummelsen att i föreskrifven tid söka lagfart å sin egendom med en så svår förmögenhets förlust, som genom en dylik tolkning kunde komma att honom åhvälfvas, helst denna försummelse var särskildt belagd med böter, hvilka, efter annan grund, utgingo, utan fastmera att förekomma egendomsöfverdragelser *in fraudem creditorum*, så kunde denna tolkning, som i de fall, der köpet var allmänt kunnigt, tydligen stode i strid med lagstiftarens afsigt, icke godkännas, utan blef frågans första mom. besvaradt med *nej* och det senare med *ja*.

Åbo filial-afdelning.

Då lagstiftarens afsigt med åberopade stadganden otvifvelaktigt varit, att ej mindre söka förmå fastighetsegare till skyndsamt lagfarande än förekomma det lidande, som borgenärer genom af dem sjelfve icke förvållad okunnighet om jordeganderättens flyttning från en till annan man kunde tillskyndas, men denna afsigt icke skulle i någon väsendtligare mån befrämjas i händelse den i frågans 2:dra moment framhållna tolkning antoges, samt härtill komme, att ordalydelsen i förenämnda stadganden vid jemförelse med 16 § i inteckningsförordningen af den 9 November 1868 ej heller gäfve anledning till slik tolkning, förenade flertalet afdelningens ledamöter sig om jakande svar å frågans 1:sta och nekande svar å dess sednare moment.

I motsatts härtill funno tre ledamöter den i frågans andra moment åt ifrågakomna stadganden gifna tydning vara närmast öfverensstämmande med de i dem begagnade ordalagen och hyllade följaktligen densamma så mycket heldre, som äfventyret för köpare att, vid efterlåtenhet i afseende å ansökning om lagfart inom utsatt tid, nödgas blifva ansvarig för förre egarens gäld till inteckningssökande mången gång skulle nog tungt drabba köparen, men lagtolkning i tvifvelaktiga fall borde vara restriktiv till förmån för den, som annars komme att företrädesvis lida. Likväl trodde nysabemälde ledamöter någon annan upplysning om skedd öfverlåtelse af jord, då dröjsmål i lagfartssökande egt rum, icke vara tillfyllestgörande för motverkande af inteckning, ansökt

utaf förre egarens borgenär, än att nye egaren emellertid före inteckningsärendets slutliga behandling anmält sig till erhållande af uppbud och således omsider visat sig ändock vilja efterkomma lagens föreskrift härom.

Wasa filial-afdelning.

Uti alla de i frågan omnämnda författningar stadgas i allmänhet att gäldenärens eganderätt till den egendom, hvari inteckning sökes, skall vara styrkt, innan inteckningen får beviljas, och denna princip hvarken är eller kan vara frångången uti de ifrågavarande enskilda paragraferna af samma författningar. Tvärtom gifver paragrafernas ordalydelse tydligen tillkännä, att såväl fordringsegaren som domstolen, till följd af försummad lagfart, vid inteckningens meddelande varit okunnige om att fastigheten öfvergått i annans ego, och att inteckningen till följd deraf beviljats; men tillika stadgas såsom påföljd för försummelsen af den nya egaren att inom föreskrifven tid anmäla sig till lagfarts erhållande, att den sålunda beviljade inteckningen, oaktadt det sedermera visas att vid tiden för dess meddelande egendomen icke varit gäldenären tillhörig, skall blifva beståndande. Motivet till nämnda stadgande kunde icke vara något annat, än att förekomma, det en gäldenär genom ett antidateradt köp skulle kunna hindra en fordringsegare att förskaffa sig inteckningssäkerhet för en fordran eller gynna en borgenär, som icke begagnat sig af sin rätt att söka inteckning. Men häraf följde ock, enligt afdelningens åsigt, att om det vid inteckningsfrågans anhängiggörande visades eller vore kunnigt, att egendomen öfvergått i annans ego, inteckningen icke kunde beviljas.

Emot detta beslut reserverade sig dock en ledamot, som ansåg de ifrågavarande paragrafernas ordalydelse vara tydlig och klar deri, att inteckning äfven i det fall frågan förutsätter, bör beviljas, om den nya egaren försummat att inom stadgad tid anmäla sig till uppbuds erhållande.

8:de frågan.

Tillkommer det domstol, som på ansökning meddelar inteckning i fastighet, att dervid tillika utlåta sig om inteckningens prioritet framför äldre inteckning, hvars innehafvare utredes hafva afstått sin förmånsrätt åt den, till hvars säkerhet den nya inteckningen utverkats?

Central-afdelningen.

Frågan besvarades nekande, emedan pröfningen och afgörandet om i samma fastighet intecknade fordringars inbördes företrädesrätt till fastighetens värde förutsatte konkurs eller tvist om förmånsrätt, och således icke kunde i sammanhang med inteckningsärendet företagas.

Åbo filial-afdelning.

Afdelningen ansåg domstolens tillgörande i förevarande fall böra inskränka sig endast till anteckning i protokollet om det faktiska förhållande, som beträffande äldre inteckningshafvares afsägelse af sin bättre rätt till förmån för sednare inteckningssökande hos domstolen förelupit, men icke derutöfver sträckas till bedömande af företrädesrätten emellan dem, hvilket innefattade en tvistefråga, som genom särskild rättegång borde afgöras. Frågan besvarades därför nekande.

Wasa filial-afdelning.

Afdelningen ansåg en domstol icke kunna inlåta sig i pröfning af en förmånsrätts fråga innan tvist om bättre rätt gjorts anhängig och något utlåtande om inteckningens prioritet således icke heller böra meddelas, utan hade domstolen i det fall frågan förutsätter endast att i protokollet anteckna hvad i saken förelupit, hvarest det sedan finge ankomma på den domstol, som i framtiden komme att pröfva förmånsrättsfrågan, att meddela yttrande rörande verkan af den vid inteckningens meddelande föreställda utredningen.

3:de frågan.

Eger det bevis om fastställd inteckning, som enligt domstols beslut åtecknas den handling, på grund hvaraf inteckningen utverkats, fullt laga vitsord angående inteckningsrättens beskaffenhet? och, om detta medgifves, är den af en del domstolar vidtagna praxis att för förnyelse af slik inteckning fordra utdrag af det vid fastställelsen förda protokoll, å lag grundad?

Central-afdelningen.

Med stöd af uttryckliga ordalydelsen i Kejs. förordningen den 9 Nov. 1868, angående inteckning i fast egendom, och emedan frågans första mom. icke utan underkännande af inteckningsbevisets betydelse och ändamål kunde annorlunda än med ja besvaras, utföll svaret å sednare mom. nekande.

Åbo filial-afdelning.

Stadgandet att bevis om meddelad inteckning skall tecknas å hufvudskriften af den handling, hvarpå inteckningen grundats, ansågs hafva tillkommit förnämligast för att vid möjlig öfverlåtelse af skuldsedeln underlätta bevisningen om skedd inteckning äfven utan tillhjälp af deröfver fördt protokoll, dels ock för att genom öfverensställningen emellan anteckningen å originala handlingen och protokollet ådagalägga att samma handling och ingen annan blifvit intecknad, hvarföre och då nämnde anteckning vanligen affattades i största korthet samt i alla fall ytterst grundade sig på sjelfva protokollet, deraf det utgjorde blott ett mer eller mindre fullständigt utdrag, afdelningens samtliga närvarande ledamöter enhälligt instämde uti det svar å frågans 1:sta moment, att bevis af antydt slag i allmänhet icke borde tillerkännas fullt laga vitsord angående inteckningsrättens beskaffenhet. Vidkommande åter frågans 2:dra moment uppstod skiljaktighet i så måtto, att åtta ledamöter, hvilka funno ifrågavarande bevis likväl öfverhufvud vara tillfyllest för redan fastställd intecknings förnyelse, som ju endast innefattade be-

kräftelse af inteckningen sådan den förut meddelats och således icke kunde erhålla annan natur till följd af bevisets möjligen ofullständiga eller felaktiga egenskap, trodde domstolarne på grund häraf böra undvika att vid ansökning om förnyelse af inteckning infordra utdrag ur det vid föregående fastställelse af densamma förda protokoll, såframt icke detta af några undantagshändelser påkallades, hvaremot en minoritet af sex ledamöter, i betraktande af omförmälda intygs på ofvan anförda skäl otillfredsställande beskaffenhet gentemot den betydelse för rättssäkerheten, inteckningsförnyelse ej mindre än den ursprungliga stadfästelsen deraf egde, och de förändrade förhållanden som emellertid sedan dess hunnit uppstå, godkände den i sistsagde moment omtalade praxis såsom hufvudregel, från hvilken domstolarne dock undantagsvis, efter pröfning af förekommande omständigheter, kunde vid fråga om inteckningsförnyelse blott på företedt bevis åtecknad den intecknade handlingen afvika.

Wasa filial-afdelning.

Då det i 28 § af 1868 års inteckningstadga uttryckligen säges af för inteckningsförnyelse icke erfordras annat, än att den handling, hvarå inteckningen beviljad är, inför domstolen i hufvudskrift uppvisas, ansåg afdelningen deraf följa, att ett bevis om faststald inteckning hade fullt laga vitsord. Dock ansåg afdelningen det icke vara domstol förmenadt att, om beviset vore ofullständigt eller otydligt, vid inteckningens förnyelse infordra det vid fastställelsen förda protokoll.

10:de frågan.

Är den praxis riktig, att, vid liquid om auktionsskillingen för exekutivt försäld fastighet, inteckningshafvare tillgodoräknas ränta å dess fordran allenast till auktionsdagen? eller borde sådan ränta tillkomma honom ända till dagen för nämnda liquid, eller åtminstone till den dag då auktionsskillingen betalas, enär dessa dagar, jemlikt 17 och 18 §§ i Kejserliga Förordningen den 23 Juli 1868 kunna

inträffa, den förra fyratiofyra och den sednare trettio dagar efter auktionen?

Central-afdelningen.

Med nekande till frågans förra mom. ansåg central-afdelningen, med tillämpning af de i 14 och 20 §§ i Kejs. förordningen den 9 Nov. 1868 om borgenärers rätt och företräde för hvarandra till betalning ur egendom, som blifvit till konkurs afträdd, ränta böra tillgodoräknas inteckningshafvare intill den dag då auktionsskillingen inbetalas.

Åbo filial-afdelning.

Då sjelfva inteckningsrättens natur redan innefattade berättigande för borgenär till full betalning ur pantsatt egendom och Kongl. förordningen af den 10 December 1756 derjemte särskildt om konkursmål stadgade, att den borgenär, som vunnit inteckning i gäldenärens fasta gods, skulle, i fall detsamma försloge, åtnjuta ränta för sin fordran intill dess utdelning skedde framför alla, hvilka ej egde lika rätt, samt anledning desto mindre förekomme att vid liqid om auktionsskillingen för exekutivt försåld fastighet förbise detta stadgande, som rättsförhållandena emellan borgenärerne beträffande den intecknade panten i hvardera fallen vore enahanda, besvarade afdelningen enhälligt frågans 1:sta moment nekande och andra momentet sålunda, att inteckningshafvare, der kollision med bättre eller lika berättigade ej uppstode, egde ur auktionsskillingen uppbära ränta å sin kapitalfordran intill liquiddagen.

Wasa filial-afdelning.

Afdelningen ansåg denna praxis vara oriktig. Om räntan blifvit utdömd tills liqid sker, vore den, som verkställer liquiden, skyldig att ställa sig utslaget till efterrättelse. Om ock köparen ej är skyldig att erlägga någon ränta på auktionsskillingen under de trettio dagar, han har på sig till densammans betalande, följde deraf icke att räntan på det utdömda kapitalet upphörde att löpa under samma tid. Den ränteförlust, som genom det nämnda förhållandet uppstår,

måste drabba gäldenären, som vållat densamma, ej fordrings-egaren; ty genom att godvilligt betala sin skuld hade gäldenären kunnat undgå denna förlust, hvaremot en fordrings-egare, om gäldenären tredskas att betala, icke har någon annan utväg, än att skrida till lagsökning och utmätning, och det vore derföre i högsta måtto obilligt, om han ännu dertill skulle nödgas underkasta sig en ränteförlust. Afdelningen fann det således vara med både lag och billighet öfverensstämmande att räntan beräknas till den dag, då likviden sker.

11:te frågan.

Vore det ej skäl att inskränka rättigheten till bevisning genom handelsbok till affärsmäns inbördes fordringar? och borde icke då äfven landthandlande, hvilka jemlikt 109 § i Konkursstadgan den 9 November 1868 äro skyldige att föra bok, få åtnjuta sådan bevisningsrätt?

Central-afdelningen.

Då det vitsord, lagstiftningen, i strid med viktiga, allmänna rättsgrundsatser, tillerkänt behörigen inrättad handelsbok, för att icke lätt kunna missbrukas egentligen påkallade regelbunden bokföring äfven af den, emot hvilken detta bevismedel användes, ansågs den ifrågasatta inskränkningen icke sakna skäl för sig, och funno central-afdelningens tillstädesvarande ledamöter, under förutsättning att sådan inskränkning verkligen blefve genom en lagförändring införd, men endast i detta fall, någon våda icke vara att befara, om äfven landthandlande blefve i förevarande afseende likställda med köpman i stad.

Åbo filial-afdelning.

Emedan kredithandeln ovedersägligen medförde gagn utom åt handelsståndet äfven åt köpare samt dennes rätt och säkerhet genom Kejserliga förordningen den 3 Mars 1868 vore tillräckligt skyddad emot det vitsord säljarens handelsbok i nämnde förordning tillerkänts, fann afdelningen skäl

icke förekomma att inskränka dylik boks bevisningskraft till endast affärsmäns inbördes fordringar samt densamma ej heller för närvarande kunna utsträckas till landthandlande, enär de i allmänhet icke egde den insigt att ordentligt och redigt föra handelsbok som köpmän i stad.

Wasa filial-afdelning.

Emedan bokföringen af de enskilda utkrediteringarne vore den, till hvilken minsta lit kan sättas, enär denna bokföring är i första hand öfverlemnad åt de minst erfarna bland handelsbiträden eller bodbetjeningen, och de misstag, som dessa begå, sedermera icke kunna rättas, samt det således lätt kunde hända, att ett misstag, begånget af en ung, oerfaren gosse, komme att grunda ett fordringsanspråk, mot hvilket den förmenta gäldenären och än mer, om han aflidit, hans rättsinnehafvare stå fullkomligt redlösa, oaktadt någon fordran i verkligheten icke förefinnes, ansåg afdelningen en sådan inskränkning i bevisningen genom handelsbok, som den, frågan förutsätter, hafva fullt skäl för sig. — Men att åter å andra sidan utsträcka bevisningen genom handelsbok affärsmän emellan äfven till landthandlare ansåg afdelningen tillsvidare, eller så länge icke större kunskapsmått i bokföring m. m. af landthandlare fordras, ej kunna förordas.

12:te frågan.

Vore det förenadt med våda för rättstillståndet, eller någon annan olägenhet, om stadgandena rörande sättet för ändringssökande uti underrätts och Hofrätts utslag blefve för alla slag af mål och ärender enahanda, och skilnaden emellan civil- och kriminalprocessen i denna del bortfölle?

Central-afdelningen.

Under förutsättning att i frågan afsåges, att det gemensamma sättet för ändrings sökande komme att stå i näraste öfverensstämmelse med den nuvarande besvärsvägen, ansågs upphäfvandet i antydda afseende af skilnaden emellan civil- och kriminal rättegång icke blott icke såsom rättsvåd-

ligt, utan till och med såsom medförande viktiga fördelar. Men *under närvarande förhållanden* och innan en omfattande reform af domstolsväsendet och rättegångsordningen kunde komma i fråga, kunde genomförandet af en dylik reform icke förordas, emedan vadepennningens och revisions-skillingens bortfallande skulle leda derhän, att högsta instansen i ännu högre grad, än som redan vore fallet, blefve öfverhopad med mål af ringa betydighet.

Åbo filial-afdelning.

Då samhället med skäl kunde fordra att bestraffning så skyndsamt som möjligt följde på begånget brott och detta utan vidlyftig omgång för ej mindre den förorättade än den tilltalade, så påkallades deraf den af ålder för brottmål stadgade kortare eller summariska processform, hvaremot beträffande de civila målen, hvilka icke innefattade någon betydligare rättskränkning och ofta nog vore af så invecklad beskaffenhet att svårighet yppade sig vid anskaffandet af en del för dem nödiga bevisningsmedel, parternes egen fördel med rätta ansetts för dessa mål erfordra omständligare beredning i rättegången. Förenämnda grundsatser befrämjades i väsendtlig mån genom den efter Lagmansrätternes och Kämnersrätternes indragning ännu kvarstående skilnad emellan civil och kriminalprocess, bland annat, deri, att tiden inom hvilken ändring i underrätts utslag borde sökas utgjorde i den sednare rättegången hälften kortare tid än uti den förra, att särskilda besvär öfver underrätts invändningsutslag uti kriminella mål icke vore tillåtna men väl stundom vid civilprocess förekomme, samt att i den sistnämnda missnöjd parts vederdeloman för sin talans bevarande i högre rätt åläge der tillstådeskomma, hvilket icke egde rum i kriminell rättegång, hvarvid vederparten, om hans hörande öfver besvären funnes nödigt, åtnjöte förmånen att af dem utan eget tillgörande erhålla del i afseende å förklarings afgifvande. Beträffande åter ifrågavarande processformers olikhet i så måtto, att ändringsökande i civil tvist icke finge annorlunda än efter stadgad penningeafgifts nedsättande hos den domstol, hvars åtgärd öfverklagades, underkasta saken granskning af högre

instans, så verkade föreskriften härom utan tvifvel till befordrande af syftet dermed eller att i någon mån förebygga oskäligen fullföljd af civila rättegångar, hvaremot å andra sidan brottmålets natur oundvikligen fordrade större frihet för såväl åklagare och målsegande att söka i högre rätt binda den tilltalade till laga ansvar, som den sistbemälde att om möjligt vinna befrielse från straff eller lindring deri. På dessa skäl ansåg afdelningen sig icke kunna till frågan lemna annat än jakande svar.

Wasa filial-afdelning.

De förmåner, som skulle rättssökande beredas genom att borttaga de uråldriga stadgandena om vadepenningars och revisionsskillings erläggande, vore i afdelningens tanke mera skenbara än verkliga. Att utslag i civilt mål inom kort tid vinna laga kraft, i händelse vad icke erlægges, medför så många fördelar, att dessa ej utan olägenhet kunna uppoftas, och den med vadet, men i synnerhet med revisionen förenade utgift utgör på processlystnaden en välbehöflig hämsko, utan hvilken åtminstone högsta domstolen skulle öfverhopas med arbete. — Föreningen ansåg derföre någon anledning icke förefinnas att ändra de nu gällande stadgandena rörande ändringssökande.

13:de frågan.

Inom hvilken tid bör det i 2:dra mom. 1 § 27 kap. R. B. omnämnda påstående om utbekommande af kostnadsersättning framställas?

Central-afdelningen.

Frågan besvarades, med afseende jemväl på stadgandet i 21: 1 R. B., sålunda, att omförmälda påstående borde ingifvas inom den tid, inom hvilken svaranden, derest kåranden kommit tillstädes, ägt att bemöta dennes skrift.

Åbo filial-afdelning.

Enär föreskrift i ämnet ej uti lag finnes, ansåg afdel-

ningen någon annan præskriptionstid för utförande af talan uti ifrågakomne hänseende icke kunna antagas än den för fordringsanspråk i allmänhet gällande, ehuru väl afdelningen nogsamt fann olämpligheten deraf, att sagde talan finge väckas sednare än den dag, utgörande efter sista inställelsedagen den åttonde, då svarande part i Hofrätt, om käranden der tillstädeskommit, egde emot honom skriftligen bevaka sin rätt. Lagförklaring härom vore derföre af nöden.

En ledamot yttrade den skiljaktiga mening, att då svaranden enligt lag vore skyldig att å åttonde dagen efter det tiden till vads fullföljande i Hofrätt utgått bemöta kärandens hit ingifna libell, så ålåge svaranden följdenligt jemväl vid kärandens uteblifvande att inom samma tid af åtta dagar emot honom framställa sitt anspråk på kostnadsersättning, såframt icke svaranden först inom medgifna trettio dagar efter fataljetiden hos Hofrätten inställt sig och styrkt förfall, i hvilken händelse anspråket borde göras anhängigt inom åtta dagar efter det förfallet af Hofrätten godkänts.

Wasa filial-afdelning.

Denna fråga framkallade en liflig diskussion, hvarunder tre skilda åsigter uttalades.

Pluraliteten af afdelningens ledamöter ansåg att svaranden borde vara beredd att genast å inställelsedagen ingifva skriftligt påstående om utbekommande af ersättning för sina kostnader, stödande denna sin åsigt på orden: "begäre han skriftliga derom bevis och att njuta betalning för dess kostnad" uti ifrågavarande mom. och §.

De flesta af afdelningens öfrige ledamöter höllo åter för, att svaranden, enär han, om käranden kommit tillstädes, haft åtta dagars tid att bemöta dennes libell och tillika framställa sina ersättningsanspråk, äfven i det fall frågan afser borde hafva samma tid eller åtta dagar att inkomma med sitt desertionspåstående.

Den tredje åsigten, som dock icke lyckades vinna några andra anhängare, än den ledamot, som framställt den samma, skiljde sig väsendtligen från de begge andra. Enligt denna åsigt finnes icke i 27 kap. R. B. någon viss tid

bestämd för desertionspåståendets framställande, för hvilket derföre enahanda præsskriptionstid som för fordringsanspråk i allmänhet måste gälla, eller den tioåriga præsskriptionen. Dock borde Hofrätten kunna förekomma att målen blefve för så lång tid beroende genom att, sedan aktuarien gjort sin anmälan, i hvarje särskildt fall bestämma en viss tid, inom hvilken svaranden ålåge att, vid förlust af rätt dertill framdeles, inkomma med sitt påstående.

(Forts.)

I hvad mon äro 6 § i 1 kap. Utsökningsbalken och 7 § i 14 kap. Rättegångsbalken ändrade?

Då Kejs. förordningen, angående falsk angifvelse och annan ärekränkning, gifven den 26 Nov. 1866, uti ingressen säger, att bland andra ofvannämnda lagparagrafer äro ändrade *"såvidt i desamma ansvar för falsk angifvelse eller annan ärekränkning finnes utsatt"*, kunde man möjligen vara frestad att anse svaret på här förelagda fråga för temmeligen lätt och sjelffallet. I sjelfva verket är det likväl ingalunda så, och vid tillämpningen lär man också redan stött på svårigheter.

Hvad först angår U. B. 1: 6, som lyder: "Brukar någon in för Konungens Befalningshafvande ohöfliga eller håniska ord emot sin vederpart, eller gör oljud, eller brister ut i svordom; hafve Konungens Befalningshafvande macht att fälla honom till böter, *"högst tijo daler"*;" så hafva hrr *Sjöros & Sulin* i sin upplaga af 1734 års lag utmärkt de tre sista orden såsom ändrade. Det skulle således innebära 1) att Kejsarens Befallningshafvande fortfarande egde, der någon brukade "ohöfliga och håniska ord emot sin vederpart", fälla till ansvar, men 2) att ansvaret bör bestämmas enligt ärekränkingsförfattningen. Denna uppfattning lär ock, åtminstone i några enstaka fall, i tillämpningen gjort sig gällande. — Sannolikt har likväl missfirmandet ansetts endast som *förolämpning*, icke såsom *smädelse*, enär en sådan väl ej kan ske blott med "ohöfliga och håniska ord". Vidare förmoda vi, att uti de åsyftade fallen den skyldige, som knappast lär blifvit i saken hörd, ändå ej fälts till den strängare straffarten, fängelse, men att han fått umgälla sin förseelse med den lindrigare arten eller böter.

Kan denna uppfattning vara riktig? Är det ens tänkbart, att 1866 års ärekränkingsförfattning genom anförda ord uti ingressen skulle åsyftat att utsträcka K. Befallningshafvandes kompetens och göra ändring uti hvad förut var stadgad om forum? Då gen. U. B. 1: 5, sådan den i det ursprungliga förslaget lydde, K. Befallningshafvande endast var inrymd rätt att ådömma böter "högst till tjugu daler", men äfven denna kompetens borttogs, då paragrafen, efter vidlyftig diskussion vid 1734 års riksdag, fick sin nuvarande lydelse; är det väl omöjligt att antaga det ifrågavarande lag, utan att med ett endaste ord *uttryckeligen* antyda det, skulle tillagt K. Befallningshafvande befogenhet att döma öfver brott och förseelser, hvilkas ransakande och afdömande *alltid* hört domarn till. Det skulle så mycket mindre kunna antagas, som grunden för ådömande af böter enligt U. och R. B. *öfverhufvud* är helt annan. Den blef också vid 1734 års riksdag under diskussionen om U. B. 1: 5 ganska tydligt framhållen. Det heter: "Biskop *Humble* gjorde en åtskillnad emellan dom och disciplin; det förra hörde domaren, det sednare Landshöfdingen till, och sade detta ej egentligen vara en dom, utan en disciplin, på det Konungens Embetsman må vara i stånd att näpsa dem, som ej vilja styra sina tungor och åtbörder, emedan honom tillkommer att på Konungens vägnar tillse, att allt går väl och skickligt till".

Dessutom innehåller ärekränkingsförfattningen icke en enda §, som kunde förutsätta möjlighet att utföra en injurie process annorstädes än vid *domstol*. Och just derföre skulle en injurie frågas upptagande hos K. Befallningshafvande föranleda inkonsekvenser af högst eftertänklig art, ett riktigt juridiskt nonsens. Om någon anges för ärekränkning, så är naturligtvis hans första rätt att genom kallelse sättas i tillfälle att höras i saken och afge förklaring. Men detta blir ej fallet om en sökande, till följd af förklarandens yrkande, utan att handlingarne utställas till bemötande, pliktfälles eller ansvar ådömes förklaranden, på yrkande af sökanden i dennes bemötande. Skulle åter tillfälle beredas till förklaring öfver ansvarspåståendet, så kan det ju lätt hända, att "den som för ärekränkning tilltalas — — erbjuder sig att

styrka viss bestämd handling eller uråktlåtenhet". Huru skall K. Befallningshafvande då gå till väga? Ty 1866 års K. F. förutsätter ju i 10 §. att det är *domstolen*, som genom särskildt beslut, förklarar huruvida handlingens ådagaläggande kan utesluta eller mildra straffbarheten. Ännu torde härvid böra beaktas det förhållande, att ärekränkning ej får åtalas "der ej målsegande eller den myndighet, som kränkt blifvit, brottet till åtal angifver", hvarföre ansvar för sådan förseelse alls icke kan komma i fråga, såframt en part icke finner sig sårad af eller yrkar ansvar för emot honom nyttjade "ohöfliga eller håniska ord", om de ock vore af den beskaffenhet, att K. Befallningshafvande, (som, enl. biskop Humbles ofvan citerade ord, har att "på Konungens vägnar tillse, att allt går väl och skickligt till") af U. B. 1: 6 borde finna sig uppfordrad att, jemväl utan allt yrkande, parten näpsa. Att uppfattningen om en hel mängd uttryck och talesätt bra mycket varierar, är känd sak och vi anföra i noten ett par fall, der t. o. m. underrätten på ett litet underbart sätt "resonnerat svaranden fri" såsom det stundom heter*). Om nu den ena parten å den andra yrkar ansvar för smädelse eller förolämpning, så bör det vara alldeles klart, att K. Befallningshafvande måste hänvisa parten att sin talan vid *domstol* utföra. Men har ett dylikt yrkande icke framstälts, utan parten godmodigt och stillatigande hört på att den andre t. ex. sagt "vet hut", eller kallat honom "hund", borde, enär åtal

---

*) När A. drucken anträffades af sin förman B. under en förrättning och fick uppbära förebråelser, svarade han "vet hut" och blef angifven för det han sålunda sin förman injurierat. Men underrätten resolverade ungefär så här: som de öfverklagade orden (*vet hut!*) äro ett i dagligt tal ofta begagnadt talesätt (hvilket B. dock skall i sina besvär förnekat) och dermed för öfrigt bevisligen ej egentligen menades något illa; så kan ansvar för dem icke ega rum.

I det andra fallet beklagade sig en handlande, att han af sin motpart fått uppbära epitetet "hund", i anledning hvaraf svaranden, för att "styrka viss bestämd handling", som borde "utesluta straffbarheten", företett åtskilliga räkningar, hvilka skulle utvisa, att klaganden i afseende å sina priser var en "dyr hund". Med afseende å detta förhållande, som ansågs vara utredt, befriades svaranden från ansvar. Handlingarna i dessa mål ha vi ej sett. *Relata refero.*

för ärekränkning i brist på yrkande ej kan ifrågakomma, de anförda orden likväl anses i den mon öferskrida gränsen för det skickliga och anständiga, att den som dem brukat, efter vår tanke, vore, lika med den, som "gör oljud eller brister ut i svordom", förfallen att af Kejsarens Befallningshafvande fällas till böter, men "högst tijo daler". Oss förekommer det alltså vara alldeles oriktigt, att Sjöros & Sulin utmärkt de sednast citerade tre orden såsom ändrade. Det hade varit försigtigast att efter § säga, att den är upphäfd, "såvidt i densamma ansvar för ärekränkning finnes utsatt". För att undvika all tvetydighet eller misstanke att hafva ådömt ansvar för ärekränkning, borde det heta, att N. N. pliktar (icke för vederparts missfirmande utan) för *obehörigt l. otillbörligt l. oskickligt förhållande*. Sålunda skulle man undvika det nog orimliga resultat, hvartill ifrågställda tydning af stadgandet eljest nödvändigtvis leder.

Vi öfvergå nu till R. B. 14: 7 och afskrifva först från Sjöros & Sulins upplaga af lagen paragrafen med derunder förekommande anmärkning.

"Missfirmar någon sin vederdeloman inför Rätta, i tal eller skrifter, med oqvädins och smäde ord, förklenliga tillmälen, eller åthäfvor; "böte fem, tijo, eller tjugu daler, eller mera, efter som brottet är til". Går thet å ära mans; döme ock samma rätt ther öfver: men vill then, som tillmålet gjorde, honom ther til lagliga binda; skiute tå Domaren thet til then Rätt, ther under brottmålet hörer. Talar eller skrifver någon vanvördeliga mot Domaren; "böte dubbelt, eller högre; alt som Domaren, ther thet skedt är, skialigt pröfvar; giöre ock offentlig afbön, om brottet thet förtjenar"*)). Höter eller undsäger han Domaren, eller gifver honom smädelig ord, eller griper honom an til heder och ära; låte tå Hofrätten

---

*) Häremot anmärktes vid 1734 års riksdag "att det här utsatta ansvar - - - borde limiteras der domarn retar parten och icke talar sagtmodiga med den, som till Rätten kommer, utan varder på honom ond och gör sig således misstänkt". Svar: "Præsumtionen är alltid för domarn, att han beskedliga skickar sig i Embetet". Ehuru detta svar synes ha varit tillfredsställande, torde likväl den sagda præsumtionen ganska ofta vara föga motiverad.

then brotsliga ther anklagas, och varde han straffad, "som i 18 Cap. 8 § Missgiernings Balken stadgadt är".

Ansvarsbestämmelserna i denna § äro upphäfna genom K. F. ang. ärekränkning m. m. d. 26 Nov. 1866 §§ 8, 9 m. fl."

Dertill hör ännu slutet af R. B. 24: 3. "Om rättgångs kostnad dömes tillika med hufvudsaken; så ock om någorthera parten sig så förgripit, som i 14 Cap. 7 § sagdt är".

icke heller förenämnda efter R. B. 14: 7 gjorda anmärkning är enligt vår tanke fullt riktig, utan hade den bordt vara affattad med de uti ingressen till 1866 års K. F. begagnade uttryck, på sätt ofvan beträffande U. B. 1: 6 är erinradt. Oriktig är den egentligen i afseende å sednare delen af paragrafen och dess första moment. Då det heter: "Talar eller skrifver någor vanvördeliga mot Domaren", så kan betydelsen vara mycket olika. Det kan hända att i yttrandet alla icke finnes någon *personlig* hänsyftning, men att det ändå uttrycker en vanvördnad *antingen* emot den rätt som behandlar målet, — *eller* vid utförande af besvär eller vade-talan, emot den lägre rätten. Der åter någon eller någre personer åsyftas, kan med yttrandet menas den eller de domare, hvilka som bäst handlägga saken, eller ock andra, hvilka förut i samma eller annan lägre rätt i den förevarande eller annan sak vidtagit någon åtgärd. I alla dylika fall har före 1870 R. B. 14: 7 tillämpats, men den har dessutom åberopats såsom stöd för bötfällande af den, hvilken eljest oskickligt och otillbörligt inför rätta sig förhållit. Så erinra vi oss hurusom för några decennier tillbaka en f. d. tjänsteman, som i egenskap af ombud i ett vädjadt mål vid upprop uppträdde inför en hofrätt, klädd, ej enligt vedertaget bruk i frack, utan i syrtut, — blef för det han sålunda visat hofrätten vanvördnad bötfälld enligt 14: 7. Det hade ock blifvit vanligt att vechselvis rubricera ifrågavarande förseelse antingen såsom *vanvördeligt*, *obehörigt*, *otillbörligt* eller *oskickligt* förhållande inför rätta.

Kan för dylik förseelse ansvar ej mera utsättas enligt R. B. 14: 7? Vi ha hört framkastas det påstående, att *ansvarsbestämmelsen* i den delen verkligen vore upphäfd, men § för öfrigt icke ändrad; hvaraf följde, att domstolen borde

för visad vanvördnad, alldeles lika som förr i sammanhang med hufvudsaken ådöma ansvar, men bestämma det, ej enl. R. B. 14: 7 utan jemlikt K. F. 1866. Likaså är det genom hörsägen oss bekant, att sedan en underrätt 1872 eller 1873, jemlikt R. B. 14: 7, pliktfallt någon för vanvördnad emot domarn, advokatfiskalen, anseende att 1866 års ärekränkning författning rätteligen bordt tillämpas, förty emot domaren utfört åtal för fel i domare-embetets utöfning. Om, och huru detta fiskaliska mål afgjorts har ej kommit till vår kunskap. Men vi hålla för visst, att advokatfiskalens talan antingen redan underkänts, eller kommer att ogillas. Ty eljest skulle högst vidunderliga och besynnerliga konsekvenser deraf uppstå. Vi måste försöka litet närmare redogöra för vår uppfattning af saken.

Emedan 1866 års ärekränkning författning upphäver R. B. 14: 7 *endast* "såvidt ansvar i densamma för ärekränkning finnes utsatt", är det klart att förenämnda åsigt uttalats under den förutsättning att här *vanvördnad* också före 1866 innefattade en ärekränkning —, och visst är att frågans besvarande måste bero derpå, huru sagde begrepp vanvördnad uppfattats i R. B. 14: 7, der det förutsattes att man kan förgå sig genom 1) vanvördnad, 2) hot eller undsägande, 3) smädelig ord, 4) angrepp till heder och ära. Förhållandet måste så mycket hellre noga begrundas, som det *för närvarande* ligger nära för handen att anse också ett vanvördeligt talande eller skrifvande innebära åtminstone förolämpning. För vår del förneka vi likväl bestämdt, att denna mening var bestämmande för 1734 års lag. Det framgår ju redan deraf, att ansvar för egentlig ärekränkning emot domare var utsatt i M. B. 18: 8 och att der begagnades alldeles samma ord, som förekomma i R. B. 14: 7 om förseelser, hvilka böra *särskildt åtalas*, neml. 2) hot eller undsägande, 3) smädelig ord och 4) angrepp till heder och ära. Att det vanvördeliga talandet och skrifvandet, det enda, hvarför endast R. B. 14: 7 utsätter ansvaret, och som ej omnämnes i M. B. 18: 8, icke togs såsom *en personlig förnärmelse emot domarn*, blir ännu tydligare deraf, att samme domare icke var förhindrad att sjelf saken bedöma, hvilket eljest naturligtvis icke kunnat

tillåtas, i strid mot den urgamla och redan i domare-reglorna åberopade satsen: "*Ingen må vara domare i sin egen Saak*". Ett ytterligare stöd för denna mening vinnes deraf att R. B. 15: 15 utsätter ansvar för den, som till rätten skickar obehörigt eller otjenligt ombud, endast *derföre* att han bryter emot regeln: "*Alla äga Rätten heder och vördnad visa*". Det är sålunda också här fråga om *vanvördnad* och båda har lagstiftarn i så måtto ansett vara af lika art, att domarn ej det minsta *personligen* af dem beröres, hvarföre lagstiftarn, mån om att rätten skulle hållas i *heder* och *vördnad*, icke tvekat att lemua domarn makt att näpsa dem, hvilka felat emot denna vördnad och sålunda möjligen ställa rättens anseende på spel, likasom andra afsteg från föreskrifven ordning i rättegången, hvaröfver domarn har att waka. Hvad biskop *Humble* vid U. B. 1: 6 yttrade (se ofvan) om *disciplin* har sin fulla tillämpning äfven här, hvilket fördelningen och förvandlingen af böterna jemväl utvisa.

Enligt vår tanke borde det alltså vara alldeles klart och otvetydigt, att med det *vanvördeliga* talande ock skrifvande, hvarför R. B. 14: 7 utsätter ansvar, alls icke åsyftades någon personlig förnärmelse eller *ärekränkning* och således, att någon ändring i den delen icke heller är gjord. Skulle likväl ännu efter denna direkta bevisning någon tvekan återstå, borde äfven den försvinna, om man besinnar hvilka orimliga följder skulle föranledas af antagandet, att 1866 års ärekränkingsförfattning i stället för R. B. 14: 7 borde tillämpas. För att få de åsyftade inkonsequenserna att hjertare framlysa be vi att få erinra: 1) att 13 § i 1866 års K. F. stadgar: "*Åtal för smädelse eller förolämpning må ej af offentlig åklagare anställas, der ej målsegande eller den myndighet, som kränkt blifvit, brottet till åtal angifver*"; 2) att ett sådant åtal sjelffallet förutsätter vanlig brottsmålsprocess.

Om således någon talar eller skrifver *vanvördeliga* mot domaren och denne anser att sålunda emot honom utfövs en personlig förnärmelse, en ärekränkning, som bör bestraffas, måste han likasom hvarje annan angifva eller till åtal anmäla förseelsen; han kan då ej mera vara "*domare i egen*"

sak⁷. Och emedan förnärmelsen ej är af så allvarsam art att hofrätten kunde, efter anmälan om saken, jemlikt R. B. 14: 7 sista mom., arrangera om fiskaliskt åtal, borde väl annan ojäfvig domare sökas och tillförordnas att saken vid *samma underrätt* handläggas. Resultatet kan bli mycket olika. Det kan hända, att yttrandet, fastän verkligen i den mån vanvördeligt att ansvar enligt R. B. 14: 7 rättvisligen bort följa, ej anses vara så "skymfligt", att 1866 års K. F. § 7 berättigar till den angifnes sakfällande. (Vi erinra om ofvannämnda fall, der ombudet försummade att kläda sig i frack.) Angifvelsen, om ock till sin riktighet erkänd, blefve på sådan grund förkastad och angifvarene finge vidkännas kostnaderna för extra ordförande och ledamöter och möjligen ersätta vederpartens umgälder. — Enahanda slutresultat vore ändå ännu mycket sannolikare, såframt den angifne helt enkelt förnekade angifvelsens faktiska grund, hvarom rättens protokoll, när saken en gång toges på det nu förutsatta sättet, ej kunde innebära någon bevisning, och en sådan skulle, der yttrandet åsyftat hela rätten, vanligast vara högst svår att åstadkomma, enär rättens förhandlingar endast sällan och undantagsvis öfvervaras af fremmande personer. I allt fall vore det de förnärmade domarenes sak att i första hand betala arvode åt de extra domarene. Der den angifne blefve sakfälld, skulle han visst åläggas att ersätta alla dessa kostnader. Men icke är det otänkbart att han saknade tillgång dertill; detta blefve tvertom troligen ofta fallet.

Om nu den supponerade tolkningen vore riktig, så frågas: skulle en rätts ordförande och ledamöter, mot hvilka någor talat eller skrifvit vanvördeliga, med alla här påpekade eventualiteter för ögonen och oafsedt det obehag och trassel en rättegång alltid medför, ändå om saken göra angifvelse? Vi tro det icke, helst också andra ledsamheter kunde vara att befara.

Hittills ha vi förutsatt att yttrandet är riktadt emot de domare, hvilka för tillfället i rätten fungera. Syftar det åter på andra, hvilka på annan tid tjänstgjort i samma eller annan lägre rätt; vore det ännu mindre sannolikt, att de kränkte, såsom frånvarande, om ock saken *tillfälligtvis* komme

till deras kunskap, skulle yrka på åtal, hvilket naturligtvis ty förutan ej kunde komma å bane. Ett upphäfvande af domstolens makt att, genom disciplinärt ansvar, upprätthålla ordning och tillbörligt skick, (hvilket upphäfvande för resten bort ske direkte och icke, på sätt af ofvannämnda yrkande framgår, endast indirekte) skulle sålunda, nästan nödvändigt, för ifrågavarande slags förseelse medföra en strafflöshet, hvilken föga kan anses vara åsyftad genom en lag, dessmedelst eljest deri berörda förbrytelser äro i allmänhet belagda med strängare ansvar.

På nu anförda direkta och indirekta skäl är vår mening den: att den, som "talar eller skrifver vanvördeliga emot domarn", bör därför och för annat otillbörligt och oskickligt förhållande inför Rätta, som kan dermed likställas, fortfarande dömas enligt R. B. 14: 7 och att domarn, om han finner yttrandet innebära ärekränkning och bestämmer ansvaret jemlikt K. F. 1866, tar sig till att "vara domare i egen sak", hvilket ej borde få aflöpa utan fiskaliskt åtal.

Om första delen af R. B. 14: 7 kunna vi fatta oss kortare. Ty i fall någon påstår, att han blifvit af vederdelomannen inför rätta med kränkande tillmälen förnärmad och därför yrkar på ansvar, så är det klart, att ansvaret måste bestämmas enligt 1866 års K. F.; likaså att injuriefrågan i tvistemål *alltid* och i brottmål *ofta* måste särskildt behandlas. Men åtalets anställande beror endast på den kränktes godtfinnande. Såframt han nu ej behagar anmärka om saken något och sålunda rätteligen någon förnärmelse icke eger rum; frågas: bör det missförmeliga få passera alldeles onäpst? Vi hålla före, att domstolen icke bör tolerera ett språk, som det icke anstår de rättssökande att inför domstolen nyttja om ock det närmast är stäldt emot annan part, men att det, såsom innebärande en slags vanvördnad bör i dylikt fall beläggas med böter i grund af R. B. 14: 7 antingen 1 eller 2 momentet. Skälen äro ofvanföre anförda vid U. B. 1: 6.

Slutligen ännu ett par ord. Man säger måhända, att stiftarene af den nya lagen ej särskildt tänkt på här nu afhandlade fall. Detta vilja vi icke heller påstå; medge tvertom ganska villigt, att anmärkningen är riktig, helst 1866 års K.

F. också upphäfver ansvarsbestämmelsen i U. B. 1: 5, oak-
tadt något ansvar deri ej är stadgadt, utan endast bestäm-
ning gjord om forum. Men vi skulle tro, att en pröfning
om "Lagens rätta mening och grund" knappast kan föra till
annat resultat än det här framställda.

F.

Minnesord öfver Johan Jakob Nordström,

död den 17 Maj 1874.

Upplästa vid den sorgfest, som å hans begrafningsdag den 21 Maj 1874 firades i Helsingfors, på inbjudning af universitetets professorer. *)

Det rör sig i dag ett liktåg från Sveriges konungastad. Det skrider fram till det fält, hvilket Johan Olof Wallin har invigt åt de döde och der man sedan helgat en plats äfven åt hans eget förgängliga stoft.

Hvem föres nu till hvila i denna stad af grifter? Icke heller nu är det något ringa sorgetåg, i hvilket blott ett fåtal af släkt och vänner deltaga. Vore vi der, så såge vi helt visst de fleste af dem, hvilka för tiden äro de ypperste i Svealand; och i det allvar, som lägrat sig öfver deras anleten, kunde vi läsa, att det är en betydande ande, som bott i den hydda af stoft, hvilken de nu äro beredde att sänka i grafven.

Äfven vi sjelfva äro här för att ansluta oss till detta tåg. I tankarne följa vi det åt, för att vid grafven på kistan nedlägga en krans, knuten af vår tacksamhet.

Hvem var denne man, att vi på ett så ovanligt sätt här fira hans likbegängelse? Hvad rör det oss, att Sverige mistat en man, hade han än varit den ypperste, som der lefvat? Utgöra icke samma böljor, hvilka fordom förenade oss med nämnda land, nu den djupa graf, som skiljer våra strandvallar åt?

Ja väl! och kan det väl anses annorlunda, än såsom en Försynens skickelse, att de det blefvo? Endast den yngling

---

*) Skrifna i hast, hafva dessa minnesord intet anspråk på att utgöra en biografi öfver den utmärkte mannen. — Noterna äro efteråt tillagda.

kan blifva en viljestark man, som lär sig att handla på egen hand; endast det folk kan i historien förtjena namnet deraf, som sjelft tager sina öden om händer.

Men fastän vi nu — tack vare ädle monarkers högsinnade handlingar och visheten hos 1809 års män — förtröstansfullt kunna, med hänvisning på våra grundlagar, känna och handla såsom ett eget folk, så kunna vi just derföre så mycket mindre förhålla oss likgiltigt till hvad som tilldrager sig utom våra landamären. Vetandet är i en vacker bemärkelse kosmopolitiskt. Utan att uppgifva något af sin egen individualitet, kan och bör hvarje folk, som icke vill försvagas och sedan förgås i okunnighetens mörker, tillägna sig vetandets frukter, hvar dessa än må hafva vuxit. I denna mening är allt, som tilldrager sig i verlden och är egnadt att rikta våra insigter och föra vår kultur framåt, af betydelse äfven för oss; och derföre måste äfven vi känna oss tacksamme mot alla de män, som med mödosamt arbete bryta nya gångar uti de skakter, i hvilka vetandets skatter ligga gömda.

Gäller detta om vetandet och dess heroer öfverhufvud, så utesluter sådant likväl icke möjligheten deraf, att det andliga arbetet uti något särskildt land kan för oss, åtminstone i vissa hänseenden, framstå såsom betydelsefullare, än det andliga arbetet i hvarje annat land.

Ett sådant land är Sverige för oss i följd af historiens makt. Befinnande sig på en ståndpunkt i bildning, som föga öfversteg nomadens, emottogo våra förfäder ifrån Sverige med kristendomens välsignelse äfven fröet till de sociala institutioner, under hvilkas hägn vi sedermera funnit vår trefnad; och hand i hand med Sverige har Finland derefter igenom sekler verkat för utvecklingen af detta frö, utbildande dervid gemensamt med Sverige äfven de politiska institutioner, hvilka nu äro våra. — Mera än något annat språk har det svenska, som ännu är så många tusendes modersmål i vårt eget land, för oss förmedlat den bildning, hvilken endast litteraturen kan skänka; och för mången i detta land är ännu den svenska litteraturen den enda, som han, förutom sitt eget lands, är i stånd att tillägna sig.

Pligttroget fasthållande vid den ifrån Sverige afskilda politiska ställning, som nu är vår och hvilken vi icke ens vilja förändra till hvad som varit, äro vi derföre af omständigheternas makt hänvisade till att med oafslätlig uppmärksamhet följa gången af den svenska kulturens utveckling; och om vi än, såsom rätt och oafvisligt är, derjemte arbeta för utvecklingen af en finsk litteratur och finska undervisningsanstalter, för att derigenom bryta ner den mörka mur, hvilken under sekler hindrat vetandets ljus att i all sin rikedom lysa äfven för flertalet af vårt finska folk, samt för att vinna allt flera intelligenta krafter för vår utveckling; så kunna och vilja vi icke derföre tillika rifva upp det intresse, som fäster oss vid den svenska kulturen, emedan vår egen är i den rotad.

När derföre i Sverige någon framstående man verkar för den svenska kulturens utveckling, så följes hans arbete knappast i något annat land, än hans eget, med ett sådant intresse, som i vårt.

Hvad Johan Jakob Nordström i Sverige verkat såsom vetenskapsman, skriftställare, lagstiftare och embetsman, är oss derföre öfverhufvud icke obekant; och, om vi än stundom icke kunnat dela hans åsikter, så hafva vi likväl alltid beundrat hans snille och vidtomfattande insigter.

Och dock måste vi medgifva, att icke denna beundran allena skulle i dag hafva fört oss hit. Det är icke derföre, att Nordström verkat i Sverige, som vi i dag hembära hans minne en hyllning. Vi kunna snarare säga, att vi göra det, *oaktadt* han flyttade till Sverige, för att verka der, icke mera här.

Det var en bitter stund, då detta skedde. Jag minns den ännu, såsom i går. Det var en mulen dag om hösten 1846. Ångbåten låg vid bron, på samma ställe der några af dess ståtligare efterträdare ännu i dag lägga till. På bron hade samlat sig mycket folk, isynnerhet studenter; och när Nordström, omgifven af sin familj och många vänner, hvilka ännu i sista stunden ville trycka hans hand, hade kommit och stigit ombord, stämde studenterna upp en sång. En ung magister, till hvars verser man den tiden gerna lyssnade, hade

skrifvit orden; en annan magister, hvars genialiskt Brustna
toner redan hunnit förklinga, hade komponerat melodin. Man
sjöng, bland annat:

”Du var en stridsman van och god
För sanning, ljus och rätt.
Uti de tappres led du stod:
Att skiljas är ej lätt.

Väl mången ande djerf och ung
Till striden väpnar sig;
Men kampen kan bli hård och tung:
Då skall man sakna dig.

Ej utdöd är den kraft, det mod,
Som fordom segrar vann;
Men fåfängt spillas lif och blod,
Der snillet ej för an.

Och därför fosterlandets vän
Så stum och sorgsen står,
Och räknar ärans, kraftens män,
När du ur ledet går.

Från lärostoln du stiger ner,
Din röst ej höras skall,
Ej elda unga hjertan mer
Till ljusets helga kall.

Utur de gamles råd du går:
Der komma kanske dar
Att fosterlandet klaga får,
Att du det lemnat har.

Bland ung och gammal, hög och låg,
Du lemnar saknad kvar,
Ty ädel var ditt snilles håg
Och varmt ditt hjerta var.”

När sången hade förklingat, fanns der ej mångt öga torrt, och stum, men med fuktig glans i sin blick, blottade Nordström sitt hufvud för att tacka för sången.

Ännu några ögonblick — och ångbåten lade ifrån land, och sorgsne gingo de qvarblifne hem. Men Nordström for öfver vågorna till fremmande strand, lemnande den rikare delen af sitt lif såsom ett oförgångligt minne åt oss.

Hvad han derefter uträttat i Sverige, *) är visat af den betydighet, att det kan fylla måttet af de anspråk, hvilka man vanligen ställer på en framstående man; men ett sådant verk, som han redan här hade slutfört, frambragte han der- efter aldrig mera. Det var här, det var midt ibland oss, som han utförde det stora arbete, som förvissat honom om en oförgånglig plats i efterverldens minne.

Johan Jakob Nordström föddes i Åbo den 20 Decem-

---

*) Af Nordströms omfattande verksamhet i Sverige må här, till en del efter svenska uppgifter, framhållas: att han, kallad 1847 till sekreterare i en komité för revision af universiteternas statuter, redigerat det förslag, som ligger till grund för de svenska universitetsstatuterna af den 2 April 1852; att han var sekreterare i konstitutionsutskottet vid riksdagarne 1847—48 och 1850—51; att han var en af ständernes kommitterade för tryckfrihetens vård ifrån år 1848; att han var kanslerssekreterare för universitetet i Lund från 1848 och derjemte för universitetet i Upsala från 1849; att han 1853—54 deltog i utarbetandet af några lagförslag inom handelsrättens område; att han, vald af Vetenskaps-akademin till ledamot af prestaståndet vid de fyra riksdagarne 1853—1863, var ledamot af lagutskottet vid de två förra och af bankutskottet vid de två sednare; att han, efter representationsförändringen vald af Norrbottens läns landsting år 1866 till ledamot af riksdagens första kammare, verksamt deltagit i alla derpå följda riksdagar; att han varit ledamot af en svensk-norsk komité för utarbetande af lag om domars exekutiva kraft i de båda rikena 1856; att han 1858 kallades till ledamot i en flerårig finanskomité, som afgifvit betänkanden och förslag rörande jord-hypotekskrediten, bankväsendet samt Sveriges ekonomiska och finansiella utveckling; att han samtidigt verksamt arbetat såsom ledamot i den komité, som afgifvit förslag till Sveriges nu gällande kommunal-lagar af år 1862, samt i svenska kyrkolagskomitén, inom hvilken Nordström såsom reservant afgifvit ett eget fullständigt kyrkolagsförslag, äfvensom att N. år 1868, vald af Stockholms stad, var ledamot af det första svenska kyrkomötet.

ber 1801. Det var i en ringa boning, han först blickade emot ljuset. Hans fader var svarfvaren Matts Nordström; hans moder hette Katharina Holmberg. Han saknade dock ej tillfälle att förbereda sig till akademiska studier, och redan vid 16 års ålder var han student i sin födelsestad. Vid 21 års ålder blef han der filosofie-kandidat och egnade sig sedan åt juridiska studier, hvilka förvärfvade honom juridisk kandidatgrad några dagar innan han fyllde 24 år. Efter att först hafva såsom auskultant blifvit inskrifven i Åbo hofrätt, egnade han sig snart åt vetenskaplig verksamhet, hvarvid rättshistorien genast ifrån början blef det fält, der han framdrog nya skatter i ljuset. Sedan han år 1826 hade såsom specimen utgifvit och försvarat en akademisk afhandling "*Om länsförfattningen i den svenska norden intill Gustaf I:s tid*", blef han den 31 Mars 1827, således redan vid 26 års ålder, akademisk lärare såsom adjunkt i ekonomisk och handelslagfarenhet. I denna egenskap fick han efter universitetets flyttning till Helsingfors, medan professor Myréen, som innehade professionen i ämnet, året 1828—1829 förestod rektoratet, upprätthålla föreläsningarne inom gebitet för denna profession, hvilken under tiden genom 1828 års statuter förändrades till en profession i folk- och statsrätt samt national-ekonomi. Efter att sålunda hafva fått pröfva sina krafter såsom föreläsare, undergick han i slutet af året 1829 juridisk licentiat-examen, samt knöt samtidigt för lifvet de ömma band, som fästat honom vid hans nu sörjande maka *Anna Kristina Synnerberg*, dotter till prokuratorssubstituten i Kejs. Senaten, sedermera statsrådet Erik Johan Synnerberg och dess maka Helena Kristina Charlotta von Knorring.*) Genom professor Myréens död i slutet af år 1831 öppnades för Nordström tillträdet till samma profession, hvilken han redan hade förestått och äfven nu under ledigheten blef förordnad att förestå. Hans utnämning till professor drog likväl ut på tiden, icke så mycket derföre, att han, ehuru upptagen af nyssnämnda vikariat, nödgades utgifva icke mindre

---

*) Utom sin maka har N. i sorg efterlemnadt en son och två döttrar.

än två specimina, det ena för juridisk doktorsgrad, och det andra för professionen. Hans förarbeten till desamma synas nemligen redan förut hafva till det mesta varit undangjorda; ty begge specimina utkommo under loppet af år 1832 samt innehöllo: doktorsdisputationen en "*Skildring af bevisningsmethoderna i brottmål efter de gamla landskapslagarne*", och professorsdisputationen en "*Skildring af municipalförfattningen i Finland*", den sednare utgifven icke allenast i officiell latinsk, utan äfven i svensk dräkt. Till professor i folk- och statsrätt samt national-ekonomi blef Nordström utnämnd den 17 Februari 1834, och qvarstod i denna egenkap vid universitetet i knappa 12 år, eller intill den 28 Januari 1846, då han på begäran undfick afsked; hvarefter han den 19 Juni samma år af Konung Oskar I i Sverige utnämndes att såsom riksarkivarie efterträda den frejdade Hans Järta i vården om Sveriges stats-arkiv.*)

Det kan icke komma i fråga att redan nu, endast fyra dagar efter hans död, teckna en verksamhet, sådan som Nordströms var, medan han qvarstod vid Finlands universitet. Endast tveksamt går jag att med några flyktiga drag söka karakterisera densamma.

Såsom föreläsare förmådde han snart fångsla sina åhörare genom innehållets gedigenhet, tankens klarhet och föredragets behag, så att hans föreläsningar, åtminstone mot slutet af hans lärareverksamhet, besöktes äfven af andre, än jurisstuderande. Om innehållets värde vittnar äfven den omständighet, att anteckningar efter hans föreläsningar i halftannat decennium efter hans afgang allmänt begagnades vid

---

*) Enligt en nyligen i svenska tidningar synlig uppgift var det på inrådan af Järta, som Nordström blef fästad vid sv. riksarkivet. — Från finskt håll kan tilläggas, att det redan om våren 1845 var för Nordströms härvarande vänner bekant, att anbud om anställning i Sverige hade blifvit honom gjordt. Före rektorsvalet den 2 Juni 1845 underrättades N. af desse vänner, att consistorii academici pluralitet ville välja honom till rektor, emot bestämdt löfte att han ej öfvergåfve landet. När detta löfte ej erhöles, blef W. G. Lagus vald till rektor. (Enligt 1828 års statuter valdes allenast en, och den, som undfått flesta rösterna, stadfästades af kansler.)

de juridiska studierna samt att de ännu af mången jurist bevaras såsom en dyrbar relik. — Såsom examinators var han rättvis, men allvarlig och sträng i sina fordringar. — Såsom konsistorii-ledamot höll han allvarligt uppå lagens iakttagande, samt utöfvade inom detta kollegium ett icke ringa inflytande, hvilket likväl måhända något begränsades genom den benägenhet för sarkasm, som utgjorde ett återkommande drag uti hans lynne.

Någon egentlig initiativets man under sin yttre verksamhet inom universitetet och det sociala lifvet inom landet synes Nordström icke hafva varit. Hans lynne var dertill alltför konservativt. Väl var han en af Finska Litteratursällskapets stiftare samt en bland Finska Vetenskaps societetens förste ledamöter, hvarutom han icke heller torde varit främmande för Finska Konstföreningens stiftelse. Men hans förtjenst om dessa sällskapers uppkomst synes mera hafva varit befrämjarens, än upphofsmanens.

Icke ens i det hänseendet var han en initiativets man, att han skulle hafva uppfostrat någon efterträdare åt sig sjelf. Väl är det sannt, att hans afgang skedde ganska oförberedt och vid endast 44 års ålder. Men det förtjenar likväl anmärkas, att han icke uppmuntrade, utan tvertom afrådde åtminstone två, om icke tre unge, rikt begåfvade män,*) hvilka för honom tillkännagåvo afsigt att egna sig åt juridiska vetenskapliga studier, och hvilka vi sedan haft lyckan att på andra platser få ära bland landets ypperste män.

Först mot slutet af hans lärareverksamhet, sedan hans namn redan blifvit berömdt i vida kretsar,**) togos hans

---

*) Denna uppgift grundar sig dels å muntligt meddelande af en af de tre, dels å en längesedan hörd sägen om år 1860 afidne universitetsbibliothekarien Carl Wilhelm Törnégren, hvars namn, af honom sjelf inskrifvet, står att läsas i Juridiska Fakultetens matrikel. — Den tredje, hvilken jag först efteråt varit i tillfälle att i ämnet tillfråga, har upplyst, att han ej för N. tillkännagifvit afsigt att studera juridik, men väl hört N. utlägga svårigheterna vid de så vidt omfattande juridiska studierna.

**) Nordström kallades till ledamot af Kgl. Samfundet för utgifvande af handlingar rörande Skandinaviens historia år 1842, af Kgl. Nord. Oldskrift-Selskabet i Kiöbenhavn 1843, af Estländska Littera-

insigter i anspråk för lagstiftningsarbeten, i det han år 1842 kallades till ledamot i en komité för utarbetande af förslag till ny skogsordning samt året derefter till ledamot i kyrkolagskomitén. Frukterna af hans verksamhet inom dessa komitéer blefvo sedermera synliga uti de tryckta förslagen till författningar i dessa ämnen, hvilka bära vittne om den stora lärdom, Nordström visste att nedlägga äfven i dessa sina arbeten.

Jag tror mig icke heller taga miste, då jag om Nordström uttalar det omdöme, att han öfverhufvud var mera en lärdomens, än en handlingens man; ehuru man af hans yttre imponerande personlighet samt fina umgängessätt icke emottog det intryck, att han tillbragt en stor del af sitt lif inom studerkammaren, utan snarare att han i all sin tid lefvat ett handlingens lif.

Härtill bidrog utan tvifvel den stora flit och möda han nedlade äfven deri, att han först 1836 samt sedan från och med 1841 tidt och ofta begagnade sig af somrarne till studiioresor inom Europas särskilda länder. Huru omfattande han gjorde dessa sina studier: derom vittnar, bland annat, att han ännu under de sednare åren af sin lefnad säges hafva på ort och ställe studerat de sociala och politiska förhållandena till och med i Rumänien och Elsass-Lothringen.

Tyvärr är det icke bekant, att han hunnit uti bestående skrifter nedlägga allt hvad han skördat under dessa resor. Förutom tidningsuppsattser, riksdagsmannatal och andra lagstiftningsarbeten samt möjligen några anonymt utkomna broschyrer,*) torde han efter sin öfverflyttning till Sverige icke hafva publicerat andra arbeten, än en afhandling, benämnd

---

tursällskapet i Reval 1845. — Efter sin flyttning till Sverige valdes Nordström 1847 till ledamot af Svenska Vetenskapsakademien; äfven 1847 till led. af Svenska Vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien och 1848 till ledamot af Vetenskapssocieteten i Upsala. — Det val till ledamot af Svenska Akademien i ledigheten efter Frans Michael Franzén, hvarmed denna akademi ville hedra Nordström, blef af honom afböjdt.

*) Om jag ej minnes orätt, uppträdde Nordström i slutet af 1850- eller början af 1860-talet jemväl med en utredning uti den då mycket afhandlade Slesvig-Holsteinska frågan.

"Bidrag till penningväsendets historia intill Konung Gustaf I:s tid," tryckt 1850, en annan om *"Credit- och bankväsendet"*, utgörande första delen af en tillämnad serie *"Afhandlingar, hörande till läran om crediten"*, tryckt 1853, äfvensom en pseudonymt utgifven broschyr *om det efter riksdagen 1863 hvilande förslaget till ombildning af svenska representationen*, tryckt 1865.

Det synes, som hade med hans öfverflyttning till Sverige förmågan af, eller åtminstone tid till en mera storartad produktion blifvit honom beröfvad. Säkert är, att han redan före sin flyttning hade utgifvit sitt största och värdefullaste verk, hvilket, tryckt i Helsingfors 1839 och 1840 under den blygsamma titeln *"Bidrag till den svenska samhällsförfattningens historia; efter de äldre lagarne till sednare hälften af sjuttonde seklet"*, utkom i två digra band till det finska universitetets tvåhundra-åra jubelfest om sommaren 1840. *)

Det vill synas, som hade tanken på ett sådant verk hos honom uppstått redan då, när han vid en ålder af vid pass 25 år afbröt sin praktiskt-juridiska bana för att i egentlig mening egnas åt vetenskapen. Redan hans då utgifna första akademiska disputation vittnar om studier för detta arbete, och likaså de begge öfriga. Åtminstone kan man af den korta tid, inom hvilken dessa sednare blefvo färdiga, sluta till, att han redan före utgifvandet af desamma hade fattat sitt beslut att åstadkomma ett mera storartadt verk och äfven gjort början dermed. Under den tid af inemot 8 år, som förflöt emellan dessa disputationers tryckning och utgifvandet af hans ifrågavarande stora verk, publicerade han veterligen icke heller något annat, än stipendiattheser och

---

*) Vid den af Juridiska Fakulteten i sammanhang med jubelfesten anställda doktors-promotionen blef äfven Nordström juris utriusque doktor: en värdighet, hvartill han, såsom förut är nämnt, redan 1829 och 1832 hade legitimerat sig, men hvilken på denna tid, då icke-solenna promotioner ännu icke kommit i bruk vid det finska universitetet, icke tidigare hade kunnat honom tilldelas. Ett värderikare doktors-specimen, än det N. nu, utöfver sitt förra specimen, till promotionen framlade, torde sällan hafva blifvit åstadkommet.

några tidningsuppsattser, bland hvilka i Runebergs Morgonblad förekomma en *kritik af Johan Gabriel von Bonsdorffs "Finlands kameral-lagfarenhet"* samt *anteckningar under en utflygt från Helsingfors till Reval*.

Det storartade verk, som under tiden sysselsatte honom, tog också fullt i anspråk all den ledighet, som hans tjenstegörsmål vid universitetet medgafvo.

Väl var han icke utan föregångare. Allt sedan de äldre svenska lagarne efter Carl IX:s och Gustaf II Adolfs initiativ efterhand hade under 1600:talet blifvit tryckta uti mer och mindre vitiösa upplagor, hade visserligen Sveriges historieskrifvare mer eller mindre anlitat dessa för dess inre historia så dyrbara källor. Sålunda hade, bland andre, *Dalin*, *Botin*, *Lagerbring* och *Rühs* samt än mera *Strinnholm* och *Geijer* öst ur desamma. Men det låg i sakens natur, att endast en med rättssystemet samt andra europeiska folkslags rättskällor och rättshistorie förtrogen, vetenskapligt bildad jurist skulle ur de nämnda gamla lagarne kunna sammanställa en ordnad och mera omfattande bild af det samhällsskick, hvarur de uppvuxit, och hvilket under deras dels samtida, dels successiva herravälde efterhand hade vidare utvecklats sig.

Säregt är, att det företrädesvis varit jurister, hvilka dels åtminstone någon tid verkat i Finland, dels varit här födde, förbehållet att åstadkomma dylika verk. Den svenska rättshistoriens fader var det finska universitetets förste juris professor *Johan Olai Dalekarlus*, mera känd under sitt adliga namn *Stjernhöök*, hvilken, ehuru professor i Åbo endast från 1640 till 1646,*) just, såsom han sjelf antydt, under

---

*) Född i Rättviks socken i Dalarne den 27 Februari 1596, sedermera student i Upsala, Jena, Wittenberg och Rostock, blef Dalekarlus 1624 juris et politices lektor vid gymnasium i Westerås, 1625 promoverad filos. magister i Upsala samt, efter ytterligare studier i Rostock, Leyden, Cambridge och Oxford, i Juni 1630 assessor i Åbo hofrätt, hvilket embete han innehade äfven sedan han 1640 hade blifvit jurisprofessor vid det då inrättade universitetet i Åbo. Blef 1646 häradshöfding i Örbyhus län och 1647 revisionssekreterare. Adlades 1649, förlorade sin syn 1658, men fortfor likväl med en omfattande verksamhet intill sin död den 25 Juni 1675.

denna ofta genom andra uppdrag afbrutna verksamhet mottog impulsen till sitt på latin författade verk "Om Svearnes och Göternas gamla rätt" (*De jure Sueonum et Gothorum vetusto*), hvilket han fullbordade såsom blind och på särskild uppmaning af regeringen utgaf från trycket 1672.

Att detta verk, ehuru värderikt och på sin tid epokgörande, icke förmår tillfredsställa vår tids anspråk, inses lätt.

Matthias Calonii på egen forskning stödda, emellan åren 1780 och 1793 i disputationsform äfven på latin utgifna arbete "Om trälarnes fordna rätt i Sverige" (*De prisco in patria servorum jure*), hvilket beklagligtvis icke blifvit afslutadt, är visserligen ännu i denna stund ett värderikt arbete, men omfattar endast en ringa del af svenska rättshistorien.*)

Då Nordström omhändertog sitt stora arbete, hade han derföre allenast en ringa hjälp af sine föregångare. Dertill kom, att han, likasom de, för det mesta var hänvisad till de äldre vitiösa upplagorna utaf de gamla lagarne; emedan af Schlyters utmärkta edition endast de första delarne voro före arbetets tryckning utkomna, och de flesta först derefter utkommit.

Med samvetsgrann forskning ej blott uti de direkta källor, hvilka sålunda stodo honom till buds, utan äfven i andra svenska äfvensom uti Islands, Norriges och Danmarks samt öfverhufvud i den germaniska stammens och kulturens rättskällor och genom vidsträckta studier af andra den europeiska rätten omfattande rättshistoriska arbeten, lyckades han emellertid åstadkomma ett verk, hvari kritiken visserligen haft att framvisa några fel, men hvars hufvudsakliga innehåll allmänt erkännes ega ett bestående värde.**)

---

*) Då här icke var fråga om ett fullständigt uppräknande af författare på den svenska rättshistoriens gebit, torde det ursäktas mig, att äfven några framstående sådane, såsom Järta, Schlyter och Bergfalk förbigåtts.

**) Efter fullbordandet af sitt stora arbete publicerade Nordström i Finland, förutom redan anförda komité-arbeten, allenast några tidningsuppsatser samt stipendiat-theser: år 1840 om benådningsrätten, samt 1844 i två häften "Ett och annat om handelsböckers beviskraft" samt "Ytterligare ett och annat om handelsböckers beviskraft, och om creditpapper."

Fråga vi, hvilken betydelse detta arbete, som väsendt-
ligen omfattar det *svenska* samhällsskickets utveckling, eger
särskildt för oss här i Finland? så är svaret på denna fråga
lätt gifvet.

Ett folk utan historie är en fremling till och med för
sig sjelft. Det vet ej, hvarifrån det kommit, det kan ej ana,
i hvilken riktning dess utveckling skall gå. Det är vilse-
kommet till och med i sitt eget hem. Det vet ej, hvarföre
dess samhällsskick i ett hänseende gestaltat sig på ett, i ett
annat på ett annat sätt. Det ser i dessa former endast god-
tyckliga inrättningar och band på sin frihet, icke något för-
nuftigt sammanhang. Först när historien framvisat, hvad som
varit, kunna vi förstå hvad som är, och äro mindre utsatta
för att taga miste i våra sträfvanden för framtiden.

Det är Nordströms odödliga förtjenst att hafva lärt oss
att känna oss sjelfva uti vårt samhällsskick. Ty det svenska
sambhällsskick, hvars utveckling han för oss uppvisat, är till
större delen också vårt eget.

Hvarföre kunde denne man icke dröja hos oss, för att
skänka oss ännu flera skatter af sitt snille och sin beundrans-
värda flit? Är det icke mannens pligt att verka för sitt fä-
dernesland, der han har sin rot?

Det måste hafva varit starka bevekelsegrunder, som för-
måde Nordström att rycka upp denna rot, och plantera om
den i ett annat land.

Att fälla dom deröfver, är ännu för tidigt. Domen är
historiens. Men huru den än må komma att utfalla, så kan
den likväl icke blifva så sträng, att den kunde hindra
oss att egna honom den tacksamhet, vi äro honom skyldige
för det goda, han oss gjort, och i känslan deraf välsigna
hans minne.

Rättsfall.

1.

Dråp af moder å eget barn, föröfvadt under tillfällig sinnesrubbing.

Biträdande kronolänsmannen Johan Flinkman tilltalade inför Häradersrätten i Saarijärvi, Karstula och Urais församlingars tingslag vid höstetinget den 17 September 1872 inhyssesmannen Matts Hurtigs hustru Maria Thomasdotter Hurtig eller Hattula, för det hon natten emot den 27 Augusti berörde år å Forsbacka hemman i Kyyjärvi by och Karstula kapell medelst qväfning om lifvet bragt sin fyra månader gamla dotter Hilma Maria.

Såsom målsegande i saken hörd, uppgaf den tilltalades man Matts Hurtig, att han uti Lehtimäki kapell af Alajärvi socken blifvit med Maria Hurtig till äktenskap sammanvigd i början af Januari månad 1872 och kort derpå med henne bosatt sig i sin hemort Savo by af Lappajärvi socken, men derifrån, för erhållande af arbetsförtjenst, midsommartiden samma år jemte Maria Hurtig och deras emellertid den 21 förutgångne April framfödda barn flyttat till förenämnda Forsbacka, bonden Matts Örn tillhöriga hemman: att Matts Hurtig den 26 Augusti efter middagen, då han begifvit sig till det en half mil från Forsbacka belägna Lintulaks hemman, hvarest han för tillfället haft betingsarbete, förmärkt barnet vara vid helsa samt äfven sin hustru, som endast klagat öfver hufvudvärk, för öfrigt vara frisk; men följande morgon å Lintulaks, der Matts Hurtig qvadröjt öfver natten, underrättats, att Maria Hurtig velat dränka sig i Kyyjärvi derinvid belägna träsk samt att hon, derifrån förhindrad, befunne sig i Bonden Matts Lintulaks boningsstuga å samma hemman: att Matts Hurtig genast uppsökt och hemfört henne,

som visat sig något förvirrad och i början icke afgifvit någon förklaring öfver sitt besynnerliga uppförande, men vid hemkomsten, då Matts Hurtig funnit deras barn ligga liflöst å bädden med tvenne blånader å halsen, erkänt att hon genom qväfning afdagatagit detsamma, föranledd dertill af en ingifvelse att Matts Hurtig eljest skulle bringa sin husbonde Matts Örn om lifvet. För öfrigt förmälde Matts Hurtig, som upprörd och under tårar afgaf förestående berättelse, sig vara öfvertygad att hans hustru icke med uppsåt, utan under tillfällig sinnesförvirring, dödat sitt barn, helst makarne alltid lefvat i bästa sämja med hvarandra och Maria Hurtig för sitt barn hyst öm moderskärlek; anhängande Matts Hurtig förty, att hennes handling måtte med skonsamhet bedömas.

Tilltalade Maria Hurtig, hvilken befanns vara af kort vext och stark kroppsbyggnad, förmälte, i saken hörd, att hon vore 24 år gammal och född i Livo by och Lehtimäki kapell af föräldrar, hvilka derstädes innehade en torplägenhet; att hon vistats hos dem ända till sitt giftermål med Matts Hurtig, och derefter åtföljt sin man till dennes hemvist i Lappajärvi socken samt sedan jemte sitt den 21 April 1872 framfödda flickebarn flyttat till ofvanbemälda Forsbacka hemman. Den 26 påföljde Augusti hade Maria Hurtig lidit af svår hufvudvärk, men, i öfrigt frisk, å vanlig tid jemte sitt barn gått till hvila, hvarefter hon dock sofvit mycket oroligt och plågats af svåra drömmar samt under natten en gång uppstigit för att efterse hvad barnet, som hon tyckt vara sjukt, fattades, men efter en stund åter lagt sig och då erhållit en oförklarlig ingifvelse att afdagataga detsamma, emedan hennes man som begifvit sig till Lintulaks hemman, eljest skulle döda sin då äfven från hemmet frånvarande husbonde Matts Örn, hvilken derigenom komme att blifva förtappad, medan åter barnet vore förvissadt om den eviga saligheten. Denna ingifvelse kunde Maria Hurtig slutligen icke emotstå; utan hade hon mot morgonen qväst sitt barn sålunda, att hon med den ena handen fattat detsamma om strupen och med den andra tilltäppt dess mun. I början hade Maria Hurtig förskräckts öfver sin gerning, men efter hand tröstat sig med tanken att barnet nu vore saligt; hvar-

efter hon, af samma ingifvelse uppmanad att genast skynda till Lintulaks hemman emedan Matts Hurtig ändock eljest skulle döda Matts Örn, begifvit sig dit, sedan hon likväl dessförinnan för torparenkans Lisa Hevosaho och Drengen Jakob Örn omtalat barnets död. Under vandrigen till Lintulaks hade Maria Hurtig plötsligt fattats af tanken att dränka sig sjelf, för att, likasom hennes dotter, blifva delaktig af saligheten; och hade Maria Hurtig under inflytelse af denna tanke gått ned i Kyyjärvi träsk, men blifvit från fullföljandet af sitt uppsåt hindrad af bönderne Matts Lintulaks och Johan Dufva, de der affört henne till den förstbemäldes boningsstuga, derifrån Matts Hurtig, efter att hafva infunnit sig der, hemfört henne. För öfrigt uppgaf Maria Hurtig, att hon under loppet af några dagar efter ifrågavarande tilldragelse icke haft någon klar uppfattning af hvad som förefallit, men sedan insett och bittert ångrat sin gerning; den hon, som med varm kärlek varit fästad vid sitt barn och lefvat i lyckligt äktenskap med sin man samt hvarken förr eller senare lidit af sinnesförvirring, väl trodde sig hafva vid redig sinnesstämning begått, ehuru hon icke haft kraft att motstå den ingifvelse, som förmått henne till gerningens föröfvande.

Af i målet hörda vittnen berättade:

Matts Örn: att makarne Hurtig under deras vistelse hos vittnet iakttagit ett godt uppförande samt med kärlek synts omfatta hvarandra och barnet; att vittnet den 26 Augusti på eftermiddagen i någon angelägenhet begifvit sig till Järvenpää hemman och vid affärden funnit Maria Hurtig som under sin vistelse hos vittnet alltid varit vid fullt förstånd, frisk och vid vanlig sinnesförfattning. Följande morgon, då vittnet efter kl. 9 återvändt hem, hade först Matts Hurtig i upprörd sinnesstämning underrättat vittnet om det brott, Maria Hurtig emellertid föröfvat; och, sedan vittnet inkommit i boningsstugan, hvarest Maria Hurtig befunnit sig, hade hon utan att vittnet tilltalat henne, begt vittnet följa sig ut på gården och, då vittnet efterkommit hennes önskan, derstädes för vittnet omtalat att hon, enligt maning af en högre ingifvelse afdagatagit sitt barn, emedan Matts Hurtig i annat fall skulle hafva dödat vittnet. Vid nämude tillfälle hade

hos Maria Hurtig icke kunnat varnas någon oredighet eller sinnesförvirring, ehuru hon senare på dagen syntes något uppskakad.

Maria Örn, som är hustru till *Matts Örn*: att hon, som jemte torparenskan *Lisa Hevosaho* och drängen *Jakob Örn* tillbragt natten emot den 27 Augusti i samma boningsstuga med *Maria Hurtig*, föregående dag funnit henne såsom vanligt vid redig sinnesförfattning, ehuru något sorgsen: att *Maria Hurtig* äfven då, såsom alltid tillföre, vårdat sitt barn med omsorg och ömhet samt om aftonen jemte det öfriga gårdsfolket gått till hvila, men strax efter midnatt uppväckt *Maria Örn* och, sedan äfven *Lisa Hevosaho* och *Jakob Örn* uppstigit samt ljus blifvit upptändt, tillsagt dem att efterse hvad barnet fattades eftersom detsamma klöste henne: att vittnet efterkommit *Maria Hurtigs* begäran, men då något anmärkningsvärdt ej förmärkts, anmodat henne att gifva barnet mat samt lägga sig: att *Maria Hurtig* under yttrande: "nog tror jag att det dör, ty det är så matt", tagit barnet i sin famn och gifvit det näring samt efter en stund laggt sig jemte barnet; hvarefter äfven vittnet ånyo insomnat, utan att vakna förr än klockan sex påföljande morgon, då *Maria Örn*, innan *Maria Hurtig* ännu uppstigit, begifvit sig ut till förrättande af sina sysslor: att *Lisa Hevosaho*, som jemte *Jakob Örn* qvarstannat i stugan, någon half timme sednare underrättat vittnet att *Maria Hurtigs* barn hade dött, samt att *Maria Hurtig*, på *Lisa Hevosahos* yttrade förmodan, att *Maria Hurtig* legat ihjäl det, dertill nekat: att vittnet, återkommen i boningsstugan, funnit *Maria Hurtig* utgången samt hennes barn liggande liföst i sängen utan andra tecken till yttre våld, än å halsen tvenne röda fläckar af en nagels storlek; samt att *Maria Hurtig* sednare på dagen äfven för vittnet uppgifvit att hon dödat sitt barn på Guds befallning, till afvärjande deraf att *Matts Hurtig* skulle afdagataga vittnets man *Matts Örn*, den der då ej, såsom ifrågavarande barn, blefve salig.

Lisa Hevosaho och *Jakob Örn* afgåfvo med *Maria Örn*s förestående berättelse fullkomligt öfverensstämmande intyganden, samt tillade, att *Maria Hurtig*, sedan hon uppstigit om morgonen den 27 Augusti och tillkännagifvit att hennes

barn hade aflidit, sagt sig skola utgå för att uppsöka sin man, med hvilken hon några timmar derefter äfven återvandt hem; och hade vittnena icke kunnat förmärka, att Maria Hurtig då varit sinnesförvirrad, men väl hade hon syns vara något nedslagen.

Matts Lintulaks: att vittnet den 27 Augusti om morgonen, medan han förehaft arbete vid sin ria i närheten af Kyyjärvi träsk, på rop af några personer, att en qvinna hade för afsigt att dränka sig, skyndat till stranden af träsket och funnit ofvanbemälde Johan Dufva i en båt hållande uti Maria Hurtig, som suttit i sjön helt nära intill stranden och med våld velat frigöra sig från Dufva, hvilken försökt bringa henne i land: att Maria Hurtig med vittnets tillhjälp slutligen uppdragits från sjön, men ytterligare motsatt sig vittnets försök att föra henne till vittnets boningsstuga, hvarföre vittnet tilldelat henne några lindriga slag med en videqvist, då hon förklarar sig icke mera vilja gå ut i träsket, utan begifva sig hem till sitt barn; att Maria Hurtig likväl derefter åtföljt vittnet till vittnets boningsstuga, der hon, på fråga hvar hon lemnat sitt barn, då hon sjelf velat dränka sig, icke afgifvit något svar, utan sökt aflägsna sig, hvilket vittnet dock icke tillåtit förr, än hennes man, som blifvit efterskickad, infunnit sig: att då Matts Hurtig anländt, och frågat Maria Hurtig om anledningen till hennes sjelfmordsförsök, hon icke lemnat något svar; hvarå vittnet, på Matts Hurtigs begäran, skjutsat makarne Hurtig till deras hem, der Maria Hurtig vid åsynen af barnets lik yttrat till sin man: "ser du, Matts, nu är barnet i himmelen". Då Matts Hurtig och vittnet derpå närmare betraktat barnet och å dess hals funnit tvenne röda fläckar, hade Matts Hurtig yttrat till sin hustru, det hon troligen dödat detsamma, hvilket Maria Hurtig likväl förnekat.

Johan Dufva hade, likasom nästföregående vittne, *Matts Lintulaks* den 27 Augusti om morgonen, på rop af någon person att en qvinna vore i beråd att dränka sig, från sitt boningsrum skyndat ned till träsket, der Maria Hurtig stått till midjan i vattnet på ett "bösshalls" afstånd från stranden, och, då vittnet med båt sökt afhemta henne derifrån, gjort

motstånd samt, kommen närmare stranden, satt sig i vattnet, tills Matts Lintulaks tillkommit och de gemensamt fört henne i land, der Maria Hurtig af vittnet öfverlemnats i Matts Lintulaks vård. Hvarken Johan Dufva eller Matts Lintulaks hade förut känt Maria Hurtig och kunde om hennes sinnestillstånd derföre endast meddela, det hon vid tillfället förefallit dem något besynnerlig.

För öfrigt intygade de vittnen, hvilka tillförene känt Maria Hurtig, att hon förut icke röjt tecken till sinnesrubbing eller oreda, och att hon egt ett stilla och jemnt sinnelag. Dock trodde särskilda vittnen sig kunna, med anledning af hennes utseende, ovanliga beteenden och besynnerliga yttranden ifrågavarande dag, antaga, att hon då icke varit vid fullt redig sinnesförfattning.

Vid af pastor i församlingen med Maria Hurtig anställdt förhör hade hon, enligt pastors intyg, "utan omsvep erkänt sitt brott", men förklarar, att hon vid dess föröfvande skulle varit utan fullt medvetande.

Under den längre tid, Maria Hurtig hållits i ranskningsfängelset, hade slottsläkaren doktor Sältin tidt och ofta, besökt henne, men "under hela denna tid funnit henne fullkomligt redig till sina sinnen, utan ringaste tecken till sinnesrubbing; dock syntes af allt, som framginge af samtal med henne, att hon vore i besittning af ett ganska inskränkt förstånd af naturen och högst ringa bildning".

Provincialläkaren W. S. Schildts i anledning af verkställd besigtning af ifrågavarande barns lik afgifna utlåtande innehåller, att barnet öfvergått yttre våld, som, hindrande isynnerhet andedrägten, genom qväfning och blodkongestion i hjernan förorsakat döden.

Genom utslag af den 16 November 1872 förklarade *Häradsrätten*, jemte yttrande i öfriga delar af målet, Maria Hurtig, genom eget erkännande och föreställd bevisning, vara lagligen förvunnen att hafva ifrågakomne natt, med vilja och fullt uppsåt att döda, medelst qväfning afdagatagit sitt den 21 förutgångna April framfödda barn; hvadan hon, enligt 1 § 14 kap. M. B., dömdes att, efter beredelse till döden, å rät-

teplats i gerningsorten mista högra hand och varda halshuggen, hvarefter hennes döda kropp skulle i bålet brännas.

Då målet, som hemställdes *Wasa Hofrätts* pröfning, derstädes förekom den 14 December 1872, funno *Assessorerne Heikel, Tegengren* och *Höckert Maria Hurtig*, på de skäl, ransakningen upptoge, vara lagligen förvunnen att hafva med uppsåt, genom qväfning, afdagatagit sitt ifrågavarande barn, utan att styrkas kunnat, det hon vid brottets begående varit beröfvad sina sinnens fulla bruk; hvarföre bemäldde *Assessorer*, i stöd af 1 § 14 kap. M. B., pröfvade rättvist döma *Maria Hurtig* att för vilja dråp af sitt barn, efter beredelse till döden, å rätteplats i gerningsorten mista högra handen, halshuggas och varda i bålet bränd.

Hofrättsrådet *Sandman* fann på de skäl, ransakningen innehöll, i förening med *Maria Hurtigs* förklaring styrkt vara, att *Maria Hurtig* vid förberörda tillfälle medelst det af henne föröfvade våld å hennes ofvanbemälda fyra månader gamla barn, enligt läkarens intygan, genom qväfning förorsakat detsammias död; dock som *Maria Hurtig*, på sätt ransakningen tillika utvisade, strax före och efter samt följaktligen äfven vid gerningens föröfvande icke varit sina sinnens bruk mäktig; alltså kunde berörda gerning af Hofrättsrådet henne icke tillräknas och *Maria Hurtig* följaktligen icke derföre med ansvar beläggas; och skulle för öfrigt med *Maria Hurtig* förfaras på sätt i Kejsrerliga förordningen, angående sinnessjuka personers vård m. m., gifven den 4 Februari 1840, föreskrifves.

Presidenten *Ekbom* var ense med Hofrättsrådet *Sandman*.

Hofrättens utslag, i följd af omröstningens utgång affattad i enlighet med *Assessorn Heikels* yttrande, hemställdes *Hans Kejsrerliga Majestäts* nådiga pröfning, hvarå, vid målets föredragning i Senatens Justitie Departement den 1 Maj 1873, *Senatörn Brunou*, med afseende å de omständigheter, hvarunder ifrågakomne brott blifvit begånget och hvad ransakningen i målet rörande *Maria Hurtigs* dervid visade sinnestillstånd innehöll, aktade nödigt inhemta Collegii Medici utlåtande, huruvida antagas kunde, att *Maria Hurtig* vid

brottets föröfvande varit sina sinnens bruk fullt mäktig, eller tilläfventyrs handlat ofrivilligt under inflytande af tillfällig sinnesrubbnig.

Denna mening, i enlighet hvarmed bref jemte handlingarne sedan till Collegium Medicum afgick, biträddes af Senatorerne *Nykopp*, *Wasastjerna*, *Snellman* och Vice Ordföranden *Friherre af Schultén*; hvaremot Senatorerne *Dahl* och *Forsman* ansågo sig vara i tillfälle att genast i slutlig pröfning af målet ingå.

Collegii Medici den 26 i berörde Maj månad afgifna utlåtande innehåller: att Maria Hurtig kort före samt vid och någon tid efter det hon natten emot den 27 Augusti 1872 medelst qväfning afdagatagit sitt fyra månader gamla fliekbarn Hilma Maria varit besvärad, såvidt handlingarne utvisade, af en tillfällig och öfvergående sinnesrubbnig (*mania transitoria*), samt sålunda vid brottets begående handlat ofrivilligt.

Då saken, efter det Collegii Medici förestående utlåtande till Kejs. Senaten inkommit, ånyo i *Justitie Departementet* företogs, fann Senatorn *Lönnblad* väl utredt vara, att Maria Hurtig afdagatagit sitt ifrågavarande barn; men då af ransakningen tillika framgick, att hon vid gerningen ej varit sina sinnen mäktig, ansåg Senatorn Maria Hurtig icke kunna till ansvar fällas.

Om detta yttrande förenade sig Senatorerne *Nykopp*, *Wasastjerna* och *Dahl*.

Senatorn *Forsman* gillade Hofrättens öfver Maria Hurtig fällda dödsdom; men ville hos Hans Kejsrerliga Majestät i underdånighet hemställa, om icke Maria Hurtig, med förskoning från dödsstraffet, i stället finge umgälla sin brottslighet med tjuguåtta dagars fängelse vid vatten och bröd samt tukthusarbete i fyra år.

Kejsrerliga Senatens i enlighet med Senatorn *Lönnblads* yttrande affattade utslag är gifvet den 18 Juli 1873.

2.

Bör hvad för brottmål om böters nedsättande m. m. är uti 19 § 30 kap. R. B. (i Kejs. Förordn. den 27 April 1868) föreskrifvet, iakttagas äfven af den, som vill sig besvärå deröfver, att böter för förseelse i rättgång blifvit honom ådömda?

Vid den 10 September 1873 inför Wiborgs Hofrätt anställt upprop uti landthandlanden Woldemar Nygrens genom vad till Hofrätten dragna konkursmål hade *Hofrätten* genom samma dag afsägd beslut fällt Hofrättsnotarien Willy Calonius, hvilken i egenskap af ombud för kuratorerne i Nygrens konkurs, kronolänsmannen Knut Winter och Bonden Johan Kyyhkynen, inlemnat deras gemensamma libell, men uraktlåtit att vid uppropet inför Hofrätten sig inställa, att jemlikt 2 § 27 kap. R. B. böta sex daler med elfva mark femtiotvå penni, till utsatt fördelning.

Uti denna Hofrättsens åtgärd sökte notarien Calonius i besvärsväg ändring hos Hans Kejs. Majestät, hvarefter målet den 13 November 1873 afgjordes af *Senatens Justitie Departement*, som dervid fann det, jemlikt 19 § 30 kap. R. B., sådan den lyder i förordningen den 27 April 1868, hafva ålegat notarien Calonius att jemte de underdåniga besvären inlemna antingen bevis deröfver, att de honom i målet ådömda böterne blifvit i landtränteri nedsatte, eller ock en af två personer uthändigad, till riktigheten och borgesmannens vederhäftighet styrkt löftesskrift för sagde böter, eller, i fall notarien Calonius hvarken kunde nedsätta böterne eller för dem anskaffa borgen, sådant behörigen styrka; men, emedan Calonius detta åliggande icke fullgjort, kunde *Senaten* ej till pröfning upptaga hvad han till vinnande af ändring i Hofrättsens ofvanberörda beslut i underdånighet anført.

3.

Tillkommer det judiciell eller administrativ myndighet att upptaga besvär öfver guvernörs vägran att ingå i pröfning af klagan deröfver, att ansökning om rätt till ölförsäljning inom landskommun blifvit vid kommunalstämma afslagen?

Sedan förre kronolänsmannen Otto Reinius hos kommunalstyrelsen i Jalasjärvi socken ansökt om tillstånd att å Lammi hemman i Jalasjärvi by och berörde socken hålla försäljning af öl, tillverkad af det af honom å Seppälä hemman i Ilmola socken anlagda ölbryggeri, men denna begäran blifvit vid kommunalstämma den 22 Mars 1872 afslagen, hade Reinius öfver denna åtgärd anført klagan hos *Guvernörsembetet i Wasa län*, som uti resolution af den 16 derpåföljande Augusti förklarar ärendet, jemlikt 20 § i K. Förordningen den 24 Februari 1868 och K. brefvet af den 30 Maj 1870, ankomma på kommunalstyrelsens afgörande samt förre kronolänsmannen Reinius' omförmälde klagan förty icke kunna af Guvernörsembetet till pröfning upptagas, jemte det vederbörande tillika hänvisats att, i händelse af missnöje, uti nyssnämnde resolution söka ändring uti Wasa Hofrätt.

Med anledning af den meddelade besvärсанvisningen, anförde förre kronolänsmannen Reinius besvär i *Hofrätten*, som genom utslag den 4 December 1872 förklarade Reinius icke hafva anført skäl till ändring i Guvernörsembetets omförmälde yttrande, hvarvid alltså skulle bero.

Uti Hofrättens utslag sökte förre kronolänsmannen Reinius i besvärsväg ändring hos Hans Kejserliga Majestät, hvar efter saken förevar i *Senatens Justitie Departement*, som fann Guvernörsembetets ofvanberörda resolution innefatta beslut uti ett ekonomi ärende, hvarmed Hofrätten förty icke bordt, på sätt som skett, taga befattning, hvarföre Senaten upphäfde Hofrättens öfverklagade utslag och, med undanröjdande jemväl af den utaf Guvernörsembetet gifna besvärshänvisningen, förvisade saken tillbaka till Guvernörsembetet, som på anmälan ägde deri meddela laglikmätig anvisning

till fullföljande af talan emot Guvernörsembetets förenämnda resolution.

Till Senatens förestående utslag, hvilket gafs den 15 November 1873, bidrogo Senatorerne, Vice Ordföranden, *Friherre af Schultén, Forsman, Dahl, Brunou* och *Sederholm*.

4.

Få underdåniga besvär i mål, hvori offentlig åklagare förer tjänstetalan, genom guvernörsembete under omslag insändas till Kajs. Senatens Justitie Departement?

Sedan Häradsrätten i Nilsjö sockens tingslag hvarest extra länsmannen Lars Laitinen yrkat ansvar å bonden Henrik Heiskanen och dennes hustru Helena Strengell från Jummis by i sagde socken, för oloflig bränvinsförsäljning, genom utslag den 19 December 1872, på upptagna skäl, förkastat nämnda påstående, och Wiborgs Hofrätt, der Laitinen besvärat sig i saken, medelst utslag den 28 Maj 1873 förklarat besvären, såsom sentida inkomna, icke kunna till pröfning upptagas, hvarföre Häradsrättens utslag komme att lända till efterrättelse, blefvo Laitinens till Hans Kejsrerliga Majestät ställda underdåniga besvär öfver detta Hofrättens utslag genom Guvernörsembetet i Kuopio län under omslag insända till registratorskontoret i Senatens Justitie Departement.

Efter ärendets föredragning i *Senatens Justitie Departement* förklarade Senaten i utslag den 8 Oktober 1873, att, som det, enligt Hofrättens meddelade, å lag grundade besvärsanvisning, ålegat extra länsmannen Laitinen, såframt han velat hafva sin talan emot Hofrättens utslag bevarad, att antingen sjelf eller genom lagligen tillsatt ombud till registratorskontoret i Senatens ofvanbemälda departement inlemna sina besvär i saken, men desamma blifvit tillika med dertill hörande handlingar af Guvernörsembetet i Kuopio län jemte skrifvelse för den 19 Juli samma år under omslag till

sagde registratorskontor insända; alltså kunde Senaten icke till pröfning upptaga, hvad extra länsmannen Laitinen till vinnande af ändring uti änberörda utslag i underdånighet anförde.

Med anledning af förestående rättsfall torde böra anmärkas, att i de fall, då allmän åklagare eller kronoombud till guvernör inlemnar besvärshandlingar för talans fullföljande antingen i Hofrätt eller Kejs. Senaten, desamma torde af guvernören böra insändas: i förra fallet till vederb. advokatfiskal och i sednare händelsen till prokuratorsembetet i Senaten, för att i föreskrifven ordning inlemnas. Red.

5.

Bör någon dömas till straff, för att han i handel begagnat våg, som blifvit behörigen krönt, men eljest varit af annan beskaffenhet, än gällande föreskrifter stadga? — Underdåniga besvär insända under omslag.

Vid Rådstufvurätten i Åbo stad yrkade stadsfiskalen Karl Otto Achrén ansvar enligt 1 § 8 kap. H. B. å handlanden Karl Gustaf Lindroos, för det denne uti sin salubod i sagde stad vid varuförsäljning begagnat en våg, som hade balansen ställd under vigtskålarne och således icke varit inrättad på sätt sista mom. i 185 § af Landtmäteriförfattningen af den 15 Maj 1848 föreskrifver; men sedan handlanden Lindroos genmält, att vågen vore behörigen krönt, och sådant af åklagaren icke motsagts, blef omförmälda ansvars-påstående genom *Rådstufvurättens* den 14 Augusti 1872 afkunnade utslag förkastadt, såsom icke varande å lag grundadt.

Åbo Hofrätt, der stadsfiskalen Achrén i saken anförde besvär, fann, enär han icke gittat bestrida handlanden Lind-

roos' omförmälda uppgift, godt låta bero vid Rådstufvurättens utslag.

Stadsfiskalen Achréns öfver Hofrättens utslag, som gafs den 24 påföljde September, författade underdåniga ändringsansökning jemte dertill hörande handlingar blefvo af guvernören i Åbo och Björneborgs län under omslag insända till registratorskontoret i Kejserliga Senatens Justitie Departement, men, då desamma sålunda icke i laga ordning dit inlemnats, blefvo de underdåniga besvären af *Kejserliga Senaten* icke till pröfning upptagna.

Senatens utslag är dateradt den 18 Oktober 1873.

6.

Klander af testamente, vid hvars underskrifvande endast ett vittne närvarit, och hvilket den klandrande arfvingen, som deri jemte andra insatts till testamentarie, först bevakat, men derefter inom laga tid klandrat.

Bondeenkan Anna Katarina Botas, från Kankböle by i Mörskom socken, landthandlanden Karl Robert Karlsson, från Pukkila kapell, och rusthållaren Anders Henriksson Lindroth, från berörde by, den sistnämnde såsom förmyndare för omyndige rusthållaresonen Emil Viktor Karlsson, hade jemte åtskillige andre personer, sedan Anna Katarina Botas' faderbroder handlanden i Lovisa stad Henrik Lindroth den 18 Juli 1870 afidit ogift och utan att efterlefnas af någon närmare arfvinge än Anna Katarina Botas, vid Rådstufvurätten i sagde stad behörigen bevakat ett den 1 April 1870 dateradt, med handlanden Lindroths namnteckning och insegel samt vittnesintyg af expeditionsfogden Johan Estlander och arbetsskarlen Henrik Wilhelm Selvenius försedt testamente, hvari såsom handlanden Lindroths yttersta vilja upptagits, att hans qvarlåtenskap borde uti en i testamentet närmare föreskrifven ordning fördelas emellan Anna Katarina Botas, landt-

handlanden Karlsson och Emil Viktor Karlsson samt några i handlingen uppräknade andra personer äfvensom vissa kommuner.

På Anna Katarina Botas' anhållan hördes af Rådstufvurätten för dödsfalls skull, expeditionsfogden Estlander och Henrik Wilhelm Selvenius, hvilka å ed berättade:

Expeditionsfogden Estlander: att sedan han den 1 April 1870, på kallelse af Selvenius, utan att denne dock uppgifvit ändamålet dermed, infunnit sig hos handlanden Lindroth, hade Lindroth framtagit ifrågavarande testamente, som på förhand varit af annan person skriftligen uppsatt och försedt med färdigskrifven vittnesintygan, men saknat datum och underskrifter; hvarefter Lindroth, som under fullkomligen redig sinnesförfattning otvunget förklarar testamentet innefatta hans yttersta vilja, med handen öfvertäckt skriften å testamentets ena sida samt, efter det vittnet, på Lindroths anmodan, skrifvit å testamentet "Lovisa den 1 April 1870", egenhändigt försett detsamma med sin namnteckning och med sitt vanliga sigill. Sedan vittnet nu derefter skrifvit å testamentet sitt eget och Selvenius' namn jemte uppgift om hvaraderas samhällsställning, hade, på sätt vittnet med all säkerhet ville minnas, Selvenius under sin namnteckning ristat sitt bomärke. Andre personer, än vittnet och handlanden Lindroth samt, enligt hvad vittnet ville ihågkomma, äfven Henrik Wilhelm Selvenius, hade vid tillfället icke varit tillstädes.

Henrik Wilhelm Selvenius: att vittnet någon förmiddag om våren år 1870 på handlanden Lindroths tillsägelse kallat expeditionsfogden Estlander att besöka Lindroth, som för vittnet dock icke uppgifvit ändamålet dermed, samt att Estlander samma dag efter middagen inställt sig i Lindroths hemvist, utan att vittnet, som icke öfvervarit detta besök och dertill ej ens blifvit uppmanad, hade sig bekant hvad emellan Lindroth och Estlander derunder afhandlats. Och jemte det Selvenius på sådan grund bestred sig hafva vid nyssnämnde tillfälle tecknat sitt bomärke, tillade han, att han deremot fyra år tidigare hade jemte expeditionsfogden Estlander undertecknat ett vittnesintyg å ett annat af handlanden Lindroth då uppgjort testamente.

På stemning å, bland andre, landthandlanden Karlsson och Anders Lindroth, yrkade Anna Katarina Botas sedermera den 21 Augusti 1871 inför Rådstufvurätten i Lovisa, att förberörde handling, hvars riktighet Anna Katarina Botas dåmera ifrågasatte, enär vid dess upprättande endast ett vittne närvarit, måtte förklaras ogiltig och handlanden Lindroths efterlemnade egendom heune allena tillerkännas.

Landthandlanden Karlsson och hans medparter anmärkte häremot hufvudsakligen, att Anna Katarina Botas godkänt omordade testamente derigenom, att hon såsom sådant hade bevakat den ifrågavarande handlingen, hvilken testamentsgifvaren jemväl upprättat af fri vilja och vid fullkomligen redig sinnesförfattning.

Såsom vittnen i målet hördes: *expeditionsfogden Estlander* och *Henrik Wilhelm Selvenius*, hvilka icke hade något att tillägga till sina förut afgifna berättelser, samt

Handlanden Anders Gustaf Hamberg, hvilken intygade, att underskriften å nämnde testamente, som af domstolen förrevisades vittnet och i afseende å handlanden Lindroths namnteckning jämfördes med tre särskilda med Lindroths namn och sigill försedda skrifter, vore gjord af Lindroth, och att det under hans namn befintliga sigill utgjorde ett aftryck af det insegel, som af Lindroth vanligen hade begagnats; äfvensom

Pigan Maria Liljeqvist, som berättade, utom annat, att sedan hon, på anmodan af handlanden Lindroth, jemte expeditionsfogden Estlander, hvilken, enligt Henrik Wilhelm Selvenius' uppgift, hade af Lindroth blifvit tillkallad, någon dag om våren år 1870 infunnit sig hos handlanden Lindroth, hade denne från sin skrifpulpst framtagit och till Estlander öfverlemnadt ett skrifvet papper, hvars innehåll eller egenskap af testamente Lindroth dock icke omnämnt. Vid detta tillfälle, hvarvid expeditionsfogden Estlander sysslat med skrifning och lack blifvit använt, hade Henrik Wilhelm Selvenius ej varit tillstädes.

Rådstufvurätten afkunnade utslag den 30 Oktober 1871 och fann merasagde, den 1 April 1870 daterade handling väl vara försedd med vittnesintyg af expeditionsfogden Estlander och Henrik Wilhelm Selvenius; dock som Selvenius

bestämdt förnekat sig ega någon kännedom om tillkomsten af samma handling, eller att han vid densammas upprättande och underskrifvande närvarit samt anbragt det*å handlingen under hans namn befintliga bomärke, hvilken intygan vunne styrka genom Maria Liljeqvists utsago; alltså och då Rådstufvurätten, hvarest handlanden Hamberg å ed sin tagit, att handlanden Lindroth egenhändigt undertecknat oftänämnde handling, likväl, enär Hambergs intygan ej grundade sig på säker kännedom rörande verkliga förhållandet härutinnan, icke kunde tillägga hans vittnesmål bindande kraft till större del än såvidt detsamma afsåg likheten emellan handlanden Lindroths vanliga namnteckning och den under handlingen skrifna, ansåg Rådstufvurätten laga visshet icke vara åvägbragt derom, att handlingen i sjelfva verket innefattade handlanden Lindroths yttersta vilja; hvarföre och emedan den omständigheten, att änsagde handling af Anna Katarina Botas bevakats, ej förringat hennes rätt att inom den i 3 § 18 kap. Ä. B. stadgade tid densamma klandra, Rådstufvurätten pröfvade rättvist upphäfva omförmälde handling till hela dess vidd samt förklara Anna Katarina Botas, såsom handlanden Lindroths enda lagliga arfvinge, berättigad att tillträda hans kvarlåtenskap.

Åbo Hofrätt, under hvars pröfning landthandlanden Karlsson och Anders Lindroth på erlagdt vad drogo saken, och hvarest de endast återhemtade hvad de vid Rådstufvurätten deri anført, lät, genom dom den 30 April 1872 vid Rådstufvurättens utslag bero.

På nedsatt revisionsskilling sökte landthandlanden Karlsson och Anders Lindroth hos Hans Kejserliga Majestät ändring i Hofrättens dom, och yrkade, att ofvanberörde handling, hvilken, oafsedt olikheten i vittnenas berättelser rörande några omständigheter, likväl på grund af hvad i målet för öfrigt inlupit, borde anses hafva blifvit af handlanden Lindroth vid redig sinnesförfattning uppgjord, derföre måste gillas och förklaras beståndande.

Då. målet föredrogs i *Senatens Justitie Departement*, utlät sig Senatorn *Brunow*: och, ehuru ifrågavarande handling af den 1 April 1870 varit försedd med vittnesbevis af

expeditionsfogden Estlander och Henrik Wilhelm Selvenius, samt Estlander å ed intygat, att aflidne handlanden Lindroth i listiden uppgifne dag i Estlanders närvaro, vid redig sinnesförfattning, frivilligt erkänt, att sagde handling innefattade Lindroths yttersta vilja, äfvensom att Lindroth derå egenhändigt underskrifvit och med sitt insegel försett densamma; dock som Henrik Wilhelm Selvenius, edligen afhörd, förnekat såväl att han egde någon kännedom om tillkomsten af berörde handling, som att Selvenius vid densammas upprättande och underskrifvande närvarit och tecknat det å handlingen under hans namn befintliga bomärke, hvilken intygan vunne bekräftelse genom pigan Maria Liljeqvists vittnesmål och den omständighet, att expeditionsfogden Estlander icke heller kunnat med visshet uppgifva att Selvenius vid det af Estlander omvittnade tillfälle varit tillstädes; alltså och då tillika utredt vore att Lindroth icke saknat tillfälle att låta meranämnde handling af två på en gång närvarande vittnen bestyrkas, ehuru han deraf sig icke begagnat, samt Senatorn vid anförda förhållande icke kunde gifva vitsord åt den anorledes i målet förebragta utredningen i afseende å bestyrkande af testamentets riktighet, fann Senatorn sökanderne icke hafva anført skäl till ändring uti Hofrättens dom, vid hvilken alltså komme att förblifva.

Senatens öfrige närvarande ledamöter, Senatorerne *Dahl, Forsman* och Vice Ordföranden *Friherre af Schultén* voro enhvar ense med Senatorn Brunou.

Senatens dom i målet är utfärdad den 5 November 1873.

Juridiska Föreningens i Finland förhandlingar

öfver de för året 1871—1872 godkända

allmänna öfverläggningsämnen.

(Fortsättning från sida 57.)

II. Allmän kriminal lag.

1:sta frågan.

Är det lagenligt, att den, emot hvilken sannolika skäl finnas att han föröfvat ett brott, för hvilket straff är i ett latitudinärt straffbud stadgadt, under ransakningstiden hållles häktad blott på den grund, att han enligt nämnda straffbud möjligen kan blifva dömd till tukthusstraff, ehuru det äfven enligt samma straffbud är möjligt, att han kan få umgälla brottet med böter eller fängelsestraff?

Central-afdelningen.

Denna fråga refererades af juriskandidaten *Eneberg*, som ansåg frågan vara ganska berättigad med afseende å svårigheten att förena lagens stadgande om häktning i 2 § 1 kap. S. B., hvilken afser de mestadels absolut bestämda straffen i 1734 års lag, med de i hög grad relativa straffbestämningarne i 1866 års kriminalförordningar. Denna olägenhet hade man likväl haft för afsigt att undvika derigenom att, jemte förslagen till sagde förändringar, 1863 års ständer jemväl förelades en proposition "om afskaffande af vissa härförinnan nyttjade straff och deras ersättande tillsvidare genom andra straffarter", uti hvilken proposition 2 § 1 kap. S. B. erhållit en med afseende å de föreslagna nya straffbe-

stämningarne ändrad lydelse. Af kända orsaker vann dock ständernas svar på denna proposition icke nådig sanktion, men vid 1867 års landtdag förelades ständerna en ny proposition i samma ämne, hvilken åt 2 § 1 kap. S. B. gaf en mycket detaljerad redaktion. Enligt densamma bör häktning ovilkorligen ega rum, då någon på sannolika skäl misstänkes att hafva begått brott, hvarå dödestraff eller tukthus, dock ej under två år, efter lag följa kan. På misstanke om ringare brott, men hvarå dock tukthus enligt lag kan följa, får ock en person häktas, om skälig anledning är att befara, det han eljest begifver sig på flykten eller genom undanröjdande af bevis eller egendom hindrar sakens tillbörliga utredning. Okänd person, som undandrager sig att uppgifva sitt namn eller sin hemort o. s. v. får, tilldess tillförlitlig upplysning i sagde hänseende vinnes, häktas äfven då, när han misstänkes för brott, som endast är belagdt med fängelse eller böter. Som ständernas svar å sistnämnda proposition, enligt hvad känt är, vunnit nådig stadfästelse, ehuru förordning i ämnet ännu ej lär kunnat utfärdas i anseende till fängelsernas nuvarande tillstånd, så komme frågan om häktning i framtiden, sedan berörde förordning emanerat, ej att föranleda till någon svårighet. Emellertid funnes det, enligt referentens åsigt, för närvarande ingen annan laglig utväg, än att tillämpa 2 § 1 kap. S. B., i följd hvaraf häktning egentligen borde följa, då det latitudinärt bestämda straffet stadnade vid ovilkorligt fängelse såsom lägsta grad, hvaremot om böter äfven inginge i latituden, häktning ej borde ifrågakomma. Dock ville referenten ej förneka domarens rättighet att, under nuvarande öfvergångstid, göra skäligt afseende å den af regent och ständer godkända, ehuru ännu ej till efterlefnad publicerade nya lagbestämningen, helst skäl äfven blifvit anförda till en mildare tolkning af 2 § 1 kap. S. B., än den ref. hyllade.

Om refs yttrande förenade sig en ledamot; hvaremot central-afdelningens öfrige tillstådesvarande ledamöter hyllade den mening: att 1 mom. 2 § 1 kap. S. B. icke ovilkorligen anbefaller häktning i andra fall, än då någon är skäligen misstänkt för en "grof missgerning"; att häktning

visserligen ock enligt andra föreskrifter i lagen (t. ex. 5 § 15 kap. B. B.) kan undantagsvis komma i fråga äfven för ringare brott, och att andra mom. 2 § 1 kap. S. B. derföre afsåge just dessa undantagsfall, men icke vore att tolkas så, att häktning borde inträda för hvarje urbota brott, samt att följaktligen en person, hvilken vore skäligen misstänkt för något brott, för hvilket ett latitudinärt straffbud stadgade antingen ett svårare eller ock ett lindrigare straff, borde ovilkorligen häktas allenast i den händelse, att brottet uti det ifrågavarande konkreta fallet vore att anses för en "grof missgerning".

Åbo filial-afdelning.

Till en början anmärktes att det å frågan tillämpliga lagrum 2 § 1 kap. S. B. stundom tolkats så, att de i 2:dra momentet i nämnde paragraf begagnade orden, "ther saken går å lif eller kropp, tå man med penningar ej böta må", ansetts innefatta en närmare förklaring af uttrycket i 1:sta mom. "grofve missgerningsmän", samt att följaktligen sistnämnda uttryck betecknade alla brottslingar, hvilka borde umgälla sin förbrytelse med urbota straff vare sig i högre eller lägre grad. Denna tolkning fann afdelningen icke vara förenlig med lagens anda och mening, hvarföre afdelningens svar å frågan blef, att den, hvilken skäligen misstänktes att hafva begått brott, derför svårare eller lindrigare ansvar vore i ett latitudinärt straffbud stadgadt, lagenligt borde hållas häktad derest brottet innefattade grof missgerning, hvilket i hvarje särskildt fall ankomme på vederbörandes pröfning.

Wasa filial-afdelning.

Enär brottet kan försonas med penningeböter, ansåg afdelningen den omständigheten, att för brottet möjligen äfven tukthusstraff kunde ådömas den tilltalade, icke böra föranleda till hans hållande i häkte under ransakningstiden, och besvarade derföre frågan nekande.

3:dra frågan.

Vore det ej skäl att obehörigt tillegnande af förlagsrätt till industriell uppfinning samt till litteratur- och konst-alster blefve i lagstiftningsväg uppfattadt såsom brott?

Central-afdelningen.

Frågan refererades af professoren *Ehrström*, som framhöll, att, då det vore en obestridd sanning, att olofligt till-egnande af annans eganderätt förmedelst bedrägeri, stöld, försnillning o. s. v. innebure brott, så berodde svaret å frågan väsendtligen derpå, huruvida det å en industriel uppfinning eller ett litterärt eller konstalster nedlagda tankearbete kunde grundlägga eganderätt till uppfinningen eller alstret, samt om en sådan eganderätt äfven innebure den reproduktionsrätt, som förlagsrätten innehölle. Det förra kunde enligt referentens tanke icke bestridas, allraminst af någon, som gjort sig förtrogen med den möda, hvilken ett tankearbete innebär. Det visade sig ock i dagliga lifvet, att tankearbetet hade sitt värde, hvilket vid föryttring tillgodokomme den andliga arbetaren såsom ett pris på hans egendom, likasåväl som det materiella arbetet gjorde sig betaldt. Hvad åter beträffade rättigheten till reproduktion af ett tankearbete, så borde väl äfven denna rättighet, såsom också i praxis och främmande länders lagstiftning samt jemväl i vår kortlifvade tryckfrihetsförordning af år 1865 allaredan skett, erkännas, men endast i det fall, att tankearbetet blifvit förkroppsligadt i någon materiell produkt (t. ex. en maskin, en handskrift, en bok, en tafla, en staty o. s. v.) samt under förutsättning att sagde produkt i sjelfva verket innebure någonting nytt och för producenten egendomligt. Men då äfven menniskoslägtets fortgång i kultur väsendtligen berodde derpå, att nyttiga uppfinningar samt litteratur- och konstalster af framstående värde kunde tillgodokomma alla, så vore väl skäl, att förlagsrätten — ifall den icke, såsom äfven i viktigare fall önskligt vore, inlöstes för allmän räkning — blefve begränsad till den första uppfinnarens (författarens, konstnärens) lifstid och någon kortare tid derefter. Men hade lagstiftnin-

gen engång uttalat sig i detta syfte — och det vore visst önskligt att så äfven hos oss skulle ske — så borde äfven olofligt tillagnande af annans förlagsrätt uppfattas och straffas såsom brott.

Om detta yttrande förenade sig Central-afdelningens öfrige närvarande ledamöter.

Åbo filial-afdelning.

Afdelningen fann allt obehörigt intrång i den industriella samt litterära och artistiska egande- och förlagsrätten, så länge den ännu icke öfvergått till allmänhetens fria begagnande, böra, lika väl som hvarje annat olofligt tillagnande af annans egendom, stämplas såsom brott, hvarföre afdelningen uttalade den önskan, att stadgande i ämnet blefve i vår kriminallagstiftning upptaget.

Wasa filial-afdelning.

Afdelningen ansåg sig böra jakande besvara frågan, men med förbehåll likväl att det efter viss, i lag bestämd tidsrymd skulle stå en hvar fritt att begagna uppfinningen samt litteratur- och konstalstret, som sålunda efter förloppet af nämnda tid, hvilken dock borde vara så vidt tilltagen att förlagsegaren derunder hunne blifva skäligen godtgjord, komme att utgöra en allmänhetens tillhörighet.

3:dje frågan.

Då uti flera polisordningar en mängd i och för sig oskyldiga och icke straffbara handlingar blifvit, i afsigt att förekomma brott, vid viten förbjudna, så frågas, om, då ett verkligt brott begås under sådana omständigheter att ett slikt polisbud tillika blifvit öfverträdt, det i allmän lag bestämda straffet bör ökas med vitet för polisöfverträdelsen?

Central-afdelningen.

Frågan refererades af juriskandidaten *Forsman*, som dervid framhöll, hurusom i vår lagstiftning grundeatsen: "Quot delicta, tot poenæ" gjort sig gällande, utan att vara under-

kastad någon annan begränsning, än den som betingades af sjelfva straffexekutionen. Så kallade polisförseelser gjorde härutinnan intet undantag, hvilket äfven skönjes deraf, att uti vår allmänna lag ingå polisförseelser, belagda med viten och andra ansvarsbestämningar, utan att emellan berörda förseelser och verkliga brott någon bestämd qualitativ åtskilnad funnes uppställd. Uti Kongl. Brevet den 14 December 1781 till samtliga Hofrätter förständigas vederbörande domare "det de uti Economie- och Politiemål af Våre Befallningshafvande, i stöd af Lag och Kongl. Förordningar utsatte och behörigen kungjorde viten, af Domaren icke få eftergifvas, utan då den åklagade lagligen är förvunnen till den emot honom angifne förbrytelse, bör han, utom den i Lag och Kongl. Förordningar stadgade plikt, äfven fällas till det af Vår Befallningshafvande utsatta vitet". Detta lagrum åsyftade tydligen ideal konkurrens af brott och en med vite belagd politi öfverträdelse, alldenstund en tolkning af författningen derhän, att ansvaret för förbrytelser, som uti lag vore underkastade straff, kunde skärpas genom ytterligare af Konungens Befallningshafvande utsatte viten, vore stridande mot grundlag. Den uti nyare strafflagar allmännast gällande grundsats, att vid fall af ideal konkurrens straffet för den mindre förbrytelsen borde uppgå uti straffet för det gröfre brottet, endast utgörande en straffförhöjningsgrund inom ramen af den relativa straffbestämningens fastställda maxima och minima, hade icke kunnat göra sig gällande uti vår föråldrade brottmålslagstiftning, som öfverhufvudtaget var i saknad af relativa straffbestämningar. Dock hade denna nyare grund för straffutmätningen vunnit insteg i vår nyaste brottmålslagstiftning (Se K. F. den 26 Nov. 1866 angående dråp utan uppsåt att döda, och annan misshandel å person, § 28). Af dessa skäl ansåg ref. att vid konkurrens af vanligt brott och polisförseelse, likasom vid konkurrens af brott öfverhufvud, hvardera öfverträdelsen borde vid straffutmätningen beläggas med skildt ansvar. — Dock ansåg ref. härifrån böra noga afskiljas det fall af sammanträffande utaf ett brott och en polisöfverträdelse, då polisöfverträdelsen utgjort medel eller förberedelse till brottet. I sådant fall kunde icke skildt ansvar för po-

lisöfverträdelsen komma i fråga. Så t. ex. kunde ej den som dömdes för mordbrand, tillika fällas till ansvar för ovarsamt umgående med eld o. s. v. Grunden härtill ansåg ref. ligga i polisöfverträdelsens natur, att ej utgöra ett brott, utan en i och för sig oskyldig handling, som förbjudes för att förekomma brott. Då nemligen ett brott, som polisförbudet har för afsigt att afböja, blifvit begånget, finnes ej vidare någon grund för bestraffande af den i och för sig oskyldiga polisöfverträdelsen. Såsom bevis derpå att vår lagstiftning sålunda uppfattat nu ifrågavarande fall af konkurrens, anförde ref. K. Brevet den 6 Mars 1827, uti hvilket Bref K. Förordningen den 9 December 1756, angående ansvar för tjenstehjon för innehafvande af dyrkar och falska nycklar, förklaras sålunda, att i händelse tjenstehjon eller lös person blifvit om stöld med inbrott förvunnen och emot honom tillika inlupit, att han antingen före eller efter stöldens föröfvande innehaft dyrk eller falsk nyckel, något särskildt ansvar för sistnämnde öfverträdelse ej komme i fråga. Såsom i förenämndt afseende upplysande påpekade ref. äfven Kejs. Förordn. den 2 Mars 1865, ang. tillverkning, försäljning etc. af brännvin, § 91.

Uti den af ref. uttalade åsigt förenade sig föreningens öfrige närvarande medlemmar.

Åbo filial-afdelning.

Den i vår lag öfverhufvud gällande grundsats, att vid sammanträffande af flere brott, begångne af samma person, särskildt ansvar egde rum för hvarje af dem, ansågs vara i allmänhet tillämplig äfven vid de i frågan förutsatta fall, då ett verkligt brott konkurrerade med en vid vite förbjuden polisöfverträdelse, helst detta förhållande jemväl uttryckligen framhållits i Kongl. brevet den 14 December 1781. Undantag från nyssnämnde regel trodde afdelningen likväl böra göras om polisförseelsen vore en förberedelse eller medel till brottet, hvilken åsigt gjort sig gällande i flere stadganden såsom t. ex. Kejs. l. brefvet den 6 Mars 1827 och Kejs. l. förordningen den 2 Mars 1865 § 91.

Wasa filial-afdelning.

Pluraliteten af afdelningens medlemmar ansåg, att tillämpning af slika polisåbud kan komma i fråga endast för de fall, de äro afsedda, d. v. s. sålänge något brott icke blifvit begånget. Men då ett brott föröfvats, har polishudet visat sin vanmakt att i det föreliggande fallet förekomma brottet, och polisordningen får nu lemna rum åt allmänna lagen, som bestämmer hvilket straff å brottet följa skall.

Deremot ansåg minoriteten, att såsnart polisordningen blifvit öfverträdd, vitet äfven måste ådömas, antingen då något brott blifvit begånget eller icke.

4:de frågan.

Är den, som på god tro kommit i besittning af stulet gods, skyldig att åt egaren utgifva detsamma utan lösen?

Central-afdelningen.

Frågan refererades af professoren *Ehrström*, som dervid anmärkte, att densamma af äldre rättslärd blifvit olika besvarad. Tengvall och Olof Rabenius hade å frågan afgifvit ett nekande svar, under åberopande dels af 5 kap. Köpmåla B. i Christoffers Landslag, dels af 4 § 11 kap. och 4 § 12 kap. H. B. i 1724 års lag. Deremot hade Nehrman uttryckligen och Nordström antydningssvis besvarat frågan jakande, den förre med stöd af 2 § 17 kap. H. B., den sednare på grund af den äldre lagstiftningen i ämnet, hvaraf 2 § 49 kap. M. B. enligt hans åsigt utgör allenast ett upprepande*). De ur 4 § 11 kap. och 4 § 12 kap. H. B. hemtade skäl för en motsatt tolkning af 2 § 49 kap. M. B. ansåg ref. vara på intet sätt bindande, emedan dessa begge ur H. B. hemtade lagrum innehölle en ny, såsom Nordström framhållit, från den Lybska lagen hemtad och på den svenska lagstiftningen in-

*) Se Sv. Samhällsförf. historia 2 d. sida 699 och noten 51 der sammastädes. — Sedan frågan år 1872 diskuterades i Jur. Föreningen, har Nordström i svenska riksdagens första kammare år 1873 i ämnet uttalat en åsigt, som ej öfverensstämmer med den han i Sv. Samh. förf:s hist. antydt. (Se Naumanns Tidskrift 1873 pag. 257 ff.)

ympad grundsats, gällande blott för lån och depositum, då deremot 2 § 49 kap. M. B. i fråga om klander af stulet gods omedelbart ansluter sig till den äldre svenska lagstiftningen i 5 kap. Köpm. B. och 16—21 kap. Tjufva B. i Christoffers L. L. äfvensom 4 kap. Köpm. B. St. L., hvilka äldre lagstadganden i sammanträngd form återgifvas i 2 § 49 kap. M. B., utan att denna §, som genom sin korthet visserligen förlorat i klarhet, på något sätt uttryckligen förändrat den i nyssnämnde äldre lagrum stadgade principen, att stulet gods, hvaraf åtkomsten klandrades, skulle utan lösen utgifvas af enhvar och således äfven af den, som på god tro blifvit innehafvare deraf.

Denna princip stode för öfrigt i noggrann öfverensstämmelse med hvad den äldre lagstiftningen i 5 kap. Köpm. B. L. L. innehölle om köp och andra kontrakter, hvarigenom lösegendom öfvergick i annans ego eller besittning. Såväl köp, som aftal om inlag, lån, lega och pant skulle nemligen alltid ske i närvaro af vittnen, stundom derjemte under förmedling af ett slags mäklare, benämnd vin. Klandrades sedan åtkomsten till det öfverlåtna tinget, skulle detta, i fall af klandertalans fog, alltid *utan lösen* återställas till den bevislige egaren, och köparen eller acqvirenten fick i afseende å skadeersättning hålla sig till vinen, om en sådan anlåtats, men i annat fall "leta efter sitt värde". Den omständigheten åter att uti 1734 års lag föreskrifterna om köpvittnen och vin bortfallit, samt lagen för andra aftal mera tillrätt än föreskrifvit närvaro af vittnen, kunde icke anses hafva uti gällande lag infört någon ändring i den äldre lagens grundsats att stulet gods borde utan lösen till den verkliga egaren återställas, såvida en slik förändring af förut gällande princip ej finnes i 49 kap. M. B. antydd, ännu mindre uttryckligen uttalad.

På grund af det sagda och då äfven 2 § 17 kap. H. B. stadgade, att stulet gods ej vore att anses såsom hörande till gäldbunden mans egendom, hvilket stadgande icke motsades af 45 § i konkursstadgan den 9 November 1868, ansåg ref. den uppkastade frågan böra *jakande* besvaras, så mycket mera som en dermed öfverensstämmande lagtolkning vunnit stöd

i det allmänna rättsmedvetandet inom landet och förty äfven torde i praxis hafva gjort sig allmänt gällande*).

I den af ref. uttalade åsigt instämde föreningens öfrige närvarande medlemmar enhälligt.

Åbo filial-afdelning.

Åtta ledamöter höllo före, att den, som på god tro i laga ordning åtkommit stulet gods, hvarpå rätta egaren gjorde anspråk, icke kunde åläggas att till honom utlemna detsamma annorledes än emot lösen, för hvilken åsigt bemålde ledamöter hemtade stöd förnämligast från följande analogier: 1) att lagen uti 1 och 2 §§ 49 kap. M. B. för de fall, då innehafvaren åtkommit stulen egendom in mala fide eller af misstänkt person eller ock ej förmådde dertill visa laga fång, uttryckligen stadgade, att han skulle, jemte det han uti de två förra fallen drabbades af särskildt ansvar och i sista händelsen vore skyldig att, om domaren pröfvade det skäligt, gå urtjufvaed, utgifva det klandrade tinget åt egaren, men deremot, såframt innehafvaren gittade från sig leda misstanken om olaga fång till fångesmannen eller annars visa sig

---

*) (Tillägg af referenten) Ifrån theoretisk synpunkt betraktad visar sig den i texten omnämnda uppfattning, i hvad den angår *den förste* bonæ fidei innehafvaren, vara fullt berättigad; emedan denne innehafvare emottagit tinget i följd af ett emot honom rigtadt bedrägeri, beträffande föryttrarens eganderätt till tinget, hvilket bedrägeri väl gifver honom rätt att få skadestånd af bedragaren, men icke att få det af tingets till bedrägeriet oskyldige egare. Att den sistnämndes eganderätt till tinget icke heller rättsligen upphört genom det brott, hvarigenom tinget öfvergått i annans besittning, erkännes äfven af den motsatta åsigtens försvarare, då de medgifva honom rätt att genom klander återfå tinget, om än mot lösen. Detta visar, att denna lösen i sjelfva verket ej är annat, än ett förskott på det skadestånd, som förbrytaren borde betala, men hvilket man velat ålägga egaren, som är det ena offret för hans brott, att förskjuta åt hans andra offer för ett annat brott. — Förhåller det sig sålunda med egarens ställning till den förste bonæ fidei possessorn, så är klart, att *hans* ställning äfven till alla sednare bonæ fidei possessorer är enahanda. En annan sak är frågan om bonæ fidei possessorernes inbördes ställning till hvarandra. Denna är väl att uppfattas i enlighet med civilrättens bestämningar om vindikation.

hafva egendomen "redeliga köpt", förklarar honom "saklös", hvilket ord dervid icke beledsagats af någon antydning om hans skyldighet att godset utlemna utan i förra fallet tvärtom utaf stadgandet "svare tå then som thet ledes till", i följd hvaraf saklösheten måste, i öfverensstämmelse jemväl med det i ordet eljest inneboende begrepp, anses innefatta, förutom befrielse från straff, äfven skydd emot förlust af det åtkomna utan ersättning därför: 2) att då föreskrift i 2 § sagde kapital och balk meddelats angående det klandrade tjuvgodsets insättande i förvar hos Rätten eller bofast man, derest innehafvaren förbehölle sig att styrka laga fång till detsamma, så kunde deraf slutas, att egarens rätt till återtagande af egendomen från innehafvaren icke af lagstiftaren betraktats såsom någon sjelffallen sak utan beroende på innehafvarens förmåga att i nyssnämndt afseende förete bevisning eller icke, ty vid motsatt antagande hade väl berörde föreskrift såsom då alldeles öfverflödig och obefogad utaf lagstiftaren utelemnats: samt 3) att 4 §§ i 11 och 12 kap. H. B. tillagt den, som på god tro åtkommit lånadt eller förtrodt gods, rättighet till erhållande af lösen därför utaf egaren, hvilket förhållande således äfven borde förutsättas ega rum om egendomen varit stulen, enär åtkomsten i hvardera fallen grundade sig på en brottslig handling, samt rättsställningen emellan egaren och innehafvaren i följd af förbrytelseernas olika natur ej kunde förändras.

En minoritet af sex ledamöter ansågo för sin del uttrycket "saklös" i 2 § 49 kap. M. B. beteckna endast frihet från straff men icke hafva vidsträcktare betydelse, hvarföre, och då redan eganderättens natur innebure myndighet att utan lösens erläggande återtaga stulen egendom af enhver innehafvare, minoriteten desto heldre hyllade dylik mening, som densamma i allmänhet vore förenlig med folkmedvetandet i landet.

Wasa filial-afdelning.

Rörande denna fråga uttalades tvenne diametralt motsatta åsikter, i det några ledamöter ville besvara frågan jakande och andra nekande.

Under den diskussion, som i anledning häraf utspann sig, framhölls såsom stöd för den förra åsigten hufvudsakligen, att eganderätten icke kunde gå förlorad derigenom, att ett ting genom tjufnad fränhändes någon, samt att alla de äldre lagarne stadga, att stulet gods bör utan lösen till dess egare utlemnas.

Deremot ansågo de medlemmar, som hyllade den motsatta åsigten, att de äldre lagarnes stadgande i detta afseende uti 1734 års lag blifvit frångånget, och att 2 § 49 kap. M. B., i synnerhet då densamma jämfördes med 1 § i samma kapitel, vore tydlig deri, att den, som på god tro kommit i besittning af det stulna godset, icke vore skyldig att utan lösen utlemna detsamma, hvilket stadgande dessa medlemmar ansågo hafva så mycket mera skäl för sig, som, enligt deras mening, ett konsekvent genomförande af den förra åsigten skulle hafva till följd en fullkomlig osäkerhet i all handel man och man emellan.

Vid anställd omröstning segrade den förra åsigten med en ganska stor pluralitet.

5:te frågan.

Är part, som låtit underrätts dom emot sig vinna laga kraft och således ej begagnat sig af utvägen att genom ändringssökande vinna rättelse i den orätt, som honom genom domen vederfarits, berättigad att i fiskalisk väg vinna ersättning af domaren för den skada, han genom domen lidit?

Central-afdelningen.

Frågan refererades af juriskandidaten *Eneberg*, som dervid framhöll, att 12 § 1 kap. R. B., som utgjorde en förnyad redaktion af 3 kap. Tingmåla B. L. L. samt 15 § Rätteg. Ordinant. 1614 och 16 § Rätteg. Process 1615, icke lemnade anledning till tvifvel derom, att ju domare, som "af uppenbar vårdslöshet eller oförstånd", eller ock "uppsåtliga, af hat och illvilja, eller för vänskap, eller muto och vinning" fällt orätt dom, utom det kriminella ansvar, hvartill han för hvarje särskildt fall gjorde sig skyldig, äfven borde gälda all

den skada, som part genom domen lede. Lagens stadganden om ändringssökande, vare sig genom vad eller besvär, afsåge icke domares embetsfel, för hvilket fall en särskild procedyr finnes föreskrifven i 7 § 27 kap. R. B., jemförd med Kongl. Förklaringen den 23 Mars 1807 punkt 40. Allra minst kunde en part genom underlåtandet att söka ändring gå förlustig rättigheten att af domaren söka ersättning för den orätt han genom domen lidit, och äfven om ändring blifvit sökt och vunnen, syntes likväl domaren i de i 12 § 1 kap. R. B. berörda fall böra ersätta den lidande parten för kostnad och skada. — Ref. ansåg derföre, att frågan borde *jakande* besvaras för det fall, att domare låtit komma sig till last sådana fel som änberörde lagrum, 12 § 1 kap. R. B., omnämner; hvaremot ifrågakomna ersättning icke kunde domare åläggas, ifall han med undvikande af antydda fel i domarembetets utöfning grundat sin dom på skäl, hvilka om icke antagliga, dock icke befunnits sakna allt stöd uti lag, och om hvilka förty olika åsikter kunnat uppstå, hållande sålunda ref. före att frågan, för så vidt den kunde anses afse äfven sistnämnde fall, borde besvaras *nekande*.

I denna åsigt förenade sig central-afdelningens öfrige närvarande medlemmar.

Åbo filial-afdelning.

Om underrättens dom vore uppenbart oriktig, så att tvifvel derom ej kunde uppstå, fann afdelningen lagens stadgande i 12 § 1 kap. R. B. vara tydligt deri, att domaren borde fylla den vederbörande part genom domen orättvist tillskyndade skada, derest talan i sådant syfte på fiskalisk väg utfördes.

Wasa filial-afdelning.

Denna fråga besvarades *nekande*, emedan en part, som låtit dom emot sig vinna laga kraft och derigenom förklarat sig nöjd med densamma, icke kunde vara berättigad att sedermera ånyo upptaga saken genom att vända sig emot domaren, och denne dessutom, i motsatt fall, strängt taget, borde vara pliktig att i hvarje mål, der ett utslag af öfver-

rätt ändras, ersätta parterne deras kostnader, hvilket väl ingen ens ville påstå, då domaren, likaså litet som någon annan människa är ofelbar.

III. Speciel lag.

1:sta frågan.

Fastän lag och författningar redan i sekler förbjudit landsköp, fortfar gårdfarihandeln ändock i smyg, uppmuntrad i de flesta orter af allmogen, för hvilken den synes vara ett behof. Frågas derföre om det icke vore skäl att legalisera, ordna och beskatta gårdfarihandeln?

Central-afdelningen.

Under diskussionen härom framhölls, huruledes den inskränkning i det fria utbytet, som förbudet mot landsköp innefattade, vore en lemning från ett i princip utdömdt ekonomiskt system, hvilket hade till ändamål att noga reglementera näringsverksamheten, och hvarifrån den finska lagstiftningen under sednare tider alltmera sökt frigöra sig. Förbuden mot landsköp uppbyros icke af folkets rättsmedvetande, och voro derföre vanmäktiga, men verkade att ifrågavarande handelsgren vore i dåliga händer. Uti ett glesbefolkadt land med outvecklade kommunikationer vore gårdfarihandeln uti vidsträcktare utsträckning, än nu gällande näringslag legaliserade densamma, ett medel att till hvarandra närma producenter och konsument, som icke borde ringaktas; och särskildt vore derigenom att emotses en jemnare och fördelaktigare afsättning å hvarjehanda, delvis såsom affall af landt-hushållningen förekommande, smärre produkter, hvilka ännu af den större handeln förbisåges. Då sålunda ett legaliserande och beskattande af gårdfarihandeln vore ett följdriktigt steg i samma riktning, som ordnandet af den s. k. landt-handeln, ansågo tvenne af centralafdelningens fyra tillstädeskomne ledamöter, ogillande allt förmynderskap i ekonomiskt hänseende, frågan böra med *ja* besvaras; hvaremot de tvenne

öfrige ledamöterna, hvilka icke ville förneka det principiellt rigtiga uti att frigöra gårdfarihandeln, likväl med afseende å förhandenvarande förhållanden och emedan man ännu saknade erfarenhet af den för knappt mer än ett decennium sedan tillåtna landthandelns verkningar, samt huruvida icke redan derigenom vore för landtbygdens handels behof tillräckligt sörjdt, höllo före, att alla åtgärder i den uti frågan förutsatta riktning ännu voro förtidiga, och kunde bidraga att än mera lemna landsbygdens allmoge till pris åt de prejerier och det demoraliserande inflytande, som gårdfarihandelns närvarande idkare på densamma utöfvade.

Åbo filial-afdelning.

Huruvida den gårdfarihandel, som å landet i smyg bedrefves hufvudsakligast utaf Arkangelske och Olonetske bönder, vore för allmogen ett verkligt behof och af sådan orsak utaf den uppmuntrades, ansåg flertalet närvarande ledamöter sig ega skäl att betvifla, ehuru de dock ej tilltrorde sig att med bestämdhet bedöma saken, enär dertill erfordrades en mycket nära bekantskap med allmogens tänkesätt i ämnet. Men emedan berörde slags handel otvifvelaktigt verkade skadligt derigenom, att en mängd landtfolk, när säljaren komme hem till dem, lätteligen frestades att köpa mer eller mindre onyttiga saker och allmogens behof ganska väl kunde fyllas genom de i nära nog alla kommuner numera bosatte inhemske landthandlande, funno nämnde ledamöter sig icke kunna förorda bifall till att legalisera, ordna och beskatta gårdfarihandeln.

Två ledamöter åter yttrade, att som gårdfarihandeln i sjelfva verket syntes för allmogen utgöra ett behof samt några svårare följder af slik handel hvarken hittills, då den utöfvats utan tillstånd, uppkommit, eller för framtiden, om frihet dertill beviljades, vore ur principiell synpunkt att befara, så borde tillåtelse till ordnad och beskattad gårdfarihandel desto heldre meddelas, som sådant skulle uttränga den nu nog allmänt utbredda förbjudna landthandeln.

Wasa filialafdelning.

Att allmogen förut uppmuntrat gårdfarihandeln, hade, enligt afdelningens åsigt, sin grund just deri, att allt slags landsköp varit förbjudet och allmogen till följd deraf varit tvungen att från städerna, ofta på långa afstånd, förse sig med alla slags kramvaror, huru små behofven för tillfället än varit. Men, sedan numera andra principer rörande handeln i vår lagstiftning införts och landthandlare öfver allt på landsbygden nedsatt sig och öfverhufvudtaget förse allmogen med både bättre och billigare varor än gårdfarihandlarene, torde äfven allmogens bevågenhet för de sistnämnde småningom upphöra och desse äfven blifva alltmera sällsynta; hvarföre och då i afdelningens tanke någon anledning att eljest uppmuntra gårdfarihandeln icke förefanns, frågan nekande besvarades.

2:dra frågan.

Kan det anses vara med K. Förordningen den 24 Febr. 1868 öfverensstämmande, att näringsrätt såsom fabrikant meddelas åt sökande, hvars yrke bedrifves i vanlig boningslokal utan maskiner, eller annan särskild, för ändamålet behöflig inredning?

Central-afdelningen.

Såväl af motiverna till de lagförslag, som ligga till grund för ifrågavarande Förordning, som ock af uttryckliga bestämmningar i samma författning, ansåg centralafdelningen uppenbart framgå det lagstiftaren åsyftat att emellan fabriksrörelse och handverk upprätthålla en principiel åtskilnad, ehuru densamma i praxis allaredan icke sällan blifvit förbisedd. Sålunda hade lagstiftaren för idkare af handverksyrken föreskrifvit afläggande af skicklighets- och kunskapsprof, hvarifrån fabriksidkare befriats; — i afseende å bevisning genom handelsbok likställt fabriksidkare med handlande i stad; — föreskrifvit att den plats, hvarest fabriksidkare inrättar sin rörelse, skall för vederbörande uppgifvas och om fabriksid-

karen flyttar sin rörelse till annan plats, att anmälan derom likaledes bör vederbörligen ske; — att fabrikanten får till annan på arrende upplåta sina rättigheter, hvilket deremot icke gäller om handverkare, m. m.

Med afseende härå, och ehuru i följd af maskinernas tilltagande användning äfven inom handtverkerierna omförmålde gränsskilnad understundom blefve svår att noga fixera, ansågs densamma likväl böra vid tillämpningen af 1868 års lag åtminstone såtillvida iakttagas, att uti de i frågan förutsatta fall fabriksrättigheter icke meddelades, hvarföre frågan blef med *nej* besvarad.

Åbo filial-afdelning.

Emedan den åberopade författningen uppdroge en bestämmd skilnad emellan fabrikant och handverkare samt, enligt de i dessa ord inneboende begrepp, den förres näring förutsatte hos dess utförare en högre grad af skicklighet och åsyftade en större tillverkning, för hvilken erfordrades maskiner eller annan ändamålsenlig inredning och som ofta omfattade flere handverk, men handverkarens yrke deremot afsåge en mindre tillverkning utan synnerligt kostbar anläggning, fann afdelningen sagde författning ingalunda kunna tydas så, att fabrikanträtt finge meddelas åt den, hvilken, på sätt i frågan antyddes, bedrefve sitt yrke såsom blott handverk, utan vore slikt förfarande, om det egde rum, desto mera förkastligt, som dymedelst en stadshandverkare, i strid med författningens §§ 3 och 4, kunde erhålla näringsrätt utan att innehafva därför nödig ansedd skicklighet eller vara förbunden att söka burskap.

Wasa filial-afdelning.

Då förordningen uttryckligen gör skilnad emellan fabriksidkare och handverkare samt af särskilda stadganden i densamma otvifvelaktigt framginge, att med fabrik afses en inrättning försedd med fasta maskiner, besvarade afdelningsfrågan nekande.

3:dje frågan.

Skall föreskriften i 7 § 11 kap. af 1798 års Krigsartiklar: "att krigsman, som för liderlighet och vanart blifvit ur rullorna utstruken, bör öfverlemnas till konungens befallningshafvande för att hållas till allmänt arbete å fästning intill dess han sitt lefverne förbättrar", anses ännu vara vid gällande kraft, ehuru allt korrektionsarbete på obestämd tid genom senaste försvarsförordningen af den 23 Januari 1865 numera principiellt är afskaffadt?

Central-afdelningen:

1798 års krigsartiklar förutsatte uti anförda stadgande ett lagat försvarssystem, som uti åtskilliga fall föreskref insättning å korrektionshusinrättning på obestämd tid. Då emellertid den nu gällande förordningen, angående försvarslösa personers behandling, af den 23 Januari 1865, såsom af dess 25 och 45 §§ framginge, utan undantag afskaffat dylikt arbete på obestämd tid, men änberörde stadgande i krigsartiklarne formelt qvarstod oupphäfdt, så voro centralafdelningens ledamöter ense derom, att denna kollision endast genom en uttrycklig lagförklaring kunde behörigen lösas.

Åbo filial-afdelning.

Alldenstund en, jemlikt 7 § 11 kap. af 1798 års krigsartiklar, för liderlighet och vanart ur rullorne afförd krigsman icke vore hänförlig till den kategori af försvarslöse, som omtalades i § 1 af Kejserliga förordningen den 23 Januari 1865, ansåg afdelningen sig icke kunna besvara frågan annorlunda än jakande.

Wasa filial-afdelning.

Då den afskedade krigsmannen skall öfverlemnas till "konungens befallningshafvande" för att af denne ådömas korrektionsstraffet, men Guvernörerne numera, enligt 1865 års förordning, få döma till korrektionsarbete endast på viss tid, ansåg afdelningen det ifrågavarande stadgandet i krigsartiklarne, hvilket hade sin grund i då gällande försvarsförordning, numera icke kunna tillämpas.

Särskild fråga,

diskuterad i Wasa filial-afdelning den 16 Mars 1872.

Huru stort arfvode tillkommer rätteligen exekutorer, då protokollslösen af dem utmättningsvis indrives.

Enligt hvad den ledamot, som framställt frågan, upplyste, hade praxis i detta fall varit olika, i det en del kronolänsmän i arfvode åt sig beräknat åtta mark, andra åter endast fyra. Afdelningen uttalade i anledning häraf enhälligt såsom sin åsigt, att protokollslösen vore att hänföra till "affönningsmedel" och kronobetjent således, enligt 1 mom. 2 § i Kejsrerliga förordningen den 22 Februari 1869, icke berättigad att i utmättningsarfvode för sådan lösens indrivande beräkna mera än fyra mark.

~~~~~

Om skogsafverkningsaftal i fråga om inteckning.

Med denna uppsats är afsigten att ytterligare motivera det svar, undertecknad den 14 Febr. 1874 afgaf på en af Jur. Föreningen uppställd diskussionsfråga, och på samma gång söka vederlägga de skäl, hvilka till stöd för en motsatt åsigt anfördes. (Se H:fors Dagblad för d. 8 April 1874 N:o 93 eller Morgonbl. för samma dag.)*)

*) Diskussionsfrågan vid Centralafdelningens möte den 14 Febr. 1874 var af följande lydelse: Är stadgandet i 13 § af Kejs. Förordningen den 19 December 1864, angående rättighet att mot viss och verklig årslega utarrendera någon del af en lägenhet, tillämpligt äfven på aftal om lega af skog för afverkning? och är rätt till inteckning af sådant aftal angående skogs nyttjande till afverkning medgifven i 1 § af Kejs. Förordningen om inteckning af den 9 November 1868?

Herr Hofrättsassessorn Forsströms vid diskussionen afgifna och efteråt skriftligen affattade svar på denna fråga lydde sålunda:

Såframt ett aftal om lega af skog för afverkning är af den art, som 1864 års K. F. i 13 § åsyftar (hvilket kan vara, men icke alltid är fallet), lär rättigheten till inteckning för ett *sådant aftal* vara obestriddig. Men ehuru frågans senare del tyckes gälla *endast* ett sådant aftal, torde härvid just vara af vikt att besvara den frågan: kan in-teckning bifallas till säkerhet för aftal om lega af skog för afverkning, äfven när det *icke* är sådant 1864 års Nädiga författning i 13 § förutsätter?

Om det också vid besvarandet häraf ligger stor magt uppå, att ha på det klara af hvad slag de s. k. "skogskontrakterna" rätteligen äro, tror jag att de distinktioner härvid uppställts för att bestämma när ett "skogskontrakt" kunde få kallas "legoaftal", icke äro af synnerligt värde för frågans praktiska lösning; vill icke heller underskrifva hvad härvid yttrats derom, att växande trån vore *lösegendom* och att således genom ett skogskontrakt rätteligen afslutades ett *löse-öreköp* —, likasom bestämningen att derigenom sker ett köp om leverans föga är hållbar. Hållande för gifven sak att trädet, så länge det

Vi syfta härvid förty på sådana, skrifteligen uppgjorda, öfverenskommelser, medelst hvilka en hemmansegare berättigar annan person att under viss tid, emot lega eller annan vedergällning, eller utan all ersättning, från skogsmark, hö-

växer, hör till fastigheten, såsom ock från annat håll framhållits, tror jag det vara alldeles klart att hemmansegaren, när han själf i sin skog afverkar träen, för att använda eller åt annan öfverlåta dem, *begagnar* skogen, en del af fastigheten. Lika klart borde det äfven vara, att när hemmansegaren låter en annan i sitt ställe på anförda sätt göra bruk af skogen, så är det den andra som då *begagnar* en del af fastigheten. Är nu en gång detta, att härvid är fråga om fastighetens *begagnande*, medgifvet, borde frågans lösning ej erbjuda synnerlig svårighet. Det beror på om begagnandet är lagligt eller icke. Men det har icke förnekats och kan föga förnekas, att hemmansegaren har laglig rätt att själf efter behag *begagna* sin skog och denna rätt åt annan öfverlåta, (ehuru denna på grundlag stöddas rätt icke alltid ihågkommits). Nu som 1868 års Nådiga inteckningsförordning uti 1 § stadgar, bland annat, att "i fastighet - - må inteckning beviljas till säkerhet för den, som - - är berättigad att - - för viss tid *begagna fastigheten eller något af hvad dertill hör*"; så synes mig, emot dessa författningens oförtydbara ord, inteckning i fastighet ej kunna förvägras till säkerhet för någons rättighet att, jemlikt lagligt aftal, under viss tid *begagna* en del af annans fastighet för afverkning af skog. Dock bör härvid ihågkommas att just genom 1868 års förordning en förändring är införd; ty dessförinnan var förhållandet, såsom känt är, helt annat.*)

Svaret på sjelfva frågan kunde sluta här. — Men då det nästan ser ut såsom skulle man tro sig kunna influera på skogshushållningen genom tolkning af ifrågavarande lag, må ännu några ord tilläg-

*) Såsom postskriptum och utöfver hvad vid mötet var fråga om, må här ännu en påminnelse tilläggas.

Ordalagen i 13 § K. F. den 19 Dec. 1864: "Vill jordegare till annans nyttjande på listid eller under vissa år upplåta någon del af sin lägenhet, vare det tillåtet, *när viss och verklig lega för året betingad är*", — skulle sjelfmant föränleda den tydning, att aftal om lägenhets nyttjande *icke* vore tillåtet, om "*viss och verklig lega för året icke betingad är*". Men eftersom denna tydning i strid mot den skattemän 1789 tillförsäkrade fria dispositionsrätt icke är hållbar, så ligger den föreställning nära för handen, att nämnda fria dispositionsrätt ännu icke till alla sina konsekvenser i tillämpningen vunnit fullt praktiskt erkännande, hvilket kan vara godt och väl att hålla i minnet, ehuru det ej ändå borde verka till förändring i tydningen af nu gällande inteckningslag.

rande till hemmanet och på något sätt bestämd, afverka och sig till godo göra växande träen enligt grunder, om hvilka jemväl är aftaladt.

Hvad innebära dessa kontrakt, hvad skall man kalla dem? Det är utan tvifvel viktigt att ha detta på det klara. — I dagligt tal, stundom ock i skrift, heter det visst, och det icke sällan, att *skogsköp* l. *stockköp* uppgöres och att hemmansegaren säger sig *sälja* skog eller der *växande* träen, be-

gas, om det ock sker på sidan om hufvudfrågan. — Man har sökt förklara hvilka kriterier borde fordras af ett aftal om skogs begagnande, för att det skulle anses vara någorlunda förnuftigt och inteckning möjlig. Men lika obestriddigt som det är, att arten af skogshushållningen varierar i oändlighet, lika vanskeligt torde det vara att a priori konstruera normer, efter hvilka kontrakter af ifrågavarande slag borde bedömmas. Här är redan anmärkt att om äfven hemmansegare berättigar annan att under vissa år från några skogslotter borttaga *all skog*, så kan man icke en gång deraf, utan närmare kännedom om förhållanderna, sluta till att en sådan "kalhuggning" eller skogens "afmejande" är något absolut förkasteligt, ty det kan ju hända, att denne hemmansegare har indelat sin skog i vissa hygges-perioder och perioderna åter i årshyggen, och att just de öfverlätna lotterna varit i tur att den bestämda tiden afverkas. En indelad skog fordrar dessutom gallring uti ganska många lotter, hvarföre och ifall egarn öfverlåtit åt annan att genom dylik gallring förskaffa sig finare virke, ett sådant förfarande vore fullkomligen förstnärligt. Att en dylik skogshushållning ännu hör till sällsynta undantag är visst sannt och att det, som i forstspråket benämnes "blädning" är det allra vanligaste, der icke jordegarn, då han råder endast öfver ringa skog, afhåller sig från allt bruk deraf tills mera på en gång kan med fördel afsättas. Men tillgången på och förhållandet med skogarne under våra jordpossessioner varierar till den grad, att det utan tvifvel vore för mycket djerft att försöka uppgöra allmängiltiga reglor, enligt hvilka de på hvarje särskild lägenhet kunde med största fördel brukas.

Skulle man, i anseende till nuvarande skogs-konjunkturer, tro en motsatt tydning utöfva en nyttigt hämmande inverkan på *skogssvindeln*, hvilken synpunkt naturligtvis här är alldeles oberättigad; så vore detta säkerligen ett stort misstag. Om inteckning kommer att i tillämpningen för ifrågavarande aftal förvägras, så är det visst antagligt, att mången först åt annan öfverlåter sin skog till begagnande och sedan åt tredje person säljer sjelfva hemmanet, — således att bedrägerier komma i flor. Men att desto flere skogar derigenom komme att skonas, torde vara fullkomligen onödigt att hoppas.

stämnda på ett eller annat sätt, likasom skogsåverkan i dagligt tal ofta nog benämnes skogstjufnad. Men, utom att i hvardagsspråket förekommande oegentliga benämningar icke förtjena stort juridiskt afseende, är härvid att märkas, att man nogsamt vet, att skogsåverkan icke är *stöld*, såsom ock den betalning, hvilken jordegarn får uppbära för det annan från hans mark enligt aftal afverkat skogsprodukter, t. ex. stock, bränsle och hägnadsvirke, har ett annat, temligen häfdvunnet namn på svenska och finska, neml. *stubbhyra* (kantohyyri, kantoraha). Detta namn likasom ett annat *landslott* (den andel jordegarn erhåller af växten, inskördad från sved, som annan person på hans mark bebrukat) antyder närmare aftalets grund och beskaffenhet. Ty huru än vilkoren i dessa skogsafverkningskontrakt och bestämmingarne rörande träen i öfrigt må variera, så ha de ändå det gemensamt, att i dem afhandlas om träna, *medan de växa* och höra jorden till, och således innan de ännu genom afverkningen förvandlats till lös egendom; och "så länge träden fortfara att vara adpertinenser till fastigheten", kan *eganderätten* särskildt till träna icke från jordens egare till annan öfverflyttas (förhållandet med växande gröda är också detsamma); om jordens dåvarande eller blifvande egare behagar sjelf afverka, hvad en annan genom kontrakt berättigats afverka, så kan denne likväl icke påstå, att hans *egendom* tillgripits, huru befogad ersättningstalan han ock må kunna utföra. Att påstå det genom ifrågavarande slags aftal slutes "en art af köp" hvarom "i formelt hänseende gällde enahanda grundsatser som för lösöreköp" vore, enligt vår tanke, nästan ett lika stort "fel icke blott mot juridiken, utan mot logiken", som att "göra ett aftal om eganderätt till föremål för inteckning". När de växande träna icke äro *lösegendom* och något *lösöreköp* ej är i fråga, så borde det utan vidare vara tydligt att jordegarn genom ifrågavarande slags kontrakt till annan öfverlåter sin *nyttjande rätt* (icke till träna, hvilket innebure en orimlighet, utan) till *skogsmarken*, som, fastän den begagnas, för att derifrån taga bort träna, likväl återställes "*salva rei substantia*", eftersom markens förmåga att bära ny skog i den afverkades ställe ej går förlorad.

Om man en gång medgifver, att *nyttjorätten* till skogsmarken är föremål för häri åsyftade kontrakt, bör man ändå lättare komma på det klara i frågan rörande deras intecknande. Inteckning, — ursprungligen fastställande af panträtt till säkerhet för fordran och till gods, som fordringsegaren ej hade i sin värjo, — var icke en utväg att säkerställa utöfningen af nyttjorätt till fastigheten innan Kungl. Förordningen den 13 Juni 1800 införde den och upphäfde eller modifierade satsen "köp bryter legostämma". Men ehuru nyttjorätten kan af egaren till annan upplåtas såväl emot årlig lega eller emot annorlunda bestämd vedergällning, som ock utan all ersättning, och det enligt J. B. 8 k. 1 §, icke ens är "förment, att af arfvegods på lifstid förläna något hemman åt then, som trogen tjenst gjordt hafver, ther ingen aflingejord är"; medgaf 1800 års K. F. inteckning till säkerhet för nyttjorätt *endast* då den grundade sig på landbo eller arrende-kontrakt, jemlikt hvilket landbon eller arrendatorn brukade jorden emot årligt arrende eller lega; och detta har obestriddt varit gällande regel ända till 1869. Deremot och oaktadt 1800 års K. F. afsåg arrende af *hela* lägenheten, visade sig likväl i praxis snart en tendens att utsträcka tillämpningen i så måtto, att inteckning bifölls icke allenast för torp-kontrakt, utan ock för arrende aftal om bebrukandet, af vissa jordstycken. Att denna praxis också godkänns, synes deraf att Nåd. förordn. angående egostyckning m. m. för den 19 Dec. 1864, i 13 §, efter att hafva stadgat: "Vill jordegare till annans nyttjande på lifstid eller vissa år upplåta någon del af sin lägenhet, vare det tillåtet, när viss och verklig lega för året betingad är", omedelbart derpå tillägger: "Dock skall afhandling derom skriftligen upprättas och, för att gälla mot tredje man *intecknas*". Det förutsättes alltså såsom gifven sak, att dylika kontrakt, jemlikt förut gällande lag kunde intecknas, enär 1864 års K. F. icke ens åsyftade att lagstifta något om inteckning. Då förslaget till 1864 års lag vid landtdagen behandlades uti sammansatta lag- och ekonomie-utskottet afgafs till utskottets betänkande af landtdagsmannen M. Heikura en reservation hvilken vi här ordagrant afskrifva: "Enär hvarken vår gällande lag

eller förordning af den 13 Juni 1800 gifver åt den, som emottagit skog på arrende, någon säkerhet emot tredje man, så kan framdeles likasom hittills inträffa, att då skogsegarn säljer sitt hemman förrän arrendetiden utgått, arrendatorn i sådant fall mister sin rätt och det beror endast på en tillfällig möjlighet, om han genom utsökning kan återfå den utbetalta arrendesumman. Derföre beder jag att emot utskottets utlåtande öfver § 13 få reservera min skiljaktiga mening och föreslå att i slutet af denna § borde för tydlighetens skull tilläggas följande ord: *Vare lag samma, om någon från sin jordlägenhet utarrenderar skog åt en annan till afverkning*."

Det förundrar oss smått att hvarken i utskottets betänkande eller i Ständernas svar på den Nådiga propositionen nämnes det ringaste i anledning af det i reservationen omnämnda förhållande, hvarom undertecknad också påminner sig ett och annat från en landsort (nedra Karelen) gränsande till den, som Heikura representerade. För omkring 30 à 40 år tillbaka tog sågrörelsen der i anspråk dertill moget virke i kvantiteter, hvilka den tiden ansågos vara högst betydande. Det var då goda tider för sågegarene, ingen skogssvindel hade ännu då uppstått. För omkring 25 år omtalades såsom icke alltför aflägsen den tid, då man i stubbhyra för furor, om de ock 36 aln från roten höllo 12 tum i diameter, icke behöfde betala mera än 20 kopek banko assign. (22⁶/₇, p:ni)!! Men sedan någon tillstymmelse till konkurrens började uppstå, blef man betänkt på att söka säkerställa den afverkningsrätt, som grundade sig på aftal af ett eller annat slag. Då visade sig ock olika åsikter om inteckning. När de vid häradsrätterne i f. d. Karelens nedra domsaga för tio år från 1840, förda intecknings-protokoll, för en infordrad upplysning, år 1850 genomgingos, visade sig bland annat (om vårt minne ej sviker oss) att en sågegare hade, sig till säkerhet, sökt och vunnit inteckning, i en mängd hemman, *först* för rättigheten att, enligt aftal, från lägenheternes skog afverka sågstock emot öfverenskommen betalning, men *sedan* åter, för sin rätt att återbekomma hvad i betalning erlagts, såframt nemligen afverkning af en eller annan orsak ej finge ske.

Såsom orsak till dessa dubbla inteckningsansökningar uppgafs vid efterfrågan: att man trott den första inteckningen ej kunna medföra någon kraft och verkan — derefter vidtogs dock i de flesta fall den kraftigaste åtgärden, att nemligen sågegaren köpte hemmanet med skogar och allt och lät den förre egaren qvarsitta såsom landbo. Att en och samma hemmansegare först upplät sin skog till annans nyttjande, men sedan åt tredje person sålde hemmanet med skog och allt annat, och att förvecklingar i följd deraf uppstått torde vara noggsamt känt; och Heikura kunde sålunda anses ha haft skäl att derom erinra. När emellertid ej något i anledning af hans reservation yttrades, måste man väl deraf sluta, att utskottet och ständerne ansågo den i 13 § omnämnda *arrenderätt* till skogsmark ej böra komma i fråga, der ej viss och verklig lega för året betingats, likasom man också både före och efter 1864 sökte ställa aftalen angående skogsafverkning så, att de formelt borde betraktas såsom *arrende* kontrakt, om de icke heller i sjelfva verket voro det.

Men om det också är obestridligt att, jemlikt 1800 års K. F. inteckning till säkerhet för nyttjorätt rätteligen ej bordt komma i fråga såframt nyttjorätten ej grundade sig på ett arrendeaftal med viss och verklig lega för året; så är dermed icke sagdt att förhållandet allt ännu är detsamma.

I sitt betänkande öfver det till 1867 års landtdag uti Nådig proposition aflemnade förslag till ny inteckningslag, yttrar *lagutskottet* (och sedan *ständerne*) att förslaget uppgjorts "med hufvudsakligt bibehållande af dittills gällande grundsatser, och endast tillämpningen af dessa är utsträckt till förhållanden, der densamma antingen redan i praxis sökt göra sig gällande, eller eljest af den allmänna meningen ansetts påkallad", äfvensom utskottet, speciellt om nu ifrågavarande art af inteckning, fortsätter:

"Det slag af inteckning i fastighet, som först i en senare tid eller genom Kongl. förordn. den 13 Juni 1800, vunnit insteg i vår lagstiftning, till säkerhet för arrende och landbo kontrakt emot ny egare af fastighet, har i praxis an-

setts kunna omfatta äfven andra laga aftal om jord å landet, hvilket förfaringssätt genom 1 § i förslaget godkänts."

När derefter sagde af ständerne oförändrad antagne 1 § ingick i 1868 års nya inteckningslag och, — hvad beträffar omtvistade fråga, — har denna lydelse:

"I fastighet - - må inteckning beviljas till säkerhet för den, som - - är berättigad - - för viss tid begagna fastigheten eller något af hvad dertill hörer",

så torde "med kännedom om motiverne till sistnämnde lag icke med fog (kunna) påstås" att icke "de i § 1 använda omfattande ordalag afsett att till andra arter af aftal och rättsanspråk utsträcka detta säkerhetsmedel", eller att 1868 års "lag icke afsåge inteckning af andra aftal än den derförrinnan gällande lagstiftningen". Tvertom, borde, då lagutskottet säger att "inteckning - - till säkerhet för arrende och landbo kontrakt - - ansetts kunna omfatta äfven andra *laga aftal* om jord å landet" minsta anledning ej förefinnas att förmoda det lagstiftaren menat något annat eller mindre än orden efter sin tydliga lydelse innebära.

Vid sådant förevetande förstå vi ej att vidare än ett enda skäl kan återstå att förvägra inteckning till säkerhet för ifrågavarande skogsafverkningsaftal, genom hvilka, på sätt vi ofvanföre sökt visa, rätteligen nyttjorätten till skogsmarken till annan öfverlättes; om också kontrahenterne begagna namnet "*köp*"; det nemligen att förklara genom kontraktet, — när viss och verklig lega för året icke betingad är, — *laga aftal* icke vara slutet. Ordalagen i 13 § af 1864 års K. F. skulle också verkligen erbjuda en skenbar anledning till en sådan indirekt slutledning. Men då sådant vore stridande emot den jordegare 1789 med grundlagshelgd tillförsäkrade fria och oinskränkta dispositionsrätt och ett upphäfvande af sagde rätt icke ens varit i fråga, om den ock emellanåt varit på vägen att råka i glömska, så vore nämnda slutledning utan tvifvel alldeles obefogad och vid Juridiska Föreningens möte den 14 Febr. blef icke heller af någon derpå yrkadt. Tvertom erkändes det vara jordegarens rätt att efter behag använda sin skog samt att till annan öfverlåta denna nyttjorätt.

F.

Äfven om inteckning till säkerhet för aftal om skogsafverkning.

I anledning af förestående artikel.

Då jag vid det af hr F. omnämnda diskussionstillfället biträdde och fortfarande omfattar en åsigt, som i hufvudsak afviker ifrån hr F:s uppfattning af ämnet, begagnar jag det tillfälle, jag haft att före tryckningen få genomläsa hr F:s förestående uppsats, till att genast söka bryta en lans med denne min värderade vän.

Med hr F. är jag fullkomligt ense derom, att stadgandet i Kongl. Förordningen den 13 Juni 1800, angående inteckning af arrendekontrakter, icke afsåg delar af fastigheter, utan allenast hela hemman och andra med dem jemförliga lägenheter på landet, hvilka af jordegare upplätos åt "landboer" eller "arrendatorer". Vid genomläsning af sjelfva författningen finner man detta temligen tydligt; och än mera förvissad derom blir man, när man genomgår de tryckta förhandlingarne vid 1800 års riksdag. Icke ens den aflägsnaste föreställning synes man hafva gjort sig derom, att den då antagna förordningen skulle kunna komma att tillämpas på legoaftal med torpare; och det derföre, att dessa aftal då icke ens uppfattades såsom egentlig lega af jord, utan såsom tjenstelega, hvarvid rättigheten till fri boning samt att bebruka några jordstycken och att till husbehof taga ved och virke ur lägenhetens skog utgjorde en del af lönen eller hela lönen, såsom ännu i dag plägar ega rum. Det var, såsom bekant, i äldre tider ett vanligt sätt att med rättighet till jordbruk aflöna tjenstemän, och samma aflöningssätt begagnades och begagnas ännu för torpare, utan att desse derigenom blifvit eller äro att anses likstälde med landboer eller arrendatorer.

Att vid sådant förhållande 1800 års förordning ännu mindre kunde afse något s. k. arrende af skog, är utom allt tvifvel.

Hvad beträffar 1864 års förordning om egostyckning och jordafsöndring å frälse- och skatte-hemman samt legoaft-

tal om någon del af slika lägenheter, så behöfver man endast läsa den korta inledningen till propositionen derom till 1863—64 års landtdag och Lagutskottets betänkande i ämnet, för att inse, att dermed icke afsetts något underlättande af s. k. skogsarrenden. I inledningen till propositionen sades nemligen, bland annat, i fråga om de äldre förbuden mot skattskyldig jords minskning: "Sedermera hafva äfven andra orsaker bidragit till att upprätthålla förbudet mot en friare jordstyckning. Man har bland annat hyst farhåga, att denne skulle öka fattigdomen och *att skogarnes bestånd blefve derigenom äfventyradt*. Likväl synes den sysslolösa och obesuttna befolkningen, som under förbudets fortvaro tillkommit, vara mera hinderlig för en god skogsvård, likasom det ock är en af erfarenheten bestyrkt sanning, att skogen inom ett mindre omfång bäst vårdas af egaren sjelf."*) — Lagutskottet yttrade åter: "De skäl emot åtgärden, som möjligen kunde hemtas från intresset för skogarne i landet, äro redan vederlagda i den nådiga propositionen". Ehuru begge dessa yttranden närmast afse egostyckning, hvarom är fråga i § 1 af den då föreslagna författningen, så borde det dock ej kunna ifrågasättas, att det intresse för en god skogsvård, som visade sig i fråga om § 1, skulle hafva förnekat sig vid § 13, som tillåter jordegare att till annans nyttjande på lifstid eller vissa år upplåta någon del af sin lägenhet, när det sker mot viss och verklig lega för året, samt afhandlingen derom skriftligen upprättas.

Det borde därför ej vara tvifvel underkastadt, hvarför hvarken Lagutskottet eller Ständerna fästade något afseende vid landtdagsmannen Heikuras, af hr F. citerade reservation. Man ville nemligen icke under stadgandet i § 13 inbegripa rättighet att "ifrån sin jordlägenhet utarrendera skog åt en annan till afverkning", såsom Heikura hade önskat. Att man därför icke heller afsåg att genom den inteckning, hvarom § 13 talar, säkerställa s. k. skogsarrendekontrakter "emot tredje man", synes vara tydligt.

Vidkommande sedan 1868 års inteckningsförordning,

*) Kursiveringen är af undertecknad.

så kan hvarken ur propositionen derom till 1867 års landtdag, eller Lagutskottets betänkande eller Ständernas svar i ämnet hemtas någon bestämd upplysning angående rättigheten att inteckna s. k. skogsarrendekontrakter. I inledningen till propositionen sades allenast, att man velat i den föreslagna förordningen "antydja beskaffenheten af de anspråk, som berättiga till inteckning", och denna antydning gafs i § 1, som oförändrad ingått i 1868 års förordning och lyder sålunda: "I fastighet af nedannämnda slag må inteckning beviljas till säkerhet för den, som hos egaren deraf har fordran i penningar eller varor till visst belopp, eller är berättigad att af honom uppbära bestämd afgäld, eller för viss tid begagna fastigheten eller något af hvad dertill hörer". Lagutskottet åter yttrade blott: "Det slag af inteckning i fastighet, som först i en senare tid, eller genom Kongl. förordningen den 13 Jnni 1800, vunnit insteg i vår lagstiftning, till säkerhet för arrende och landbo kontrakt emot ny egare af fastighet, har i praxis ansetts kunna omfatta äfven andra laga aftal om jord & landet, hvilket förfaringsätt genom 1 § i förslaget godkänts". — Dessa ord ingingo ej i Ständernas svar, hvilket deremot innehöll det ur Lagutskottets betänkande afskrifna yttrande om både förslaget till inteckningsförordning och förslaget till förordning om förmånsrätter, att de vore "uppgjorda med hufvudsakligt bibehållande af hittills gällande grundsatser, och endast tillämpningen af dessa utsträckt till förhållanden, der densamma antingen redan i praxis sökt göra sig gällande, eller eljest af den allmänna meningen ansetts påkallad".

Att med anledning häraf påstå, att Ständerna skulle för sin del godkännt *allt*, som i afseende å inteckning hade "i praxis sökt göra sig gällande", och således äfven inteckning af s. k. skogsarrendekontrakter, synes vara ganska vågadt; och känt är ej heller, att "den allmänna meningen" skulle före 1867 hafva uttalat sig för inteckning af dylika afhandlingar.

Vid sådant förhållande och i saknad af en lagförklaring synes frågan om rätt att inteckna nämnda afhandlingar kunna afgöras allenast på grund af dessa afhandlingars ei-

vilrättsliga natur och en riktig tolkning af den i 1 § af 1868 års inteckningsförordning ingående bestämmningen, att inteckning får beviljas till säkerhet för den, som är berättigad att "för viss tid begagna fastigheten eller något af hvad dertill hörer". Att vid en undersökning härom ingen vikt får läggas på någon särskild trosbekännelse i "skogssköflingsfrågan," och icke heller på inkorreakta talesätt, som förekomma man och man emellan, är själfallet.

Tolkningen gäller naturligtvis nu blott orden: *begagna något af hvad dertill* (till fastigheten) *hörer*; och som ingen torde neka, att en å fastigheten växande skog hör till densamma, så reducerar sig tolkningsfrågan ytterst till utredning af betydelsen af ordet *begagna* i förhållande till skogen.

Då detta ord icke plägat inom den finska civilrätten användas för att beteckna någon särskild sakrätt eller obligationsrätt, synes detsamma med afsigt hafva blifvit i 1868 års inteckningsförordning upptaget för att omfatta alla de rättigheter, hvilka enligt språkbruket kunna i detta ord begripas. Det inrymmer derföre icke blott nyttjorätten i allmänhet, utan äfven de särskilda modifikationerna deraf, som bestämmas genom olika rättsförhållanden, såsom servitut, lån, lega m. fl. Att ordet "begagna" följaktligen äfven kan omfatta lega samt till och med lega af skog, kan ej nekas.

Men är också den civilrättsliga naturen af de s. k. skogsarrende-afhandlingarne, eller aftalen "om lega af skog för afverkning" verkligen sådan, att den sammanfaller med begreppet *lega* i betydelsen af *locatio conductio rerum*? Härmed förstås ju det aftal, hvarigenom en person (legogifvaren, locator) åt en annan person (legotagaren, conductor) emot vedergällning upplåter ett ting till nyttjande. Detta ting eller denna sak får icke vara något, som genom nyttjandet förbrukas, emedan det ligger i aftalets natur, att *tinget skall in specie återställas*. Är en fastighet eller någon del af en fastighet föremål för aftalet, så kan fastigheten således också enligt sin natur få nyttjas äfven sålunda, att legotagaren deraf drager nytta och inkomst, men måste vid legotidens slut återställas jemte dess tillbehör med skyldighet för legotagaren att ersätta sådan skada, som uppkommit

genom hans vållande eller genom uppsåtlig åtgärd, som strider emot aftalets natur. Huru 1734 års lag uppfattar legotagarens rättigheter i afseende å skogen, framgår ur 7 § 10 kap. och 6 § 27 kap. Byggn. B., enligt hvilka skogens nyttjande utöfver husbehof eller emot jordegarens lof uppfattas såsom brott. Att ett biaftal om skogshygge utöfver nödtorft och till försäljning jemväl kan ingå i legokontraktet, antydes visserligen ock uti dessa lagrum; men detta biaftal är då icke en väsendtlig del af sjelfva legokontraktet, som hänför sig blott till sjelfva jordens bebrukande enligt dess natur och, i fråga om skogen, allenast till dess användande till husbehof, utan biaftalet innefattar ett köp om virket, hvars pris kan ingå i afraden eller särskildt erläggas och hvilket köparen, som för annat ändamål har skogen i sin värjo, berättigas att sjelf afverka. Att biaftalet om virket icke kan vara något legoaftal, framgår deraf, att det icke är fråga om att virket skall vid legotidens slut in specie återställas. Det är visst sannt, att det i legokontraktet om jorden ej heller är fråga om återställande af det till husbehof begagnade virket; men der är ej heller fråga om återställande af den skördade grödan eller det uppbetade gräset, utan om återställande af fastigheten efter dess begagnande för sitt ändamål, hvartill just hörers grödans och gräsets afskiljande från jorden samt skogens användande till vedbrand, gärdsel, nödiga byggnader och redskap samt andra husbehof, men ej till afsalu.

Det låter visst tänka sig, att en sådan skogskultur kunde uppstå, som kunde gifva anledning till verkliga särskilda legoaftal om skogsmark (men ej om skog), så att efter legotidens slut marken skulle jemte skogen återställas efter ett rationellt bebrukande af denna skogsmark genom skogssådd, gallring och annan afverkning, som lemnar skogsmarken såsom sådan oskadd. Men skogens långsamma återväxt gör det föga sannolikt, att så skall ske; och åtminstone förekomma för det närvarande inga dylika legoaftal i Finland, om ej i förening med lega af bruks- eller fabriksrörelse, eller med lega af jordbruksrörelse.

Hvad som här bär namnet af *lega* eller *arrende* af

skog, är i sjelfva verket intet annat, än *köp* af virke med åtföljande *afverkningsrättighet*, hvilken gör, att köpet är af lika art med "köp om leverans"; och det torde icke kunna rimligtvis påstås, att ordet *begagna* i 1 § af 1868 års inteckningsförordning äfven omfattar köp, emedan dermed icke blott nyttjorätten, utan hela eganderätten afhändes. Vill man ändå på grund deraf förskaffa sig inteckning i säljarens lägenhet, så uppträder man, medvetet eller ej, med en till lega maskerad rättighet, som icke är det, och derföre icke heller bör på sådan grund få tillgodonjuta de rättigheter, som tillkomma legoaftal.

En annan fråga är den: huruvida köp af virke med förbehållen afverkningsrättighet må grundlägga en fordran, om hvars intecknande det kan blifva fråga, och om 1868 års inteckningsförordning lägger något hinder i vägen för inteckning af dylika fordringar.

G. E.

Några ord angående tingsgästningen.

Uti en till Hans Kejserliga Majestät aflåten underdånig petition har Finlands vid 1872 års landtdag församlade bondestånd i underdånighet anhållit, att Hans Kejserliga Majestät ville, för att lätta den börda, som genom Nådiga kungörelsen af den 12 April 1858 blifvit landets fattigaste befolkning åhvälfd genom densammas skyldigkännande att utgöra tingsgästning, i nåder utfärda sådant påbud, hvarigenom sagde kungörelse blefve till all kraft och verkan upphäfd, utan afseende derpå att en alla till saken hörande omständigheter omfattande förordning i den närmaste framtiden icke torde kunna åvägabringas. Men som den genom ofvannämnda kungörelses upphäfvande åsyftade eftergift i tingsgästningens utgörande komme att medföra en känbar minskning i den löneinkomst domarene hittills åtnjutit, har Hans Kejserliga Majestät icke velat bifalla bondeståndets omförmälda framställning. Då frågan om tingsgästningens utgörande och, i sammanhang dermed, äfven den om tingsgästningens fördelning emellan häradshöfding och nämnd, emellertid fortfarande lärer kunna anses, så att säga, stå på dagordningen, torde efterföljande lilla uppsatts, som utgör ett försök att belysa dessa frågors historiska utveckling, kunna öfverlemnas åt offentligheten, helst de deri förfäktade åsikter, till en del grundade på härförinnan veterligen otryckta källor (hvilka i följd af bristande utrymme dock endast delvis kunna här offentliggöras), hemtade ur svenska riks- och riddarhus-arkiven, icke öfverensstämma med dem, som i allmänhet i landet, och särskildt hos bondeståndet, gjort sig härutinnan gällande.

Så långt historiens vittnesbörd sträcker sig tillbaka i tiden, har det varit en härads- eller tingslagsboerne åliggande skyldighet att lemna direkta bidrag till domarens underhåll. I äldsta tider, då alla utskylder afbördades genom præstationer in natura, fullgjordes detta åliggande sålunda, att härads höfdingen och, sedan Nämnden tillkommit såsom en stadigvarande institution, äfven denna, åtnjöt fritt underhåll på tingen, hvarjemte åtminstone härads höfdingen forskaffades, utan betalning för skjutsen, på embetsresor¹⁾. Denna skjutsnings- och gästnings skyldighet, som af naturliga skäl måste hafva varit förenad med mångahanda olägenheter, utbyttes sedermera, antagligen efter skedd öfverenskommelse emellan allmogen och härads höfdingen, hvilken sistbemälde dervid synes hafva åtagit sig nämndens underhåll, mot en ersättning, som i Sverige erlades i penningar, hvilka genom Kongl. Förordn. på allmogens besvär af den 13 December 1672 § 13, bestämdes att af en hvar betalningsskyldig utgå med två öre samt för hvarje af de tre årliga lagtima tingen, hvaremot densamma i Finland redan derförinnan begynt att utgöras med fyra kappar spanmål om året, hvilket betalningssätt sedermera bekräftats genom särskilda i ämnet utkomna författningar, bland hvilka här må nämnas Kongl. resolution af den 21 December 1680, hvaruti förordnas, att tingsgästningen skulle, på sätt af ålder varit vanligt, erläggas med fyra kappar af hvar "bonde", ett stadgande, hvar till vi längre fram skola återkomma.

Men om ock något tvifvelsmål angående tingsgästningsafgiftens belopp sålunda icke kan förefinnas, hafva deremot meningarne beträffande frågan, hvem betalningsskyldigheten deraf i äldre tider ålegat, öfverhufvudtaget visat sig vara mindre klara och grundade på antaganden, hvilka sakna stöd i verkligheten. Den åsigt, att tingsgästningen ursprungligen och ännu i början af sjuttonde seklet varit en jordskatt, hvars utgörande efterhand och utan all rätt blifvit äfven icke jordegare åhvälfad, synes dock hos oss vara den allmänna; men

¹⁾ Stadgandet i 8 § af Calmare recess år 1483, enligt hvilket Härads höfdingen egde rätt till födring för två hästar, stod måhända i sammanhang med denna allmogens skjutsnings skyldighet.

att denna icke desto mindre är oriktig, skall i det följande ådagaläggas.

Till grund för tingsgästningens utgörande ligger, såsom känt är, det s. k. röktalet, och just häruti har man trott sig finna ett stöd för den åsigt, att denna utskyld ursprungligen ålegat endast dem, som innehade verkligt jordbruk. En sådan slutsats har man velat draga deraf, att ordet rök i Östgöta lagens Kristnu balk, vid fråga om presterskapets tionde, nyttjas i betydelse af sädesstack eller skyl¹⁾. Denna tolkning synes dock sakna tillräckligt stöd. Ty dels förekom, åtminstone redan under drottning Margaretas tid, i slutet af fjortonde seklet, en rökskatt, hvilken utskrefs för hvarje eldstad²⁾, dels motsäges riktigheten af detta antagande utaf andra fakta, hvilka tydligen gifva vid handen, att tingsgästningen redan i äldre tider var en pålaga, hvars utgörande ålåg hvarje matlag, utan att besittning af jord var fästad såsom villkor dervid. I XI kap. af Uplands lagens Konunx balk, der utskylderna från Roden (Roslagen) uppräknas, stadgas nämligen, att tingslama, en skatt, hvilken utgick till Häradshöfdingens aflönande³⁾, skulle utgöras med åtta marker smör af en hvar som åt eget bröd och en örtug af hvar bonde⁴⁾; och af våra äldsta jordeböcker, hvilka datera sig

¹⁾ Jfr v. BONSDORFF, J. G. *Kameral lagf.* H:fors 1833. II sida 619.

²⁾ Jfr CARLSON, A. W. *Grundskatterna*, Sthlm 1871 sida 165.

³⁾ Jfr RABENIUS, L. G.: *Kameral lagf.* sida 255.

⁴⁾ Anförda ställe i U. L. lyder: "Þettæ æru ropsins utskyldir. attæ. markær smörs. hwarr þæn sitt æghit bröp ætær, ok örtugh þæningæ aff hwarium bondæ fore þinglamæ".

Angående betydelsen af ordet tingslama tyckas olika meningar vara rådande. Geijer och Nordström antaga att lama är liktydigt med förfall, och i denna betydelse förekommer tingslama verkligen uti Wm. L. Thm. B. VI, der böter stadgas för den händelse att tingslama (tingsfall), d. v. s. då domstolen ej kom tillsammans, inträffade. Efter denna tolkning vore tingslama, såsom skatt betraktad, en utskyld, hvilken erlades de år då ledhung utgick och tingsfall egde rum (jfr NORDSTRÖM: *Se. samh. förf. hist.* I. sida 69 not. och LINDE: *Kam. lagf.* sida 145).

Utan att vilja draga i härnad mot namn sådana som GEIJER och NORDSTRÖM, helst på ett fält, som för förf. är fullkomligt främmande,

från medlet af sextonde seklet, framgår, att tingsgästningen vid denna tid, åtminstone i några af Finlands landskap, var en personell pålaga, som utgick dels efter bondatal eller, såsom det äfven kallades, mantal (mannatal), hvartill ursprungligen, och i sagda landskap ännu vid ifrågavarande tid, räknades hvarje sjelfständig person af mankön, som egde en viss förmögenhet i lösören; dels efter bågetal, och med båge betecknades "hvarje arbetsför man som i bondens hus" är eller en man "som förmådde att bära en båge till skogs och begagna densamma vid jagt"¹⁾). Bågetalet var således ett ännu vidsträcktare begrepp än mantalet.

Men om vi ock icke vilja godkänna ofvannämnda tolkning för uppkomsten af skattetalet rök, åtminstone för så vidt detsamma ligger till grund för tingsgästningens utgörande, måste det dock medgifvas, att densamma vid första påseendet, ehuru på annan grund än den ofvan anförda, kunde synas hafva skäl för sig. Vid sistnämnda tidpunkt betecknades nemligen med ordet rök, åtminstone i tre af Finlands landskap, ett verkligt jordatal, ehuru betydelsen deraf i de skilda landskapen icke var densamma. Sålunda förstods dermed på Åland ett jordområde, som egde ett värde af hundra mark, i Egentliga Finland var det åter ett skattetal, som väl rättade sig efter jordens godhet och värde i penningar, men representerade der icke någon bestämd penningesumma, hvaremot detsamma i Satakunta betydde ett jordområde med en årlig penningeskatt af tolf öre. I öfriga delar af Finland förstods med rök deremot ett matlag eller en familj, måhända

synes dock den af RABENIUS (l. c.) och CARLSON (l. c. sida 150) hylade meningen, att tingslama var en ständig skatt, hafva mera skäl för sig. Ty hvarföre skulle väl Häradshöfdingen aflönas endast de år, då han åtnjöt ledighet? För ändamålet med ifrågavarande uppsats är det i hvarje fall likgiltigt, hvilkendera meningen man vill ansluta sig till. Hufvudsaken härvid är att tingslama enligt U. L. var en matlagsskatt.

¹⁾ Jfr LINDE: l. c. not ** och ROSENBORG: *Bidrag till jordbeskattningens historia i Finland under medlet af sextonde seklet*, Hfors 1860 sida 66.— Der särskild källa för de äldre förhållandena i Finland ej är uppgifven, må här en gång för alla omnämnas, att dessa i sådant fall äro anförda efter sistnämnda arbete.

med den närmare bestämning att densamma lifnärde sig med jordbruk. Men då röktalet sålunda egde olika betydelse i de skilda landskapen och tingsgästningen i Finland, på sätt redan antydts, vid denna tid utgick, icke efter rök, utan efter annan grund, i det närmaste öfverensstämmande med den, som finnes angifven å anförda ställe af U. L., samt rök i betydelse af jordatal veterligen icke förekommit i Sverige¹⁾, torde ej heller häraf något stöd kunna hemtas för den af v. Bousdorff uppgifna förklaringsgrunden. Dessutom synes skattetalet rök såsom grund för tingsgästningens utgörande vara af ett jemförelsevis senare datum, och torde knappast förekomma i författningarna förr än mot slutet af sjuttonde seklet. — I äldre tider torde benämningen matlagsskatt hafva varit för denna utskyld vanlig²⁾.

Under sextonde seklet och ännu långt derefter var det öfligt att tingen förrättades hos länsmännen, hvilka dervid underhöllo domare och nämnd³⁾. I ersättning härför fick länsmannen uppbära tingsgästningen, deraf han dock var förpligtad att aflemna en del till häradshöfdingen, hvaremot nämnden icke synes hafva tillkommit någon annan godtgörelse för sitt besvär än det fria uppehållet under tingen. I våra äldsta jordeböcker, hvilka datera sig från medlet af nämnda sekel, finnes derföre tingsgästningen upptagen under den s. k. länsmansräntan, en skatt, hvilken länsmannen för egen räkning uppbar, emot skyldighet att deraf aflemna ett en gång för alla bestämdt belopp till Konungens uppbörds-

¹⁾ Åtminstone omnämnes sådant hvarken af BERGFALK (*Svenska jordens beskattning*, Upsala 1832) eller, så vidt jag kan erinra mig, någon annan kameral författare.

²⁾ Jfr t. ex. kgl. resol. på Krigs bef. besvär den 3 Aug. 1727 § 44.

³⁾ Af Kongl. resol. på allmogens af Masku härads besvär, gifven i Halmstad den 4 Mars 1678 § 2 framgår att Länsmännen vid sagda års riksdag klagat deröfver att tingsgästningen, som, på sätt vid riksdagen 1675 (icke 1673 såsom v. Bousdorff af misstag uppgifver, ty 1673 hölls ingen riksdag) finska allmogen medgifvits, då fick i Finland erläggas med penningar i enlighet med hvad för Sverige bestämts genom förenämnda 1672 års resolution, var otillräcklig för gästningens uppehållande. (Bilaga A).

man, fogden. Sålunda förekommer under länsmansrättan t. ex. i Satakunta en titel: tingskött och tingsfisk, utgående, tingsköttet efter bågetal och tingsfisken efter mantal, hvilka skattetal, såsom nämnt är, voro personella, och i Tavastland utgick, jemväl efter bågetal, tingsfisk, som erlades dels i fisk dels i korn. För öfrigt var det i äldre tider vanligt att skatterna utgjordes sammansättningsvis, d. v. s. att socknarne med afseende å uppbörden voro indelade i distrikter, hvilkas innevånare solidariskt ansvarade för skatterna, de der åter till beloppet voro beroende af antalet inom distriktet bosatte bönder. Detta sätt för skatternas utgörande hade äfven sin skilda benämning. Skatterna sades nemligen utgå hamnevis (efter hamna) eller, såsom man sedermera uttryckte sig, efter gärdetalet. Hamna eller gärd var sålunda på en gång ett uppbördsdistrikt och en sammansättning, af hvilken ett visst skattebelopp erlades¹⁾. Att jemväl tingsgästningen, på sätt Branting²⁾ uppgifver, i äldre tider sålunda utgätt, synes derföre högst sannolikt.

Men om de äldre uppbördslängderna för en del orter sålunda också upptoge endast bondatalet, följer deraf likväl icke, att den öfriga befolkningen skulle varit för skatter fritagen. Utaf en konung Eriks af Pomern skrifvelse för den 13 September 1419 framgår nemligen, att inhysesmännen i Finland likasåväl som i Sverige skulle hjälpa bönderna med skatternas erläggande, och denna deras andel bestämdes genom årlig taxering af fyra bofaste män, tillsatte af fogden och allmogen gemensamt. Senare synes, såsom redan antydts, den praxis hafva gjort sig gällande i Finland, att tingsgästningen utgjordes med fyra kappar spanmål af hvarje betalningsskyldig, ehuru tidpunkten för uppkomsten af detta betalningssätt för närvarande ej kan bestämmas, men måhända stod denna förändring i sammanhang med länsmansrättans upphörande att utgå i dess ursprungliga form, d. v. s. då uppbörden af densamma öfvertogs af statsverket. Kongl. resol. på allmogens af nedre Satakunta besvär, gifven den 8

¹⁾ Jfr t. ex. BERGFALK l. c. sida 59 och CARLSON l. c. sida 179.

²⁾ BRANTING, Ekon. förf. Sthlm 1829. II sida 180.

Nov. 1650 gifver dock vid handen, att detta sätt för tingsgästningens utgörande varit allmänt öfver hela landet redan innan denna resolution emanerade.

De äldsta kända allmänna stadganden om tingsgästningens utgörande torde förekomma i 5 § af Björneborgs riksdags beslut af den 9 Februari 1602 och 11 § af Norrköpings riksdagsbeslut af den 22 Mars 1604, hvilken förstnämnda väl innehåller endast den bestämning, att häradshöfdingeräntan skulle utgöras med tolf öre af hvar bonde, men dock, beträffande betalningsskyldigheten, måste anses tillämplig jemväl på tingsgästningen, då berörda tvenne afgifter alltid utgjorts efter samma grunder, och 11 § af Norrköpings riksdagsbeslut åter lyder: "Så hafwe Wij och stadgat och beslutet, at effter alla, som i Häradz och Lagsagu bor, wele hafwe lijke Lag och Rätt, och kan skee, at then, som oförmögnest är, han kommer oftast för Ting och Rätte. Therföre så skole och alle göre Häradz- och Lagmans Penningar lijke uth, så wäl Ryttare som Knechter, Torpare som half och hel besätne och ingen wara therföre frij, som gård eller hemman hafwer".

Att dessa stadganden dock icke åsyftade någon inskränkning uti skyldigheten att erlægga tingsgästning, hvilken, såsom visadt är, var allmän, framgår af särskilda, dels omedelbart derefter dels senare under loppet af samma århundrade aflåtna Kongl. bref och resolutioner. Sålunda förklarar t. ex. Gustaf den II Adolf i ett bref af den 16 Decemb. 1617 till fogden på Dahl, (Bilaga B) med åberopande af förenämnda, endast några år derförrinnan fattade Norrköpings riksdags beslut, att alla, "de husarme undantagne", äro skyldige att erlægga ifrågavarande afgift, hvaraf, jemlikt ordalydelsen i sagda beslut, äfven följer, att tingsgästningen skulle lika utgöras; och i riksrådens bref till landshöfdingarne af den 18 Oktober 1631 (Bilaga C) framhålles yttryckligen inhysesmännens skyldighet att utgifva tingsgästning, hvarjemte i Kongl. resol. på allmogens af Wehmo härads besvär, daterad den 8 November 1650 (Bilaga D), åter upprepas, att allmogen af Kongl. Majestäts härom för detta utgångna resolutioner ofta förnummit att "alla, som icke föda sig med

bettlarestaften" skola härads höfdingepenningar erlägga. I enlighet härmed föreskrifver också 1688 års häradsfogde instruktion "att uti Lagmans- och Härads höfdingelängderna skola alla hjonelag eller Röökar, de måge vara så många de helst kunna på hvart hemman, samt Nybyggen, torp och alle andra Lägenheter, hvilka egen röök och matlag hafva, noga observeras och antecknas". Sedermera har Kammarkollegium, i anledning af väckt fråga om rätta förståndet af sistnämnda föreskrift, uti den 3 December 1688 aflåten skrivelse (Bilaga E) förklarar tingsgästningens utgörande, jemlikt Regeringens förenämnda bref af år 1631, åligga, bland andra uppräknade, jemväl torpare och inhysesmän samt utan undantag alla, *som egen disk hålla* och genom Kongl. Majestäts speciela resolution derifrån icke blifva befriade.

Af ofvanåberopade författningar framgår således att tingsgästningen hvarken genom 1602 eller 1604 års riksdagsbeslut förändrade naturen af att vara en skatt, hvars utgörande ålåg ej mindre jordegare, än andra å landet bosatte personer med eget hushåll. Den motsägelse, som vid första påseendet onekligen synes förefinnas emellan ordalydelsen i 1604 års beslut samt förenämnda Kongl. bref och resolutioner m. m., torde man ock kunna på ett tillfredsställande sätt förklara antingen genom att i likhet med hvad Kammarkollegium, uti ett till Kongl. Majestät den 6 Juli 1727 afgifvet utlåtande (Bilaga F), beträffande frågan om ryttares och knektars skyldighet att utgöra tingsgästning yttrat, antaga, att "med gård eller hemman, hvarom 1604 års beslut talar intet annat förstås än disk och duk, som ock eljest kallas röke tahlet" eller ock sålunda, att sagda beslut, utan att göra några inskränkningar i den obesuttna befolkningens gamla skyldighet att erlägga tingsgästning endast afsåg ett närmare bestämmande af jordegarenes åliggande i detta afseende. Och hvad åter angår uttrycket "bonde", som förekommer i 1602 års beslut och förenämnda resolution af den 21 Dec. 1680, så bör man ihågkomma att, på sätt redan frumhållits, bondetal och mantal i äldre tider vore liktydiga ord, hvarföre man, utan fara för misstag, torde kunna påstå, att med bonde i dessa författningar förstås hvarje person, som var skriven

i mantal och sålunda oberoende af annans husbondavälde. Hade skyldigheten att utgöra tingsgästning genom 1602 och 1604 års beslut verkligen inskränkts till endast jordegare, huru skulle man väl då kunna förklara tillkomsten af sådana skrivelser, som de här ofvannämnda af 1617 och 1631 m. fl., likasom det ock vid slikt förhållande ej vore ens tänkbart, att Kongl. reglementet angående lagmans och häradshöfdingeräntans samt tingsgästningens utgörande af den 20 November 1741, hvilket, på sätt deri antydes, utgör endast en sammanfattning af tidigare i ämnet utfärdade stadganden och tillkommit i följd af ett ständerbeslut, icke skulle innehålla ens den minsta antydning derom, att detsamma vore bygd på principer, afvikande från dem som legat till grund för 1602 och 1604 års beslut; och dock åligger enligt detta reglemente skyldigheten att erlägga tingsgästning hvarje matlag med undantag af åtskilliga särskildt uppräknade personer, hvilka äro frikallade antingen i egenskap af innehafvare af privilegierad jord eller på grund af personlig ställning i samhället. Bland dessa sistnämnda söker man dock förgäves inhysingarne, hvilka det följaktligen ålåg att i tingsgästningens utgörande deltaga. Att åter berörda reglemente genom Kongl. brefvet af den 22 Dec 1743¹⁾ ej undergått annan ändring, än att tingsgästningen i Finland, som enligt 1741 års reglemente fick erläggas med penningar likasom i Sverige, derigenom påbudits böra för framtiden utgå i spanmål, men ingalunda beträffande grunderna för betalningsskyldigheten, i hvilket afseende 1741 års reglemente fortfarande skulle tjena till efterlefnad, synes tydligen af, bland annat, Kongl. brefvet till Hofrätterna i Finland af den 24 Mars 1778²⁾, hvari skyldigheten för "torpare och annat folk, som ej hafva hemmansbruk" att erlägga tingsgästning anses vara gifven, och en gjord anhållan om rättighet för dem, att med penningar gälda denna skatt afslås. Den hos oss uttalade åsigt, att betalningsskyldigheten genom 1743 års förenämnda bref skulle inskränkts till endast hemmansinnehafvare, synes

¹⁾ Detta Kongl. bref finnes i sin helhet tryckt såsom bilaga till 1867 års Ständers svar på Kejserl. propositionen N:o 12.

²⁾ Originalen i Wasa Hofrätts arkiv.

derföre sakna grund, helst, såsom ofvan ådagalagts, förhållandet icke ens före 1741 varit sådant.

Då ifrågavarande afgift emellertid, åtminstone på en del orter, synes hafva påförts äfven utfattige, förklarades sedermera genom resol. på allmog. besv. den 10 Sept. 1743 § 46 "de af allmogen hvilka äro i så torftigt och utblåttadt tillstånd, att de icke i Mantalslängderna äro uppförde" frie från lagmans och häradshöfdinge tingsgästningens utgörande. Men då missbruken vid debiteringen det oaktadt fortforo, klagade finska allmogen ytterligare deröfver vid 1766 års riksdag, och i anledning deraf resolverades uti 36 § af resol. på allmog. besv. sagda år: "Kongl. Majestät har icke utan missnöje förnummit allmogens i Finland deröfver i underdånighet förda klagan, att fattige Krigsmän, Änkor och Inhyssingar, som från de flere afgifter äro befriade, skola dessa senare åren måst utgöra de så kallade Tings- och Lagmans Kappar in natura; och emedan sådant i sig sjelf är obilligt samt stridande både mot Allmänna Författningar och den ömhet Kongl. Majestät för alle dess trogne undersåtare hyser; Ty vill Kongl. Majestät hafva slikt missbruk afskaffat så att fattige afskedade Krigsmän, Änkor och Inhyssingar alldeles befrias". Detta stadgande har man hos oss, åtminstone på senare tider, velat så förstå, som skulle detsamma hafva innefattat en ovilkorlig befrielse från tingsgästningens utgörande för alla inhyssingar utan undantag. Men ej heller denna åsigt anse vi oss kunna biträda. Af resolutionens ordalydelse framgår, att densamma föranledts af allmogens klagan öfver ett inritadt missbruk, och att det öfverklagade förhållandet jemväl af regeringen såsom sådant uppfattats. Det var således endast missbruket att för tingsgästning debitera sådana *fattiga personer, som voro befriade från öfriga afgifter* (hvarmed troligen i främsta rummet afsågs mantalspenningar) och hvilka genom förenämnda 1743 års resolution från tingsgästnings erläggande frikallats, som i 1766 års resolution ytterligare förbjöds¹⁾. Att någon förändring i gäl-

¹⁾ Denna mening hyllas äfven af LUNDEQVIST; jfr hans *Sveriges Rikes Kammarverk*, Nyköping 1821 sida 118.

laude stadganden derigenom icke skedde, framgår redan af det anförda och styrkes ytterligare deraf, att inhysingarne och deras vederlikar fortfarande synas hafva blifvit påförda tingsgästning och densamma äfven utgjort, utan att någon klagan deröfver försports, förrän år 1829, då i följd af särskilda till Hans Kejserliga Majestät inkomna besvär, genom Kejserl. cirkulär brefvet den 20 November sagda år förklarades: "att inga andra Inhysingar, Spanmålstorpäre, Statdrängar och Backstuguhjon, må åläggas Lagmans- och Härads-höfdinge Tingsgästnings-Spannmålens utgörande, än de, som ordentligt jordbruk innehafva". Genom detta Kejserl. cirkulär bref blef således, på sätt det i Kejserliga Senatens Ekonomie Departement, hvarifrån Kungörelsen utgått, vid ärendets behandling tillkomna protokoll utvisar, under inflytande af den förutsättning, att tingsgästningen ursprungligen varit en jordskatt, en princip adopterad, hvilken, såsom ofvan ådagalagts, derförinnan icke varit i författningarne uttalad. Denna princip, hvilken dock icke blef konsequent genomförd, i ty att tingsgästnings utgörande fortfarande ålåg en mängd personer utan jordbruk, såsom handtverksmän m. fl., frångicks äfven sedermera i Kejserl. kung. den 12 April 1858, hvarigenom inhysingarnes och deras vederlikars skyldighet att erlägga ifrågavarande afgift gjordes beroende deraf om de enligt Kejserl. Förordn. af den 14 Januari 1852 vore skyldige att förse sig med laga försvar eller icke. Utgående från den grundsats, att endast den, som är oberoende af annans försvar, kan anses hafva ett sjelfständigt hushåll, förklaras därför i nästnämnda Kejserliga Kungörelse hvarje på landet bosatt person med eget hushåll, som jemlikt Kejserl. förordningen af den 14 Januari 1852 icke äro beroende af annan enskildt persons försvar och husbondavälde, skyldig att utgöra tingsgästning, derifrån likväl undantagne ej mindre statdrängar eller så kallade spanmålstorpäre samt de personer, som enligt 2 § af sagda förordning äro frikallade från skyldigheten att förse sig med årstjenst än ock de, hvilka redan genom särskilda förordnanden äro från nyssnämnda afgifts utgörande fritagne. Sedan laga försvars systemet emellertid blifvit upphäfvit genom Kejserl. förordn. af den 23 Januari

1865 har äfven den i 1858 års kungörelse bestämda grunden för skyldigheten att utgöra tingsgästning antagligen förlorat all praktisk betydelse, eller åtminstone måste tillämpningen af densamma vara förenad med yttersta svårighet, hvaraf äfven händt, att tingsgästningens erläggande, åtminstone på en del orter, ansetts åligga samtliga inhysingar och andra deras vederlikar, utan annat undantag än det som betingats af fattigdom. Detta har emellertid gifvit anledning till många klagomål och synes äfven af allmänna meningen hafva uppfattats såsom en obillighet. Af det ofvansagda torde likväl framgå, att förhållandet i sjelfva verket dock endast är en återgång till bestämningarna uti de författningar, som före utfärdandet af 1829 års cirkulärbref voro i ämnet gällande, och hvilka, de facto, aldrig blifvit i lagstiftningsväg upphäfda.

Vi hafva här ofvan sökt ådagalägga att skyldigheten att utgöra tingsgästning icke stått i sammanhang med innehavandet af jord. Måhända kunde likväl hos någon tvifvelsmål förefinnas derom, huruvida afgiften af den icke jordegande befolkningen alltid erlagts till lika belopp som af den besuttna allmogen. Denna åsigt kunde äfven vid första påseendet synas vinna stöd uti ett af Wasa Hofrätt i fråga om några handtverkares från Nylands län hos Kongl. Majestät gjorda anhållan om befrielse från skyldigheten att utgöra tingsgästningen in natura. Hofrätten utlåter sig nemligen, efter att först hafva yttrat att alla som ega jordbruk skola erlägga denna afgift med fyra kappar spannmål, på följande sätt: "Men att de som icke hafva jordbruk skulle tvingas att betala tingsgästningsspannmål in natura, eller, som är det samma, efter det derå satta markegångspris, ansåg Kongl. Hofrätten vara stridande mot Författningarna och sakens egen natur och der sådant händt har det varit ett missbruk, som af vederbörande ämbetsmän efter Kongl. Hofrättens underdåniga tanke lätteligen både bordt och kunnat afhjelpas. Under denna Kongl. Hofrättens jurisdiktion har dylik klagan icke försports hvarken i Kongl. Hofrätten eller Konungens befallningshafvande. Tvärtom hafva domarene sjelfve erkänt att de icke af sådane personer, hvilka icke ega landtbruk,

men dock böra erlægga tingsgästningspenningar, icke uppburit mera än en schilling för hvarje kappe. Och ankommer det på K. M:s nådiga välbehag, huruvida denna afgift för framtiden kunde enligt en del domares underdåniga anhållan och hvad klagande handtverkarene i deras underdåniga besvärsskrift sig sjelfve erbjudit, utstakas till något högre belopp, lämpadt till nuvarande tids dyrhet¹⁾). Såsom synes har Hofrätten dock grundat sin åsigt i frågan endast på billighetsskäl utan att kunna anföra någon lag till stöd för densamma. Följden blef derföre ock att förenämnda anhållan af Kongl. M:t afslogs. Huru det i Hofrättens utlåtande uppgifna betalningssätt uppkommit torde vara svårt att afgöra; och att ett annat förhållande i öfriga delar af landet egt rum framgår bland annat af Landshöfdingens i Åbo län Üxkulls underdåniga skrifvelse till Kongl. M:t den 21 Oktober 1724 deri Landshöfdingen yttrar: "Och ehuruval den åberopade Kongl. Resolution af år 1680 (den 21 December) i landskansliet ej finnes, så skall dock en lång tid i länet vanligt varit att tingsgästningen bestådt i 4 kappar spanmål åhrl. af hvart mantal, i stället för att i Sverige allenast 6 skilling uppbäres^{1½)}). Att här med mantal förstås, icke ett jordatal, utan ett personelt skattetal, framgår uppenbarligen af den gjorda jemnförelsen med förhållandet i Sverige, der tingsgästningen, såsom ofvan ådagalagts, var en matlags skatt, hvars utgörande icke var fästadt vid jorden. För öfrigt gifver Kejsarliga Senatens allmänna pleni protokoll af den 5 December 1855 vid handen, att den fattigare befolkningen i Österbottnen, men också endast i denna landsdel, allt intill senare tider enligt af ålder vedertagen praxis, utgjort tingsgästningen i penningar till det i 3 § af Kongl. Reglementet den 20 Nov. 1741. stadgade belopp eller tolf kopek silfver för hvarje matlag. Härigenom blir också Wasa Hofrätts förenämnda tolkning, hvilken, under sådana förhållanden, ej torde kunna tillerkännas någon allmän giltighet, förklarlig.

¹⁾ Wasa Hofrätts protokoll för den 18 December 1787.

^{1½)} Jfr Riksens Ständers skrifvelse till Kongl. M:t den 3 Juli 1727. Sv. Riks ark. "R. St. Br. Just. ärend. 1726—1727". Fol. 272 ff.

Med frågan om tingsgästningens utgörande sammanhänger en annan af icke mindre vikt, nemligen den om härads-höfdingetingsgästningens fördelning emellan domhafvande och nämnd. Då denna fråga vid 1863—1864 års landtdag var föremål för öfverläggning hos Ständerna, gjorde sig den, jemväl af kamerala författare¹⁾ hyllade åsigten, att derom redan vore afgjort genom Kongl. Förordn. af den 6 Juli 1720, hvaruti stadgas att tingsgästningspenningarne skulle sålunda fördelas, att häradshöfdingen af dem erhöile hälften och nämnden den andra hälften²⁾ äfven hos Ständerna gällande. Att detta stadgande likväl icke afsåg Finland, der tingsgästningen utgjordes i *spanmål*, och hvarom genom särskildt för Finland gällande förordningar reglementerats³⁾, framgår icke allenast af förenämnda bestämning uti förordningen, utan styrkes äfven af flera andra skäl. Redan den omständighet, att sagda förordning utkom vid en tidpunkt då Finland de facto var under ryskt herravälde och rysk administration var i landet rådande, torde vara tillräcklig för att göra detta påstående åtminstone sannolikt; ty det är föga antagligt, att svenska riksdagen under sådana omständigheter skulle velat ingripa uti förhållanden i Finland, som voro för denna del af riket

¹⁾ Jfr v. BONSDORFF, *Kameral lagf.* II. sida 789.

²⁾ Uti det af sekreteraren i 1867 års Ständers lagutskott uppsatta och, såsom reservation af en bland utskottets ledamöter, utskottsbetänkandet vidfogade utlåtande i anledning af Kejserl. prop. N:o 21, angående, bland annat, lagmanstingsgästningens framtida användning, bestrides väl, med åberopande af Kgl. bref. den 27 Juli 1727, på det bestämdaste att den i 1720 års förordning stadgade fördelning af tingsgästningspenningarne skulle varit afsedd att tillämpas på de i Finland utgående tingskapparne; och ehuru denna åsigt icke vann pluralitet inom utskottet, ansåg utskottet, likasom ock Ständerna, frågan likväl vara tvifvelaktig.

³⁾ Genom resol. af den 13 Dec. 1672 hade, såsom här ofvan blifvit anfördt, stadgats, att i tingsgästning skulle för hvarje lagtima ting erläggas 2 öre smt. Af resolutionens ordalydelse framgår icke att stadgandet skulle gällt endast Sverige, men sådant ansågs likväl ejelfallet, då Finland deruti icke uttryckligen omnämnts, hvarföre äfven tingsgästningen härstädes fortfarande utgick i spanmål intill dess å 1675 års riksdag beslöts, att 1672 års resolution skulle få tillämpas jemväl i Finland, om allmogem sådant önskade (Bilaga A).

säregna, helst riksdagen icke kunnat vara i tillfälle att om desamma erhålla nödiga upplysningar. 1720 års förordning föranleddes af nämndens vid samma års riksdag anförda klagan deröfver, att nämnden dels ingen, dels en ringa del af tingsgästningspenningarne erhöi. Men vid denna riksdag var det finska bondeståndet representeradt blott af ett enda ombud, en nämndeman från Åland¹⁾, som på grund af särskilda fullmakter förde talan för allmogen i Åbo län. Hade nu besvären afsett äfven förhållandena i Finland, skulle väl detta på något sätt i desamma antydts, helst tingsgästningen i Finland icke utgjordes lika som i Sverige, eller åtminstone besvären undertecknats jemväl af den finske nämndemannen. Intetdera här af är dock fallet, utan tvertom nämnas uttryckligen endast tingsgästningspenningarne, och om tingskapparne, såsom denna afgift vanligen kallas i förordningar, som angå Finland, innehåller hvarken besvärsskriften²⁾, justitiedeputationens i saken afgifna betänkande (Bil. G) eller sjelfva förordningen ett enda ord, ehuru, i sådan händelse, åtminstone i sagda betänkande någon antydan derom så mycket mer bordt inflyta, som Åbo Hofrätt (som då höll sina sessioner i Stockholm) till samma riksdag inkom med en anhållan om de finska härads höfdingarnes löneförmåner³⁾ och tingskapparnes jemndelning emellan härads höfdingen och nämnden skulle ledt till ett rakt motsatt resultat. Annat var deremot förhållandet i Sverige. Der innebar nemligen en sådan fördelning af tingsgästningen, så besynnerligt det vid första påseendet än kan förefalla, i sjelfva verket en löneförhöjning för såväl domhafvande som nämnd, hvarföre den genom 1720 års förordning fastställda anordningen ej heller synes vid riksdagen hafva framkallat några betänkligheter. Genom Kongl. brefvet till landshöfdingarne af den 1 Juli 1685 var det nemligen bestämdt, att härads höfdingen skulle

¹⁾ Svenska riks ark. 1720 års acter. Statsdeputationens protocol och exped:r. åtskillige andra saker. Tom. 5 N:o 21.

²⁾ Sv. riks. ark. 1720 års acter. Justitie och Comm:ce N:o 21. Tom. 2.

³⁾ Sv. riks ark. 1720 års acter. Justitie och Comm:ce N:o 21 Tom 2.

af tingsgästningspenningarne erhålla en tredjedel, och nämnden likaledes en tredjedel, hvaremot återstoden borde i häradskistan besparas för att deraf bestrida resekostnader och underhåll för dem af nämnden "som blefve brukade uti publique förrättningar och vid lagmanstingen". Och att ej heller 1685 års bref gällt Finland, framgår af den i brefvet anbefallda anordningen för uppbörden af tingsgästningen. Deri påbjudes nemligen, att densamma skulle verkställas af häradsfogdarne, hvilka det ålåg att ofördröjligen leverera de inflytande medlen till landtränteriet, hvarifrån häradshöfding och nämnd sedan egde uppbära hvar sin andel deraf. Hade 1685 års bref verkligen afsett förhållandena i Finland, skulle väl andra föreskrifter varit nödige; ty att tingsgästningsspanmålen ej kunde i ränterierna emottagas faller af sig sjelft.

Ett ytterligare stöd för den åsigt att 1720 års förordning ej var afsedd att tillämpas i Finland kan hemtas ur justitiedeputationens ofvannämnda betänkande. Deri säges nemligen att klagan förts deröfver "att häradsnämnden ringa eller ingen vedergällning skall hafva att hägna sig af för det de likväl icke allenast skola bivista de årliga härads- och lagmanstingen" o. s. v. Men det är en känd sak att häradsnämnden i Finland åtminstone icke mera vid denna tid satt i lagmansrätterna äfvensom att de finska lagmännen, jemlikt särskilda Kongl. resolutioner, gifna en den 9 Nov. 1689 och tvenne den 18 Nov. 1693 vore pligtige att sjelfve underhålla sin nämnd¹⁾.

Dertill kommer vidare, att då Finlands tre lagmän vid 1727 års riksdag gjorde anspråk på andel i tingsgästningsspanmålen, dem tillerkändes en af de fyra kappar, hvarmed denna afgift erlades. Detta skulle dock knappast kunnat ske om 1720 års förordning, så vidt den innehåller bestämmelser om tingsgästningens fördelning, verkligen afsett förhållandena i Finland. Åtminstone hade väl några tvifvelsmål i sådant fall bordt yttras angående behörigheten af att sålunda, utan vidare, främtaga Häradshöfdingarne och deras nämnd, hvad dem genom en, endast några år tidigare utkommen

¹⁾ Jfr Åbo Hofrätts förenämnda memorial till 1720 års riksdag.

författning skulle tillerkänts. Sådana betänkligheter synas dock icke hafva vid riksdagen försports, utan hade tvärtom tvenne af landets häradshöfdingar och en af dess landshöfdingar, hvilka utlåtande i saken affordrats¹⁾, funnit lagmännens begäran billig. Orsaken till denna oväntade medgörlighet från häradshöfdingarnes sida kan måhända sökas i den omständighet, att lagmansnämnderna i Sverige innan 1720 års förordning utkom underhöllos af tingsgästningspennningarne, och att det derföre ansågs skäligt att jemväl de finska lagmännen finge något vederlag för deras ofvannämnda skyldighet att kosthålla lagmansnämnden. Också synes i anledning af 1720 års förordning, den praxis hafva utbildat sig redan innan 1727 års riksdag, att lagmansnämndens underhåll bekostades af tingsgästningen²⁾.

Anledningen till tingsgästningens utgörande med spanmål i Finland uppgifves i författningarne hafva varit den, att allmogen åtagit sig en slik skyldighet emot rättigheten att mest i hvarje socken få särskildt ting. Då man sedermera på grund af Kongl. reglementet den 20 Nov. 1741 begynte att i Finland erlagga tingsgästningen med penningar, blef följden deraf, att häradshöfdingarne, hvilka, efter den minskning i inkomster, som häraf förorsakades, sågo sig urständsatte att vidare bestrida kostnaderna för de vidlyftiga resor m. m., som med tingtandet på flera särskildta ställen voro förenade, utlyste ett gemensamt ting för hela domsagan, likasom i Sverige var vanligt. Missnöjd härmed, klagade allmogen i Åbo Hofrätt, som dock ansåg sig icke kunna ålägga häradshöfdingarne att under sådana förhållanden förätta tingen sockenvis, utan förkastade klagomålet, hvarföre allmogen vid 1743 års riksdag åter förklarade sig villig att emot återfående af den gamla tingsordningen, fortfarande erlagga tingsgästningen in natura. Tingsgästningens utgörande med spanmål afsåg således ökad inkomst för häradshöfdingarne och allmogens bekvämlighet. Hade derföre nämnden

¹⁾ Sv. Riks arkivet: R. St. Br. Just. ärend. 1726—1727 fol. 272 ff. (Ständernas bref till Kongl. M:t i anl. af lagmännens anhållan om andel i tingsgästningen.)

²⁾ Jfr föreg. not.

bordt åtnjuta halfva tingsgästningen, skulle den varit tvungen att, om alla socknar i domsagan voro förenade till ett enda tingslag, betjena hela domsagan för hälften af tingsgästningspenningarne, men, i fall tingen höllos sockenvis, erhållit lika stor andel af tingskapparne, hvilka otvifvelaktigt inom hvarje af de skilda socknarne eller tingslagen måste hafva utgjort mera än de obetydliga tingsgästningspenningarne, äfven om dessa uppbyros öfver hela domsagan. Nämnden skulle sålunda, i samma mån besväret för densamma underlättades genom kortare resor och kortare tids vistande å tingen, komma att åtnjuta högre aflöning, hvilket synes vara fullkomligt stridande emot det anförda skälet för tingsgästningens utgörande in natura. För öfrigt är det ett obestridligt faktum, att, medan nämndemännen och allmogen i Sverige vid den ena riksdagen efter den andra klagade deröfver, att nämnden af häradshöfdingarne hvarken underhölls eller erhöill del i tingsgästningen, sådant missnöje veterligen aldrig försports från Finland, och detta af det enkla skäl, att nämndemännen härstädes allt sedan äldre tider åtnjöt fritt uppehälle under tingen. Detta underhåll var också af vida större värde än de svenska nämndemännens andel i tingsgästningspenningarne, hvilkas belopp ännu år 1841, då denna utskyld i Sverige afskaffades emot ett årligt vederlag af statsverket till häradshöfding och nämnd, beräknadt efter medium för de tio sistförflutna åren i hvarje tingslag, var en obetydlighet, uppgående i medeltal för hvarje domsaga till omkring åttatio kronor eller i de skilda tingslagen vexlande emellan tio och sjuttio kronor, hvilka fördelade på hvarje nämndeman utgör ett belopp knappt värdt att omnämnas¹⁾.

¹⁾ Af de i Kongl. svenska statskontoret förvarade, till saken hörande handlingarne, hvilka jag varit i tillfälle att genomgå, framgår, att det till Häradshöfdingarne och nämnden från statsverket utgående vederlaget för tingsgästningspenningarne utgör, för domsagorna i Svea Hofrätts jurisdiktion 10,128 rdr 45 sk. 1 rst. beo, för domsagorne under Götha Hofrätt 10,311: 10, 6 och för dem under Skånska Hofrätten 4,016: 23, 2 eller för hela riket 24,456: 30, 9, motsvarande i finskt mynt omkring 50,000 mark. Deremot representerar ensamt den s. k. häradshöfdingetingsgästningen i Finland ett åttatvå gånger större värde, eller omkring 400,000 *Fmk.*

Af det utaf en bland Finlands lagmän till 1727 års riksdag ingifna memorial¹⁾, hvari han gör anhållan om andel i tingsgästningen, framgår dessutom att tingsgästningen i Finland ännu då för tiden i sin helhet uppbars af härads-höfdingarne. Deri säges nemligen att i fall lagmännen erhöle den fjerdje tingskappen ville man gärna "till häradzttingens giästning de öfrige 3 kappar *Häradzhöfdingen* lämna".

Att den i 1720 års förordning stadgade fördelning af tingsgästningspenningarne icke åsyftade enahanda fördelning af de i Finland utgående tingskapparne, styrkes slutligen äfven deraf, att en sådan fördelning under den tid af mera än etthundra femtio år, som efter författningens emanerande förflutit, hos oss ej egt rum vidare än undantagsvis på senare tider; och att de ännu i denna stund hos oss vanliga aftalen emellan häradshöfdingarne och nämndemännen angående de sistnämndes aflöning varit lagenliga jemväl efter utfärdandet af 1720 års oftanämnda förordning, framgår dessutom af ständernas vid 1727 års riksdag till Kongl. Majestät aflåtna underdåniga skrifvelse af den 3 Juli 1727²⁾, hvari andel i tingsgästningen för de finska lagmännen förordas, och Kongl. Majestäts deraf föranledda bref till landshöfdingarne i Finland af den 21 Juli 1727³⁾. Jemte det Kongl. Majestät, med bifall till Ständernas förenämnda framställning, uti detta bref tilldelar lagmännen en af de fyra tingskapparne, öfverlemnas det derjemte, på sätt äfven ständerna föreslagit, åt lagmännens eget godtfinnande att antingen sjelfve ombesörja sitt och nämndens underhåll eller ock med länsmannen eller någon annan i orten derom sig förena. Detta häntyder uppenbarligen på det urgamla förhållandet emellan häradshöfdingen och hans nämnd, hvars fortfarande bestånd ännu vid ifrågavarande tidpunkt vinner ytterligare stöd deraf att uti sistnämnda bref icke allenast icke förekommer ens den minsta hänsyftning på 1720 års förordning och den deri anbefallda fördelningen af tingsgästningspenningarne, utan

1) Sv. riks ark.: 1727 års acter Just. deput. A. 5 etc.

2) Jfr not 1 & sida 147.

3) Ett transsumt häraf förekommer i Bonsdorffs kameral lagf.

tvertom länsmännens skyldighet att till domhafvanden leverera hela tingsgästningen utan afdrag för nämnden framhålles.

Såsom ofvan anförts, begynte man redan i äldre tider, i stället för att underhålla gästning, att till Häradshöfdingen utgöra en viss årlig afgift, emot skyldighet för denne att deraf på tingen ombesörja sitt och nämndens uppehälle; och då någon annan bestämning härom uti lag icke blifvit stadgad, torde det derföre fortfarande måsta anses vara häradshöfdingarnes lagliga rätt att uppbåra hela den s. k. häradshöfdingetingsgästningen, dock med skyldighet att under tingstiderna gifva nämndemännen fritt underhåll, eller ock i ersättning härför till dem utgöra öfverenskommet vederlag. Då de emellan häradshöfdingarne och nämndemännen ingångna aftalen om tingsgästningen således synas hvila på fullkomligt rättelig grund, visar sig äfven den skugga man velat kasta på landets häradshöfdingar genom beskyllningen, att desse skulle tillskansat sig en del af Nämndens lagliga andel i tingsgästningen, lyckligtvis vara endast en försvinnande dimbild.

Vår uppsats har antagit nog vidlyftiga dimensioner; men frågan är vigtig, och godkännes ofvan uttalade åsigter om skyldigheten att utgöra tingsgästning och dennas disposition, torde tvenne väsendtliga svårigheter för häradsrätternas tidsenliga ombildning vara undanröjdade.

N. I. Fellman.

Bilaga A.

(Ur sv. riks ark. 1727 års acter; Just. Deput:s Acter 5.)

Kongl. Maj:ts

Nådigste resolution och förklaring uppå de besvär och Klage punoter, som des trogne undersåtare af Allmogen utj Masko Härad, hafwa igenom deras Utskickade fullmächtige till denne Riksdagen Underdånigst insinuera låtit. Gifven i Hallmstad d. 4 Martij 1678.

2 §.

Såsom Länsmännen sig beswära der öfwer at de Sex öre Silfr:mt som på Riksdagen åhr 1672 till Tingz Gjest-

ningz Penningr förordnades, icke förslå att uppehålla Giästningen till trenne ordinarie Ting om åhret, anhålla de, at få effter deras gaml. Plägsedh upbära Tingz Capporne der till. Så hafwer Kongl. Majjt uppå Riksdagen åhr 1675 Allmogen bewilliat, det dem skall fritt tillstå, antingen de willia till ofwanbem:te Tingzgiästning uthgifwa Tingz Capporne heller och Penningr, som i Sverige skier. Fördenskull så framt Sex öre Silfr:mt intet tillräckia, måste de blifwa wid sin gaml. plegsedh och landzens bruuk. Kongl. Majjt:tt förblifwer dess trogne undersåtare af Allmogen i ofwanbem:te Härad, utj det öfriga, med Kongl. Gunst och Nåde wälbewägen. Actum ut Supra.

CAROLUS.

(L. S.)

Jacob Watrang.

Bilaga B.

(Ur sv. Riddarhus ark. allegater till Riddersk. och Adelns pleni prot. vid riksdagen 1726--1727.

Till Lars Torstensson angående Häradshöfdinge räntan för Fesius Mattsson, af Stockholm den 16 December A:o 1617.

GUSTAF ADOLF etc. Efter det Lars Torstensson hafwer förnummit att våra undersåtare på Dahl fast tröga äro til at gifwa deras Häradshöfding penningar nembl. 12 öre af man och hjonlag, eftersom af samtliga Sweriges Rikes Ständer uti Norrköping samtyckt och bewiljat är, utan thär the sittja 2 eller 3 på gården eller hemmanet, thär wela the icke göra mer tillhopa, än där en sitter, oansedt at den ena så wäl som den andra will njuta lag och rätt, och offta händ-der, at där som sålunda är, och tre på gården sitter, der kan en i hopen finnas, som man wisst mer hafwer giöra med för Lag och ting, och uti sina saker oroligare är, än hundrade som bo på gården allena; därföre så befalla Wi tig, at tu skalt för hålla bem:ta Våra undersåtare, thet de hwar för sig isynnerhet efter paar eller mantalet för tecknade äro, för bemälta Häradshöfding penningar utgiöra, efter de willa

wela (?) lag och rätt niuta och hafwa, såsom uti Norrköping beslut är, och där någon finnes, som genom treska där med tillbaka står, då befalla Wi tig, at tu för Häradshöfding penningarna utpantar, och dem sedan Wår och Sweriges Rikes troman, som samma lands tracht i förläning hafwer, tillställer, dock den husarma icke därmed förståendes. Rätta dig härefter. Dat: ut in arguto 1617.

GUSTAF ADOLF.

Bilaga C.

(Ur samma allegatsamling som bil. B.)

Transsumt af Riksrådens bref dat. d. 18 Oktobris 1631.

Är alltså till Eder på Hans Kongl. Maj:ts wägnar wår wänliga begiäran, at J alfwarligen tillhållen dem som bo i landet uti Edert lähn, som är Krigs befähl, fogdar, arrendatorer, skrifware, Ryttare och Knechtar, frälse bönder och torpare, Inhysesmän och de som ödeshemman bruka, och alla dem som deras disk hålla, at de utan tresko upå rättan tid utgiöra häradshöfdingpenningar, och ingen ware derföre exempt, utom adelen efter deras privilegier, med deras torpare, som boo inom Råå och Röör, men ladugårds bönder skula tillika med dem andra utgiöra samma penningar. finnes någon som dem motwilleligen för håller, då bötes efter Christ. och högs. i åminnelse Konung Gustafs stadga gifwen i Nyköping åhr 1537, fyratijo marker, där ofvan uppå utgifwes samma penningar.

Gabriel Oxenstierna Gustafson. Jac. De la Gardie. Pehr Baneer.

Bilaga D.

(Ur samma allegatsamling som bil. B.)

Extract af Kongl. Maj:ts resolution på allmogens af Wehmo härad beswär dat. d. 8 November 1650.

§ 5.

Om skonsmåhl för Häradshöfdinge penningarne hafwa

de af Kongl. Majst. här om för detta utgångna resolutioner ofta förnummit, at alla, som icke föda sig med bettlare stafwen, skola dem erlægga, och de öfriga dermed förskonas där efter Kongl. Majst will at de sig ännu rätta skola.

Bilaga E.

(Ur samma allegatsamling som bil. B.)

Högwälborne Herr Baron och Landshöfding.

Wi hafwa undfått Herr Landshöfdingens skrifvelse af d. 21 Sept. nästl. hwarutinnan han sig förfrågar, hwilka rätteligen böra wara frikallade för lagmans och häradshöfdingpenningarnes erläggande, uprepandes en hop personer, som skulle söka sig därifrån eximera; och hafwa wi ej underlåta welat derpå att beswara det som 1604 åhrs Riksdag beslut förmår, at emedan alla som i härad och lagsagu bo, willia niuta lika lag och rätt; ty skola ock alla utgiöra härads och lagmanspenningarna som gård eller hemman hafwa, hwilket Regieringens resolution de A:o 1631 confirmerar sålunda staddgandes, det skola alla utom Adelen, det ware sig Krigsbefähet, fogdar, arrendatorer, *Skrifware, Ryttare, Knechtar, frälse bönder och torpare, inhysesmän och de som ödes hemman bruka* in summa alla, *som egen disk hålla*, häradshöfding och lagmanspenningar utgiöra, eximerandes intet heller Hans Kongl. Maj:ts sist affattade resolution derifrån några flere än Ridderskapet och Adelns Sätens och Ladugårdar samt inom rå och rör belägna skattlagda torpare; alltså hafwer så wäl ofwan bemälde hwaröfver förfrågas, som ock alla utan exemption samma penningar at utbetala, som icke genom Hans Kongl. Maj:ts speciale resolution därifrån blifwa befriade. Befalle Herr Landshöfdingen Gud allsmäktig. Stockholm d. 3 December 1688.

På dragande kall och Embetes wägnar:

Fabian Wrede
Lars Eldstierna
C. Piper.

Carl Gyllenstierna.
P. Cronhielm.
I. Strokirek.

Bilaga F.

(Ur samma allegatsaml. som bil. B.)

Stormäktigste, Allernådigste Konung.

Således lærer Eders Kongl. Majst af allt detta, som secundum seriem temporis är anført, i nåder förmärka, huru tid efter annan angående lagmans- häradshöfding- och tingsgästning penningarnes utgiörande af Ryttare och Soldater är vordet stadgadt och resolverat, hvaraf väl på den ena sidan, till deras befrielse ifrån dessa afgifter således skulle tyckas kunna argumenteras, först, at så vida uti 1604 års beslut förmäles, at ingen för dessa penningar skulle vara fri, som gård eller hemman hafver, så synes fölia, at de Knektar och Ryttare, som sådana gårdar eller hemman ej innehade, då ej heller varit till afgiften förpligtade, hvarföre och som de torp, hvilka Rytterne och Soldaterna nu på Rusthållets ägor beboo, intet kunna räknas för någon gård eller hemmans bruk eller hafva någon likhet med de särskilta hemman, som Soldaterna förän indelningen inrättades, till bruk innehade, så borde de ock ifrån afgifterne vara frikallade lika med dem som efter 1604 års beslut, inga gårdars eller hemmans bruk nytiade, och det 2:o så mycket mera som dessa kneckte torp i Cronones jordeböcker intet stå upförda, utan begripas under sjelfva hemmanets ägor, som derföre till Cronan utgiör skatten. 3:o har Hans Kongl. Majst medelst ofvan åberopade resolutioner af d. 17 Febr. 1686, d. 29 Augusti 1688 samt 16 Juli 1691, ett och annat Regemente derifrån frikallat. Men så kommer deremot å andra sidan hos Colleg:en i consideration, att med gård eller hemman, hvarom 1604 års beslut talar intet annat förstås än disk och duk, som ock eliest kallas röke tahlet, hvilket af ofvannämnda allegerade resol. besynnerl. af d. 18 Octobr 1631¹⁾, d. 25 Septembr

¹⁾ Aftryckt här ofvan ss. bil. C.

1675¹⁾), d. 3 Januari 1683¹⁾) samt Häradsfogde instruction etc. uttryckligen är att see, warandes uti berörda resolutioner 1604 Års beslut i den meningen expresse åberopad och en klar åtskilnad emellan hemmanet och röktalet giord, efter hvilket senare, men ej det förra, bemålte Ryttare och Knektar, dessa afgifter utgjort, in till dess några Regementen in specie blifvit befriade, hvaraf iemväl de andra sig sedermera betient. Af hvilket alt som åfvan således nog klart finnes att dessa afgifter aldrig varit ett onus reale som följt hemmanet, utan personale, som följt personen efter, så synes till Rytternes eller Soldaternes befrielse i så måtto, det skiälet ej vara giällande, att knekte torpet, hvarpå han boor och hafver sin duk och disk, är beläget på ett hemmans egor, som elliest gör sina vanliga utlagor till Cronan. Men hvad de åberopade speciale Kongl. resolutioner angår, som för ett och annat Regemente vid hållen mönstring, till befrielse för dessa afgifter finnas utfärdade, så vet Collegium intet af hvad tillfälle sådant kan vara skedt, eftersom Collegium ej heller finnes deröfver hafva varit hördt, icke heller vet man huruvida den för Smålands Regemente år 1688 gifna Kongl. befrielsen varit bekant, hvarken då Hans Kongl. Majests sedermera samma år gifna generale resol., som Cammar Collegium under circulair bref alla landshöfdingar mände kungjöra, och utan exception förklarade att alla som i häradet boo, såväl Ryttare som Knektar etc. dessa afgifter skulle betala²⁾), ej heller då häradsfogde Instruction in Octobri derpå föliande utfärdades, och Cammar Collegium ytterligare medelst skrifvelse in Decembr samma år³⁾), på ankommen förfrågan, dess förra åter upprepade, der likväl, så framt dessa speciale befrielser, såsom någon allmän förordning varit gäl-

¹⁾ Afse resoll. på allmog. besv. d. 25 Sept. 1675 § 24 och d. 3 Januari 1683 § 21. (Jfr bl. a. Stiernman: Riksdagsbeslut m. m.)

²⁾ kungjordt g. Kam. koll. cirk. br. till landshöfdingarne af den 16 Juni 1688.

³⁾ aftryckt här ofvan ss. bil. E.

lande, de samma vid ofvannämnda tid fäller icke synes hafva
kunnat lemnas onämnde; fördenskull — — — — —
förblifvandes till dödsstunden

Allernådigste Konung
Eders Kongl. Majsts
allerunderdånigste trogneste
tienare och undersåter

Otto B. Strömfedt.

Carl Hind, Watrang.

L. Secr.

S. J. Leijonmarck; L. Törne; S. Lud. Cedersköld.

Bilaga G.

(Ur Sv. Riks ark. alleg. (till Presteståndets protokoll vid 1720
års riksdag (N:o 85).

Justitie deputationens betänkande öfver all-
mogens memorialer och ansökningar.

I:o klagas, at Häradsnämnden ingen el. ringa veder-
gällning skall hafva at hugna sig af för det de likväl icke
allenast skola bivista de årlige härads- och Lagmans tingen
utan jemväl alltid vara tillreds at på Cronobetjenternas till-
sägelse förrätta allehanda extra sysslor, såsom executioner
på innestående cronoutlagor, syner öfver cronohemman, ref-
ningar etc. då de som oftast uti brådaste antiden måste både
för sina personer och med sina dragare gå ifrån sit eget
bruk, hvaraf ej annat kan följa, om bot der på ej rådes (?)
än att de som nu hafva slik syssla måste gå under och se-
dan intet någon beskedlig man vill låta sig bruka i stället
igen. Till underhåld vid häradstingen är fuller ting gäst-
ning penningarna anslagna men dermed skall på somliga or-
ter ganska olika och oriktigt tillgå.

Till försök huruvida de i längden kunde finnas tillräck-
liga föreslår deputationen med allmogens eget begifvande föl-
jande medel: 1:o att nämnden må bestås så väl på alla handa
crono förrättningar som vid tingen 16 /: smt om dagen, såvida
tillgång är till penningar; 2:o at häradshöfdingen igenom näm-
nden, utan at Cronans upbörds män sig dermed befatta, låter

upbära Tingsgästning pengarna, och dem sedan således fördelar, at han och nämnden behålla halfva delen hvardera. 3:o skulle af dessa penningar något vara anordnat till andra utgifter, som det berättas skie i Westerbotten, så bör det ändras, så att denna räntan sättes till sitt rätta bruk igen, och den andra bristen på annat vijs blir ersatt; 4:o at Häradssakören likaledes fördelas till hälften mellan Häradshöfdingen och nämnden, hvarföre till så mycket mera rijkthet, vederbörande böra därför giöra redo och räkning in för häradsrätten; 5:o Hvad som ock häraf kan tid efter annan vara till andra utgifter anordnat, det åter kallas igen, at blifva oförryckt till detta ändamålet, undantagandes Profossernas vanliga lön, hvilka först der af uttagas. Och sist at samtl. nämnden undantagandes allmänna (Lag?) och högsta nöd blir befriad för inqvarteringar och durchmarcher, på samma sätt som 1672 d. 12 decembr är resolverat för Skånska allmogen.

II. Anhålles att allmogen med Häradshöfdingen må hafva tillstånd at liqvidera med herredagsmannen och — —

På deputations vägnar

Herman Fleming. Theslaus Sternet. J. Boström. Hans Larson.

Rättsfall.

7.

Dråp utan uppsåt att döda, i följd af uppsåtligt knifhugg och efteråt uppkommen stelkramp.

Sedan kronolänsmannen i Kauhava socken Adolf Hägglund hos Guvernören i Wasa län anmält, att eleven vid Tarvola jordbruksskola i Saarijärvi socken, bondesonen Anders Isaksson Wähäpukkinen eller Lillström, blifvit med knif svårt sårad af bonden Alfred Isaksson Pukkinen från Kauhava by och socken, och sedermera i följd deraf aflidit, samt att Alfred Pukkinen därför blifvit af Hägglund häktad och till länehäktet insänd, blef på Guvernörens begäran ransakning i målet anställd vid sagde års lagtima vinterting med Kauhava, Alahärmä och Ylihärmä socknars tingslag, dervid kronolänsmannen Hägglund i närvaro af Alfred Pukkinen och aflidne Anders Wähäpukkinens fader, bonden Isak Gustafsson Wähäpukkinen från förenämnda by, anförde, att den sistnämnde hade hos Hägglund angifvit: att Alfred Pukkinen trettondagen den 6 Januari 1873 klockan 7 på aftonen, öfverlastad af starka drycker, uti en i närheten af Kauhava kyrka belägen rilog, hvarest ungdom församlats till dans, hade, utan föregången oenighet eller annan veterlig anledning, med berådt mod medelst knif tilldelat Anders Wähäpukkinen ett sår i venstra låret; och som Anders Wähäpukkinen i följd deraf den 25 i samma månad aflidit, yrkade Hägglund nu laga ansvar å Alfred Pukkinen, ej mindre för begånget dråp än ock för fylleri och sabbatsbrott.

Vidgående angifvelsen och instämmande i åklagaren Hägglunds ansvarspåstående, tillade Isak Wähäpukkinen, att

tilltalade Alfred Pukkinen, efter att hafva inkallat Anders Wähäpukkinen i rilogen, derstädes genast tilldelat honom knifsåret i låret.

Alfred Pukkinen bestred sig hafva tilldelat Anders Wähäpukkinen det omtalade knifhugget. Väl medgaf han, att han ifrågavarande qväll jemte Anders Wähäpukkinen och annan ungdom vandrat till rilogen; men sade sig, anländ till denna, hafva nedsatt sig på tröskeln deraf och hvarken förut eller efteråt varit i någon beröring eller något samtal med Anders W., förrän denne omkring klockan 10 uppgifvit sig hafva blifvit slagen med knif i venstra låret. Såsom alldes oskyldig till det honom påbördade brottet anhöll Alfred P. derföre att blifva från åtalet frikänd.

Ur inlemnade prestbetyg framgick, att Anders Wähäpukkinen eller Lillström var född år 1847, samt att Alfred Pukkinen, född år 1844, icke hade något emot sin fräjd antecknad.

Af i målet hörda vittnen intygade:

Bondesonen *Malakias Frändilä*, att han, som trettondagen bivistat ifrågavarande danstillställning, sett Alfred Pukkinen vidpass klockan 8 om qvällen uppför den 2½ aln höga stegen inkomma i rilogen, medan Anders Wähäpukkinen befunnit sig utanför densamma. Men, emedan någon ropat Anders Wähäpukkinen till logen, hade också denne kommit dit samt lyftat venstra benet öfver den 1¼ aln höga logtröskeln och sålunda förblifvit stående, medan vittnet räckt sin hand åt honom till helsning. Härvid hade vittnet varseblifvit, hurusom tilltalade Alfred Pukkinen i samma ögonblick inom logen böjt sig ned mot det af Anders Wähäpukkinen framsträckta benet, hvarefter denne genast med högra foten hoppat öfver tröskeln in i logen och yttrat åt den tilltalade, såsom orden föllo: "Voi vanha naapuri kuin viittit tuossa salaa pistää puukolla!" (voi, gamle granne, att du ides så der i hemlighet sticka mig med knif!), hvarvid blod syntes utrinna från Anders Wähäpukkinens venstra lår. Sedan Alfred Pukkinen i anledning af Anders Wähäpukkinens yttrande frågat: "Ottiko kipeä?" (tog det ondt?) hade den sistnämnde genmält: "ei ottanutkaan, vaan kuin niin rumasti teit

että viittit pistää häntä (minua?) puukolla" (ej tog det ondt, men att du handlade så fult och stack mig med knif). Härvid hade Alfred Pukkinen, som vid tillfället var något öfverlastad af starka drycker, ytterligare yttrat till Anders Wähäpukkinen: "jos et pitä' suutas' kiini, niin saat plääsiin" (om du ej håller mun på dig, så får du mot bläsen). I det Alfred Pukkinen åter rest sig upp ifrån sin mot Anders Wähäpukkinens venstra ben lutade ställning, hade vittnet sett Alfred P. dölja en knif under rocken. I öfrigt uppgaf vittnet, att det ej hade sig bekant, huruvida Alfred Pukkinen och Anders Wähäpukkinen tillföre varit i ovänskap med hvarandra, men att vittnet sett dem tidigare på qvällen ifrågavarande dag sammanträffa, utan att oenighet dem emellan då egt rum, äfvensom att Anders Wähäpukkinen varit något, ehuru i mindre grad drucken.

En i hufvudsak lika lydande intygan afgafs af öfriga vittnen, tretton till antalet, utan att något af desse dock hade sett den af Malakias Frändilä omvittnade knifven.

Ett af dessa vittnen, inhyseskarlen *Thomas Hemming*, tillade, att Alfred Pukkinen under ordvexlingen i rilogen sagt åt Anders Wähäpukkinen: "om jag stuckit dig, så har du god tid att bota dig i Soini" (ett närbeläget kapell).

Ett annat vittne, bondesonen *Gustaf Jussila* berättade, att, sedan Anders Wähäpukkinen blifvit från rian afförd till bonden August Pukkinens närbelägna stuga, hade Alfred Pukkinen, som infunnit sig der, till Anders W. yttrat: "behöves det likbår, så skall jag gå att afhemta en sådan"; hvilket yttrande Alfred Pukkinen, som för öfrigt bestred vittnesmålen i hvad de utfallit honom till last, förklarade hafva undfallit sig af häpnad deröfver, att Anders W. beskylt honom för knifhugget.

Bonden *Karl Annola*, hvilken, såsom syskonebarn med Anders Wähäpukkinen, hördes utan ed, uppgaf, att han i rian sett Alfred Pukkinen, sedan Anders Wähäpukkinen der beskylt denne för att hafva knifhuggit honom, stoppa en knif i sin ficka.

Om förloppet af den sjukdom, som föregick Anders Wähäpukkinens död, inhemtades ur den af provincialläka-

ren doktor Kr. Fr. Forsius till obduktionsprotokollet diktade sjukdomsberättelse, att: Doktor Forsius, som den 11 Januari på kallelse besökt Anders Wähäpukkinen, då funnit denne å yttre sidan samt midten af venstra låret hafva ett $3\frac{1}{2}$ tum långt stucket och skuret sår, samt patienten vara febril och matt af blodförlust samt lidande af sömnlöshet jemte värk och spänning i trakten af såret, hvars djup af fruktan för ny blödning lemnats oundersökt. Sedan såret blifvit rengjort och fastsydt samt förband anbragts, hade såret under suppuration småningom läkts, så att man redan hoppats inom kort se patienten frisk. Men den 20 Januari begynte med ens en svår kramp uppträda i käkarna och nacken, utbredande sig småningom äfven till magen och bröstet, hvar efter patienten den 22 så häftigt angreps af krampen, att den största svårighet att andas uppkom, hvarefter han ända till sin den 25 Januari timade död icke mera kunde lägga sig utan hela tiden måste antingen stå eller gå, stödd under armarne af tvenne personer, hvarjemte patienten saknade förmåga att förtära något annat, än litet vatten. På grund af dessa sjukdomsföreteelser, samt med stöd af hvad sedermera den 11 Februari vid anställd obduktion erfors, förklarade doktor Forsius i obduktionsattesten, att Anders Wähäpukkinen afidit till följd af stelkramp (Tetanus), hvars uppkomst doktor F. ansåg hafva varit "en följd af det sår, som blifvit Wähäpukkinen tillfogadt i låret, emedan erfarenheten utvisade, att Tetanus stundom uppstår efter sårskador, utan att vid obduktion några egentliga orsaker dertill alltid kunna spåras i sjelfva såren, och detta så mycket mera i detta fall, som ingen annan orsak till Tetanus kunnat upptäckas, emedan Anders Wähäpukkinen alltid förut haft god helsa och goda kroppskrafter".

Häradsrätten afkunnade utslag i målet den 14 Mars 1873 och fann Alfred Pukkinen vara förvunnen att hafva vid omförmälda tillfälle, i rusigt tillstånd, utan vederlig anledning tilldelat Anders Wähäpukkinen ifrågavarande sår, samt dömde honom förty, i stöd af 1, 2 och 3 §§ i Kejs. förordningen den 26 November 1866, angående dråp m. m., förordningen den 30 Maj 1859 och 6 § 3 kap. M. B., att för

dråpet undergå två års tukthusarbete uti straffängelset i Åbo samt böta för första resan fylleri tolf mark och för sabbatsbrottet tio daler med nitton mark tjugu penni, till utsatt fördelning, eller att, vid bristande tillgång att gälda böterna, hållas åtta dagar i fängelse vid vatten och bröd uti samma straffängelse.

Öfver utslaget, som hemställdes Wasa Hofrätts pröfning, anfördes besvär såväl af Alfred Pukkinen som af Isak Wähäpukkinen, af hvilka Alfred Pukkinen framhöll, att ransakningen skulle hafva gifvit till resultat endast ofullständiga indicier och inga verkliga bevis att han, och icke någon annan, vore den brottslige, samt att icke ens någon visshet funnes, att den stelkramp, hvaraf Anders W. dött, varit en följd af hans sår i låret. — Isak Wähäpukkinen påstod åter, att § 2 i förordningen den 26 November 1866 af Häradsrätten origtigt blifvit tillämpad på Alfred Pukkinens brottslighet, hvilken rätteligen borde bestraffas i enlighet med 1 mom. i 1 § af samma förordning.

Medelst den 24 April 1873 gifvet utslag förklarade *Hofrätten* Alfred Pukkinen vara förvunnen att hafva ifrågasvarande helgdag klockan omkring sju på aftonen, öfverlastad af starka drycker, med berådt mod, dock utan afsigt att dräpa tillfogat Anders Wähäpukkinen det sår i venstra låret, hvaraf dennes död, enligt läkares intygan, varit en följd, samt pröfvade förty rättvist, jemlikt 1 mom. af 1 § i förordningen den 26 November 1866 angående dråp utan uppsåt att döda, förordningen den 30 Maj 1859 och 6 § 3 kap. M. B., döma Alfred Pukkinen att för dråpet undergå åtta års tukthusarbete uti förenämnda straffängelse; men beträffande det Alfred Pukkinen för fylleri och sabbatsbrott ådömda straff blef Häradsrättens utslag af Hofrätten gilladt.

I detta Hofrättens utslag, som uttryckte Presidenten *Ekboms*, Hofrättsrådet *Sandmans* samt Assessorerne *Höckerts*, *Heikels* och *Skogs* utan skiljaktighet uttalade mening, sökte både Isak Wähäpukkinen och Alfred Pukkinen i underdånighet ändring, Isak Wähäpukkinen med yrkande att straffet måtte skärpas till tolf år, samt Alfred Pukkinen under åberopande af hvad han förut i saken andragit och anhållan att

Collegium Medicum måtte höras, beträffande orsaken till Anders Wähäpukkinens död.

Vid målets föredragning i Senatens Justitie-departement aktade Senaten nödigt inhemta Collegii Medici utlåtande, huruvida den stelkramp, hvaraf Anders Wähäpukkinen, enligt doktor Forsius' intyg, aflidit, framkallats af den Anders W. öfvergångna misshandeln, eller vore att betraktas såsom särskild tillstötande sjukdom.

I sitt häröfver den 27 November 1873 afgifna underdåniga yttrande förklarade Collegium Medicum, att den stelkramp, hvari Anders Wähäpukkinen den 25 Januari 1873 aflidit, varit en omedelbar följd af den sårskada, han trettondagen den 6 i samma månad lidit, och att således denna stelkramp icke kunde anses såsom en tillkommen, af berörda sårskada oberoende, sjukdom.

Då målet härefter ånyo föredrogs i *Senatens Justitie-departement*, fann Senatorn *Brunou* lagligen utredt vara, att Alfred Pukkinen vid angifna tillfälle med beräddt mod, men utan afsigt att dräpa, tillfogat Anders Wähäpukkinen den sårskada, hvaraf, enligt Collegii Medici yttrande, den stelkramp, deri Anders Wähäpukkinen aflidit, varit en omedelbar följd; dock som berörde skada varit af sådan beskaffenhet, att döden såsom sannolik verkan deraf icke kunnat väntas, pröfvade Senatorn, jemlikt andra mom. i 1 § af förordningen den 26 November 1866 angående dråp utan uppsåt att döda m. m., rättvist döma Alfred Pukkinen att för berörda dråp hållas fyra år till tukthusarbete uti förenämnda straffängelse; deruti Hofrättens utslag således af Senatorn rättades, hvaremot vid samma utslag, deri Isak Wähäpukkinen för sin del icke förebragt skäl till ändring, i öfrigt komme att bero.

Senatorerne *Dahl* och *Forsman* voro ense med Senatorn *Brunou*.

Vice-ordföranden, Friherre af *Schultén* ansåg det vara lagligen styrkt, att Alfred Pukkinen vid merberörda tillfälle, af hastigt mod, utan afsigt att dräpa, tillfogat Anders Wähäpukkinen den sårskada, hvaraf hans död härrört, samt prövade förty rättvist, med stöd af senare delen i 1 mom. 1 §

af ofvannämnda förordning af den 26 November 1866, döma Alfred Pukkinen, att för ifrågavarande dråp undergå sex års tukthusarbete uti förberörda straffängelse, men i öfriga delar af målet var Friherren ense med Senatorn Brunou.

Kejserliga Senatens i enlighet med Senatorn Brunous yttrande affattade utslag är gifvet den 10 December 1873.

8.

Oloflig bränvinsförsäljning, eller icke?

På angifvelse af namngifven person yrkade biträdande kronolänsmannen Fredrik Starcke vid Häradsrätten i Lappfjärds sockens tingslag laga ansvar å inhysesenkan Anna Justina Männistö och bonden Herman Peltoniemi i Bötom Norderby, för att Anna Justina Männistö uti Herman Peltoniemis hemvist och med dennes begifvande hade söndagen den 14 Maj 1871 under sabbatstiden försålt bränvin.

Öfver angifvelsen hörd uppgaf Anna Justina Männistö att hon, som vid angifna tidpunkt varit bosatt i Herman Peltoniemis hus, den uppgifna söndagen för sin minderåriga dotter Anna Stina tillstått ett så kalladt "barn-bröllop", hvarvid de som dansat med flickan, hvilken föreställt brud, en hvar, i likhet med hvad vid sådana tillställningar vore på orten brukligt, gifvit några penni, samt att hon dervid på begäran och utan betalning undfägnat några af grannarne med kaffe och bränvin.

Herman Peltoniemi bestred sig hafva meddelat Anna Justina Männistö tillstånd att i hans hus försälja bränvin, eller ens hafva afvetat, att hon ifrågavarande dag härtill gjort sig skyldig.

Särskilda öfver angifvelsen hörda vittnen intygade, att de ifrågavarande söndag om eftermiddagen klockan mellan sju och åtta dels sjelfva, efter att hafva dansat med flickan Anna Stina och betalt henne penningar, af Anna Justina

Männistö blifvit undfägnade med bränvin ur en å bordet i rummet stående bågare, och dels sett dylik undfägnad efter föregången dans och betalning komma andra närvarande till del. Härjemte uppgaf ett vittne, att det, utan att hafva dansat och utan betalning, undfägnats af Anna Justina Männistö med bränvin, medan deremot ett annat vittne berättade, att det hört Anna Justina Männistö med bågaren i handen yttra till de dansande: "betalen först, så skolen I erhålla bränvin", samt ett tredje vittne, att det utan föregången dans för erlagda tio penni af Anna Justina Männistö bekommit en sup.

Med afseende å nästberörda vittnesmål afgaf Anna Justina Männistö den förklaring, att hon trott penningarna hafva varit en gåfva för det vittnet dansat med hennes dotter, hvar till vittnet dock upplyste, att det bedt Anna Justina Männistö gifva sig "en tio pennis sup".

Rörande Herman Peltoniemis förhållande till ifrågavarande bränvinsutskänkning uppgåfvo alla vittnen samstämmigt, att han vid berörda tillfälle varit hemma och befunnit sig i rummet, der dansen och undfägnaden försiggingo.

Angående arten af denna tillställning upplystes i nämnden, att det uti ifrågavarande landsort vore öfligt att, till nöje för barn, anställa så kallade "barn-bröllop", hvilka äfven af nyfikenhet besöktes af äldre personer. Desse plägade då, isynnerhet när tillställaren befunne sig i mindre bemedlade omständigheter, efter dans med den flicka, som förestälde brud, på sätt också vid vanliga bröllop vore brukligt, gifva penningar och dervid undfägnas med en sup bränvin.

Medelst utslag den 8 April 1872 förklarade *Häradsrätten* det väl vara utredt, att Anna Justina Männistö vid ett af henne den 14 Maj 1871 hos Herman Peltoniemi anställt dansnöje, dervid heunes minderåriga dotter föreställt brud, med hvar sin sup undfägnat personer, hvilka dansat med dottren och i enlighet med ortens plägsed gifvit henne penningar; men som denna undfägnad ej kunde anses innefatta oloflig försäljning af bränvin, samt det emot Anna Justina Männistös bestridande ej kunnat med laga skäl styrkas, att hon vid sagda tillfälle idkat verklig försäljning af bränvin, pröfvade Häradsrätten rättvist från ansvar frikänna såväl

henne, som Herman Peltoniemi, mot hvilken något brottsligt i saken icke inlupit.

Öfver Häradsrättens utslag anförde biträdande länsmannen Starcke besvär i Wasa Hofrätt, framhållande deri, hurusom Anna Justina Männistö's ifrågavarande danstillställning skett i uppenbar afsigt att dervid mot bränvin erhålla penningar, samt att dylika försök att bemantla oloflig bränvinsförsäljning desto mera förtjenade att beifras, som försök att på enahanda eller likartade sätt kringgå lagen nu för tiden ofta gjordes.

Genom utslag den 5 December 1872 förklarade *Hofrätten*, utan skiljaktighet i meningarna, det vara lagligen utredt, att Anna Justina Männistö uppgifna dag under sabbaten anstält dansnöje hos Herman Peltoniemi, i hvars hemvist hon då varit bosatt, och åt dervid församlade personer, hvilka dansat med hennes minderåriga till brud utklädda dotter samt derefter till Anna Justina Männistö erlagt penningar, utskänkt bränvin; hvarföre och då detta Anna Justina Männistö's förfarande, som Herman Peltoniemi icke motsatt sig och sålunda godkänt, icke kunde annorlunda anses än såsom olaga bränvinsförsäljning, Hofrätten, enligt Kejs. förordningen af den 2 Mars 1865 och 6 § 3 kap. M. B., dömde Anna Justina Männistö och Herman Peltoniemi att hvardera böta för första resan oloflig bränvinsförsäljning sextio mark och för sabbatsbrottet tio daler med nitton mark tjugu penni.

Anna Justina Männistö och Herman Peltoniemi anhöllo i gemensam underdånig besvärsskrift om ändring i detta Hofrättens utslag.

Målet föredrogs i *Senatens Justitie-departement*, i närvaro af Senatorerne Vice-ordföranden, Friherre af *Schultén*, *Forsman*, *Dahl*, *Brunou* och *Sederholm*, hvilka funno sökanderne icke hafva förebragt skäl till ändring i Hofrättens utslag, hvilket fördenskull gillades.

Senatens utslag är utfärdadt den 18 November 1873.

9.

Har den fabriksidkare i Tammerfors stad genom K. Kungörelsen den 1 Augusti 1821 och K. Manifestet den 20 December 1855 tillerkända rättighet att inom landet obehindradt försälja sina tillverkningar i någon mån blifvit inskränkt genom K. Förordningen angående handel och närlingar af den 24 Februari 1868?

Sedan kronofogden i Tammela härad Georg Norden-
svan den 27 Maj 1873 uti Walkeakoski by i Sääksmäki soc-
ken verkställt beslag å ett parti, fabriksbolaget Finlayson et
compagni tillhöriga, bomulls- och halfylle väfnader, hvilka der-
städes höllos till salu af fabriksarbetaren Henrik Fabritius
samt vid anställd värdering uppskattades till ett värde af
2,859 mark 75 penni, yrkade Nordensvan vid urtima ting
den 9 Juni 1873 med Sääksmäki och Kalvola socknars tings-
lag ansvar enligt 34 § i Kejs. Förordningen, angående han-
del och närlingar, af den 24 Februari 1868 ej mindre å be-
målde Fabritius, än å disponenten af förenämnda bolags fa-
briker i Tammerfors stad William von Nottbeck, för att den
öfverklagade försäljningen egt rum utan dertill utverkadt till-
stånd af Sääksmäki sockens kommunalstyrelse; hvarjemte på-
stående gjordes derom, att de i beslag tagna varorna skulle
förklaras förbrutna och svaranderne skyldigkännas skäligen
ersätta kronofogden all den kostnad, som till uppdagande och
beifrande af öfverträdelsen användts.

Svaranden Henrik Fabritius vidgick, ej mindre att han,
på sätt uppgifvits, i Walkeakoski by till salu utbjudit om-
nämnda varor, än ock att han derstädes försålt enahanda va-
ror, utan att härom förut hafva anmält hos socknens kom-
munalstyrelse, men ansåg sig dertill vara fullt berättigad,
enär han af fabriksbolaget Finlayson et compagni blifvit an-
tagen till biträde vid försäljning af deras privilegierade fa-
brikstillverkningar, och derom gjorts anmälan hos Magistra-
ten i Tammerfors, som deröfver den 21 Januari 1873 med-
delat skriftligt bevis, gällande till årets slut, hvilket bevis
Fabritius också vid beslagstillfället upptett för kronofogden

Nordensvan. Henrik Fabritius, med hvilken Fabriksdisponenten von Nottbeck genom ombud i allo förenade sig, yrkade derföre, att kronofogden Nordensvans ansvarspåståenden skulle, såsom obefogade, förkastas, samt kronofogden åläggas att åt Fabritius i Tammerfors stad återlemna de honom fråntagna varorna, anhållande svaranderne tillika om skälig ersättning för deras i målet hafda omkostnader; hvarjemte Fabritius till Rätten inlemnade det af honom omförmälda bevis, hvilket befanns lyda sålunda:

”Att fabriksbolaget Finlayson et komp., som uti denna stad eger privilegierade fabriker för tillverkning af bomulls-, halfylle- och halflinnevaror, samt anmält sig hafva antagit till biträde vid försäljningen fabriksarbetaren Henrik Fabritius, är, jemlikt Kejsrerliga Kungörelsen den 1 Augusti 1821, berättigadt att öfverallt inom Finland, så i städer som på landet, vid och utom marknader samt i salubodar obehindradt afyttra och försälja sina egna tillverkningar i gross och minut, varder medelst detta till årets slut gällande bevis styrkt. Tammerfors rådhus, den 21 Januari 1873.

På Magistratens vägnar:

Fredrik Procopé.”

Kronofogden Nordensvan medgaf, att ofvanstående bevis vid beslagstillfället blifvit för honom upptedt; men ansåg denna omständighet icke vara å saken verkande, enär svaranderne, i anledning af 9, 20 och 34 §§ i förordningen den 24 Februari 1868 samt 1 § 6 kap. H. B., ändå vore till ansvar förfallne, för att de underlåtit att hos Sääksmäki sockens kommunalstyrelse utverka sig tillstånd till varornas försäljning inom socknen.

I utslag den 9 Juni 1873 yttrade *Häradsrätten*, att, alldenstund Fabriksbolaget Finlayson et compani hos Magistraten i Tammerfors stad, der bolaget hade sin hufvudrörelse, i öfverensstämmelse med stadgandet uti 20 § af Kejs. Förordningen, angående handel och näringar i Finland, gifven den 24 Februari 1868, anmält sig hafva till biträde vid försäljningen af bolagets fabrikstillverkningar här i landet antagit Henrik Fabritius; fördenskull och då vid slikt förhållande någon anmälan hos kommunalstyrelsen i Sääksmäki om

försäljningen af ifrågakomna varor icke varit af nöden, pröfvade Häradsrätten rättvist förkasta kronofogden Nordensvans i saken anförda påståenden, samt ålägga honom att genast till Henrik Fabritius uti Walkeakoski by, hvarest beslaget skett, återlemna de i beslag tagna varorna; men som Kronofogden Nordensvan dock kunnat taga sig anledning till de af honom i saken vidtagna åtgärder, kunde han icke åläggas ersätta svaranderne deras i målet hafda omkostnader.

Kronofogden Nordensvan anförde besvär i Åbo Hofrätt, tryggande sig vid stadgandet i 20 § af förenämnda Kejserl. Förordning af den 24 Februari 1868, jemte det dertill gjorda tillägg i Kejs. Brevet af den 30 Maj 1870, samt framhöll, att de undantagsförmåner, fabriksegarene i Tammerfors varit tillförsäkrade i afseende å försäljning af deras tillverkningar, måste anses vara upphäfd genom 40 § i nyssnämnda förordning helst äfven den i stöd af Kejserliga Kungörelsen den 1 Augusti 1821 fabriksegare derstädes tillförsäkrade vigtiga undantagsförmånen att för sig och sina arbetspersonaler njuta befrielse från erläggande af personela utlagor blifvit upphäfd genom Kejs. Förordningen den 20 Februari 1865, såsom det framginge ur Hans Kejserliga Majestäts af Nordensvan i styrkt afskrift bilagda nådiga resolution af den 8 Februari 1871, hvarigenom bolaget Finlaysons et companis underdåniga anhållan om att återfå bolaget för åren 1865—1869 affordrade och af bolaget för dess fabrikspersonal och fabriks-tillverkningar erlagda mantalspenningar och bevillningsmedel blifvit afslagen.

Medelst utslag den 29 Juli 1873 förklarade *Hofrätten* Kronofogden Nordensvan icke hafva förebragt skäl till ändring uti Häradsrättens öfverklagade utslag, vid hvilket förtyjemlikt Kejserliga Kungörelsen den 1 Augusti 1821 och Kejserliga Manifestet den 20 December 1855 komme att bero.

I underdånig besvärsskrift anhöll Kronofogden Nordensvan hos H. K. M:t om ändring af Hofrättens utslag, i hufvudsak upprepande de af honom i Hofrätten anförda skäl.

Vid målets föredragning i *Senatens Justitie-departement* pröfvade Senatorerne *Sederholm* och *Lönnblad* rättvist gilla Hofrättens i målet gifna utslag.

Senatorn *Brunou* fann Fabriksbolaget *Finlayson et comp.*, på grund af den fabriksidkare i Tammerfors stad genom Kungörelsen den 1 Augusti 1821 och Manifestet den 20 December 1855 medgifna rätt att obehindradt öfverallt i landet försälja sina tillverkningar, icke hafva ålegat att i öfverensstämmelse med stadgandet i 20 § af Förordningen den 24 Februari 1868 hos kommunalstyrelsen i Sääksmäki socken utverka sig särskildt tillstånd till försäljning derstädes af bolagets fabriksstillverkningar; i anseende hvar till, och då icke ens påstås kunnat, att nämnda bolag, som genom omförmälde bolaget tillkommande undantagsförmån likväl ej vore fritaget från skyldigheten att till kommunen utgöra den näringsavgift, hvilken jemlikt senast åberopade författning kunde bolaget för försäljning af dess tillverkningar å annan ort än der det hade sin hufvudnäring påföras, blifvit dylik avgift för den af bolaget inom Sääksmäki socken vidtagna försäljning affordrad eller vägrat sådan utgöra, pröfvade Senatorn rättvist låta bero vid det slut, hvori Hofrätten stannat.

Senatorn *Dahl* förenade sig med Senatorn *Sederholm*.

Senatorerne *Forsman*, *Snellman* och Vice-ordföranden *Friherre af Schultén* voro ense med Senatorn *Brunou*.

K. Senatens i öfverensstämmelse med Senatorn *Brunous* yttrande affattade utslag är gifvet den 11 December 1873.

10.

Är kapellförsamling, som vid ny kyrkoherdes tillträde af moderkyrkoförsamlingen derifrån afskiljes till särskildt pastorat, pligtig att med moderförsamlingen deltaga uti iståndsättandet af byggnaderna å sistnämnda församlings kyrkoherdebol, i anledning af brister, som yppats vid en på tillträdares yrkande före tillträdet hållen husesyn!

Sedan Skolrektorn *Alexander Ferdinand Åkerblom* blifvit utnämnd till kyrkoherde i *Libelits* pastorat med rättig-

het att tillträda detsamma den 1 Maj 1873, då nådåren efter förre kyrkoherden derstädes Kontraktsposten Anders Josef Europæus komme att gå till ända, ingaf Åkerblom den 13 Mars 1872 till Guvernören öfver Kuopio län en skrift, hvori han med förmälan, att karaktersbyggnaden å pastorsbolet i Libelits befunne sig i det förfallna skick, att densamma utan föregående reparation ej vore beboelig, anhöll att laga af och tillträdes-husesyn måtte förrättas senast om hösten 1872, på det församlingen blefve i tillfälle att under vintermånaderna näst derefter anskaffa alla för åbyggnadernas iståndsättande erforderliga materialier. Med bifall till denna begäran anmodade Guvernörsembetet i länet den 13 Mars 1872 domhufvanden i Libelits domsaga att, så fort ske kunde, den äskade synen förrätta; hvarefter densamma försiggick den 10 och 11 påföljande Juni, i närvaro af, bland andre, utnämnde Kyrkoherden Åkerblom samt bonden Petter Kukkonen med flere personer såsom ombud för Libelits moderkyrkoförsamling, äfvensom Brofogden Matts Honkonen och Bonden Anders Johan Puhakka, såsom fullmäktige för Kontiolaks kapell-boer.

Sedan utnämnde Kyrkoherden Åkerblom, inför Synerätten upprepat de skäl, han hos Länestyrelsen anfört för husesynens förrättande, samt yrkat att åtminstone åbyggnaderna genast måtte af synemännen tagas i skärskådande samt att förordnande måtte af Synerätten meddelas ej mindre om de reparationer, som ovilkorligen behöfdes, än också om verkställigheten af desamma, såvidt sådant utan olägenhet för afträdarene kunde ske, anmärkte ombuden för Kontiolaks, att enligt H. K. M:ts nådiga förordnande af den 23 Juli 1857, Kontiolaks, ännu till Libelits pastorat hörande kapell komme att jemte Joensuu stad och Pusö by af Pielisjärvi pastorat utgöra en egen kyrkoherdelägenhet ifrån och med den 1 Maj 1873, då Kontiolaks församling följaktligen komme att ifrån Libelits socken afskiljas; samt att kapellets medlemmar derföre ansåge sig ej vara skyldige att vidare deltaga uti prestgårdens i Libelits iståndsättande, än mindre uti nya byggnaders uppförande derstädes, särdeles som de hade att försätta i skick särskilda bol för en blifvande pastor och

en sockneadjunkt. Ombuden yrkade fördenskill att Kontiolaks kapellboer måtte frikallas från all delaktighet i Libelits pastorsbol.

Detta yrkande motsades af Libelits moderkyrkoförsamlings ombud, hvilka för sin del ansågo Kontiolaks kapellboer ovilkorligen böra taga del uti åbyggnadernas å Libelits prestgård försättande i skick, isynnerhet som Kontiolaks utgjort kapell under Libelits socken på den tid, då socknens prestgård uppfördes, och under ingen förevändning borde kunna anses derifrån skildt, innan de aflidne prosten Europæi arfvingar förunnade nådår tilländalupit.

Vid synegången anmärktes, bland annat, om behöfligheten af ej mindre särskilda reparationer å och förändringar af den efter år 1834 uppförda karaktersbyggnaden, än ock några nybyggnader, omflyttning af byggnader och andra arbeten, hvilka ombuden för Libelits förklarade moderförsamlingen beredvillig att verkställa inom den tid, som kunde föreskrifvas; hvaremot ombuden för Kontiolaks vidhöllo sitt förra påstående.

Sedan i Rätten upplyst blifvit, att H. K. M:t den 23 Juli 1857 förordnat, det af särskilda byar i Kontiolaks till Libelits pastorat hörande kapell jemte Joensuu stad och hela Pusoby af Pielisjärvi pastorat skulle bildas en egen kyrkoherdelägenhet, sålunda att pastoratregleringen borde träda i verkställighet efter då varande kyrkoherden i Libelits Doktor Anders Josef Europæus' afgång, afkunnade *Häradssynerätten* utslag i saken den 11 Juni 1872; och jemte det förordnande meddelades, att Libelits församlings medlemmar skulle inom utsatt tid, enligt sitt åtagande, i laggildt skick försätta pastorsbolets sätesbyggnad och uthus samt verkställa särskilda omflyttningar och nybyggnader å bolet, fann Synerätten Kontiolaks församlings medlemmar, hvilka ursprungligen deltagit i uppförande af alla å Libelits pastorsbol befintliga åbyggnader, och, enligt förberörda nådiga förordnande af den 23 Juli 1857, den 1 Maj 1873 komme att utgöra ett skildt pastorat, emellertid böra med Libelits moderkyrko-församlingsboer påkosta allt hvad vid den anställda synen ansetts nödigt för de af ålder qvarstående byggnadernas istandsättande, men dere-

mot ej kunna åläggas att taga del uti sådan omflyttning af vissa hus och äskade nybyggnader, hvartill Libelits församlingsboer sig förbundit.

Emot detta Häradssynerättens utslag förbehöllo sig Kontiolaks kapellboer vad, hvilket fullföljdes i Wiborgs Hofrätt, hvarest deras ombud, förbemälde Johan Puhakka bland annat anförde, att då med de beslutade reparationerna afsågs inredandet af bolets åbyggnad till förmån för tillträdaren af Libelits pastorat och icke för förre innehafvarens arfvingar under nådåren, men Kontiolaks församling enligt H. K. M:ts förenämnda förordnande allaredan den 1 Maj 1873, eller då Libelits pastorat blefve af Kyrkoherden Åkerblom tillträdt, komme att vara ifrån sagde pastorat afskild, Kontiolaksboerne icke borde förpligtas att deltaga i kostnaden för detta arbete, hvaraf de för framtiden ingen nytta hade utan frikallas från all delaktighet deri. Men om detta icke kunde dem medgifvas, yrkade kapellboerne, att deras deltagande i ifrågavarande kostnad åtminstone icke borde utsträckas längre än till åbyggnadens iståndsättande efter den inredning, den förut haft, och med likartade materialier som der förut begagnats, i följd hvaraf det icke borde åligga dem bland annat t. ex. att förse hufvudbyggnadens stenfot med nya dragbål och inrätta en ny uppgång till vinden, att i förmaket, sofrummet och kansliet uppföra nya ugnar med kakelbeklädning, såvida de förra stenugnarna voro starka och endast för beklädningens anbringande skulle nedrifvas, att i förstugan, som ej förut varit försedd med eldstad, inrätta en dylik och derifrån borttaga uppgången till vinden, att i salen inrätta dubbla dörrar till förstugan i stället för den enkla dörr, der förefunnes, att omflytta köket från ett rum till ett annat och omlägga golfvet i det förra endast därför att det nu skulle inredas till boningsrum, samt att omflytta kökstrappan och bygga ett kontor.

Medelst dom den 11 Februari 1873 förklarade *Hofrätten* Johan Puhakka icke hafva anfört skäl till yrkad ändring i Häradssynerättens motvädjade utslag, hvarvid alltså komme att bero.

Denna dom uttryckte Hofrättsassessorerne *Palmroths*

och *Löfgrens* samt Hofrättsrådet *G. O. Grotenfelts* mening; hvaremot Assessorn *Krogerus*, uttalade den skiljaktiga, af Assessorn *Mechelin* biträdda åsigten, att, emedan utnämnde Kyrkoherden Åkerblom ännu icke tillträdtt Libelits pastorat och kyrkoherdebol eller ens vidtagit pastorsemetets utöfning derstädes, samt således ej heller med bolets åbyggnad hade något att skaffa innan sitt först den 1 Maj 1873 infallande tillträde, då Kontiolaks kapell enligt högöfverhetligt förordnande, komme att jemte Joensuu stad och Puso by af Pielisjärvi pastorat utgöra en särskild kyrkoherdelägenhet; ty och som Kontiolaks kapellboer vid denna beskaffenhet icke stode i något sådant rättsförhållande till Kyrkoherden Åkerblom, på grund hvaraf det kunde anses lagligen åligga dem att med hans blifvande åhörare deltaga uti de endast af honom för hans framtida räkning, men ej af bolets innehafvare åskade bättringar och förändringar af detsammes åbyggnad; alltså och då Libelits sockneboers Kyrkoherden tillmötesgående beredvillighet i antydt afseende ej heller finge förnärma Kontiolaks kapellboers rätt i saken att, åtminstone tills vidare, undgå den omtvistade byggnadsskyldigheten, pröfvade Assessorn rättvist ogilla och upphäfva Häradssynerättens i anförd måtto motvädjade utslag samt för närvarande befria Kontiolaks kapellsboer från den dem dymedelst oskäligt åhvälfda byggnadstunga.

Genom merbemålde Puhakka anhöllo Kontiolaks kapellboer hos H. K. M:t i underdånighet om ändring i Hofrättens dom.

Vid målets föredragning uti *Senatens Justitie-departement* fann Senatorn *Lönnblad* Johan Puhakka icke hafva anförst skäl till ändring i Hofrättens ofvanberörda dom, hvilken fördenskull af Senatorn gillades.

Senatorn *Brunou* yttrade, att, emedan Kontiolaks församling, på grund af det den 23 Juli 1857 meddelade nådiga förordnande, den 1 Maj 1873 skilts från Libelits socken och inrättats till eget pastorat samt all byggnadsskyldighet å pastorsbolet inom Libelits socken i följd deraf för Kontiolaks sockenboer samtidigt upphört, ty och då den omständighet att af- och tillträdes husesyn å Libelits pastors-

bol blifvit till en del anstald redan år 1872 icke kunde medföra ändring i omförmälda förhållande eller ålägga Kontiolaks sockneboer annan byggnadsskyldighet, än dem skulle ålegat i händelse sagda husesyn, på sätt ske bordt, försiggått i sin helhet efter det nuvarande Kyrkoherden i Libelits pastorat tillträdt lägenheten, pröfvade Senatorn rättvist att med upphäfvande af Hofrättens dom och Synerättens utslag, befria Kontiolaks sockneboer från skyldigheten att i större eller mindre mån deltaga uti pastorsbolets inom Libelits socken iståndsättande.

Senatorn *Dahl* fann Kontiolaks socknemän icke hafva anført skäl till ändring i Hofrättens dom, såvidt de derigenom förklarats skyldige att deltaga i bekostande af hvad vid den å Libelits kyrkoherdebol anställda husesynen ansetts nödigt för de å bolet af ålder qvarstående byggnadernas iståndsättande; men som Kontiolaks socknemäns skyldighet uti ifrågavarande hänseende dock icke borde utsträckas längre än till sagde åbyggnads bringande i brukbart skick efter den inredning densamma hittills haft och med enahanda byggnadsmaterialier, som förut begagnats, ansåg Senatorn Kontiolaks socknemän icke hafva bordt åläggas att bekosta följande arbeten, nemligen: att förse sätesbyggningens stenfot med nya draghåll; att inrätta ny uppgång till vinden; att i förmaket, sofrummet och kanslirummet uppföra nya eldstäder af kakel; att i förstugan uppföra eldstad och derifrån borttaga uppgången till vinden; att i salen insätta flygeldörrar till förstugan i stället för den der befintliga enkla dörr; att inreda ett af boningsrummen till kök och omlägga golfvet i det förra köket, som skulle begagnas till boningsrum; att flytta kökstrappan och bygga ett kontor i det nya köket, samt att i ladugårdsbyggnaden insätta stengolf: och pröfvade Senatorn förty rättvist, med upphäfvande af husesynerättens utslag och Hofrättens dom i dessa delar befria Kontiolaks socknemän från nästuppgifna byggnadsskyldighet; hvaremot vid Hofrättens dom i öfrigt, deri skäl till rättelse ej förebragts, komme att förblifva.

Senatorn *Forsman* var ense med Senatorn Lönnblad.

Vice-ordföranden Friherre *af Schultén* biträdde Senatörn Brunous åsigt.

Vid härefter uppkommen fråga om hvilka af de i saken afgifna utlåtanden borde anses såsom Kejs. Senatens beslut, yppade sig skiljaktiga meningar, hvarföre skreds till omröstning.

Senatörn *Lönnblad* yttrade, att, som af de fem Kejs. S:ns Ledamöter, hvilka i målets afgörande deltagit, tre förklarar Kontiolaks socknemän skyldige att till ifrågakomne byggnads iståndsättande bidraga och för sin mening åberopat samma grund, men endast två på annan grund; frikallat socknemännen från dylik skyldighet, alltså och då K. S:ns pluralitet följaktligen borde sökas bland förenämnde tre Ledamöters yttranden samt af desse Ledamöter två, eller Senatörn Forsman och Senatörn uttalat samma åsigt, fann Senatörn den mening, för hvilken de två sistbemälde röstat, innefatta K. S:ns beslut, och dom i målet i enlighet dermed böra utfärdas.

Senatorerne *Brunou*, *Dahl* och *Forsman* förenade sig enhvar om Senatörn Lönnblads åsigt.

Vice-ordföranden, Friherre *af Schultén* fann pluraliteten uti förevarande fall böra sökas ibland de meningar, som framställt skäl för Kontiolaks socknemäns icke deltagande uti omförmälda byggnadsskyldighet, emedan desse i K. S:n vore sökande, och måste således, enligt Vice-ordförandens tanke, Senatörn Dahls mening nu anses gälla såsom domskäl.

Senatens dom är utfärdad den 17 December 1873.

11.

Bör arfvinge, hvilken såsom syssloman i konkursen efter sin aflidna moder utverkat en boet tillhörig fastighets försäljning å auktion samt vid auktionsförrättningen i samma egenskap, utan förbehåll af sin bördsrätt, godkänt köpeanbudet, anses hafva derigenom förverkat sin bördetalan? — Tillämpning af 33 § 17 kap. R. B.

Handlanden i Åbo stad Ernst Petter Thomé och hans hustru Margareta Sofia Thomé hade den 30 Maj 1855 sinsemellan upprättat ett inbördes testamente, hvari förordnades, att, när endera af makarne med döden afgått, den efterlevande borde sitta i orubbadt bo i sin lifstid sålunda, att af den efterlevande för halfva bouppteckningssumman betalades fem procent årligen till delning emellan arfvingarne, samt att först efter båda makarnes fränfälle arfvingarne egde envar träda till den andel, lag utsätter.

Sedan Handlanden Thomé i December månad 1859 aflidit, fortsatte hans enka den af honom under firman E. P. Thomé bedrifna handelsrörelse intill hennes död den 10 November 1870. Vid den efter henne förrättade bouppteckning befanns emellertid att boets skulder öfverstego dess tillgångar; hvarföre samtliga arfvingarne, bland dem äfven hennes son Löjtnanten Johan Kristian Thomé, afträdde all boets egendom till hennes borgenärers förnöjande. Bland de sålunda afträdde tillgångarne förekom äfven firman E. P. Thomé tillhöriga gården och tomten N:o 1 i trettonde kvarteret och sjunde stadsdelen i Åbo stad, hvilken fastighet sedermera för borgenärernes räkning å konkursauktion den 8 December 1871 offentligen försåldes och för en summa af tjuguetusen nittionio mark dervid inropades af Hofrättsassessorn Berndt Niklas Procopé.

På utverkad skriftlig stämning å Assessorn Procopé till Rådstufvurättens i Åbo sammanträde den 24 Februari 1872, yrkade derefter Löjtnanten Thomé, att, emedan han vore närmaste bördeman efter enkan Thomé, den der efter sin aflidne mans död varit ensam innehafvare af firman E. P.

Thomé, åt hvilken fastebref å omförmälde gård och tomt utfärdats, Assessorn Procopé måtte förpligtas att emot ofvansagda utaf Löjtnanten Thomé såsom bördeskilling i Rätten nedsatta köpesumma afstå berörda fastighet.

Affordrad genmäle, undandrog sig Assessorn Procopé svaromål i hufvudsaken, innan käranden styrkt, att enkan Thomé vid sin död varit ensam egare af firman E. P. Thomé, hvilket förhållande af Assessorn bestreds, såvida uti ofvannämnda inbördes testamente af den 30 Maj 1855 förordnats, att den efterlevande maken skulle till sin dödodag sitta i orubbadt bo, och enkan Thomé således icke insatts till ensam egare af sin aflidne mans qvarlåtenskap, utan endast tillerkänts rätt att ensam förvalta och besitta boet samt tillgodonjuta frukten deraf. Enligt Assessorns förmenande framginge detta isynnerhet af den bestämning i testamentet, att den efterlevande maken skulle till den aflidnes arfvingar utbetala 5 % årlig ränta å deras arfslotter, hvaraf tydligen visade sig, att enkan Thomé och samtliga hennes aflidne mans arfvingar gemensamt varit egare af handlanden E. P. Thomés efterlemnade bo. På dessa grunder ifrågasatte Assessor Procopé Löjtnanten Thomés behörighet att vara bördeman till hela ifrågavarande gård.

Löjtnanten Thomé bestred rigtigheten af denna tolkning af inbördes testamentet emellan hans aflidna föräldrar, anförande att detsamma särskilda gånger varit föremål för domstols pröfning, och dervid aldrig tolkats i den syftning, Assessorn Procopé deråt nu ville gifva, samt upptedde i sådant afseende Åbo Hofrätts den 19 Februari 1872 meddelade dom i konkursmålet efter enkan Thomé, hvari bland annat, enkan Thomé benämndes "ensam innehafvare af firman E. P. Thomé".

Genom utslag den 16 Mars 1872 blef, enär Assessorn Procopé ej gittat styrka, att firman E. P. Thomé utgjorts af andra personer, än enkan Thomé, ofvanberörda invändning af Rådstufvurätten, med stöd af senare momentet i 33 § 17 kap. R. B., förkastad; hvarefter Assessorn Procopé, under anmälan af missnöje emot detta utslag, emot Löjtnanten Thomés rätt att i börd tillvinna sig ofvanämnda gård och tomt

anmärkte, att, då Löjtnanten Thomé i konkursboet efter sin moder enkan Thomé bevakat särskilda fordringar och såsom syssloman i konkursen jemte sine medsysslomän utverkat nu omtvistade gårds försäljning, vore han att anses för en af säljarene af ännämnde gård, och borde på den grund, i stöd af 1 § 6 kap. J. B., enligt hvilket lagrum endast säljarens barn och bröstarfvingar m. m. äro rätte bördemän, men ingalunda säljaren sjelf, anses hafva gått sin bördemannarätt förlustig; denna rättighet ansåg Assessorn Procopé kâranden dessutom hafva på grund af 9 § 5 kap. samma balk förverkat, såvida han vid sjelfva auktionsförrättningen i sin egenkap af syssloman i konkursen pröfvat och godkänt svarandens köpeanbud, utan att då eller derförinnan hafva gjort förbehåll om sin bördsrätt, hvilken åtgärd väl måste anses vara af lika betydelse, som om kâranden undertecknat köpebrevet, helst det vid auktionen förda protokoll i svarandens hand gälde för köpebref. På grund af allt detta yrkade svaranden, att Löjtnanten Thomés utförda bördstalan måtte förkastas. Dock påstod Assessorn Procopé, att, i händelse Löjtnanten Thomés talan blefve bifallen, han då måtte förpligtas att till Procopé erlægga 684 mark 85 penni i ersättning för de kostnader, denne i anledning af köpet fått vidkännas.

Emot dessa påståenden framhöll kâranden Thomé, hursom Assessorn Procopé orätt uppfattat egenskapen af konkursbo, i det han ansett alla fordringsegare i detsamma böra betraktas såsom säljare, hvilket likväl icke vore fallet; och vidare att, emedan 9 § 5 kap. J. B. utgjorde ett undantag från de i lagen fastställda allmänna föreskrifterna om börd, detta lagrum borde tolkas efter ordalydelsen, och således ej kunde på detta fall tillämpas, då kâranden icke såsom vittne undertecknat något köpebref; anhållande Löjtnanten Thomé förty, att svarandens anmärkningar måtte lemnas utan afseende.

Rådstufvurätten afkunnade utslag i målet den 8 Maj 1872, efter det Löjtnanten Thomé emellertid emot borgen för kostnad och skada af bördeskillingen återtagit 18,000 och Assessor Procopé lyftat återstoden 3,099 mark, samt yttrade sig: att alldenstund Löjtnanten Thomé, enligt 1 § 6

kap. J. B., vore rätter bördeman till ifrågavarande af hans moder enkan Thomé under firma E. P. Thomé ensam innehafda gård och tomt, samt Löjtnanten inom den i 1 § 5 kap. sagde balk stadgade tid till Rådstufvurätten inlemnad full bördeskillning; fördenskull och då Löjtnanten Thomé icke undertecknat det vid gårdens försäljning på konkursauktion tillkomna protokoll, hvilket tillika utgjorde köpebref för Assessorn Procopé, och det förhållande att Löjtnanten varit fordringsegare i konkursboet och att han, såsom en af kuratorerne deri, varit skyldig att bedöma Assessorn Procopés anbud icke kunde anses förringa Löjtnantens bördsrätt, prövade Rådstufvurätten rättvist i börd tilldöma Löjtnanten Thomé ifrågavarande gård samt ålägga Assessorn Procopé att densamma den 1 December 1872 till Thomé afträda samt derhos, jemlikt 11 § förståberopade kapitel och balk, till Löjtnanten Thomé gälda ränta till samma dag från den 24 Februari samma år efter fem för hundra om året å de 3,099 mark, Assessorn nästnämnde dag af bördeskillingen lyftat; dock åläge det Löjtnanten Thomé att, innan gården till honom afträdde, till Assessorn Procopé gälda dennes ofvanberörda kostnader med 684 mark 85 penni vid äfventyr, om sådant försummades, att Löjtnanten ansåges hafva sin nu tillerkända bördsrätt förverkat och Assessorn Procopé vore berättigad att i gården quarsitta.

Missnöjd med dessa Rådstufvurättens utslag, vädjade Assessorn Procopé under Åbo Hofrätt, anförande derstädes, huruledes det, enligt första momentet af 33 § 17 kap. R. B., ålegat Löjtnanten Thomé att styrka det enkan Thomé efter sin mans död varit ensam egare af firman E. P. Thomés gård, på hvilket af Assessorn bestridda förhållande denne just grundat sin bördsrätt. Till stöd för detta sitt påstående, att Löjtnanten Thomé äfven varit delegare i sagde firma efter sin fader Handlanden E. P. Thomés död, åberopade Assessorn Procopé vidare tvenne utdrag ur Häreadsrättens i Tammerla sockens tingslag inteckningsprotokoll för den 10 Mars och 26 September 1860, utvisande att samtliga sterbhusdelägare efter Handlanden E. P. Thomé, bland dem äfven Löjtnanten Thomé, anhållit om inteckning uti sterbhuset tillhö-

riga särskilda lägenheter i sagde socken, handlande enkan Sirén till säkerhet för medel, som af henne försträckt till handelsfirman E. P. Thomé, hvori Löjtnanten Thomé sålunda erkant sig hafva varit delegare. Hvad hufvudfrågan anginge, upprepade Assessorn de af honom förut framställda jäf emot Löjtnanten Thomés bördsrätt och yrkade upphäfvande af Rådstufvurättens omförmälda tvenne utslag.

Löjtnanten Thomé återhemtade i sitt bemötande sina i saken förut framställda påståenden, framhållande att det enligt senare momentet af 33 § 17 kap. R. B. ålåg Assessorn Procopé att styrka sin gjorda invändning, och att någon bevisning i antydt syfte ingalunda kunde åhvälfvas Thomé.

Hofrätten yttrade sig i dom den 19 December 1872, och fann Assessorn Procopé ej hafva anført skäl till ändring i Rådstufvurättens den 16 förutgångne Mars afsagda utslag, dessmedelst Assessorns invändning om Löjtnanten Thomés åläggande att styrka, det enkan Thomé vid sin död varit ensam innehafvare af firman E. P. Thomé, af Rådstufvurätten underkänts, hvarföre vid sagde utslag komme att bero; samt ansåg, hvad sjelfva saken beträffade, de omständigheter, att Löjtnanten Thomé jemte öfriga arfvingar efter enkan Thomé till konkurs upplåtit hennes bo och att Löjtnanten derefter bevakat fordran i konkursen samt i egenskap af syssloman i boet utverkat ofvannämnda gårds försäljning och pröfvat det vid auktionen gjorda anbud, icke förringa Löjtnanten Thomés bördsrätt till berörda gård; men emedan Löjtnanten Thomé, i händelse han såsom vittne hade undertecknat köpeafhandling om änsagde fastighet utan att förbehålla sig sin bördsrätt, skulle jemlikt 9 § 5 kap. J. B. gått sagde rätt förlustig, och Thomés uraktlåtenhet att göra dylikt förbehåll uti nu ifrågavarande fall, då han å konkursboets vägnar sjelf ombesörjt gårdens försäljning och godkänt köpeanbudet inför auktionsprotokollet, hvilket dymedelst tillagts kraft och verkan af köpebref, så mycket mer måste anses medföra påföljd af bördetalans förlust, som Löjtnanten Thomés nästberörde åtgärder vidsträcktare ingripit i köpslutet, än vittnes tillgörande vid bestyrkande af ett köpebrefs riktighet, pröfvade Hofrätten rättvist, likmätigt åberopade kapi-

tel och balk, med upphäfvande af Rådstufvurättens motvädjade slutliga utslag, förkasta Löjtnanten Thomés bördstalan såsom i anförd måtto förverkad, i följd hvaraf Assessorn Procopé ålades till Löjtnanten Thomé återbära de 3,099 mark Assessorn af bördeskillingen lyftat och derå till Thomé erlägga fem procents årlig ränta från den 24 Februari 1872 intill skeende full liqvid.

Denna dom uttryckte Vice-presidenten *Wahlbergs*, Hofrättsrådet *Lönnblads*, Assessorerne *Trapps* och *Råberghs* åsigt i saken, hvaremot Assessorn Friherre *de la Chapelle* fann Assessorn Procopé icke hafva anført skäl till ändring hvarken i Rådstufvurättens den 16 Mars eller i samma Rätts den 8 Maj 1872 afsagda utslag, hvarföre Assessorn lät vid desamma bero, sålunda likväl att det tillkomme Assessorn Procopé att den 31 derpåföljande Maj afträda ifrågakomne gård till Löjtnanten Thomé.

Uti Hofrättens dom sökte såväl Löjtnanten Thomé som Assessorn Procopé, uppå nedsatte revisionsskillingar, i underdånighet ändring hos Hans Kejserliga Majestät. Löjtnanten Thomé anförde i sådant afseende, att, enligt hans förmenande, 9 § 5 kap. J. B. borde tolkas strängt efter orden, och att Hofrätten, då densamme ingått i bedömande deraf, huruvida han mer eller mindre vidsträckt än ett vittne, som undertecknar ett köpebref, ingripit uti ifrågavarande köpslut, gått utöfver hvad densamme tillkomme, ity att Hofrätten blott hade att pröfva, om han på det sätt åberopade paragraf omnämner förverkat sin bördsrätt, eller icke. Till utvisande af förloppet vid förutnämnda auktionsförrättning äfvensom till utredande af rätta uppfattningen deraf, bifogade Löjtnanten Thomé ett af t. f. Auktionskammarföreståndaren A. P. Forssman den 8 Februari 1873 utfärdadt bevis, hvori det bland annat yttrades: "Innan utropet af nämnda gård och tomt egde rum, vände Herr Löjtnanten Thomé sig till mig med förfrågan, huruvida han ej finge under sin namnteckning å den skrift, hvarigenom förordnande till auktionen hos Magistraten ansökt, tillägga orden "med förbehåll af min bördsrätt", men ansåg jag sådant icke kunna tillstädjas, såvida skriften genom Magistraten kommit mig tillhanda. Efter det gården

härpå blifvit utbjuden åt de närvarande spekulanterne, befastades det högsta anbudet med klubbslag; och som någon anmärkning utaf kuratorerne emot köparens vederhäftighet (hvilket jag alltid vid fastigheters försäljande, för att sjelf hålla mig skadeslös, underställer säljarens pröfning) icke förspordes; så antecknades af mig uti protokollet att gården med kuratorernes i Enkefru Thomés konkurs samtycke tillerkändes Herr Assessorn Procopé; och undertecknade Herr Löjtnanten Thomé liqviden om auktionsskillingen för änsagde gård med uttryckligt förbehåll om bördsrätt till densamma⁷. Anhållande Löjtnanten Thomé på dessa och af honom förut anförda skäl om upphäfvande af Hofrättens dom, såvidt hans bördstalan derigenom förklarats förverkad, samt stadfästelse af Rådstufvurättens i saken meddelade utslag.

Assessorn Procopé öfverlemnade till Hans Kejsersliga Majestäts nådiga afgörande, hvad afseende å Löjtnanten Thomés nyssanförda emot stadgandet i 11 § 30 kap. R. B. först till Hans Kejsersliga Majestät inlemnade bevis kunde hafvas. Särskildt yrkade Assessorn det Hofrättens dom måtte, på af honom förut framställda grunder, ändras sålunda, att, emedan Löjtnanten Thomé ej visat, att enkan Thomé vid sin död varit ensam egare af omtvistade gård och densamma således underkastad börd af hennes arfvingar, samt Löjtnanten Thomé dessutom vore säljare af gården och på sådan grund till börd af densamma oberättigad, hans i saken utförda talan, såsom obestyrkt och obefogad, blefve förkastad.

Då målet föredrogs i *Senatens Justitie-departement*, funno dess fleste ledamöter Senatorerne *Snellman*, *Wasastjerna* och *Lönnblad*, sökanderne icke å någondera sidan hafva anført skäl till ändring i Hofrättens dom, hvilken förtygillades.

Senatoren *Nykopp* utlät sig: att, emedan 9 § 5 kap. J. B., enligt Senators mening, icke kunde utöfver dess ordalydelse tillämpas å annan än den, som i egenskap af vittne underskrifvit köpebref, samt Löjtnanten Thomé, hvilken med affattandet och utfärdandet af den skriftliga handling, hvarigenom eganderätten till ifrågavarande gård å Assessorn Procopé öfverlåtits, icke tagit någon befattning, så mycket min-

dre bort, i stöd af åberopade lagrum, förklaras sin bördetalan förlustig, som Löjtnanten Thomé ej heller underlåtit hvad på honom kunnat ankomma i afseende å förbehåll af sin bördsrätt, enär Löjtnanten Thomé, på sätt ett af dåvarande t. f. Auktionskammarföreståndaren A. P. Forssman den 8 Februari 1873 utgifvet och Löjtnanten Thomés underdåniga ändringsansökning bifogadt tjensteintyg utvisade, vid sjelfva auktionsförrättningen hos Forssman om slikt förbehåll gjort anmälan; ty pröfvade Senatorn rättvist, med upphäfvande af Hofrättens dom, låta bero vid det slut, hvori Rådstufvurätten i saken stannat, sålunda likväl, att Assessorn Procopé ålåde den 31 Maj 1874 afträda merberörde gård och tomt till Löjtnanten Thomé, hvilken vid det af Rådstufvurätten förelagda äfventyr borde dessförinnan till Assessorn Procopé ej mindre gälda fordrade 684 mark 85 penni, än utgifva ersättning för all utöfver sagde summa af Assessorn för gården hafd nödig kostnad, och komme vid sådan utgång af saken allt vidare utlåtande i anledning af Assessorn Procopés ändringsansökning att förfalla.

Kejserliga Senatens dom i målet utfärdades den 21 November 1873 i öfverensstämmelse med de flestes mening.

12.

Om tvenne personer i bolag erhållit immission i kronolägenhet under den enes värdskap och med rättighet för den andre att anlägga torp å lägenhetens egor, samt den förstnämnde deretter får euskildt i sitt namn skatteköpa lägenheten: bör den andres rätt till torpanläggningen derigenom upphöra?

Guvernören öfver Wiborgs län hade genom utslag den 2 April 1868, hvilket Hans Kejserliga Majestät medelst utslag den 29 Januari 1869 fastställt, antagit bonden Erik Simonsson Koivu i bolag med bonden Simon Jakobsson Koivu, så länge de åsämjdes, under Erik Simonsson Koivus värd-

skap, till åboer å en sjettedel af kronohemmanet N:o 1 i Skogby by af Wekkelaks socken, med rättighet för Simon Jakobsson Koivu att, om han ej trifdes i bolag med Erik Koivu, disponera sin enskilda å hemmanet befintliga åbyggnad och särskildt söka utverka sig besittning till något torp å lägenheten.

På grund häraf begärde Simon Koivu uti en den 23 April 1870 till Guvernören ingifven skrift tillstånd att för sig, sin hustru och sina barn få inrätta ett torp å ifrågavarande hemmansdels egor; derå Guvernören, sedan syn å berörda hemmansdel förrättats, hvarvid Erik Koivu, till sagde anhållan lemnade sitt bifall, men deremot bestred, att Simon Koivu egde några enskilda byggnader å hemmanet, medelst utslag den 28 December sistsagde år förklarade Simon Koivu berättigad att, till vedermäle för å lägenheten nedlagdt arbete, å Tervaharju sagde hemmansdel underlydande jordstykke för sig, hustru och barn under deras lifstid anlägga ett torp samt derstädes tillgodonjuta de af synemännen föreslagna i syneinstrumentet närmare beskrifna förmoner, äfvensom att af lägenhetens åbyggnader till torpstället flytta de af synemännen föreslagna bonings- och uthus, allt emot vissa närmare bestämda skyldigheter för torparen.

Uti detta utslag sökte Erik Koivu i underdånighet andring hos Hans Kejserliga Majestät, bifogande ett för honom å änsagde hemmansdel den 26 November 1870 utfärdadt skattebref; och blef, såvida ifrågavarande hemmansdel redan innan Guvernörens utslag meddelades, blifvit skatteköpt, samt ärendet förty tillhörde vederbörlig domstols upptagande och pröfning, Guvernörens öfverklagade utslag af H. K. M:t, genom utslag den 19 Januari 1872, upphäfvat och saken försatt i det skick, hvori densamma var, innan Guvernörens utslag meddelades.

I följd häraf yrkade Simon Koivu på tagen skriftlig stämning å Erik Koivu, vid Häradersrätten i Wekkelaks sockens och Sippola kapells tingslag, under återhemtande af sin hos Guvernören gjorda anhållan, att honom måtte tillåtas å Tervaharju, ifrågakomne hemmansdel underlydande jordstykke för sig, hustru och barn under deras lifstid anlägga ett torp

och bebruka de egolotter å lägenheten, synemännen utsett, samt få till torpstället afflytta de bonings- och uthus, syne-
männen föreslagit.

I saken hörd, framhöll Erik Koivu, hurusom han och hans hustru genom skatteköpet redan den 26 November 1870 förvärfvat sig full eganderätt till lägenheten, utan att dervid något förbehåll till förmån för Simon Koivu skett; hvarföre Erik Koivu yrkade käromålets förkastande.

Häradsrätten afkunnade utslag den 16 November 1872 och yttrade, att, emedan Erik Koivu och hans hustru, sedan de den 26 November 1870 skatteköpt ifrågavarande $\frac{1}{6}$ af hemmanet N:o 1 i Skogby by, erhållit full eganderätt till lägenheten; ty ansåg *Häradsrätten* Erik Koivu numera emot sitt bestridande ej kunna åläggas att upplåta mark åt Simon Koivu till torp å hemmansdelens egor, i följd hvaraf Simon Koivus talan förkastades.

Simon Koivu vädjade emot detta utslag till Wiborgs Hofrätt och anförde derstädes, att den omständigheten, att Erik Koivu den 26 November 1870 fått skatteköpa ifrågavarande lägenhet, icke kunde på något sätt förringa Simon Koivus tidigare vunna och på Hans Kejs. M:ts utslag af den 29 Januari 1869 grundade rättighet att å sagde lägenhets egor få anlägga torp, och derstädes använda sina å hemmanet befintliga enskilda byggnader, särdeles som Erik Koivu till torpsanläggningen vid syneförrättningen den 23 Augusti 1870 bifallit.

Genom dom den 27 Maj 1873 blef *Häradsrättens* motvädjade utslag af *Hofrätten* fastställt.

Till denna utgång bidrogo Assessorerne *Krogerus* och *Palmroth* samt adjungerade ledamoten Vice Advokatfiskalen *Tamelanders*; hvaremot referenten af målet Hofrättsrådet *O. Grotenfelt* yttrade: att, emedan Simon Koivu genom Guvernörens den 2 April 1868 meddelade utslag, hvilket af H. K. M:t, medelst utslag den 29 Januari 1869 i nåder faststälts, blifvit berättigad att ansöka om torp å ifrågavarande hemmansdel och disponera sin enskilda åbyggnad derstädes; ty och då den omständigheten att Erik Koivu sedermera skatteköpt lägenheten icke kunde anses förringa den Simon Koivu

förut medgifna rättighet till torpsanläggning å hemmansdelens egor och att sin enskilda åbyggnad använda; blef Häradsrättens utslag af Hofrättsrådet upphävet. Dock som Hofrättsrådet icke ville omedelbarligen yttra sig angående läget för det torp, Simon Koivu, enligt omförmälda utslag, egde å förenämnda hemmansdel inrätta, samt om närmare beskaffenheten af de egoförmoner och byggnader honom tillkomme, vardt målet i dessa delar af Hofrättsrådet förvisadt tillbaka till Häradsrätten, som ålåge detsamma på anmälan åter företaga och dermed laglikmätigt förfara, utan hinder af bemälda Rätts förra härigenom undanröjdade åtgärd.

Assessorn *Mechelin* instämde i Hofrättsrådet Grotenfelts yttrande.

Simon Koivu drog saken medelst underdånig ändringsansökning under H. K. M:ts nådiga pröfning.

Vid ärendets föredragning i *Senatens Justitie-departement* funno dess flesta närvarande ledamöter, Senatorerne *Snellman*, *Nykopp* och *Sederholm*, Simon Koivu icke hafva förebragt skäl till ändring i Hofrättens ofvanberörde dom, hvarvid förty komme att förblifva.

Senatorerne *Wasastjerna* och *Lönnblad* förenade sig om följande utlåtande: Som Erik Koivu genom Guvernörens omförmälda den 2 April 1868 meddelade, af H. K. M:t den 29 Januari 1869 fastställda utslag erhållit immission uti ifrågavarande hemmansdel i bolag med Simon Koivu samt med rättighet för denne att, derest han ej trifdes i bolaget, särskildt ansöka om torp å lägenheten och förfoga öfver sin enskilda åbyggnad derstädes, samt denna rättighet icke kunde anses hafva upphört derigenom att Erik Koivu sedermera, på grund af den honom med nyssnämnda vilkor meddelade immission i hemmansdelen, densamma skatteköpt; alltså, och då af handlingarna i saken framginge, att egor underlyda lägenheten till den myckenhet, att torp derå utan olägenhet för hemmansegaren kunde anläggas, samt Erik Koivu ej gittat ens påstå det Simon Koivu vore olämplig att torpförvaltning omhänderhafva, pröfvade bemälda Senatorer rättvist upphäfva Hofrättens dom och Häradsrättens utslag i saken samt förklara Simon Koivu berättigad att å lägenheten an-

lägga torp och detsamma under sin lifstid innehafva; men emedan de närmare omständigheterna vid torpets anläggning ej nu kunde till omedelbar pröfning upptagas, vardt målet i denna del återförvisadt till Häradsrätten, som egde dermed på anmälan lagligen förfara.

Kejserliga Senatens dom är i enlighet med de flesta rösterna utfärdad den 24 Februari 1874.

Juridiska Föreningens årsmöte

den 17 Oktober 1874.

Sammanträdet öppnades af Centralbestyrelsens ordförande Professoren G. Ehrström, som uppläste följande

Årsberättelse.

"Det framgår ur beskaffenheten af en sådan förening, som den Juridiska är, att den verksamhet för föreningens syften, hvilken dess enskilde ledamöter kunna erbjuda, mer eller mindre måste bära prägeln af biprodukter, tillkomna under fullgörandet af arbetsdryga tjänsteåligganden, samt stundom till och med vara att anses såsom biprodukter af andra biprodukter, de der för det allmännas räkning affordrats ledamöter utöfver deras tjänsteåligganden. Att vid sådant förhållande frukterna af föreningens verksamhet icke kunna vara särdeles rika, är endast en gifven följd af de omständigheter, hvarunder densamma för sig går. Men fråga vi oss, om denna verksamt, äfven under nämnda omständigheter, icke ändå skulle kunna vara rikare, och jemföra vi resultaten af Juridiska Föreningens hittills tillryggalagda tolfåriga verksamhet med resultaten af de mest framstående likartade inhemska föreningars arbeten under samma tidrymd, så tror jag, att svaret icke skall obetingadt utfalla till Juridiska Föreningens förmån. Det torde med skäl kunna anmärkas, att då föreningens ledamöter i antal uppgå till mera än halftannat hundra, något mera, än som blifvit gjordt, hade kunnat uträttas, om någre flere ibland desse, än som hittills gjort det, skulle under lediga stunder välvilligt hafva tänkt på föreningen och ihågkommit densamma: den ene med en redogörelse för något anmärkningsvärdt rättsfall, som förekom-

mit under hans praktik; den andre med en liten uppsats rörande någon juridisk principfråga; den tredje med en afskrift af något gammalt dokument af rättshistoriskt intresse, hvilket han påfunnit i det arkiv, som står under hans vård, eller eljest funnit till hands; den fjerde med någon liten afhandling, som blifvit en följd af hans forskningar i ett sådant arkiv; den femte med redogörelse för någon juridisk bok, som han nyss råkat läsa, o. s. v. För dylika små arbeten skulle erforderlig tid måhända icke hafva brustit, i fall tankarne kommit att rigtas derpå. Med desamma skulle kanske något gagneligt hafva kunnat uträttas, icke blott för stunden, utan äfven för framtiden; och särskildt skulle föreningens tidskrift, hvars redaktörer ej sällan haft ganska svårt att finna ledig tid för sysslandet dermed, förutan tvifvel vunnit ganska mycket derpå. Det hade helt säkert på sitt sätt inneburit en bekräftelse på sanningen af det gamla ordstäfvet om den stora ån, som bildas af de små bäckarna — en sanning, på hvars bekräftande föreningars tillvaro ju öfverhufvud går ut.

Under det år, som förflutit efter sednaste årsmöte, har föreningen, likasom tillföre, varit sysselsatt med diskussion af ett antal i tryckt program upptagna frågor, berörande dels lagskipning och lagtolkning i vissa fall, men dels äfven, sådana ämnen, hvilka äro egnade att förr eller sednare tagas under pröfning i lagstiftningsväg. Ibland dessa hafva förekommit ej få af dem, hvilka företrädesvis stått på dagordningen äfven i andra länder, såsom frågorna om civilt äktenskap, hustrus dispositionsrätt öfver sin egendom, lagstiftningen om skogarne, reformen af underdomstolarne, medborgarerätt för judar m. fl. De inom Åbo- och Wasa-filialafdelningar angående diskussionen om dessa frågor tillkomna protokoll torde i sinom tid komma föreningens centralbestyrelse tillhanda*), för att jemte de inom centralafdelningen afgifna svar å samma frågor befordras till tryck i föreningens tidskrift.

Den andra hufvudsakliga rigtningen af föreningens verk-

*) Efter årsmötet inkomna från Wasa.

samhet under året har utgjorts af ett fortsatt utgifvande af nyssnämnda tidskrift, hvaraf efter sednaste årsmöte fyra häften utkommit nemligen 2, 3 och 4 häften af årgången 1873 och 1 häftet af årgången 1874. Redaktionen, som utgjorts af Senatorn *Brunou* och undertecknad — (med biträde först af Bibliotheksamanuensen Magister *R. Hermanson* och, sedan hinder för denne flerårige förtjente medarbetare uppstått, af Hofrättskanslisten J. U. Kandidaten *N. I. Fellman* samt efter dennes bortflyttning af Magistern *R. Castrén*, Protokollssekreterarene *E. G. A. Rotkirch* och *K. E. Anthoni* samt Senatskanslisten *E. Boehm*,) — har haft nöjet att till sagde häften emottaga välvilliga bidrag af Professorerne Kanslirådet *A. Liljenstrand* och *L. Mechelin*, Hofrättsassessorn *F. Forsström* samt Juriskandidaten *J. N. Lang*; hvarjemte materialier till de i tidskriften intagna rättsfallen med fortsatt välvilja tillhandahållits redaktionen från Kejs. Senatens Justitie-departement. — Tryckningen af innevarande årgångs andra häfte är påbörjad, men har fördröjts af bristande tid för redaktionen och under väntan på benäget utlofvade bidrag från annat håll.

Antalet af föreningens ledamöter har under året utgjort 171, af hvilka 74, och bland desse några ifrån landsorten, tillhört centralafdelningen i Helsingfors, 55 Åbo filialafdelning och 42 Wasa-filialafdelning; hvilket utvisar en tillökning af 13 ledamöter emot föregående år, så att nemligen centralafdelningen ökats med 11 ledamöter och Wasa-filialafdelning med 3, medan deremot antalet i Åbo minskats med 1. — Att utgöra bestyrelser vid filialafdelningarne utsågos vid årets början, för det mesta genom omval: i Åbo Hofrättsrådet *L. Th. von Hellens* såsom ordförande, Hofrättsråden *H. Ithimæus* och *W. Gadolin* samt Hofrättsassessorerne *O. F. Trapp* och *G. R. Idestam* såsom ledamöter jemte Hofrättsassessorn *J. E. Stadigh* såsom skattmästare och Hofrättsnotarien J. U. Kandidaten *K. W. Sulin* såsom sekreterare, äfvensom i Wasa Lagmannen *O. J. Ekström* såsom ordförande jemte Hofrättsassessorn *J. E. Heikel* såsom skattmästare och Hofrättssekreteraren *J. J. Stenbäck* såsom sekreterare.

Har föreningen än under året haft glädjen att få i förteckningen öfver sine ledamöter upptaga flere förut der saknade namn, så har dock denna fågnad mycket störts af saknaden efter många ledamöter, hvilka under året aflidit. I den ordning, hvari desse borttryckts af döden, hafva de utgjorts af Hofrättsrådet *Wilhelm Gadolin* († i Åbo d. 6 Dec. 1873), Häradshöfdingen *Paul Ludvig Roschier* († i Wasa d. 5 Mars 1874), Vicepresidenten *Klas Adam Wahlberg* († i Åbo d. 29 Mars 1874), Protokollsekreteraren *Adolf Fredrik Malmberg* († i Helsingfors den 19 Maj. 1874), till Viceordförande i Kejs. Senatens Justitie-departement utsedde Senatorm *Eugen Theoder von Knorring* († i Helsingfors den 10 Juni 1874) och Justitieborgmästaren Lagmannen *Carl Gustaf Brummer* († i Paris den 4 Juli 1874). — Af desse voro vid frånfället Hofrättsrådet *Gadolin* ledamot af Åbo filialafdelnings bestyrelse och Lagmannen Brummer suppleant uti föreningens centralbestyrelse. Vicepresidenten *Wahlberg* hade äfven i tiden tillhört Åbo filialafdelnings bestyrelse, något år såsom dess ordförande. Såsom ledamöter i lagberedningskomitéer voro de begge sistnämnde i tillfälle att inlägga förtyjenster om landets legislativa utveckling, hvarjemte Lagmannen Brummer gjort sig förtjent genom initiativet till flera reformer inom hufvudstadens förvaltning. Uppburna icke blott af Juridiska Föreningens förtroende, utan äfven af andre landsmäns högaktning för bepröfvad redbarhet en hvar uti sitt kall, hafva alla de nämnde till grafven åtföljts icke blott af sine närmaste vänners saknad. Inom föreningen skall det intresse, hvarmed de deltagit uti dess angelägenheter, länge ihågkommas. — Smärtsam, mer än mångens, var Senatorm *von Knorrings* bortgång. Omfattande hvarje sak, åt hvilken han egnade sig, med ett varmt intresse och hängifvande sig åt densamma med en sällsynt arbetsförmåga och flit, har han qvarlemnadt många minnen af sin mångartade och inflytelserika verksamhet för fäderneslandet, bland annat uti arbeten å det lagverk, som åren 1855—1858 på regeringens föranstaltande från trycket utgafs, uti två af honom såsom prokurator utgifna sakrika embetsberättelser samt uti ridderskapets och adelns förhandlingar vid de trenne

landtdagarne 1863—64, 1867 och 1872, att ej tala om Ridarhusdirektionens och Kejs. Senatens protokoll, hvilka utan tvifvel i sinom tid skola vittna om hans fosterlandskärlek. Sedan han under det sednaste årstiondet af sin lefnad med synnerligt intresse hade egnat sig åt studier angående fängelsereformen, blef han icke allenast den finska fängelseföreningens stiftare och den förste ordföranden i dess centralutskott, utan ock fängelseväsendets målsman inom landets regering, i hvilken egenskap han gjort början med genomförandet af den vid 1863—64 års landtdag beslutade fängelsereformen i Finland. Om det intresse, hvarmed han omfattade Juridiska Föreningens tidskrift, vittna icke allenast flera af honom deri publicerade afhandlingar och rättsfall från K. Senatens Ekonomie-departement, utan äfven den omständighet att han fördomsfritt medverkat dertill, att Föreningen kunnat i tidskriften regelbundet införa rättsfall från K. Senatens Justitie-departement. Väl har han gjort sig förtjent att af Föreningen och landsmän med tacksamhet minnas.

Fastän icke mera tillhörande Juridiska Föreningen, må bland de döde här icke glömmas Häradshöfdingen Lagmannen *Berndt Gustaf Emil Blåfield* († i Pälkäne d. 30 Mars 1874), emedan han i tiden var en medlem af den enskilda krets af jurister, ifrån hvilken Juridiska Föreningen framgått.

Än mindre kunna vi vid detta tillfälle förglömma en under året afliden man, hvilken väl aldrig tillhört denna vår förening, men gjort sig högt förtjent att af oss ihågkommas. Då Riksarkivarien J. U. Doktorn *Johan Jakob Nordström* († i Stockholm d. 17 Maj 1874) icke blott bidragit till utvecklingen af Finlands lagstiftning, utan äfven förutom ett antal andra värderika skrifter, skänkt oss sitt stora arbete uti den svenska samhällsförfattningens historia, hvarigenom han för oss afslöjat också våra egna lagars samt våra politiska och sociala förhållandens rot och utvecklingsgång, har han derigenom gjort sig så högt förtjent af vår tacksamhet, att vi gerna glömma den stora förlust han beredde oss genom sin bortflyttning från landet.

Slutligen kunna vi icke heller förgäta, att Ledamoten i komitén för finska ärender i S:t Petersburg Senatorn och

Geheimerådet *Frans Olof af Brunér* († i S:t Petersburg d. 28 Sept. 1874) helt nyligen gått till den eviga hvilan efter en långvarig inflytelserik verksamhet i fosterlandets tjänst, hvars grannliga beskaffenhet icke gjort det möjligt för oss att till dess halt kunna rätt uppskatta densamma, men hvars art vi kunna ana, då vi veta, att han under hela sitt lif lyckades bevara anseendet af att vara en man af synnerlig heder.

Likasom förut har Juridiska Föreningen äfven under nu tilländagångna år med "Die Juristische Gesellschaft zu Berlin" utbytt publikationer, samt äfven fortsättningsvis tillsänt utgifvaren af "Tidskrift för Lagstiftning, Lagskipning och Förvaltning", hr Justitierådet *Chr. Naumann* i Stockholm, de sednast utkomna häftena af föreningens tidskrift.

Juridiska Föreningens allmänna kassa, som vid årets ingång hade en *behållning* af 3,490 mark 34 penni, har der- efter under årets lopp haft en *inkomst* af 3,358 mk 87 p:ni, hvaraf 684 mk utgjort ledamotsavgifter för året (nemligen 296 mk influtna inom Centralafdelningen i Helsingfors, 220 mk inom Åbo- och 168 mk inom Wasa-filialafdelning) äfvensom 156 mk resterande ledamotsavgifter från Wasa-filialafdelning för föregående år, samt 2,459 mk 85 p:ni priset för sålda exemplar af tidigare och prenumeration för requirerade exemplar af löpande årgång af föreningens tidskrift. *Utgifterna* för året hafva uppgått till 1,702 mk 81 p:ni, hvaraf 1,615 mk 50 p:ni åtgått till tryckningskostnad och andra utbetalningar för de under året utkomna fyra häftena af tidskriften samt 67 mk 85 p:ni för föreningens bibliothek. *Behållningen* i kassan utgör nu 5,146 mk 40 p:ni.

Helsingfors, den 17:de Oktober 1874ⁿ.

Sedan årsberättelsen blifvit uppläst framlades den af Senatorn *Th. Sederholm*, såsom Föreningens skattmästare, för det tilländagångna året uppgjorda och afslutade redovisning för Föreningens allmänna kassa jemte dertill hörande verifikationer; och var innehållet deraf väsendtligen följande:

Debet:

		Finska mark.
<i>Behållning</i> i kassan, enligt redovisning den 27		
Sept. 1874	3,490:	34.
<i>Inkomst</i> under redogörelseåret:		
Ränta & löpande räkning i Förenings-		
banken	59:	2.
Resterande ledamotsavgifter från Wasa		
för året 1872—73	156:	—
Ledamotsavgifter 1873—74 inom Cen-		
tralafdelningen i Helsingfors	296:	—
D:o D:o från Åbo	220:	—
D:o D:o från Wasa	168:	—
Inkomst för sålda exemplar af tidskrif-		
tens åtta första årgångar	1,386:	—
D:o för 36 exemplar af årgången 1873	205:	5.
D:o i prenumeration för 151½ exemplar		
af årgången 1874	868:	80. 3,358: 87.
		<hr/>
		Summa 6,849: 21.

Credit:

<i>Utgift</i> under redogörelseåret:		
Tryckningskostnad för 2:dra, 3:dje och		
4:de häftena af tidskriften för 1873		
jemte titelblad och innehållsförteek-		
ning till hela årgången	894:	55.
Häftning af samma häften och 270 exx.		
af hela årgången	72:	30.
Tryckningskostnaden för 1:sta häftet af		
årgången 1873	277:	65.
Häftning af 300 exx. af samma häfte .	10:	—
För biträde vid redaktionen af före-		
nämnda häften	361:	—
För Föreningens bibliothek	67:	85.
Postporto	6:	50.
Vaktmästarearfvode	12:	96. 1,702: 81.
<i>Behållning</i> till året 1874—75	5,146:	40.
		<hr/>
		Summa 6,849: 21.

Till revisorer af räkenskaperna utsåg mötet Öfverdirektörsadjointen Assessoren *Fr. Krogius* och Assessoren i Åbo Hofrätt *G. W. Råbergh*, hvilka verkstälde revisionen under loppet af mötet och vid dess slut gäfvö tillkänna, att granskningen försiggått utan anledning till någon anmärkning.

Angående Föreningens verksamhet under det instundande året beslöts, att densamma skulle, likasom hittills, omfatta utgifning af tidskriften och diskussionsmöten enligt tryckt program, hvarom Centralbestyrelsen egde att i vanlig ordning draga försorg; och skulle det stå intresserade ledamöter öppet att till mötena inlemna skriftliga uppsatser och å dem hålla föredrag eller på annat sätt verka för Föreningens ändamål.

Ledamotsavgiften till Föreningens allmänna kassa skulle under året oförändradt utgöra fyra mark.

Vid härefter med slutna sedlar anställt val af Centralbestyrelse för det ingående året återvaldes Professoren *G. Ehrström* till ordförande äfvensom Senatorerne *A. Brunou* och *Th. Sederholm* samt Professorerne Kanslirådet *A. Liljenstrand* och *R. Montgomery* till ledamöter och Juris utriusque Licentiaten *J. Forsman* till suppleant; hvarutom Öfverdirektörsadjointen Assessoren *F. Krogius* valdes att vara suppleant i stället för aflidne Lagmannen Brummer.

Likasom under de två nästföregående åren samlades de tillstädeskomne efter årsmötets slut till ett gemensamt middagsbord, hvarvid skålar egnades Juridiska Föreningen och dess samtliga afdelningar, Föreningens Centralbestyrelse, samt de i årsberättelsen namngifna ledamöter och utom Föreningen stående utmärkte rättslärde och lagfarne män, hvilka under året aflidit. Dessutom tömdes en särskild skål för minnet af *J. J. Nordström*, en annan för den "skendöda" *Wiborgska Filialafdelningens* återvaknande till lif, m. fl. Under omvexlande allvar och skämt fortfor det lifvade samqvämet in på qvällen.

Kateder-socialisterna.

Litteratur:

Die sociale Frage, ihre Geschichte, Litteratur und ihre Bedeutung in der Gegenwart von Dr Heinrich Contzen. Leipzig 1872.

Rede über die sociale Frage von Dr Adolph Wagner. Berlin 1872.

Arbeitsämter, Eine Aufgabe des Deutschen Reichs, Akademische Rede von Dr Gustav Schönberg. Berlin 1871.

Verhandlungen der Eisenacher Versammlung zur Besprechung der socialen Frage am 6 und 7 Oktober 1872. Leipzig 1873.

Verhandlungen des Vereins für Socialpolitik am 12 und 13 Oktober 1873. Leipzig 1874.

Die deutsche Freihandelsparthei und die Parthei der Eisenacher Versammlung vom Oktober 1872 von Gustav Schönberg. (Zeitschrift für die gesammte Staatswissenschaft. Neun und zwanzigster Jahrgang. Zweites und drittes Heft. Tübingen 1873.)

I.

Frågan om arbetareklassernas ekonomiska och sociala ställning har, såsom känt, i vårt århundrade framträdtt i verldens flesta kulturländer samt utgör för närvarande en af samtidens viktigaste. Formen för dess framträdande har allt sedan år 1848, då arbetarenes försök att med våld tilltvinga sig särskilda förmåner omintetgjordes, i allmänhet varit sådan att arbetarene på fredlig väg och med anlitande af lagliga medel sökt förbättra sin ställning. Jemte dem hafva män ur de högre samhällsklasserna verkat för samma mål.

Medlemmar af sistnämnde klasser voro ock de personer, hvilka i Tyskland upptogo frågan och 1848 i Berlin bildade en förening "*Centralverein für das Wohl der arbeitenden Klassen in Preussen*". Föreningen uppställde intet bestämdt program, utan sökte endast utfinna medel att förbättra arbetarenes läge. Den ingrep aldrig med större liflighet i ar-

betarerrörelsen, men ur dess krets utgick mången väckelse, utsåddes månet frökorn, som senare burit frukt.

Gagneligt för saken verkade derjemte enskilde personer, hvilka bidrogo att reda åsigterna i frågan, såsom Friedrich Gottlob Schulze i Jena, den förtjenstfulle befordraren af tysk folkbildning, kulturhistorikern Riehl, Huber, Engel och andra.

Med större ifver än någon annan antog sig Herman Schulze-Delitzsch saken. Han upptog den idé, som ligger till grund för de engelska arbetarenes bemödanden att medelst egna och gemensamma ansträngningar förbättra villkoren för sin tillvaro och tillämpade denna vid bildandet af föreningar för uppköp af lifsförnödenheter (*Konsumföreningar*) och andra inrättningar för ömsesidig hjälp medelst egna krafter.

År 1863 ingrep i arbetarerrörelsen en man, som utrustad med eminenta själsförmögenheter och känd genom framstående vetenskapliga, företrädesvis filosofiska och juridiska, arbeten, gaf denna rörelse en mäktigt verkande impuls. Denne man var Ferdinand Lassalle, hvilken genom klar och skarp kritik utomordentligt främjat den theoretiska uppfattningen och behandlingen af arbetarefrågan. Lassalle förklarade de af Schulze-Delitzsch förordade bolagen och andra hjälpmedel för palliativer, hvilka väl kunde gagna den enskilde arbetaren, men ej varaktigt förbättra hela arbetarståndets läge; han för sin del såg frågans lösning endast i aflägsnandet af "den jernhårda aflöningslagen", medelst grundläggandet af produktiva samfund, hvilka med tillhjälp af statskredit efterhand skulle blifva den enda formen för företag. För att uppnå detta mål tillrådde Lassalle arbetarene att grundlägga en allmän arbetareförening, att i denna eftersträffa den allmänna rösträtten och att med dess tillhjälp ernå ett afgörande inflytande på lagstiftningen. Arbetarene hörsammade uppmaningen och stiftade den allmänna tyska arbetareföreningen. Detta åter gaf upphof till en strid för och emot statshjälp för lösandet af arbetare- eller den sociala frågan, såsom den jemväl med ett allmännare uttryck benämnes, då man dermed förstår frågan om återstäl-

landet af den genom de skilda samhällslagrens olika utveckling störda harmonin i människornas förhållande till hvarandra.

I denna strid stodo socialisterna, försvararene af stats-hjelp, och frihandelsmännen, försvararene af sjelfhjelp, oförsönliga emot hvarandra. De bildade, den allmänna meningen, statsstyrelserna förklarade sig afgjort emot Lassalles socialistiska anspråk. Nationalekonomins lärde målsmän, några få män undantagne, togo i striden ingen del. De få, som yttrade sig i frågan, såsom A. Schäffle och E. Engel uttalade alldeles ej samma förkastelsedom öfver Lassalles anspråk, som det öfvervägande flertalet af Tysklands tidningar och politiska tidskrifter. De tillbakavisade visserligen Lassalles program, såsom utförbart, men uttalade sig derjemte emot uteslutande sjelfhjelp och förkastandet af all stats-hjelp. Såsom betecknande denna nya riktning i frågans behandling bör Schäfles omfångrika, populära verk "*Kapitalismus und Socialismus*" (Tübingen 1870) omnämnas, ehuru arbetet i anledning af fransk-tyska krigets inträffande och det till följd deraf afsväruade intresset för det i boken behandlade ämnet ej rönt den framgång, som i annan händelse otvifvelaktigt kommit verket till del. I Schäfles fotspår trädde andra, såsom professorerne Adolph Wagner i Berlin och Gustav Schönberg i Freiburg, hvilka i här ofvan uppgifna tal samtidigt yttrade sina åsikter i den sociala frågan. Dessa åsikter röja en omiskännelig, man vore frestad att säga öfverraskande, likhet och väckte vid den tid, då de uttalades, mycket uppseende. Detta gäller framförallt om professor Wagners äfven i formelt hänseende utmärkta tal, som hölls den 12 Oktober 1871 inför en fri kyrklig församling af evangeliske män i garnisonskyrkan i Berlin. De begge talen äro derjemte betydelsefulla för den af A. Schäffle redan inslagna nya riktningen i den nationalekonomiska vetenskapen*), hvarföre några utdrag ur talen här torde försvara sin plats. Ett annat skäl härtill är att deras förslag till för-

*) Icke ensamt i förut uppgifna arbete, utan äfven i andra tidigare utkomna, såsom "*Das gesellschaftliche System der menschlichen Wirtschaft*" 1867, hvaraf numera redan tredje upplagan blifvit tryckt.

bättrande af arbetareklassernas ställning äfven i Finland förtjena behjertas och att i tillämpliga delar komma till användning.

Professor Wagner, som fäst sina åhörarens uppmärksamhet derpå att nationalekonomin, hvilken för närvarande befinner sig i en stor kris, åter mera borde erhålla karaktär och betydelse af en ethisk vetenskap för att rätt kunna behandla den sociala frågan, yttrar vidare: "Den hittillsvarande nationalekonomin åtnöjde sig förnämligast med att utforska de ekonomiska företeelsernas naturliga blifvande och varande. Såsom sådant gällde för henne den gestaltning, hvilken i den fria konkurrensens, enligt förmenande, ensamt "naturliga" tillstånd framträdde, när de i varubyte stadde individernas ekonomiska enskilda intresse uteslutande var rådande. Skilda historiskt tillkomna inskränkningar i den fria konkurrensen, såsom t. ex. pris-, aflönings- och räntetaxor, handverkarens skråförfattning, skyddstullar i utrikes handel, inskränkningar för ingåendet af äktenskap, för bosättning o. s. v., hade i den nya tiden nästan alla blifvit upphäfdas, samtliga med nationalekonomins bifall, många på dess uttryckliga begäran. Tvänne stora rättsprinciper hade deremot förblifvit bestående och blifvit allt renare utarbetade: grundsatsen om människans personliga frihet i förening med fullständig förvärfsfrihet och grundsatsen beträffande den fulla, allt mera absoluta, mera oinskränkta, privata äganderätten till lösegendom och fastighet, jemte det den bestående privata förmögenhets-, isynnerhet också arfsrätten blifvit erkänd. I verkligheten utgöra dessa bägge principer skrankor för den fria konkurrensen; enligt nationalekonomins lära egentligen naturliga, oomkullstötliga, men ock de enda och fullkomligt tillräckliga skrankorna. Konkurrensens förmåner må enhvar för sig göra gällande, såvidt han inom dessa skrankor förmår det, d. v. s. såvidt som hans ekonomiska enskilda intresse drifver honom och han i ingen punkt gör intrång i tredje mans personliga frihet och egendomsrättigheter — således aktar sig att råka i konflikt med å hans handlingar tillämpliga paragrafer i strafflagen. Men det egna intressets kraft gäller såsom naturkraft i den ekonomiska, såsom tyngd-

kraft i den kroppseliga världen. Hos henne upphör följdriktigt filosoferandet om hon är god eller ond, om hon verkar på ett tillfredsställande eller otillfredsställande sätt. Hon står utom debatten: hon är just och verkar så, som hon nödvändigtvis måste verka. Enligt konsekvenserna af denna ståndpunkt betraktas de ekonomiska företeelser, hvilka gestalta sig på denna grundval, såsom ren naturnödvändighet och rättfärdigas dermed.

Målsmännen för denna åsigt gå sedan åtskils. Några draga den nära till hands liggande slutledning att den gestaltning af nationalhushållningen, som uppstår under fullkomligt fri, endast genom förenämnda begge rättsprinciper inskränkta konkurrens, också borde vara en tillfredsställande. Ty den är ju produkten af naturlagar, hvilka dock "omöjligt" kunna verka disharmoniskt. Hit höra dessa optimister, hilkas hela kritik emot socialismen, när de från sin höga ståndpunkt öfverhufvud dertill nedlåta sig, består deri att de gentemot det onda, som ej kan förnekas, hänvisa på endast ett recept: de begära blott allt ännu "mera fri konkurrens". För allt "qvarblifvet" ondt skall här den omständighet bära skulden, att den fria konkurrensens bestående hushållningssystem allt ännu icke på ett tillfredsställande och fullständigt sätt blifvit genomfördt, att statens inblandning allt ännu vore för stor. Andra, mindre optimistiska, förneka slutligen ej disharmonierna, men taga dem just enkelt såsom oföränderliga sakförhållanden. Och de visserligen i dag knappast mera eller endast såsom reliquier från en förgången period af andlig utveckling befintliga alldeles konsekventa representanterna för denna ståndpunkt gå sedan på sin höjd med en kylig axelryckning förbi all nöd och allt elände, belåtna, såsom sjelfva Times engång begabbande yttrade: "blott världen ginge under enligt dess principer". Sålunda öfvertäckes socialismens berättigade kritiska tvifvel, huruvida dessa olägenheter i verkligheten äro så naturnödvändiga och omöjliga att aflägsna, med fullkomlig tystnad. Ooh likväl har den socialistiska kritiken alldeles riktigt visat att det t. ex. är en *petitio principii*, ett antagande af hvad som först måste bevisas, att den nu för tiden gällande privata förmögen-

hetsrätten, hvilken är så betydelsefull för fördelningen af de egodelar, som nationalhushållningen producerar, helt enkelt anses såsom den naturliga, oföränderliga grundvalen för vårt hushållssystem, medan äfven denna rätt, lika väl som den offentliga, delvis är en produkt af tillfällig historisk utveckling.

Till följd af denna uppfattning blef således detta nationalhushållningens såkallade naturliga vara ett obetingadt måste vara. Nationalhushållningens ethiska borde vara lemnades dervid ur ögonsigte. Ideen om den enskildes, samhällets, statens sedliga ansvarighet för de ekonomiska förhållandenas gestaltning försvann. Dervid förbisågs alldeles att de ekonomiska tilldragelserna alltid tillika äro produkter af menliga handlingar. Men för dessa sistnämnda skjutes den sedliga ansvarigheten ej å sido, äfven om de äro rättsligen tillåtna och bestämmas af det ekonomiska privatintressets i oss befintliga, mäktiga, men ingalunda oöfvervinnerliga drift. De farliga sedliga konsekvenserna af denna uppfattning hafva visat sig blott alltför rikligen — i nationalhushållningens teori och ännu mera i dess praktik. Huru ofta har man t. ex. ej nyss fått höra att begreppet ocker i den närvarande tidens hushållning ej mera vore hållbart. Visserligen är det positiva rättsbegreppet ocker mestadels undanskjutet. Jag har ej det infallet att beklaga detta t. ex. med hänseende till de i inskräntare mening såkallade ockerlagarne. Men det ekonomiska och sedliga begreppet består sannerligen ännu i dag. Ja vid åsynen af så många företeelser i den närvarande nationalhushållningen t. ex. vid gifvandet af konsumtiv kredit, vid gifvandet af produktiv kredit åt ringa eller fattiga näringsidkare, vid borthyrandet af boningar i stora städer, vid småkrämarenes handel isynnerhet med "ringa personer", vid börshandeln, vid grundläggandet af aktiesällskap och försäljningen af aktier, ej minst äfven vid så många arbetsgifvares förhållande till deras arbetare, i de vidrigheter, hvilka förekommit vid barns sysselsättande i fabriker — sannerligen der låter det såsom hån, att förneka tillvaron af begreppet ocker, af det smutsigaste rofferi, af det bedrägligaste för-

fördelande. Detta är en mycket betänklig konsekvens af en från hvarje ethisk uppfattning lösgjord nationalekonomi. Kan det väcka förundran att gentemot sådana Manchesterlärans extravaganser, hvarvid bortseendet från hvarje ethisk uppfattning i den moderna nationalhushållningen syntes liksom sjelffallen, de ekonomiska klassemotsatserna på ett så beklägligt sätt skärptes emot hvarandra och äfven de mest vanvettiga socialistiska förslag vinna anklång hos de lägre klasserna!

Den i den nationalekonomiska vetenskapen inträdda omsvängningen har derföre med allt skäl ledt till förnyad betoning af det ethiska momentet i nationalhushållningsförhållandena. Denna nyare uppfattning håller ännu på att bilda sig och vinna stadga. Men redan nu visar den sig såväl för hela vetenskapen som ock för de enskilda stora praktiska problemen äga en vidt bärande och såsom jag tror gynnsam betydelse, framförallt äfven för den sociala frågan.

Gentemot den sedliga indifferentismen i de ekonomiska handlingarnes gebit måste vi här begära att ethiska grundsatser åter blifva gällande. Dessa böra ock redan enligt den nationalekonomiska teorin tjena individen till rättensnöre jemte den ekonomiska sjelfbevarelsesdriften. Således bör framförallt den fordran uppställas att äfven i de ekonomiska förbindelserna emellan skilda personer, förhållandet af människa till människa åter må erhålla sin betydelse".

Detta gäller ej ensamt om förhållandet emellan arbetsgivare och arbetstagare, utan äfven på de högre, förmögna klasserna i sin helhet böra, för befrämjandet af en riktig behandling af den sociala frågan, betydelsefulla fordringar af ethisk beskaffenhet ställas. Hvad statens uppgift för lösandet af den sociala frågan vidkommer, sluter sig författaren hvarken till den allena saliggörande läran *Laissez faire et passer* eller till socialismens ensidiga yrkande på statshjelp, utan anser statsförvaltningen böra i hvarje förekommande fall efter de konkreta förhållandena pröfva och afgöra om och huru staten bör eller icke bör ingripa.

"Såsom vilkor för en riktig och framgångsrik statspo-

litik i den sociala frågan", fortfar förf. "bör man vidare åter kunna ställa en vigtig fordran på de högre samhällsklasserna just ur synpunkten af den ethiska uppfattningen: genom beredvilligt tillmötesgående af dessa klasser underlättas statens uppgift, antingen den består i lagstiftnings- eller i beskattningsreformer eller i positiva egna åtgärder, alltid utomordentligt, ja ofta, isynnerhet när dessa klasser i parlamenterna medverka vid lagstiftningen, möjliggöres den först derigenom. Isynnerhet beror det så ofta af de högre klassernas egna, fria, sedliga vilja huruvida staten i rättan tid må beträda reformernas bana, emedan dessa klasser drifva honom dertill. Jag behöfver ej först hänvisa derpå, huru mycket en sådan tingens utveckling plägar ligga i dessa klassers och det allmännas eget intresse. Historien bevisar att ett i riktig tid skeende och tillräckligt uppfyllande af de lägre klassernas berättigade fordringar ofta nog är det enda medlet att undvika kriser, under hvilka alla lida mest. Men ej blott till de högre klassernas intresse, äfven till deras sedliga pligt att bana vägen för statsreformer ville jag vädja, alldenstund det alltid gäller att åt de lägre klasserna förskaffa möjliga lättnader, hvilka sannerligen ej få nekas dem. För att genast nämna den hufvudpunkt, hvarest enligt min fasta öfvertygelse till och med rätt vidtgående fordringar å de lägre klassernas, arbetarepartiernas och socialisternas sida till betydlig del äro berättigade, så är denna beskattningens område: beskattningstungans bättre fördelning. Utan de högre, förmögnare klassernas beredvilliga tillmötesgående, hvilket jag anser för en sedlig, för en hederspligt och såsom en maxim af den enklaste politiska klokhet, är en reform af beskattningslagstiftningen knappast möjlig. De härvid alltid åtminstone ännu för en lång tid framåt oundvikliga tvångsåtgärderna från statens sida måste vara sanctionerade af en allmän mening, som uppbäres af en sund och sedlig anda; då framkalla de ej heller från synpunkten af hänsyn till den individuella friheten några betänkligheter. Men ännu är allmänna meningen i sådana punkter mycket litet upplyst, den offentliga och privatmoralen rent af ännu oförsvarligt löslig. Följden är ingen annan än att de socia-

listiska arbetare-agitatorerne ur den närvarande beskattningens brister och orättvisa hårdhet smida sina skarpaste vapen för striden emot den bestående hushålls- och samhällsordningen och emot kapitalet.⁷ — —

Efter att hafva erkänt att förmögensolikheter och klassmotsatserna i den närvarande tidens hushållningssystem hafva benägenhet för att tilltaga, öfvergår förf. till pröfning af de förslag, hvilka blifvit gjorda till det ondas afhjelpande. Han benämner förslagen reactionära, radicala och reformplaner, hvilka sistnämnda åter indelas i tvänne grupper. Till den förra hänföras förslag, medelst hvilka man med bibehållande af det närvarande hushållnings- och privaträtts-systemet och den fria konkurrensen likväl vill fullkomligt afskaffa eller åtminstone betydligt modifiera den ställning arbetaren såsom löntagare i tjänst hos ett främmande företag innehar. I de förslag, hvilka tillhöra den andra gruppen, afstår man ifrån ett så vidtgående sträfvande och söker deremot endast att förbättra den ställning arbetaren i tjänst hos ett främmande företag har. Dessa sistnämnda anser förf. framförallt förtjena att behjertas. De enskilda åtgärder, hvilka för ändamålets ernående böra skärskådas, bilda ett sammanhängande system och kunna fördelas i följande sex här i korthet återgifna afdelningar.

1. Främst står löneförhöjningen, hvilken i närvarande tid med skäl ställes i förbindelse med minskning i den dagliga arbetstiden och afskaffandet af arbete å helgdagar. En högre lön utgör villkoret för ett bättre materiellt och helsosamare lefnadssätt, sålunda jemväl för höjande af bildning och sedlighet. Den kortare arbetstiden möjliggör en skonsamare behandling af krafterna, ledighet i hemmet för familjelifvet och för loflig, välgörande lefnadsnjutning och bildningsändamål.

Af vikt vore åter att industristaterna, lemnande ett visst spelrum för arbetstidens bestämning i det enskilda landet och företaget, vidtoge någorlunda likartade lagstiftningsåtgärder. Annars skulle det ena landets skyddande politik lätt åter medelst världsmarknadskonkurrensens medelterm ominvetgöras genom det andra landets passiva hållning.

2. En annan rad af sträfvanden och åtgärder angår arbetarenes säkerställande i händelse af sjukdom, invaliditet, oförmåga att under ålderdomen förvärfva, omvårdnaden om enkör samt fader- och moderlösa barn.

Svåraste frågan beträffande arbetareförsäkringsväsendet är den huruvida för försäkringstagandet ett af staten ålagdt lagligt tvång bör inträda. Historiskt utgör i sådana fall tvånget med rätta början, medan det kan bortfalla senare, då det tillräckligt ersättes af insigten. Så har det gått med det närbeslägtade fallet af husens brandförsäkring. I afseende å skolpligt, värnepligt, skyldighet till koppypning o. s. v. är frågan likabeskaffad. Troligt är att tvång i arbetareförsäkringsväsendet ännu ej är umbärligt.

Detta blifver det så mycket förr, ju bättre, möjligast billiga och solida försäkringsanstalterna äro. De högre klasserna kunna medelst råd och medverkan vid den första inrättningen, arbetsgifvarene medelst frivilliga bidrag eller genom att öfvertaga en del af premierna, kommunerna medelst borgesförbindelse likasom vid sparbankerna, staten slutligen genom goda lagar och kontroller dertill bidraga.

3. Ett tredje område är området för den s. k. fabrikslagstiftningen, under hvilken benämning nu en stor mängd viktiga, nära med hvarandra sammanhängande åtgärder till fabriksarbetarenes skydd pläga sammanfattas. Hit höra isynnerhet lagliga bestämmningar angående barns och kvinnors sysselsättande i fabrikena, bergverken, angående möjligaste undanröjdande af hvad som kan utöfva en skadlig inverkan på helsan, af kroppsliga, andliga och sedliga faror för arbetare i fabriker, angående entreprenörers förpligtelse att ansvara för skador, hvilka genom arbetsgifvares förskyllan drabbat arbetare i deras tjänst, angående utbetalning af lönen (förbud emot "trucksystemet", lönens utbetalning i varor), angående de i fabrikena sysselsatta barnens skolgång, angående uteslutande af arbete om söndagar o. s. v. Af synnerlig betydelse är det att på hela detta område åstad-

komma någorlunda likartade normer för enahanda företag i de olika industriländerna medelst internationella fördrag.

4. En fjärde rad af reformer rör anskaffandet af kvalitativt bättre, om möjligt äfven billigare konsumtion. Främst står här konsumföreningsväsendet, hvars nytta äfven för den egentliga arbetaren med skäl allmänt erkännes. Det förtjenar att i alla afseenden befrämjas af de högre klasserna, eventuellt genom medverkan vid det första inrättandet, genom kredit, af staten genom en god lagstiftning angående den privaträttsliga ställningen. Vidare boningsreformen! Den höga ekonomiska, sanitära och sedliga betydelsen af denna reform är så erkänd och har så ofta blifvit granskad, att intet ord derpå vidare behöfver förspillas. Med skäl har man just i boningarnes förbättrande funnit ett område, der de förmögnare klassernas, de stora fabriksägarenes allmänt nyttiga medverkan främst bär de bästa frukter. Det är dervid ej fråga om allmosor, utan om beviljande af kredit emot öflig ränta och om underlättande af betalningsmodaliteterna.

5. Ett femte område af reformåtgärder angår vidare mera speciellt de lägre klassernas andliga, sedliga, religiösa höjande. Godt, icke ovilkorligen kostnadsfritt, men billigt folkskoleväsende med skoltvång och passande läroplan står främst. Säkert uppfylles ej blott en fordran af högsta billighet, utan folkskolans verksamhet stegras öck väsentligen, när omsider en rikligare dotation af folkskolan, en bättre aflöning af lärarene ernås. Den hungriga skolläraren är sannerligen ej rätta mannen att höja folkskolans betydelse i t. ex. våra bönders ögon.

I afseende å den viktiga frågan om folkskrifter, såsom medel att befrämja de lägre klassernas bildning och sedlighet, bör ihågkommas att just de från kyrklig och politiskt konservativ sida utgående publikationerna helt visst genom ofta helt ensidigt och smaklöst framträdande tendens lättast förfela sitt ändamål. Man må ej glömma att undervisningen gäller fullvuxet folk, ej barn.

Till bildningsspridningens uppgifter hör ock att bringa en riktig uppfattning om det sammanhang, som råder

emellan folkets samt dess enskilda klassers ekonomiska ställning i medeltal och befolkningens till eller aftagande. I alla kretsar borde de enskildes sedliga pligtkänsla och en sund offentlig mening reagera emot alltför tidiga äktenskap, emot familjernas omåttliga förstoring, hvilken i de lägre och ännu mera i medelklasserna regelbundet och mestadels oundvikligen är förenadt med en nedtryckning af den allmänna lefnadsmåttstocken, hellre än att bemantra det med ihåliga sofismer. Här har ock det andliga ståndet genom sina förbindelser ofta tillfälle att varna t. ex. emot tidigt ingående af äktenskap. Med rapid prolétarisk folkökning är till och med drägligt ekonomiskt välstånd oförenligt. Allra minst borde proletarisk barnökning gifva rätt till att föräldrarne särskildt blifva ihågkomna vid fattigförsörjningen eller tjänstemän erhålla lönetillökning.

6. Den sista punkten, en af de viktigaste, är den om beskattningens reformerande, i hvilken fråga motsatsen emellan intressena hos hög och låg synnerligen skarpt framträda. I alla kretsar af de högre och förmögnare klasserna är det impopulärt att tala om stegring af skatternas tunga för dessa stånd och likväl bör på dem alla den fordran ställas att de rent utsagdt göra socialdemokraternas beskattningsprogram, hvilket till en del är den framskridna demokratiens öfverhufvud, i väsendtliga delar till sitt eget samt äfven å sin sida af styrelsen begära en beskattningsreform på denna grundval, men tillika efter förmåga understödja densamma.

Detta bjudes af klokheden, hvilken i de punkter, der klagomålen äro berättigade och hvilka kunna afhjelpas, lika enträget råder till eftergifvenhet, som de högre klassernas riktiga sedliga pligt- och hederskänsla.

Äfven professor Schönbergs varma och högststämda föredrag vore förtjent att i längre utdrag bringas inför våra läsare, men i anseende till dess redan förut framhållna likhet med professor Wagners må endast slutet deraf här intagas. Der yttrar författaren bland annat:

Det sociala problemets praktiska lösning kan endast försiggå i det konkreta enskilda fallet under tillhör-

lig uppskattning af de konkreta individuella förhållandena och kan till och med vid till det yttre liknande förhållanden endast blifva olika. För den under dessa förutsättningar möjliga lösningen är ett annat moment af fundamental betydelse. De i trångmål stadde klassernas sjelfhjelp ensamt förslår ej att lösa problemet; till den måste mer eller mindre kompletterande samhällshjelp och statshjelp sluta sig. Samhällshjelp benämnas de samhällsklassers frivilliga medverkan, hvilka icke äro stadde i trångmål, och statshjelp statslagstiftningens och statsförvaltningens direkta medverkan för de i trångmål komne klassernas befrielse ur deras nöd. Vidkommande de specialåtgärder, hvilka författaren på grundvalen af nyssuppgifna fundamentalsatser anser böra i Tyskland vidtagas för den sociala frågans lösning, framhåller han först nödvändigheten att noga lära känna arbetareklassernas belägenhet, hvilken kännedom för förbättrande af deras ställning är oundgängligen nödvändig, men i Tyskland saknas, äfvensom statsstyrelsens skyldighet att vidtaga åtgärder för spridande af denna kunskap. Derföre begär förf. af den tyska riksstyrelsen att den bör säga det tyska folket hvilket dess daglönarnes läge är.

Uppfyllandet af denna uppgift erfordrar skilda och ständiga riksorganer, inrättandet af skilda, ständiga riksembeten, arbetsembeten, såsom rikets organ i den sociala frågan. Ett arbetsembete icke i den bemärkelse att den skulle förskaffa arbetarene arbete, utan ett embete för uppfyllandet af de pligter, hvilka åligga riket såsom sådant gentemot arbetet. Ifall man antager distriktet med ett arbetsembete för en befolkning af circa 250,000 personer, och ett större område med ett öfverembete, omfattande åtta distrikter, så borde man vid en befolkning af fyratio millioner personer organisera etthundrasextio arbetsembeten och tjugu öfverdirektioner, utom centralembetet, såsom afdelning i rikskanslersembetet.

Funktionerna för arbetsembetet, hvars personal skulle bestå af en dirigent, två sekreterare och nödiga skrif-

vare, vore att noggrant uppgifva alla på arbetarenes inom distriktet materiella och sociala läge hänförliga förhållanden, att iakttaga och uppteckna alla förändringar i dessa förhållanden under tidernas lopp, samt uppdaga orsakerna till dessa förändringar; att sålunda anskaffa tillförlitligt material icke blott åt riksstyrelsen för möjligen inträffande lagstiftning och förvaltning, för möjligen inträffande internationela förhandlingar, utan jemväl för vetenskapen och alla dem, hvilka vilja deltaga i frågans praktiska lösning. Genom sin sak- och personkännedom blifva arbetsembetena tillika mycket viktiga experter för statens hushållspolitik och för reformsträfvanden ur de intresserades fria initiativ. Genom dessa arbetsembeten kan man vidare erhålla en statistik öfver konsumtionen, åtminstone hos arbetareklasserna, kan man ock erhålla en bättre statistik för enskilda företags produktions- och afsättningsförhållanden.

Dessa arbetsembeten kunna jemväl förpligtas att öfverallt inom deras distrikt söka väcka arbetarenes ifver att sjelfve förbättra sin ställning, äfvensom att lifva samhällshjelpen. Den omständighet att arbetsembeten finnas utbredda öfver hela riket och att deras meddelanden sammanlöpa till en centralort, som åter förmedlar erfarenheterna i ett distrikt till alla öfriga, är för denna art af arbetsembetenas verksamhet af oberäknelig fördel. Och hela organisationen af arbetsembetena med centralembetet i spetsen kan här, utan att på något sätt ingripa i de enskildas berättigade frihetssfer blifva det organ, som höjer sjelfhjelpen och samhällshjelpen till den energi, som är behöflig för en genomgripande förbättring af arbetareförhållandena och som vid den närvarande isoleringen af reformsträfvandena, vid bristfällig kännedom af de reella förhållandena, vid otillfredsställande spridning af de gjorda iakttagelserna ej kan uppnås.

En annan sjelffallen uppgift för dessa arbetsembeten är den att när riket hinner till en arbetare lagstiftning i likhet med de engelska arbetsinspektorerne öfvervaka verkstäligheten af dessa lagar.

När dessa embeten engång blifvit inrättade, kunna ännu flera funktioner af dem fullgöras. Till sådana hör att dessa embeten kunna blifva skiljedomstolar emellan arbetsgivare och arbetare.

Statshjelp i form af arbetsembeten är för närvarande liktydigt med ett absolut inställande af hvarje betydelsefullare lagstiftning och mera ingripande förvaltning på den sociala frågans gebit. Det skadar sannerligen icke att vänta tills man känner marken fast under sig och det är bättre att vänta än att i okunnighet experimentera.

Förslaget i den nu gjorda formen är nytt; egnar man detsamma djupare eftertanke, så framstå arbetsembetena såsom ändamålsenlig tillämpning af engelska förhållanden och erfarenheter på Tysklands egna förhållanden. Åtminstone har förslaget utgått ur ett studium af den engelska utvecklingen och sträfvandet att finna den väg, på hvilken man kan komma till en analog lagstiftning som den engelska, utan att de tyska arbetareklasserna först behöfva genomlefva det förskräckliga öde, som enligt officiella framställningar drabbat en betydlig del af de engelska arbetarna, till följd af produktionens absoluta frihet.

”Ännu ett slutord — yttrar författaren — till förslagens förordande. Åtanken på en omständighet gör det ej ovärdigt den stora tid, som dagats för oss tyskar. Vi glädjas i den närvarande tiden med hänryckning och stolthet öfver den omsider uppnådda nationela tyska staten. Vi alla lifvas af det sträfvande att i denna stat bringa den tyska folkandan till sin högsta uppenbarelse. Men vi hafva ej eftersträfvat och grundlagt riket för yttre glans, för yttre makt, ej för att det må stå der såsom det mäktigaste och kraftfullaste bland jordens riken, utan vi hafva eftersträfvat och grundlagt det på det hvarje individ, äfven den siste af folket i det tyska riket må kunna hinna till en högre kulturtillvaro, än det var möjligt i Tysklands söndersplittrade statsväsende. Nåväl, här kan riket visa att det vill uppfylla denna mission. Genom organisationen af arbetsembeten skulle, när vi öfverväga deras natur-

enliga utveckling, det tyska riket genast i sin uppkomst göra mera för arbetarene än någon annan stat på jorden för närvarande gör för dem, genom organisationen af arbetsembetena skulle det medvetande hinna ända till de lägsta lagren af folket och ända till de torftigaste kojorna, att i det nya riket folket i sin helhet har ett ömmande hjerta för arbetarens öde, pröfvar hans läge, vakar öfver honom och hjälper honom, så vidt som han förtjenar hjälp och det kan hjälpa honom; arbetsembetena skulle äfven åt den sista, lägst ställda arbetaren uttryckligen förkunna att kejsare och rike uppstått ej ensamt för de lycklige på jorden, utan äfven för honom."

Förestående tal blefvo angripna af ledarena för frihandelspartiet i deras hufvudorganer. Och emedan talarene bestridt läran om den individuella frihetens allena saliggörande kraft samt yrkat statens medverkan för en nödvändig reform af nationalhushållningen, framstod deras lära såsom en ny form af socialism, hvilken af H. B. Oppenheim, en af frihandelspartiets anhängare, erhöll benämningen "Katedersocialism". De angripne tillbakavisade angreppen och understöddes dervid verksamt af andra lärda nationalekonomer. Sålunda uppstod en strid, som i flera månader sysselsatte den tyska pressen. Pressens hållning utvisade att professorerna Wagners och Schönbergs tvifvelsmål och åsigter äfven förefunnos i andra kretsar, att de uttalat hvad många redan i tysthet tänkt. Allt större blef antalet af de tidningar, hvilka togo parti för "katedersocialismen", i den offentliga meningen försiggick efterhand ett omslag till förmån för den nya lärans förespråkare.

Under dessa förhållanden gällde det att förena de spridda krafterna och att till förmån för en fredlig och lycklig lösning af det svåra problemet åstadkomma bildandet af ett nytt emellan ytterligheterna förmedlande, ekonomiskt politiskt parti. För detta ändamål hölls den 6 och 7 Oktober 1872 ett möte i staden Eisenach, hvars förhandlingar vi i det följande skola taga i skärskådande.

W. Lavonius.

Lagstiftnings- och förvaltningsåtgärder i Sverige under åren 1872 och 1873.

Af de sexton riksdagar som egde rum mellan 1809 års statshvälfning och representationsförändringens genomförande 1865 förekommer endast en, 1847—48 års, der ingen förändring i *grundlagarne* beslutats. Deremot hafva af de sju lagtima riksdagar som samlats efter nya riksdagsordningens antagande fyra försiggått utan att några förändringar eller tillägg i konstitutionen definitivt företagits. Till dessa fyra hör äfven den första af de tvänne riksdagar, hvilkas lagstiftningsverksamhet utgör föremål för denna redogörelse, hvaremot särskilda grundlagsändringar framgått såsom resultat af den senares samvaro.

Den första af dessa ändringar gäller en förändrad lydelse af Regeringsformens 29 § rörande *val af erkebiskop och biskopar*. Enligt stadgandet i denna §, hemtadt ifrån 1872 års regeringsform, borde ifrågavarande val försiggå "efter förra vanligheten", d. ä. enligt stadgandena i 1686 års kyrkolag. Detta sålunda med grundlagshelgd omhägnade förfaringssätt befans emellertid inom kort otidsenligt och olämpligt. De talrika förslag om förändring af detta stadgande, hvilka häraf föranleddes, strandade dock på motstånd dels från regeringens dels från preteståndets sida. Men då 1868 års kyrkomöte, i anledning af åtskilliga hos mötet väckta förslag, såsom mötets åsigt hos regeringen anmält att rätt till deltagande i biskopsval borde tillerkännas lekmän, men derjemte framhållit att någon genomgripande förändring af kyrkolagen i detta hänseende icke kunde ske utan föregången förändring af 29 § i Regeringsformen, blef detta en anledning för 1872 års konstitutionsutskott att med stöd af det

utskottet medgifna initiativ i grundlagsfrågor hos kamrarna föreslå en förändring af ifrågavarande grundlagsstadgande derhän, att uttrycket "med hvilkas val förhålles efter förra vanligheten" utbyttes mot "som i den ordning kyrkolagen stadgar, föreslagne blifvit". Af 1872 års riksdag antagen att hvila till vidare grundlagsenlig behandling, godkändes denna lagförändring definitivt af 1873 års riksdag samt vann kort derpå regeringens sanktion.

För att undanröjda det hinder stadgandet i § 72 Regeringsformen, att *Bankens sedlar skola vid anfordran inlösas med silfver*, ansågs innebära för införande af det nya myntsystemet, hade regeringen vid tvänne föregående riksdagar framlagt förslag om förändrad lydelse af denna §. Vid 1873 års riksdag antogs slutligen en formulering af detta grundlagsstadgande i det syfte att sedlarne skola af banken inlösas med "silfver eller guld".

Likasom förenämnda förändring betingades af den förestående myntreformen, så gaf frågan om en fullständig omorganisation af domstolarna anledning till förändringar i *Nya Riksdagsordningen*. I öfverensstämmelse med det af Justitierådet Naumann utkastade förslag anses denna reform i en framtid komma att gå i den riktning att den nu bestående skilnaden i afseende å jurisdiktionen mellan stad och land upphör. Men för en dylik reform innebära hittills gällande stadganden i Nya Riksdagsordningen så tillvida hinder, att städernas representationsrätt är gjord beroende af deras själfständiga jurisdiktion. Städer utan egen jurisdiktion hänförras nemligen i fråga om val till Andra Kammaren till landet. Komme nu genom en reform i antydt syfte något betydligare antal städer att läggas under landsrätt, blefve följden den att det antal platser i Andra Kammaren 1865 års svenske lagstiftare ansett sig böra reservera för städernas representanter blefve väsendtligen förminskadt, och i händelse af en fullständig domstolsreform komme de att helt och hållet försvinna. Genom ändringar i civillagstiftningen, eller till och med rena förvaltningsåtgärder, kunde sålunda en vigtig konstitutionel grundsats äfventyras. För förekommande af detta alternativ föreslog 1872 års konstitutionsut-

skott, med anledning af en derom väckt motion, en förändring i 13 och 16 §§ Nya Riksdagsordningen derhän, att städernas representationsrätt komme att frigöras från det samband hvaruti den hittills stått med deras jurisdiktion. Enligt denna, af 1873 års riksdag definitivt antagna grundlagsändring, tillkommer således representationsrätt samtliga städer, utan afseende på om de besitta egen jurisdiktion eller icke. Magistratens funktioner med afseende å valen komma i dessa städer att öfvertagas af deras särskildt tillsatta styrelse eller dess ordförande. Anmärkas bör att denna förändring för ögonblicket i intet väsentligt återverkar på Andra Kammarens sammansättning, i det endast tre städer (Haaparanda, Schellefteå och Borgholm) för närvarande saknat egen jurisdiktion och följaktligen röstat med landet, hvarförutom deras ringa folkmängd gör att de för framtiden, i fråga om valen till Andra Kammaren, komma att hänföras till närmaste stadsvalkretsar.

Uti *presterskapets privilegier* har med riksdagens och kyrkomötets samtycke genom förordningen den 3 Oktober 1873, den förändring skett, att stadgandet i 10 punkten af presterskapets privilegier den 16 Oktober 1723, enligt hvilket, jemfördt med kungörelsen den 6 April 1810 angående jemkning i Riksståndens privilegier, de presterskapet samt academie, gymnasii och skolbetjente äfvensom deras enkor och omyndiga barn tillhöriga gårdar och lägenheter i städerna, som af dem sjelfva bebos, äro fria från borgerligt besvär och tunga, skall upphöra att vara gällande; dock utan att sådant leder till rubbning i den privilegiirätt, som tillkommer ecklesiastike personer eller deras enkor och omyndiga barn i afseende å de gårdar och lägenheter hvilka af dem för närvarande innehafvas.

Sedan genom förordningen den 16 November 1863 ogift kvinna förklarats myndig vid 25 år, kunde frågan om *giftomannarättens inskränkande* icke länge förblifva oafgjord. Efter det frågan härom under loppet af senast förflutna decennium genomgått särskilda facer, förenade sig 1872 års kamrar om ett beslut, hvilket genom en förordning den 8 November 1872 vann laga kraft. Genom denna för-

ordning stadgas nemligen att mö som är myndig ej står under giftoman. Derjemte stipuleras att hvad i 2 kap. 10 § och 3 kap. 10 § G. B. är föreskrifvet angående faders och moders samtycke såsom vilkor för äktenskapet ej gäller i afseende å myndig mö, samt att stadgandet i 6 kap. 1 § G. B. om faders och moders rätt att göra mö arflös ej eger tillämpning, om hon vid äktenskapets ingående är myndig, utom i de fall, som i 2 § af samma kapitel omförmålas. Slutligen medgifves det mö, som ej står under giftoman, att sjelf göra sådant förord, som i 8 kap. G. B. säges. Härvid är dock att märka att då dessa stadganden innebära en förändring i 29 punkten af Adels privilegier den 16 Oktober 1723, till deras giltighet för Ridderskapet och Adeln erfordras bifall af detta stånd, hvilket ännu icke erhållits, då under denna tid intet Adelsmöte varit sammankalladt.

Ett viktigt steg i och för inskränkande af de hinder 1734 års lag uppställt för *äktenskap mellan beslägtade personer* uttogs genom förordningen den 24 Maj 1872. Enligt denna upphäfsdes nemligen de i 2 kap. 5 och 6 §§ G. B. inrymda förbud mot äktenskap mellan, genom svågerlag beslägtade personer.

Redan vid revolutionsriksdagen 1809 hade denna fråga stått på dagordningen inom den svenska representationen. Denna gång gälde det dock endast utsträckande af den i 2 kap. 3 § konungen tillerkända dispensrätt i fråga om der inrymda förbud mot syskonebarns giftermål äfven till de i 5 och 6 §§ omnämnda äktenskapshinder. Denna dispens ansåg riksdagen dock icke böra obetingadt utdelas, utan endast i vissa fall af konungen medgifvas. Genom förordningen den 11 April 1810 erhöll detta riksdagens beslut laga kraft.

Med denna reform voro Sveriges lagstiftare under en lång följd af år tillfreds. Äfven då vid 1844—45 års Riksdag fullkomligt upphäfvande af förbudet mot syskonebarns giftermål beslöts, synes man ännu ej varit betänkt på att uttaga samma steg i fråga om de aflägsnare svågerlagsförhållandena. Först under senaste decennium upptogs denna fråga på dagordningen. Med föranledande af särskilda tidigare uttalanden af representationen framlade regeringen för 1872

års riksdag en proposition, hvilken icke blott gick ut på fullkomligt upphäfvande af de nämnda paragraferna, utan derjemte innehöll förslag till ändring af tvänne i sammanhang med dem stående lagstadganden.

Enligt den ifrågavarande kungl. propositionen borde nemligen 5 § 18 kap. Strafflagen, gällande *otukt mellan besvägrade personer*, erhålla den förändrade lydelse att de i densamma ådömda straff endast skulle gälla personer, hvilka äro med hvarandra besvägrade genom enderas äktenskap med den andras syskon eller syskons afkomling eller med någon från hvilkens syskon den andra härstammar. Likaså föreslogs att de i 1 § 13 kap. R. B. uppräknade *domarejäf* skulle för så vidt de gälde besvägrade personer, inskränkas till de fall, att den ene är eller varit gift med den andres syskon eller syskons afkomling, eller med någon, från hvilkens syskon den andre härstammar. Ehuru dessa senare förslag till lagförändringar icke undgingo att uppväcka protest, såväl af pluraliteten i Högsta Domstolen, som ock inom riksdagen, förenade sig dock slutligen hvardera kammaren om den kongl. propositionens antagande.

Då den förvaltningsrätt, som enligt 15 kap. 1 § Ä. B. sådan den lyder i förordningen den 30 Maj 1835 uppdrages *god man, som af domare förordnas att iakttaga frånvarande arfvinges rätt*, icke ansetts innefatta befogenhet för honom att sälja eller inteckna den frånvarandes fasta egendom, och detta ofta för medarfvingar medfört stora olägenheter och förluster, afgaf 1873 års riksdag ett förslag till lagförändring i det syfte att: vill den som jemlikt 15 kap. 5 § Ä. B. är förordnad att såsom god man vårda och förvalta frånvarandes arf, sälja eller annorledes afyttra hans fasta egendom eller låta den för gäld intecknas; tage närmaste fränders råd och söke tillstånd af Rätten. Finner Rätten skäl att tillstånd gifva, vare gode mannens förfarande lika gildt, som om det af arfvinge gjort blifvit. Genom förordningen den 3 Oktober 1873 vann detta riksdagens beslut kraft af lag.

Angående förståndet af 3 § 17 kap. H. B. har den förklaring emanerat att med det der förekommande stadgande

att den, som hafver lös pant i händer, njuter derutur betalning framför gäldenärens öfrige fordringsägare, afses äfven det fall, att gods, hvori panträtt är af egaren medgifven, innehafves af tredje man, som förbundit sig att godset eller dess värde panthafvaren tillgodohålla.

På området af Sveriges nyare kriminallagstiftning, systematiskt kodifierad genom Nya Strafflagen promulgerad den 16 Februari 1864, hafva förändringar beslutats vid hvardera af de tvänne riksdagar, hvilkas lagstiftningsverksamhet utgör föremål för denna framställning. Så förenade sig 1873 års kamrar om en motion innebärande förändring i de i 19 § 2 kap. Straffl. 1 och 2 mom. inrymda stadganden om *förlust af medborgerligt förtroende*. Riksdagen beslöt nemligen för sin del en förkortning af den tid under hvilken förlust af medborgerligt förtroende kunde ådömas, så att i de fall der sådan förlust för viss tid är stadgad, minimibestämmningen blefve ett och maximibestämmningen tio år utöfver den ådömda strafftiden. Denna af regeringen gillade motion bär, såsom lag, datum den 3 Oktober 1873.

Äfven de i nya Strafflagen (20 kap. 11 §) stadgade straff för *iterering af tjufnad* hafva på grund af en 1872 års Riksdags motion i ämnet blifvit något förmildrade. Vål har straffet för andra resan stöld blifvit bibehållet till 2 års straffarbete såsom skärpning, men vid tredje gången är maximibestämmningen för skärpningen nedsatt till fyra år ifrån det ursprungliga sex, hvarjemte minimibestämmningen helt och hållet bortfallit. Vid fjerde resan stöld är minimibestämmningen från sex år minskad till fyra. I händelse af synnerligen mildrande omständigheter kan tiden för straffarbete i detta fall nedsättas ända till två år; maximibestämmning är tio år. Straffarbete på listid, som utgjorde en generel maximibestämmning, är nu inskränkt till vissa uppräknade fall, nemligen: om man stjälar i kyrka, ehvad det kyrkan tillhör, eller af andra der i förvar satt är; om man stjälar penningar eller annat, som åt allmänna posten förtrodt är, ehvad det sker i posthus, eller under forslingen; om man stjälar ur försegladt bref som ej åt allmänna posten förtrodt är, eller ur kläder som någon bär på sig; om man stjälar medelst inbrott,

eller för brottets föröfvande, bortförer och med våld eller list öppnar skåp, kista, skrin eller annan förvaringsperse-del, som med lås, försegling eller annan dylik stängsel till-sluten är; om man stjälar nattetid i hus, som bebodt är, och gerningsmannen olofligen, dock utan inbrott, dit inkommit, eller der sig undangömt; om gerningsmannen för stöldens föröfvande instält sig med vapen eller eljest använt ringare skräckmedel eller hot, än att gerningen till rån hänföras kan; om man stjälar kreatur som gå i bete ute å mark; om man stjälar af fartyg som strandat eller eljest förolyckadt är eller utan folk i sjö drifver, eller, under bergning, hvad till dylikt fartyg hörer, eller derå fördt var; eller om man stjälar från den, som genom allmän farsot, eldsvåda, vattunöd, skepps-brott, uppror, fiendes åträngande eller annan sådan nöd eller fara är satt ur stånd att sin egendom värja.

För att i möjligaste mån förkorta tiden för häktning, och i sådant afseende med det första befordra det af dom-stolen meddelade utslaget till verkställighet har i förordnin-gen den 30 Maj 1873 angående *verkställighet i vissa fall, af straff ådömdt genom icke laga kraft egande utslag*, sär-skilda derhän syftande bestämmningar införts. I dessa stad-gas nemligen att om den, som blifvit dömd till straffarbete på viss tid, eller till fängelse, och skall hållas häktad i afbi-dan derå att det öfver honom fälda utslag vinner laga kraft, icke har besvärat sig öfver utslaget inom den för ändrings-sökande föreskrifna tid, eller har han före besvärstidens ut-gång, förklarat sig nöjd med utslaget och villig att undergå den ådömda bestraffningen, bör straffet genast gå i verk-ställighet, utan hinder af åklagares eller målsegandes besvär.

Undantag eger dock rum för det fall att utslaget är af domstolen understäldt högre rätts pröfning. Förklaring af häktad i ofvan nämnt syfte sker inför Konungens befallnings-hafvande, derest den anklagade förvaras i länefängelse, men i annat fall inför tillsyningsmannen eller föreståndaren vid häktet i vittnens närvaro. Förklarandet är dock ej giltigt med mindre den häktade inom fängelset haft minst två da-gars betänketid efter det underrätts eller öfverrätts utslag blifvit honom meddeladt. Dylikt förklarande kan heller icke

återtagas. Skärper öfverrätt straff, hvars verkställighet börjat, fortgår bestraffningen dock enligt underrättens utslag, till dess den häktade förklarar sig nöjd med öfverrättens utslag, eller detta eljest mot honom vunnit laga kraft.

I fråga om fängelseväsendets ordnande har den 30 Maj 1873 en förordning emanerat som i viss mån ändrar nu gällande, uti förordningen den 21 December 1857 inrymda stadganden om *straffarbets verkställande i enrum*. Uti denna förordning stipuleras att den som är dömd till straffarbete på viss tid utöfver två år, skall vid bestraffningens början hållas i enrum en sjettedel af den ådömda strafftiden, dock icke under sex eller öfver tolf månader. För den tid straffet sålunda verkställs i enrum skall från återstående strafftiden afdragas en tredjedel af den tid, hvarmed cellstraffet öfverskjuter tre månader. Den, som är dömd till straffarbete på listid, skall ock vid bestraffningens början hållas i enrum tolf månader.

Frågan om *häradsrätternas omorganisation*, hvilken leder sina anor ända från den skiokelserika riksdagen 1809 och sedan dess varit föremål för komité-undersökningar samt diskussioner inom representationen och pressen har genom förordningen den 17 Maj 1872 närmat sig sitt afgörande. Väl har frågan om häradsrätternas förvandling från enmans domstolar till kollegiala fortfarande lemnats beroende, och någon verklig permanens i deras verksamhet har heller icke blifvit genomförd*). Men ifrågavarande förordning minskar väsendtligen olägenheterna af häradsrätternas nu varande ambulatoriska tillstånd genom att stadga tingsens oftare återkommande. Så stipuleras att uti tingslag, som ensamt utgör domsaga, skall under vårtinget sex och under hösttinget fyra allmänna sammanträden hållas, hvarje med fyra veckors mellantid. Äro åter två tingslag förenade till en domsaga, sammanträder rätten i hvardera tingslaget under vårtinget tre och under hösttinget två gånger, hvarje sammanträde med åtta

*) Ett tidigare omnämndt förslag till fullständig omorganisation af Häradsrätterna förekommer uti Tidskrift för lagstiftning, lagskipning och förvaltning utgifven af *Christian Nauman* årgången 1870 pag. 1, 172, 218, 308 och 446.

veckors mellanskof. Äro målen flera än att de vid ett sammanträde hinna slutföras, är rätten pliktig att fortsätta sammanträdet till dess alla målen förevarit. Å första rättegångsdagen bör häradshöfdingen kungöra å hvilken följande dag hvarje mål, som öfrigt är, skall förekomma, der det ej förut blifvit till viss dag utsatt. Stämning utfärdas till första rättegångsdagen af visst allmänt sammanträde, och skall, der enligt 12 kap. 1 § R. B. eller eljest lagligen uppskof bordt meddelas till nästa ting, uppskofvet ske till nästa allmänna sammanträde, eller, om längre rådrum erfordras, till annat sammanträde under samma eller följande ting. När mål å allmänt sammanträde blifvit till slut fördt, skall dom afkunnas innan sammanträdet ändas, om den dessförinnan fattas kan, men eljest under nästa allmänna sammanträde under tinget. Har mål som blifvit till slut fördt å sista allmänna sammanträde, ej kunnat då afgöras, må med doms afkunnande och tingets afslutande anstå till särskildt sammanträde, hvilket dock ej må hållas senare än medlet af Juli månad för vårtinget och December månads slut för hösttinget. Är åter mål af den vidlyftighet att det ej kan å nästa allmänna sammanträde under tinget afdömas, må med domens afsägende anstå till annat allmänt sammanträde under tinget, eller om så erfordras till tingets slut. Då dom ej genast afkunnas, bör vid målets handläggning tillkännagifvas, när sådant skall ske. I de domsagor, der tre eller flera tingslag finnas, förblifver förhållandet vid det gamla, så vidt konungen ej förordnar att sådan anordning af tingen som med denna författning öfverensstämmer, må i ett eller flera af tingen införas.

Angående *gudstjensten vid häradstingen* stadgar en förordning den 19 Juli 1872 att sådan skall hållas endast å det lagtima ting, som först å året infaller.

Stadganderna angående *nämndens tillsättande* hafva genom förordningen den 19 Juli 1872 undergått särskilda förändringar. Redan genom förordningen den 18 December 1823 öfverflyttades, såsom känt, rättigheten att tillsätta nämndmän på respektive socknestämmor. Valbarheten förblef fortfarande inskränkt till "i häradet bosatta bönder". Utgående från synpunkten att "något egentligt bondestånd nu-

mera ej finnes i Sverige⁷ förenade sig 1872 års kamrar om den förändring att val af nämndemännen borde ega rum på de allmänna kommunalstämmorna. Äro flera socknar eller socknedelar till gemensam valkrets förenade, eger Rätten bestämma, å hvilken sockens kommunalstämma valet förrättas skall. Enhvar som i kommunens allmänna angelägenheter är röstberättigad, eger rösträtt vid nämndemansval inom den valkrets han tillhör. Hvarje röstande har en röst. Vid lika röster skiljer lotten. Derjemte utsträcktes valbarheten till hvarje inom valkretsen bosatt man, som är 25 år gammal och sjelf vid nämndemans val eger rösträtt, endast med undantag för den som står under förmynderskap eller annans husbondevälde eller som all sin egendom till borgenärer afträdt och icke, på sätt lag förmår, visa gitter att han från deras kraf är fri, samt den som är tilltalad eller blifvit under framtiden stäld eller fäld till ansvar för brott som medför förlust af medborgerligt förtroende, eller blifvit dömd ovärdig att föra andras talan inför rätta, och slutligen den som är i konungens eller rikets tjenst.

I sammanhang med dessa förändringar beslöt 1872 års riksdag ett inskränkande af terminen för innehafvande af nämndemansbefattning, hvilken härintills varit obegränsad, till sex år, dock med rätt för den valde att, likasom härförrinnan efter två år afgå. För det fall att nämndeman flyttar ur valkretsen eller eljest visar giltigt hinder, kan Rätten entlediga honom, ändock att han ej två år tjenstgjort. I hvarje händelse skall nämndeman, som är berättigad att från tjensten afgå, densamma fortfarande bestrida till dess besked till Domaren inkommit att annan blifvit vald. Den som fyllt sextio år fritages från skyldighet att i nämnden tjenstgöra. Ej heller är någon pliktig att, sedan han ur nämnden afgått, åter inträda förr, än efter sex år. Är någon missnöjd med nämndemansval eger han deröfver anföra klagan hos Rätten, men valet länder ändå till efterrättelse, der Rätten ej annorlunda förordnar. Äfven utan att klagan göres tillkommer Rätten att pröfva den valdes behörighet. Såsom en följd af dessa förändringar har föranledts en omstilisering af 10 § 1 kap. R. B.

Då fulltalig nämnd ansetts obehöflig vid husesyner i allmänhet stadgar en förordning af samma datum som ofvan refererade, att hvad i särskilda författningar är stadgad derom, att vid vissa husesyner, syneförrättaren må ega sig till biträde, tillkalla minst tvänne nämndemän eller flera, högst half nämnd, allt eftersom syneförrättaren för synens vidlyftighet pröfvar, skall gälla äfven om andra husesyner, som af domaren med nämnd förrättas skola.

Stadganderna rörande *ersättning till vittnen i brottmål* hafva genom en kungörelse den 9 September 1873 undergått förändring derhän att stadgandet i 5 § 17 kap. R. B., det den som vittne påkallat skall betala dess resekostnad och täring, äfven bör tillämpas i brottmål, som af allmän åklagare anhängiggöras eller utföras, der brottet är af den beskaffenhet, att det kan af honom åtalas utan angifvelse af målseganden. Sålunda bör den som allmän åklagare å tjensens vägnar åberopat till vittne i dylikt mål och som sig inställt vid domstol, belägen på minst en mils afstånd från vittnets hemvist, derest vittnet det äskar och domaren pröfvar sådant skäligt, tilläggas ersättning af allmänna medel för dess resekostnad och uppehälle med högst 50 öre för hvarje dag, som i och för resan samt vistandet vid domstolen erfordras, samt skjutspenningar för en häst fram och åter, i de händelser, då den tilltalade antingen icke kan till ansvar dömas, eller ock sakfällas, men saknar tillgång att ersättningen utgifva; dock att om den tilltalade frikännes, och åtalet finnes vara utan skäl anstaldt, nämnda ersättningsskyldighet åklagaren åligger.

Förordning angående ändring i vissa delar af kyrkolagen med dertill hörande författningar och förordning angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.

Sveriges tidigaste allmänna dissenter-lag daterar sig från den 23 Oktober 1860. Genom de tvänne förordningar som då promulgerades, den ena rörande ändring i gällande bestämmelser för den som träder till eller utsprider villfarande läror, den andra angående främmande religionsbekännare och deras religionsöfning, uttogs ett viktigt steg i och

för förverkligande af den tanke 1809 års lagstiftare uttalat i Regeringsformens 16 §, der det heter: "Konungen bör — — — ingens samvete tvinga eller tvinga låta utan skydda hvar och en vid en fri utöfning af sin Religion, såvidt han derigenom icke störer Samhällets lugn eller allmän förargelse åstadkommer". Genom dessa båda förordningar upphäfdes nemligen 3 § 1 kap. M. B., 4 § 7 kap. Å. B. 2 § 1 kap. Kyrkolagen, 4 § 1 kap. M. B., alla öfriga stadganden om ansvar för villfarande lärosatsers utspridande, K. Kungörelsen den 24 Januari 1781, hvarjemte religions- och samvetsfriheten ordnades i en med tidens sträfvanden och grundlagens stadgande mera öfverensstämmande anda*).

Men dessa reformer befunnos snart nog otillfredsställande. Sedan frågan redan tidigare upptagits på dagordningen inom representationen, väcktes vid 1869 års Riksdag tvänne motioner om utsträckande af religionsfriheten. Med föranledande af dessa, utarbetade Lagutskottet nya förslag till ofvan nämnda tvänne författningar, hvilka förslag af riksdagen i hufvudsak godkända, öfverlemnades till regeringens sanktion. Denna erhöles dock endast för det ena af dessa lagförslag, hvilket gick ut på mildrande af straffbestämmelserna för utspridande af villfarande lärosatser**), hvaremot det andra, den egentliga dissenterlagen på grund af formella betänkligheter icke då föranledde till någon åtgärd. Fyra år senare lefde emellertid detta lagförslag till alla sina väsendtliga beståndsdelar upp under form af tvänne propositioner, hvilka af regeringen öfverlemnades till 1873 års riksdag. Af riksdagen i hufvudsak antagna underställdes det ena af dessa författningsförslag, såsom innehållande ändringar i Kyrkolagen med dertill hörande författningar, 1873 års kyrkomötes pröfning, hvarefter båda af Regeringen promulgerades den 31 Oktober 1873.

Genom den förra af dessa förordningar ordnades, jemte hänvisande till den egentliga dissenterlagen, förhållandet mellan statskyrkan och de främmande trossamfunden.

*) Se *Naumann*: Sveriges Statsförfattningsrätt III. p. 81 ff.

**) Se "Lagstiftnings- och förvaltningsåtgärder i Sverige under åren 1868 och 1869" i denna tidskrifts sjette årgång.

Den senare af dessa författningar, angående främmande religionsbekännare och deras religionsöfning, gör upprättande af främmande kristet trossamfund, *såvidt det önskar blifva af staten erkändt*, beroende af konungens bifall. I så fall bör ansökan härom jemte uppgifvande af trosbekännelse och församlingsordning ske hos konungen, hvilken eger ansökan antingen bifalla eller afslå. I händelse densamma bifalles, eger församlingen rätt till offentlig religionsöfning, hvilken numera får försiggå äfven utom församlingens kyrka, bönehus och kyrkogård. Såsom fordran på en sådan af staten erkänd dissentersförsamling, ställes att den antager en der-till lämplig föreståndare, och bör anmälan om hans anställande ske hos ortens administrativa myndigheter. Föreståndaren åligger hafva tillsyn deröfver att församlingens offentliga gudstjenst öfverensstämmer med dess uppgifna trosbekännelse och församlingsordning, samt att föra de anteckningar, hvarom konungen förordnar, att lemna erforderliga upplysningar angående församlingens medlemmar, och för öfrigt ställa sig till efterrättelse de särskilda föreskrifter, som af vederbörande honom meddelas. Deremot befrias föreståndaren från den enligt 1860 års dissenterlag honom tillhörande skyldighet att föra anteckningar öfver församlingsmedlemmarnes borgerliga förhållanden, hvilken för vinnande af större statistisk visshet öfverflyttas på statskyrkans presterskap.

De omgångar hvarmed *öfvergång från statskyrkan till annan kristen lära* hittills varit omgärdad, under form af föregående undervisning, förmaning och varning af statskyrkans presterskap, hafva väsendtligen modifierats. Sedan den dissenterande gifvit sin afsigt om öfvergång tillkänna för kyrkoherden i den församling han tillhör, samt uppgifvit det trossamfund, hvartill han vill öfvergå, åligger honom att, sedan minst två månader härefter förflutit, personligen hos kyrkoherden anmäla sig till utträde ur kyrkan. Denna förändring motiverades af 1869 års lagutskott, från hvilket densamma härstammar, på följande sätt: "Ändamålet med de för utträde ur svenska kyrkan föreskrifna omgångar med undervisning, förmaning och varning torde i de flesta fall förfe-las. Dessa formaliteter innebära ett moraliskt tvång, som

mindre inverkar på den fria öfvertygelsen, men fast hellre är egnadt att alstra bitterhet hos den, som utgör föremål för en sådan behandling. Själasörjaren bör ej sakna utväg att äfven utan lagens biträde bereda sig tillfälle att genom undervisning och varning söka hindra ett förhastadt steg af den, som står i begrepp att utträda ur Svenska kyrkan". — Anmärkas bör äfven att öfvergång endast är medgifven den som uppnått 18 år.

Det villkor 1860 års dissenterlag för utträde ur statskyrkan uppställt, att dissenterne dessförinnan borde vara i annat, i riket tillåtet religionssamfund upptagen, har i den nya dissenterlagen helt och hållet bortfallit. 1869 års Lagutskott uttalar sig om denna förändring på följande sätt: "Här möter till besvarande den lika omtvistade som viktiga frågan, huruvida medlem af Svenska kyrkan, som omfattar främmande lära, bör i Svenska kyrkan kvarhållas till dess han blifvit i annat religionssamfund upptagen. Ur synpunkten af Svenska kyrkans eget intresse bör denna fråga med nej besvaras. Det kan ej vara någon vinst för denna kyrka att genom tvång behålla inom sig olika tänkande, hvilka kanhända med styrkan af en levande öfvertygelse anse sig manade att arbeta för hennes undergång. Derigenom att kyrkan kvarhåller dem emot deras vilja, framkallas split och söndringar inom henne, och hon förlorar sålunda den koncentrerande kraft, som gör henne mäktig att värna sig sjelf. Så vida detta tvång derjemte afhåller dem från att om utträde ur kyrkan göra en anmälan, som till intet gagnar, kan det icke förvägras dem rättighet att, fastän uppenbart fiendtliga mot kyrkan, ändock deltaga i behandlingen af frågor, som röra kyrkan och den offentliga undervisningen; och deras röst kan ofta dervid vara den afgörande. Grundsatsen af samvets- och bekvännelsefrihet fordrar ock, att den, som bekänner sig till en främmande lära, må vinna utträde från Svenska kyrkan, äfven om det trossamfund, hvars lärosatser han omfattar, icke är genom någon församling här i landet representeradt, eller han ej finner några med sig liktänkande, som äro nog talrika att kunna bilda egen församling. Den invändning, som härvid kunde framställas, att Staten, genom

att tillåta någon utträda ur Svenska kyrkan, utan att han inträder i annat tillåtet religionssamfund, skulle visa en vådlig likgiltighet för samhällsmedlemmarnes religiösa lif och deras själavård, har vid en föregående riksdag blifvit bemött med dessa tänkvärda ord: "En sådan invändning förutsätter en alltför krass uppfattning af kyrkans betydelse och verksamhet. Ty skall kyrkan rätt uppfylla sin bestämmelse, måste hon vara detsamma som statens andliga luftstreck. Hennes inflytande måste vara som klimatets, hvilket ingen kan undandraga sig, fastän det verkar olika på olika individer". För öfrigt må erinras, att lagens förbud uti ifrågavarande hänseende kan utan synnerlig svårighet kringgåas derigenom att den dissenterande först inträder i en främmande församling och sedermera derifrån utgår, äfvensom att individens behof af samfundslif likaväl i religiöst som i borgerligt afseende har alltför djupa rötter för att förbudets borttagande skulle kunna medföra några vådliga följder."

Lysning som enligt 1860 års förordning, i det fall att både mannen och qvinnan tillhörde tillåtet främmande religionssamfund, utfärdades af detta samfunds föreståndare, utfärdas numera, sedan dissenters förtecknas i Svenska kyrkans kyrkoböcker, i alla händelser af presten i den till Svenska kyrkan hörande församling, inom hvars område qvinnan är boende, hvarvid af dissenters icke erfordras bevis om dop och nattvardsgång. Afkunnandet försiggår äfven inom statskyrkan.

Viktigare förändringar hafva stadgandena angående *äktenskapets afslutande* blifvit underkastade. Enligt 1860 års förordning medgafs att vigseln, i det fall att båda makarne tillhörde i riket tillåtet främmande religionssamfund, finge ske enligt dess bruk. Vore deremot blott endera medlem af sådant samfund borde vigseln förrättas af svenska kyrkans presterskap och enligt dess ritual. Enligt den nya lagen stadgas att, i fall begge kontrahenterna tillhöra samma främmande trossamfund med sådant presterskap att konungen åt detsamma anförtrott rätt att vigsel med laga verkan förrätta, äktenskapet skall afslutas med vigsel enligt samfundets kyrkbruk. För den händelse deremot att de tillhöra olika främmande

trossamfund med sådant presterskap som nyss är nämndt eller blott endera är medlem af dylikt samfund, kan äktenskapet afslutas antingen medelst vigsel förrättad af dertill berättigad prest inom enderas trossamfund, eller inför borgerlig myndighet, hvilket stadgande äfven gäller i fråga om äktenskap mellan bekännare af främmande kristen troslära och medlem af Svenska kyrkan. Men tillhör ingendera Svenska kyrkan eller sådant främmande trossamfund, som ofvan är nämndt, skall äktenskapet ingås inför borgerlig myndighet. — Genom dessa stadganden har det *civila äktenskapet*, hvilket genom förordningen den 20 Januari 1863 angående giftermål mellan kristen och mosaisk trosbekännare, först introducerades i den svenska lagstiftningen, der erhållit en vidare tillämpning. Dock förkastades af 1873 års riksdag tvänne andra förslag det ena gående ut på medgifvande åt alla trosbekännare, inclusive statskyrkans medlemmar, rätt att ingå blott s. k. civilt äktenskap, det andra yrkande att civil äktenskapet borde förklaras obligatoriskt för dissenters öfverhufvudtaget. Formen för detta civila äktenskap är att det samma i vittnens närvaro försiggår inför magistrat i staden, och inför kronofogde på landet, hvilka myndigheter det åligger att hvad sålunda förekommit, upptaga i särskildt öfver sådana ärenden fördt protokoll.

I fråga om *barnens religiösa uppfostran* stadgas att barn af äkta makar, hvilka vid barnets födelse äro medlemmar af samma främmande religionssamfund, uppfostras i dess lära, men att om föräldrarne vid barnets födelse äro medlemmar af skilda främmande trossamfund, fadren eger bestämman i hvilketdera samfundets lära barnet skall uppfostras. Tillhör deremot endera sådant trossamfund, och den andra Svenska kyrkan, skall barnet uppfostras i evangeliskt lutherska läran. Har åter aftal emellan makarne träffats om deras barns uppfostran i evangeliskt lutherska läran eller främmande troslära som en af makarne bekänner, är sådant aftal giltigt, så framt det blifvit före äktenskapets ingående skriftligen upprättadt och uppvisadt för vigselförrättaren der vigsel skett, men eljest för den myndighet inför hvilken äktenskapet afslutats. Oäkta barn följa modrens religion. För

den händelse att, då begge föräldrarne, eller när endera är död, den efterlevande, eller der de lefva åtskilda, den af dem som har barnet i sin vård, öfvergår från svenska kyrkan till fremmande trossamfund, eller från ett sådant till annat, stadgas, att der begge öfvergå, fadren och i öfriga fall den efterlevande, eller den af makarne som har barnet i sin vård, eger bestämma i hvilketdera samfundets lära barnet skall uppfostras. Den som fyllt femton år eller blifvit inom svenska kyrkan konfirmerad, anses dock ej, på grund af hans föräldrars öfvergång till främmande lära, från Svenska kyrkan skild, utan gäller om honom tidigare anförda stadganden om öfvergång till annan lära.

Obligatorisk såsom folkundervisningen i Sverige redan länge varit, måste ordnandet af dissenterbarnens förhållande till religionsundervisningen i skolorna erbjuda svårigheter. 1860 års lagstiftare hade helt och hållet förbigått denna grannliga fråga. Det gälde därför för senare lagstiftare på detta område att finna medelvägen mellan tvänne ytterligheter, den ena att tvinga äfven dissenterbarnen att deltaga uti religionsundervisningen i statskyrkans dogmer, hvarigenom samvetsfriheten i väsendtlig grad komme att eluderas och ett våldförande ske af föräldrarnes rätt att bestämma öfver barnens andliga uppfostran, den andra att lemna dissenterbarnens religiösa undervisning utan all kontroll, hvarigenom uppkomsten af en klass "andliga lösdrivare" befarades komma att i hög grad befrämjas. Jemte det man ville undvika den förre ytterligheten, ansåg man sig tillika böra försäkra sig om att dissenterbarnen icke finge uppväxa utan all religiös undervisning. "Ett åsidosättande häraf" yttrade 1868 års lagutskott "skulle lemna rum för en frihet, som sannolikt skulle locka till affall från statskyrkan; ty det lärer väl icke kunna förnekas, att mången anser det som en tung börda, en obillig fordran, att han skall draga försorg om sina barns undervisning. Icke är det väl någon förlust för statskyrkan, att sådana medlemmar öfvergifva henne, men Staten tager skada deraf att det uppväxande släktet lemnas utan religionsundervisning. Härtill kommer samhällets pligt emot barnen. Likasom i det borgerliga samhället tillfälle

bör gifvas en hvar att förvärfva de nödvändigaste borgerliga kunskaper, så må också i det kristna samhället, en hvar kunna påräkna att erhålla undervisning till inhemtande af den kristendoms-kunskap, som anses nödvändig; och om föräldrar och målsmän åsidosätta sin pligt i detta hänseende, må samhället öfvertaga den. Detta är ett hufvudmoment i den omsorg, som samhället har att egna individen, och denna samhällets skyldighet upphäfves icke i afseende på fremmande trosförvandter derföre att deras kyrkliga ställning är exceptionel." Ledde af samma åskådningssätt stadgade 1873 års lagstiftare att: barn som icke skall uppfostras i evangeliskt lutherska läran, må på framställning af vederbörande målsman, fritagas från undervisning deri, såväl i folkskolan som vid elementarläroverk; dock åligger, vid den förra, skolstyrelsen, och vid den senare, rektor tillse, att sådant barn genom målsmans försorg erhåller tillbörlig religionsundervisning. Försummar målsman, oaktadt af skolstyrelsen eller rektor erhållen påminnelse, sin skyldighet härutinnan, skall barnet deltaga i den religionsundervisning, som i folkskola eller vid elementarläroverk meddelas.

Förvärfvande af *fast egendom* i riket var enligt 1860 års förordning i allmänhet dissenters församling helt och hållet förbjudet; dock medgafs tillåtet främmande religionssamfund rätt att med konungens tillstånd förvärfva eganderätt till den jord, som för utrymme till kyrka eller kyrkogård erfordras. Af 1869 års lagutskott uttalades den åsigt att: "ur synpunkten af högre statsskäl klokheden torde bjuda att ifrågavarande restriktion ej helt och hållet borttoges; ty derigenom kunde möjligen befordras förvärfvande af fast egendom i sådana intressen och till sådana ändamål, hvilka af svenska folket ogillas. I afseende på nyssberörda lagbestämmelser framställer sig emellertid den anmärkning, att de äro alltför mycket inskränkande, då de utesluta möjligheten för främmande församling att förvärfva mera jord, än som erfordras för utrymme till kyrka och kyrkogård. Det är således ovillkorligen betaget en sådan församling att förskaffa sig egen grund till bostad åt föreståndare, prest och kyrkobetjening". För undanröjdande af denna obillighet föreslog utskottet en

förändring i det syfte, att det skall ankomma på konungen att i hvarje särskildt fall pröfva huruvida och i hvad mån det må tillåtas främmande församling, dess stiftelser och inrättningar att förvärfva och besitta fast egendom i riket. Detta förslag till lagstadgande återfinnes i regeringens proposition till 1873 års riksdag, och vann dennas bifall.

Upprättande af *munk*-, *nunneorden* eller *kloster* är enligt 1873 års förordning förbjudet i likhet med hvad förhållandet var äfven i 1860 års.

Deremot är det i denna förordning inrymda förbud för dissenters att inrätta eller upplåta *skolor* för andra än bekännare af deras egen troslära, eller deras barn, väsentligen modifieradt, samt dertill fogade förbud för dissenters att vid andliga sammankomster af Svenska kyrkans medlemmar hålla föredrag helt och hållet upphäfdt. 1869 års lagutskott utmönstrade ur deras förslag till ny dissenter lag båda dessa stadganden, anförande såsom skäl härför att: "om desamma ansetts lämpliga under en tid då lagen med stränga straff belade den, som gjort sig skyldig till affall från statskyrkan, torde de dock ej vara öfverensstämmande med nutidens äfven i lagstiftningen inrymda mera frisinnade åsigter i detta hänseende. Det synes föga konsekvent att tillåta en fader med sitt barn öfvergå till främmande religionssamfund, men deremot förhindra honom att, qvarblifvande i Svenska kyrkan, låta barnet njuta undervisning i verldsliga stycken uti en för det främmande samfundet inrättad skola, då han hyser förtroende för föreståndaren eller läraren. Likasom tilltråde till Statens skolor lemnas dissenters barn, utan att deras från den evangeliskt lutherska läran afvikande religiösa tro derigenom anses till spillo gifven, då de äro befriade från skyldigheten att der njuta religions undervisning, så synes å andra sidan borttagandet af ifrågavarande förbud ej böra medföra några vådliga följder, helst såsom regel torde få antagas, att föräldrar och målsmän af naturlig omtanke för barnens väl skola låta sig angeläget vara att icke anförtro dessa i händerna på lärare, som kunna misstänkas att vilja utöfva ett obehörigt inflytande på barnens uppfostran i religiöst afseende. I andra länder med religionsfrihet finnas s. k. blan-

dade skolor, hvilka besökas af både protestanter och katoliker och hvarest religionsundervisning meddelas af olika lärare för olika trosbekännelser⁷.

Denna utskottets mening omfattades af 1869 års riksdag, och regeringens proposition till 1873 års kamrar var i öfverensstämmelse härmed affattad. Men 1873 års lagutskott anslöt sig till ett annat betraktelsesätt. Det heter i utskottets betänkande: "Rättigheten att, oberoende af andra band än sedlighetens och den allmänna ordningens, öfva den religion man af inre öfvertygelse omfattar, må väl anses betingade jemväl rättigheten att fritt och öppet bekänna densamma; men den grundlägger, i Utskottets tanke, ingalunda något befogadt anspråk att, statskyrkan till skada, i skolor utbreda och inplanta från hennes bekännelser afvikande tros-satser ibland den till denna kyrka hörande ungdom, hvilkens oförmåga att skilja mellan de skiftande meningarne är uppenbar. — Och om äfven för det närvarande vårt land lyckligtvis är förskonadt från de i många andra protestantiska länder mera djerft och ohöljdt framträdande försöken af den i sitt omvändelsenit outtröttliga katolicismen att utbreda sitt i socialt och politiskt hänseende så farliga välde, så saknas dock ej alldeles vedermälen derå att man anser jordmånen äfven här kunna bearbetas, om ock hittills med yttersta försigtighet. Det låter dessutom tänka sig, att den på engång skickligaste och i politiskt afseende farligaste bland alla de katolska ordenssamfundet, jesuiterorden, möjligen kan finna med sitt intresse förenligt att, om eller då den uttränges från de mera centrala delarne af Europa, taga sin tillflykt — om ock endast tillfälligtvis — till utkanterna, för att derifrån mera obemärkt leda den propaganda, hvars emot stats-suveräniteten fiendtliga sträfvanden äro allmänt bekanta. Utan all uppmärksamhet bör ej heller lemnas den omständighet att, derest alltför vidsträckt rätt tillerkännes utlänningar att besitta fast egendom i riket, stora distrikt kunna komma att egas af utlänska katoliker, hvilka då blefve i tillfälle att på ett särdeles verksamt sätt befordra katolicismens utbredning bland svenska folket, i fall dem tillåtes att utan all kontroll upprätta skolor för de af dem beroende fabriksarbetares el-

ler underhafvandes barn⁷. Dock ansåg utskottet fall kunna förekomma, der främmande trosbekännares skolor utan våda kunde få öppnas för barn af den evangeliskt lutherska läran. Sådana läroverk vore tekniska läroanstalter, handelsinstitut och tillämpningsskolor, hvarjemte utskottet ansåg att äfven andra främmande trosbekännares skolor kunde upplåtas för medlemmar af statskyrkan, så vidt dessa voro äldre än femton år. Pröfningsrätten i förra fallet ville utskottet tillerkänna regeringen. — Ehuru vid diskussionen i kamrarne denna fråga visade sig såsom lagförslagets egentliga *pièce de resistance* och opinionerna härvid bröto sig skarpare än måhända i någon annan hit hörande fråga, vann dock utskottets förslag i hvardera kammaren pluraliteten.

Dissenters åligger fortfarande bidraga till statskyrkans och dess presterskaps underhåll. Deremot äro de befriade från de till Svenska kyrkan eller dess presterskap stadgade afgifter för särskilda religiösa förrättningar såvidt dessa ej blifvit på dissenters egen begäran verkställda.

Sedan 1860 års dissenterlag emanerade hade en vigtig lagstiftningsreform rörande *dissenters berättigande att bekläda statstjänster* genomförts. Genom förordningen den 8 April 1870 förändrades nemligen Regeringsformens 28 § derhän att snart sagdt alla embeten och tjänster i riket, statsrådsplatserna samt embeten af religiös karakter undantagna, kunna beklädas af alla kristna trosbekännare äfvensom anhängare af den mosaiska religionen^{*)}. Ett i sammanhang härmed stående lagstadgande ingår emellertid äfven i denna författning. För den händelse nemligen att innehafvare af offentlig tjänst affaller från statskyrkan stadgas här att han i annat fall från tjänsten skiljes, utom då "tjänsten är af beskaffenhet att han utan afseende å sin trosbekännelse kunnat till densamma nämnas samt konungen eller den myndighet, som eger att tjänsten tillsätta, finner skäligt att honom dervid bibehålla⁷.

Med hänsyn tagen till den motvilja, som i vissa reli-

^{*)} Se "Lagstiftnings- och förvaltningsåtgärder i Sverige under åren 1870 och 1871" i denna tidskrifts åttonde årgång.

giösa sekter gör sig gällande mot *afläggande af ed*, stadgas, att för det fall att sådan enligt lag borde fordras af en, hvars lära ej tillstädjer honom dess afläggande, konungen eger förordna huru förfaras bör.

För den händelse främmande trossamfund missbrukar sin rätt till offentlig religionsöfning, eller icke fullgör stadgandena rörande anställande af föreståndare, skall den efter konungens förordnande förlora sin rättighet till offentlig religionsöfning. Främmande församlings föreståndare som underlåter, hvad honom enligt denna lag åligger, dömes till böter från och med fem till och med femhundra riksdaler. För det fall att han viger dem, hvilkas äktenskap för laga hinder återgå måste, eller utan att laga lysning föregått, straffas han med fängelse i högst sex månader och böter till högst ettusen riksdaler.

De stadganden som hittills varit gällande angående mossaiska trosbekännare, förändras icke genom denna författning, utom hvad angår lysning och barnens uppfostran.

Deremot har genom en skild, på administratif väg tillkommen författning, daterad den 28 Februari 1873, förordningen den 26 Oktober 1860 rörande *Mossaiska trosbekännares vistelseort* undergått den förändring att der inrymda förbud för utländske mossaiske trosbekännare, hvilka efter erhållet tillstånd endast tillsvidare i riket vistas, att annorstädes uppehålla sig än i någon af städerna Stockholm, Göteborg, Norrköping eller Carlskrona, blifvit upphäfdt.

På området af lagstiftningen rörande *forntida minnesmärkens fredande* m. m. har med stöd af en framställning från Svenska fornminnesföreningen en lagförändring företagits. Med föranledande af ett förslag af den svenska fornforskningens nestor Sven Nilsson hade denna förening ingått till K. M:t med hemställan om en sådan förändring af nu gällande stadganden angående bottenfynd m. m. att bronsfynd, likasom redan dessförinnan fynd af sten och jern, samt andra fornsaker af mindre vetenskapligt värde finge af finnaren fritt disponeras, och icke vidare behöfde erbjudas staten till inlösen. Föreningen ansåg att genom en lagförändring i detta syfte bildande af enskilda samlingar af forn-

saker komme att till fromma för den antiqvariska vetenskapen väsendtligen befrämjas, likasom ock att ett mindre antal dylika fornsaker än hvad nu vore fallet komme att söka sig väg till utlandet. Oaktadt såväl Riksarkivarien, som Vitterhets-Historie- och Antiquitets-akademin afstyrkande uttalade sig om detta förslag, framlade regeringen för 1873 års riksdag en proposition om förändring af 16 § 3 mom. i förordningen den 16 Februari 1864 om nya Strafflagens införande i den af Fornminnesföreningen antydda rigtning. Sedan riksdagen bifallit denna förändring promulgerades förordningen den 30 Maj 1873. I öfverensstämmelse härmed förändrades genom en samma dag daterad Kungörelse hithörande stadganden i den på administrativ väg tillkomna författningen den 29 November 1867 angående forntida minnesmärkens fredande och bevarande.

Den numera genomförda myntreformen, har med nödvändighet föranlett den förändring i 1830 års svenska *banklag* att banken förpligtas inlösa sina sedlar med "silfver eller guld".

De genom denna myntreform genomförda bestämmningar innehållas i en *myntlag* den 30 Maj 1873, hvarjemte särskilda öfvergångsbestämmningar äro inrymda uti den samma dag utfärdade lagen om öfvergång till det nya myntsystemet.

En kungörelse den 21 Oktober 1872 stadgar att *Högsta domstolens beslut*, deruti Konungen sjelf icke deltagit, komma att utfärdas under Kongl. Maj:ts sekret.

Rörande *fiskerinäringen* hafva genom kungliga bref den 19 April och 19 Juli 1872 åtskilliga ändringar medgifvits i de för sillfiskets bedrivande inom Blekinge, samt Göteborgs och Bohus län gällande bestämmningar. Stadgar hafva derjemte blifvit utfärdade för särskilda fiskerier i de nordliga länen. I sammanhang härmed konstaterar Riksdagsberättelsen till 1873 års kamrar att de åtgärder för laxfiskeriernas upphjelpande, som då under några år fortgått, visat synnerligen goda verkningar.

Jagttiden för ejder, som hittills slutat den 16 Mars, har för Östersjökusten utsträckt till den 24 April. Elg har i Elfsborgs län fridlysts till utgången af år 1875 samt rådjur

i Jönköpings och Blekinge län till utgången af år 1876 hvarjemte jagt efter bäfver tillsvidare blifvit öfverallt i riket förbjuden.

På området af *bränvinslagstiftningen* hafva särskilda förändringar vidtagits i de härom hittills gällande stadganden, genom förordningen den 9 Februari 1872 angående delvis förändrad lydelse af förordningen den 17 Maj 1861 om bränvinsprofningsinstrument, genom kungörelserna den 24 Maj sagda år dels om ändringar i förordningen 26 Juni 1871 angående villkoren för tillverkning af bränvin, dels angående beloppet af den tillverkningsavgift, som vid utförsel af bränvin till utrikes ort restitueras, genom kungörelse den 19 Juli samma år angående delvis förändrad lydelse af kungörelsen den 7 December 1866 angående restitution af bränvinstillverkningsavgift vid utförsel af bränvin till utrikes ort, genom kungörelse den 30 Augusti samma år angående ändringar och tillägg i den af Kongl. Maj:t den 18 Augusti 1871 fastställda ordningsstadga för bränvinsbrännerierna i riket, genom förordning den 26 Augusti 1873 angående villkoren för försäljning af bränvin och andra brända och destillerade spirituösa drycker samt genom samma dag utfärdad kungörelse rörande delvis förändrad lydelse af förordningen den 26 Juni 1871 angående villkoren för tillverkning af bränvin. Derjemte har genom en kungörelse den 22 Februari 1873 ändring gjorts i de genom förordningen den 7 December 1866, sådan den lyder genom kungörelsen den 22 Augusti 1871 bestämda villkor för försäljning af maldrycker till förtäring på stället.

En förordning den 12 April 1872 bestämmer villkoren för *utlännings behörighet* att inom riket bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka grufvedrift.

På *sjölagstiftningens* område hafva tvänne författningar emanerat, af hvilka den ena, af den 19 Juli 1872, befriar befälhafvare å en del svenska fartyg och båtar att infinna sig å svenskt konsulat, samt den andra, promulgerad den 6 Juni 1873, påbjuder anbringande på alla fartyg af sex ny-läster eller derutöfver af fartygets eget och dess hemorts namn.

Sedan det i kungörelsen den 4 Oktober 1872 med afseende å då rådande kreaturspest stadgade allmänna förbud mot införsel till riket af nötboskap, får, getter och andra idislande djur blifvit i hvad angår Danmark och Norge upphäfdt genom kungörelsen den 2 Maj 1873, stadgar en kungörelse den 30 Maj 1873 fullkomligt upphörande af detta förbud. Derjemte påbjuder en annan kungörelse af nämnda dag hvad iakttagas bör *till förekommande af boskapspests och andra smittosamma husdjurs sjukdomars införande i riket.*

Enär det visat sig att bestämmelserna rörande *rättskemisk undersökning å gift* icke uppfyllt det med dem åsyftade ändamål har Kongl. Maj:t i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ett af Sundhetskollegium afgifvet förslag, ej mindre förordnat att en rättskemist skall tillsvidare anställas med åliggande att i vissa fall verkställa sådana undersökningar och öfver resultatet deraf afgifva utlåtande, än äfven fastställt förändrade bestämmelser uti stadgandena om hvad iakttagas bör vid medikolegala besigtningar å döda kroppar.

På *skogslagstiftningens* gebit har denna period att uppvisa blott en enda lagstiftningsåtgärd, denna innebärande inskränkning i dispositionsrätten öfver de enskilda skogarne i Westerbottens och Norrbottens lappmarker. Emellertid hafva inom representationen opinionerna om denna fråga brutit sig i diametralt motsatta riktningar*). De hufvudsakligaste yrkanden hvilka framstälts för hämmande af den öfverklagade skogssköflingen hafva gått ut på: införande af exporttull på sparrar, grufstötter och annat klenare virke, upptagande från den danska lagstiftningen af ett stadgande som förbjuder den, hvilken genom köp kommit i besittning af en egendom, att under de första tio åren afverka dess skog annat än till husbehof, begagnande af den äfven hos oss föreslagna expropriationsvägen, förändrande af 1857 års stängselförordning i det syfte att utmark skulle fredas för den mindre boskapens betande, vidare stämplande af skogsåver-

*) Se bl. a. särskilda uppsatser i frågan i tidskriften "Samtiden" årgångarne 1871, 1872 och 1873.

kan såsom vanlig stöld, samt slutligen införande af förbud mot att till främmande personer upplåta afverkningsrätten till skog på längre tid än tio år, hvarjemte man velat inskränka afverkningen till timmer af en viss groflek i toppen. Intet af dessa förslag hafva dock lyckats för sig eröfra pluralitet inom representationen*).

För sin del har regeringen genom särskilda förvaltningsåtgärder sökt befrämja en bättre hushållning med kronoskogarne och särskildt lagt sig vinn om hindrande af den skogsåverkan som bedrifvits i de stora kronoskogarne i Norrland, från hvilka virke ensamt under femårs perioden 1866—70 enligt officiella berättelser, beräknas hafva blifvit olofligen tillgripet för ett värde af mera än 200,000 rdr.

Stadgan om *skiftesverket* har, såvidt densamma rör jäf för landtmätare eller god man, erhållit en förändrad lydelse i öfverensstämmelse med den förut refererade förordningen om upphäfvande af 2 kap. 5 och 6 §§ G. B. samt förändrad lydelse af 13 kap. 1 § R. B.

Bland författningar hvilka i riksdagsberättelserna uppträda under rubriken "författningar i hvarjehanda ämnen" antecknas här: kungörelse om förändring af villkoren för anställande i statens tjänst, kungörelse angående förändrad lydelse af § 6 i förordningen om landsting den 21 Mars 1862, kungörelse om ändringar och tillägg i förordningen den 10 November 1855 angående expeditionslösen, ny mäklareordning, kungörelse i fråga om expedition af underrätts utslag i mål angående häktad, samt kungörelse angående beräkning af allmänna vägars längd i hela och tiondedels mil samt resekostnadernas bestämmande derefter.

I *postlagstiftningen* och förvaltningen hafva under år 1872 flera viktiga, till hufvudsaklig del på riksdagens beslut grundade förändringar blifvit vidtagna**).

*) Ref. anser sig böra erinra att den nya skogslagen för Norrland framgått såsom resultat af 1874 års riksdags lagstiftningsverksamhet och således ligger utom området af denna exposé.

**) "Berättelse om hvad i Riket och dess styrelse sig tilldragit sedan sista Riksdag" afgifven till 1873 års riksdag.

Rörande villkoren för tidningars och tidskrifters postbefordran har utfärdats en kungörelse, hvarigenom den till Riksgäldskontoret ingående s. k. tidningsstämplingsavgiften utbyttis mot en postkassan tillfallande afgift, hvilken för tidningar och tidskrifter, som med posten befordras, utgår efter vissa, med afseende på prenumerationspris, nummerantal och yttinnehåll fastställda grunder. I sammanhang härmed har det förut varande postförvaltarearfvodet för tidningars förskrifvande genom postverket blifvit indraget.

Vidare har förut gällande brevigtsatsberäkning, enligt hvilken icke mindre än 11 särskilda vigtsatser funnos för inrikes bref af till och med 50 Orts vikt, blifvit genom en utfärdad kungörelse sålunda förändrad att numera bref som väger högst 4 ort befordras mot enkelt porto, bref hvars vikt öfverstiger 4 men ej 25 ort, mot två enkla porton och bref, hvars vikt öfverstiger 25 men ej 50 ort, mot tre enkla porton. Brevigtsatsernas antal har således inskränkts till endast tre, hvarjemte förklarats att försändelser, som väga mera än 50 ort, skola behandlas såsom paket.

I samma kungörelse har tillika afgiften för brefkort nedsatts till 10 öre och portot för s. k. småpaket, hvilkas vikt ej må öfverstiga två skålpund, bestämts att utan afseende på afståndet mellan afgångs- och adressorterna utgå med 30 öre, då paketets vikt icke öfverstiger ett skålpund och med 50 öre då vigten öfverstiger ett, men icke två skålpund. I sammanhang härmed har jemväl för andra paket fastställts en förändrad taxering, grundad på det antal mil, som paketet bör utan omväg med posten befordras för att nå bestämelseorten, dervid för den del af vägen, hvarest jernvägsbefordran är att tillgå, hvarje mil beräknas endast för en half mil. — För paket har derjemte fullständig frankeringsfrihet medgifvits, dock med skyldighet för afsändaren att erlægga befordringsavgiften, derest paketet icke blifver af adressaten utlöst.

Genom en förordning angående postverkets ansvarighet för försändelser, som till postbefordran aflemnats, hafva nya föreskrifter blifvit stadgade rörande rekommendation af bref samt assurans såväl af paket som af bref, hvarjemte post-

verkets ersättningsskyldighet för det ena eller andra slaget af nämnda försändelser äfvensom för oassurerade paket, då de förkomma eller skadas, blifvit bestämd.

Vidare hafva nya eller förändrade bestämmelser blifvit meddelade, bland annat, i afseende å beredande för afsändare af tillfälle att erhålla intyg om en försändelses behöriga framkomst till adressaten eller om innehållet af skrifvelse eller handling, som varit i ett afsändt bref eller paket innesluten, i afseende å villkoren för utlemnande af ofrankerade lokalbref, i afseende å brefs eller paketers utdelande genom breffbärare och inrättande af s. k. expressbefordran, i afseende å behandlingen af försändelser, som ej i ankomstorten kunna adressaten tillställas, i afseende å vigtsatsberäkningen för bandförsändelser samt varuprof och mönster, i afseende å upphörande af s. k. registrering af bref, i afseende å postförvaltares skyldighet att utan ersättning meddela qvitto å emottagna försändelser af vissa slag, samt avis om ankomna dylika försändelser, i afseende på utskickning i lösväska eller eljest af ankomna olika slags försändelser, i afseende å ansvarspåföljden för brefs inneslutande i paket, som till postbefordran aflemnas, och för missbruk af korsbandsförsändring, samt i afseende å brefkorts användning äfven för lokalkorrespondensen.

Genom en förordning den 5 December 1873 har den, vissa myndigheter samt embets- och tjenstemän medgifna *fribrefsrätten* upphäfts.

Med föranledande af ett af akademiska konsistorierna och kanslersembetet förordadt förslag rörande inskränkning i de skriftliga profven i examina till rättegångsverken och till konungens kansli, har stadgats en förändrad lydelse af vissa §§ i förordningen den 9 Oktober 1863 angående embetsexamina.

Utgående från önskan att vid tillsättande af de högsta lärarembetena en på verklig fackkunskap grundad pröfning af de sökandes vetenskapliga förtjenst och skicklighet för det sökta embetet måtte åstadkommas har Kongl. Maj:t anbefalt kanslersembetet för universiteten att, efter vederbörandes hörande dels inkomma med förslag till sådan ändring

i universitetets statuter, hvarigenom större säkerhet må kunna vinnas att vid tillsättandet af lediga professorsembeten sökandes förtjenst och skicklighet blifva af sakkunnige män bedömda, dels ock afgifva utlåtande huruvida i sammanhang med ändrade föreskrifter rörande tillsättning af professors-embete jemväl ändring i hvad nu finnes stadgadt om tillsättning af adjunktsbefattning må anses erforderlig, och i sådant fall inkomma med förslag i ämnet.

Vid pröfning af uppgjorda förslag dels om inskränkning af de skriftliga profven i examen vid Bergsstaten, dels om ändringar i nu gällande föreskrifter rörande så väl juris kandidat examen som examina vid rättegångsverken och till konungens kansli, äfvensom i villkoren för anställning i statens juridiska och administratift civila embeten, har Kongl. Maj:t beslutat en förändrad lydelse af stadgandet i förordningen den 9 Oktober 1863 § 9, angående skriftliga pröfningen för examen till Bergsstaten, hvaremot, då de i öfrigt förekomna frågorna synts erfordra närmare utredning, ecklesiastikchefen blifvit anbefald att, efter samråd med sakkunnige män, å nyo underställa dessa frågor Kongl. Maj:ts pröfning.

Den rättighet som tidigare tillerkänts qvinna att undergå studentexamen samt att deltaga i den medicinska undervisningen och aflägga de för läkareyrkets utöfvande föreskrifna prof, har numera erhållit en vidare utsträckning, i det att åt qvinlig studerande vid Universiteten medgifvits rätt att, med undantag af examen inför theologisk fakultet samt juris licentiatexamen, ej mindre aflägga alla öfriga vid universiteten förekommande examina enligt gällande föreskrifter, än ock begagna den offentliga och enskilda undervisning, som vid universiteten meddelas.

Sedan 1863 års ständer anhallit att Kongl. Maj:t ville medgifva Karolinska Medico-Kirurgiska Institutet rätt att i likhet med universitetens medicinska fakulteter anställa medicine-kandidatexamen, och 1872 års riksdag aflåtit underd. skrifvelse angående ordnande af den medicinska undervisningen i riket, har Kongl. Maj:t meddelat beslut i detta ärende genom särskilda bref till universitetens kansler den 12 December 1873.

Bland *komitéer* som under denna period varit i verksamhet och slutfört sina arbeten antecknas här: den redan tidigare tillsatta komitén för ombesörjande af en revision af 1686 års kyrkolag, komitén för utarbetande af förslag till förordning om hvitbetssockertillverkningen, komitén för omarbetning af gällande mantalsskrifnings förordning, komitén för afgifvande af utlåtande om ombildning och förening af särskilda läroanstalter (teknologiska institutet, krigshögskolan, skogsinstitutet, farmaceutiska institutet samt undervisningen för landtmätare) till en teknisk högskola, samt komitén för utarbetande af förslag till ny reglering af häradshöfdingarnes löneförmåner.

Ett till Stockholm sammankalladt *kyrkomöte* har från den 3 September till och med den 8 Oktober 1873 idkat öfverläggningar om särskilda den svenska kyrkan rörande frågor.

Vid särskilda utländska *expositioner*, skandinaviska konst- och industriutställningen i Köpenhamn 1872, polytekniska utställningen i Moskva samma år, Londonexpositionerna 1872 och 1873 samt Verldsutställningen i Wien 1873, har Sverige framgångsrikt uppträdt och häfdat det principat i Norden, detsamma såväl på konstens som industrins områden under senaste decennier uppnått. Särskildt tjänade Sveriges uppträdande på polytekniska utställningen i Moskva att för Sveriges export bryta nya banor åt östern, och vid expositionen i Wien skördade Sverige lagrar, på hvilka svenska regeringen med tillfredsställelse hänvisade i trontalet vid öppnandet af 1874 års riksdag.

Med utländska makter hafva ett antal *traktater* blifvit ingångna, de flesta rörande telegraf- och postväsendet. Med Danmark afslöts den 27 Maj 1873 en konvention om gemensamt på guld grundadt myntsystem, sedan en tidigare, den 18 December 1872 afslutad myntkonvention, afsedd att gälla för samtliga de skandinaviska länderna förfallit till följd af norska Stortingets vägran att antaga densamma. Af särskildt intresse för oss äro några traktatsenliga öfverenskomelser mellan Sverige-Norrig och kejsarriket Ryssland, hvilka alla röra finska intressen. Den första af dessa daterad den 6 April (25 Mars) 1872, rörande fisket uti Torneå och Muo-

nio elfvar samt i dem utflytande strömdrag, uppställer gemensama stadgar för skyddande och ordnande af fisket uti detta för Sverige-Norige och Finland gemensama fiskeområde. — En annan deklaration af senare datum befriar finska och svenska farkoster af mindre än 13 finska lästers drägtighet, att vid färder emellan de till Bottniska viken och Ålands haf stötande kuster och skärgårdar taga lots i det andra landets farvatten, dock med vilkor att annan last än fisk eller landtmannaprodukter — deri inbegripet ved — icke medhafves. Slutligen ordnar en deklaration af den 1° Sept. 1872, enligt nya grunder, den synnerligen för Finland viktiga vinterpostföringen mellan Grisslehamn och Åland.

R. C.

Notis.

Juridiska examina vid det finska universitetet. Under *vårterminen 1874* är juris utriusque kandidat-examen aflagd af 3, allmän rätts-examen af 1, domare-examen af 5 och kameral-examen af 1.

Juris utriusque kandidat-examen undergicks af filosofie magistrarne J. N. Lang, G. E. Uhlenius och K. T. Wegelius.

Allmän rätts-examen aflades af filosofie magistrern A. W. Rydman.

Domare-examen undergicks af studenterna F. A. Aejmelæus, A. L. von Knorring, W. Kyander, H. Snellman och W. G. Snellman.

Kameral-examen aflades af studenten K. G. Wadén.

Samma vårtermin var antalet af de vid universitetet närvarande juris-studerande 162, utgörande inemot 26 procent af samtliga vid universitetet då närvarande studerande, hvilka i antal uppgingo till 624.

Under *höst-terminen 1874* undergicks juris utriusque licentiat-examen af 1, allmän rätts-examen af 1, domare-examen af 3 och kameral-examen af 2.

Juris utriusque licentiat-examen aflades den 17 Oktober af juris utr. kandidaten J. O. Forsman, hvilken under vårterminen hade för graden från trycket utgifvit och den 27 Maj offentligen försvarat en på finska författad vetenskaplig afhandling "Pakkotilasta kriminaali-oikeudessa" (om nödtillståndet i kriminalrätten). — Till juris utriusque doktor promoverades licentiaten Forsman den 14 November 1874.

Allmän rätts-examen undergicks af guvernements-sekreteraren R. M. von Essen.

Domare-examen aflades af studenterna O. Favén, K. J. Stenius och J. E. Wahlberg.

Kameral-examen undergicks af studenterna V. W. Hougberg och K. N. Lignell.

Under höst-terminen tillstädesvoro vid universitetet 168 juris-studerande, utgörande något mera än 26 procent af samtliga vid universitetet då närvarande studerande, hvilkas antal var 640.

I hvad mån äro 6 § 1 kap. U. B. och 7 § 14 kap. R. B., genom K. Förordn. den 26 Nov. 1866, angående falsk angivelse och annan ärekränkning, ändrade?

Denna fråga har uti en uppsatts, som ingått i 1 häftet af Jur. fören. tidskrift för 1874, blifvit af herr F. Forsström uppkastad, men tillika besvarad på ett sätt, som undertecknad för sin del ej kan godkänna. Då ämnet icke torde sakna sin vikt, synes en utläggning af en annan uppfattning deraf kunna i någon mån bidraga att belysa det samma.

Enligt hr F:s mening, om jag eljest rätt förstått det samma, innefattar den handling, då någon "inför kejs. befallningshafvande brukar ohöfliga och håniska ord mot sin vederpart" (6 : 1 U. B.), eller då någon "missfirmer sin vederdeloman inför Rätta, i tal eller skrifter, med oqvädens och smädeord, förklenliga tillmälen eller åthäfvor" (7 : 14 R. B.), två särskilda, af hvarandra oberoende brott, nemligen: det ena en injurie emot vederparten, och det andra ett otillbörligt förhållande inför vederbörande myndighet, hvilket senare hr F. närmare betecknar såsom ett brott mot den goda ordning och det tillbörliga skick, som inför offentlig myndighet bör iakttagas. Då nu 1866 års förordning innehåller att ifrågavarande §§ äro ändrade endast "såvidt i det samma ansvar för falsk angivelse eller annan ärekränkning finnes utsatt", anser hr F. häraf främst följa att den införda förändringen afser endast straffet för injurien, hvaremot det i sagda §§ intagna ansvaret borde, såsom fortfarande gällande, tillämpas å det otillbörliga förhållandet. I följd häraf och då 1866 års förordning förutsätter, att alla injuriemål skola utföras vid domstol, och i 13 § stadgas att åtal för smädelse

eller förolämpning ej får anställas af allmän åklagare, der ej målsegande brottet till åtal angifver, skulle, när målseganden "godmodigt och stillatigande" åhör injurien, den brottslige vara underkastad ansvar endast för otillbörligt förhållande och i sådant fall dömas af k. bef. till "högst 10 daler" (6: 1 U. B.) och af domstol till 5, 10 eller 20 daler, eller mera, efter som brottet är till (7: 14 R. B.). Yrkar målseganden deremot ansvar för injurien, borde frågan derom förvisas till rätter domstol, som i afseende å ansvarsbestämmelsen hade att tillämpa 1866 års förordning. Huruvida i sistnämnda händelse frågan om det "otillbörliga förhållandet" inför myndighet borde åtfölja injuriesaken, eller alltid särskildt behandlas och af vederbörande myndighet af dömas, framgår ej med klarhet ur hr F:s framställning; dock vill det synas som hr F. skulle antaga det senare alternativet,*) ehuru härigenom en betänklig afvikelse från gällande brottmålsprocess skulle införas derutinnan att två brott, framgångna ur en och samma handling, skulle hvar för sig af olika myndigheter handläggas och afgöras. Säkert är emellertid att hr F. anser den k. bef. och domstol tillagda rätt att behandla mindre injuriemål i sammanhang med det civila ärende, hvarmed de hafva gemenskap, numera hafva upphört och att injuriemålet *alltid* bör särskildt handläggas. — Säsom ett ytterligare stöd härföre anför hr F. att 1866 års förordning i vissa fall förutsätter rätt till bevisning af gjordt

*) Hr F. yttrar nemligen att om målseganden "stillatigande" åhör injurien, skulle det ankomma på k. bef. eller domstolen, "som icke bör tolerera ett språk, som det icke anstår de rättsökande att inför domstolen nyttja", att fälla den brottslige till resp. i 6: 1 U. B. och 7: 14 R. B. utsatte böter. Men som målseganden, på hvilken åtalandet af missfirmelsen beror, har i detta afseende en tid af två år för sig, kan honom icke förmenas att särskildt ställa den missfirmande under åtal för injurien inför domstol, som då har att tillämpa ansvarsbestämmelserna i 1866 års förordning. Om brottet i sådant fall skall anses vara förenadt med försvårande omständigheter eller icke, vill jag lemna osagdt. I allt fall beläggas de särskilda brotten med hvar sitt ansvar och torde äfven därför kunna särskildt behandlas, helst böterna, vid felande tillgång, icke kunna sammanslås, för att i ena bot försonas.

tillmäle*), hvilken rätt dock den, som af k. bef. fälles till ansvar oftast ohörd, skulle gå förlustig, och att, i händelse samma förordning icke afsåge någon vidsträcktare ändring i 6: 1 U. B., än hvad orden "såvidt i detsamma ansvar för ärekränkning finnes utsatt", innebära, k. bef. kunde ega rätt att döma den brottslige äfven till fängelse, hvilket väl icke kunnat vara lagstiftarens mening.

I sammanhang härmed har hr F. sökt ådagalägga att med orden "den som skrifver eller talar *vanvördeliga* emot domaren" i 7: 14 R. B. rätteligen bör förstås endast ett "otillbörligt förhållande", som icke innefattade någon injurie, emedan i annat fall domaren, såsom målsegande, vore jäfvig att behandla målet, hvilket likväl tillätes honom.

Tilläfsventyrs innehåller hr F:s uppsatts till stöd för hans påståenden ännu några andra skäl, hvilka undgått mig, men de här anförda torde dock vara de väsendtligaste.

Jag har anledning att tro, det hr F:s premisser och härledning ar icke äro riktiga, likasom hela hans betraktelsesätt synes hvila på en icke mindre oriktig grund.

Ifrågavarande förordning af år 1866 har icke haft till syfte att göra någon ändring i gällande processordning. Hvarken uti inledningen till densamma eller i dess öfriga innehåll förekommer ens den minsta antydan derom. Ej heller förefinnas deri några sådana stadganden, som skulle stå i strid med nämnde processordning och hvilka sålunda kunde berättiga till antagandet att densamma medelbarligen vore ändrad.

Hr F. har visserligen trott sig finna ett sådant uti föreskriften i 13 § derom, att endast målsegande egde utföra åtal om smädelse och förolämpning. Men detta stadgande

*) På sätt hr F. riktigt anmärker synes "ohöfliga och håniska ord" (6: 1 U. B.) böra anses innefatta endast en *förolämpning* och ansvar å dem följa enligt 7 § i 1866 års förordning. Af 10, 11 och 12 §§ i sagde förordning vill det synas som bevisningsrätt företrädesvis egde rum endast i den händelse, då fråga är om smädelse eller sådan ärekränkning, som i 6 § samma förordning omnämnas. — Tilläfsventyrs kan dock bevisning komma i fråga äfven angående förolämpningar.

är ju icke helt och hållet nytt. Redan förut ankom det på målseganden allena att bilägga dylika injurier eller lemna dem obeifrade, der de ej skett i stort samqväm, utan rätt till inblandning från åklagaremaktens sida. Väl är målsegandens rätt i berörde hänseende numera utsträckt, men stadgandet i 13 § innefattar ju uttryckligen en inskränkning endast i åklagaremaktens befogenhet, och alldeles icke någon minskning af k. bef. domsrätt eller ändring i rättegångsordningen. Följden af nämnda inskränkning i åklagaremaktens befogenhet kan icke vara annan, än att k. bef. eger att afdöma injuriefrågan, endast i det fall, att målseganden deri yrkat ansvar. Men med ringare injurier, som begås inför domstol eller k. bef., eger i mer än ett hänseende ett undantagsförhållande rum, från hvad om behandlingen af brott i allmänhet är stadgadt. Så t. ex. eger domstol enligt regel icke att taga befattning med ett brott derest det ej antingen af målsegande eller allmän åklagare anhängiggöres; men icke desto mindre kan domaren ex nobili officio, utan att hvarken målseganden eller åklagaren framställt några påstående, ådöma den brottslige ansvar för injurier, som förefalla under behandlingen af ett civilt mål. Samma förhållande eger rum i flera andra fall, der böter, enligt rättegångsbalken, komma i fråga. Då en konflikt, såsom här är fallet, inträffar emellan domarens pligt att tillse det domstolens myndighet och anseende iakttages och att brott inför Rätta ej få strafflöst föröfvas på ena sidan, samt målsegandens uteslutande rätt att åtala eller förlika brottet på den andra, har lagstiftningen långt före detta afgjort frågan så, att domarens pligt går framför målsegandens åtalsrätt, och härutinnan har 1866 års förordning icke infört någon ändring. Dock torde numera med afseende å den i sagda författning förekommande bestämning om fördelningen af böterna, målseganden vara berättigad att förlikas om sin andel af desamma.

Hvad hr F. anmärker derom att 1866 års förordning tillstodder rätt att bevisa gjordt tillmål och att den, som tillmålet gjort hos k. befallningshafvande, kunde gå denna rätt förlustig, saknar allt inflytande på utredningen af förevarande fråga. Uti 7: 14 R. B. stadgas redan att om den,

som tillmåle gjort, vill styrka detsamma, skall injuriefrågan skiljas från det civila målet och af rätter domstol behandlas. Samma föreskrift gäller äfven för k. bef. Underlåter någon, som hos k. bef. framkommer med ett tillmåle, att på samma gång förbehålla sig bevisningsrätt, är han dervid underkastad samma äfventyr, som vid hvarje annat utaf honom framställt, obestyrkt påstående. Det bedömes såsom obevisadt. För sin underlåtenhet har parten att skylla ingen annan, än sig sjelf; men han har dock sin besvärsrätt i behåll och kan vid högre instans återvinna tillfället att få föreställa sin bevisning och sålunda få injuriefrågan skild från det civila ärendet. I alla händelser vet han, att han framkommit med ett obestyrkt tillmåle och är således också beredd på följderna deraf.

Hr F:s påstående att de i 6: 1 U. B. och 7: 14 R. B. omnämnda brottsliga handlingarne skulle innefatta två skilda brott är, enligt min åsigt, en oberättigad fiktion. Ordalagen i dessa lagrum: "brukar någon inför k. bef. hånliga ord mot sin vederpart" och "missfirmar någon inför Rätta sin vederdeloman med oqvädins ord" etc., utvisa tydligen att här är fråga blott om ett brott, förenadt med en försvårande omständighet. Detta framstår än klarare vid en jemförelse af dessa §§ med uttrycken i 6 § 60 kap. M. B. och dess sista mom.; och att äfven 1866 års förordning sålunda uppfattar handlingen kan icke hafva undgått hr F. Det gifves visserligen fall i vår lagstiftning der den försvårande omständigheten anses grundlägga ett brott för sig, hvilket belägges med särskildt ansvar; men eljest är en dylik, till sitt väsende alldeles oegentlig sönderdelning af en enda brottslig handling för vår lag fremmande.

Icke heller vill det hafva lyckats hr F. att bortförklara betydelsen af orden i 7: 14 R. B., "talar eller skrifver någon vanvördeliga mot domaren". Uttrycken vanvördnad, missaktning, förakt hafva alla i våra lagar och författningar samma betydelse. Vanvördnad kan ej visas annorlunda än genom ord eller åthäfvor, och hvad med föraktliga ord eller åthäfvor förstås, derom lemna 6: 60 M. B. en osviklig anvisning, såsom utgörande den lindrigaste arten af ärekränk-

ning. Om icke uti uttrycket "talar eller skrifver någon vanvördeliga mot domaren" ansetts ingå ett injuriiebrott, huru kan väl det förklaras, att i svårare fall till och med afbön fått åläggas. Att lagstiftaren icke funnit det betänkligt att anse domaren ej jäfvig att afdöma ett dylikt emot honom riktadt injuriiebrott, härrör dels af brottets ringa beskaffenhet och det jemförelsevis lindriga ansvaret, dels af klokhets skäl, emedan domaren eljest ständigt vore utsatt för jäfvighet och utan synnerlig påföljd för parten kunde göras jäfvig, dels ock emedan vanvördsnaden ofta nog är riktad mot domstolen, såsom juridisk person, utan att träffa någon af dess medlemmar särskildt. För öfrigt må anmärkas att hvad än hr F. sökt framhålla om obehörigt förhållande inför Rätta, så innefattar ett oskickligt beteende inför domstol alltid en missaktning mot densamma, denna missaktning må nu sedan hafva sitt uttryck i åthäfvor, ett ordningen störande uppförande, eller i klädedrägten. Det kan vara svårt nog att bestämma när en persons beteende må anses för oskickligt, men så snart deri uppenbarar sig missaktning för domstolen, är det brottsliga för handen. Också kan väl domstolens ömtålighet vara alltför stor, men detta förändrar dock ej den allmänna karaktären hos ett oskickligt beteende att vara ett uttryck af missaktning och följaktligen en injurie.

Då hr F. antydt, att en ordagrann tillämpning af inledningen till 1866 års förordning skulle berättiga k. bef. att för de i 6: 1 U. B. afsedda injurierna utsätta till och med fängelsestraff, kan ins. icke neka att denna uppfattning förekommit ins. oväntad. Det kan icke vara hr F. obekant att åtskilliga bestämmelser angående den exekutiva processordningen stå uppå samma grund, som enahanda bestämmingar i R. B. och att detta särskildt är fallet med 6: 1 U. B. När derföre föreskrifterna i U. B. äro otydliga eller ofullständiga eller närmare föreskrift helt och hållet saknas, måste förklaringen och fyllnaden sökas ur motsvarande stadganden i R. B. Jag har redan ofvanföre omnämnt, huruledes k. bef., i anledning af stadgandet i 7: 14 R. B., åligger att afskilja en injurie fråga från det civila ärende, hvarmed det sammanhänger, i det fall då bevisning rörande tillmälet

åberopas, och att injuriefrågan då bör till vederbörlig domstol öfverlemnas. Men de ifrågavarande föreskrifterna såväl i nästnämnda lagrum, som i 6: 1 U. B. och 3: 24 R. B. äro endast härledningar ur stadgandet i 4: 3 R. B., som icke blott uttalar den allmänna grundsatsen att i vissa fall mindre brottmål kan sammanföras med och åtfölja en civil sak, utan ock närmare bestämmer, när sådant får ega rum. I detta lagrum säges, att då uti en civil sak ett mindre brott uppstått, som deraf fått sitt ursprung eller dermed en nära gemenskap hafver, må brottmålet följa saken åt, *i händelse brottet kan med penninge böter försonas*. Är derföre brottet af beskaffenhet att det ej kan aflöpa med böter eller att ett svårare ansvar bör följa, måste det särskildt i den för brottmål stadgade ordning behandlas. Detta gäller ej mindre för k. befallningshafvande än för domstolarne. K. bef. rätt att handlägga injuriemål begränsas således äfven af det straff brottet förtjenar. Finner k. bef. brottet sådant, att det kan med böter försonas, eger han domsrätt deri, men påkallar brottet fängelsestraff upphör hans rätt att dermed taga befattning. Det kan således icke komma i fråga att k. bef. skulle råka i frestelse att tillämpa fängelsestraff, än mindre att han egde någon rätt dertill. Hellre kan det förutsättas att en eller annan injurie får aflöpa med böter, då det måhända varit förtjent af ett strängare ansvar; men häruti ligger icke någon rättsvåda eller någon anledning att förvilla sig i äfventyrliga tolkningar och utläggningar af "lagens anda och mening".

Ur ofvanstående vederläggning af hr F:s påståenden torde den uppfattning af frågan undertecknad hyser redan hafva röjt sig. Då man icke ur syftningen med 1866 års förordning eller af dess innehåll kan utleta något, som hvarken direkt eller indirekt innefattar en ändring af gällande processordning; då ordalydelsen i sagde förordning otvetydigt anvisar att endast ansvarsbestämmelserna i 6: 1 U. B. och 7: 14 R. B. blifvit upphäfna; och då de injurier, som afses i 6: 1 U. B. och de två första mom. af 7: 14 R. B., kunna ådraga den brottslige endast bötesansvar; — kan jag icke finna det annat än klart, att k. bef. och domstolarne

böra i de här afsedda fallen tillämpa, i stället för bötesbeloppen i 1734 års lag, brotten motsvarande böter enligt 1866 års förordning. Hvad åter angår sista mom. i 7: 14 R. B., så lärer derom icke något tvifvelsmål förefinnas.

Att den k. bef. och domstolarne tillagda rätt att, i sammanhang med ett civilt ärende pröfva och afdöma frågor om mindre injurier, likasom i allmänhet k. bef:s rätt att taga befattning med brottmål, är irrationellt, torde väl en hvar erkänna. Likaledes kan i fråga ställas, huruvida nog giltiga skäl förefunnits att tillåta de afvikelser från brottmålsprocessen, om hvilka här varit tal. Det är därför lätt förklarligt, att den, som med klar insigt om det irrationela uti förenämnda stadganden, förnekar tillvaron af alla skäl för de gjorda afvikelserne, icke gerna vill se hvad lag och författningar i saken verkligen innehålla och tror sig finna både i dem och annorstädes sådana omständigheter, som mera lämpa sig för hans egna åsikter. Härom erinrar hr F:s uppfattning af diskussionen vid 1734 års riksdag om lagkommissionens förslag till 5 och 6 §§ 1 kap. U. B. och den betydelse hr F. gifvit biskop Humbles dervid afgifna yttrande. Ut i Lagkommissionens förslag voro nämnde §§ affattade i nära öfverensstämmelse med bestämmelsen i 7: 14 R. B. Likasom i sistnämnda lagrum stadgas att för mindre injurier inför Rätten, mot vederpart bötes 5, 10 daler, m. m., och mot domaren dubbelt, likaså skulle, enligt förslaget, för mindre injurier inför k. bef. mot vederpart bötas "högst 10 daler" (§ 6), och mot k. bef. dubbelt eller "högst 20 daler" (§ 5). Injurier af svårare art mot domaren eller k. bef., skulle deremot särskildt handläggas af Hofrätt. Då förslaget till U. B. vid 1734 års riksdag granskades af ständerne in pleno, påminde hr Adlerbeth att den k. befallningshafvande i 5 och 6 §§ 1 kap. tillagde domsrätt, angående missfirmelser emot dem sjelfve och andra, hvilken stode i strid med 1695 års förordning, vore eftertänkelig; att det för undersåtarne vore tryggare, att edsvurne domare handterade sådana saker, och att dessa §§ borde ur lagen uteslutas och derom förbli efter gamla lagen. —

Hr Ebrencrona "sade sig velat göra samma påminnelse hvad 5 § anginge", emedan ett jäfs förhållande här egde rum, "men att efter 6 §:s innehåll, när parter emot hvarandra bruka otidighet inför k. bef., han då må kunna belägga dem med böter". Efter åtskilliga repliker å ömse sidor, yttrades af en lagkommissionens ledamot (Nordenstråle) "att lagkommissionen haft afseende derpå att hos k. bef. är forum executivum och en domaresyssla"*), att k. bef. egde domsrätt i saker som stego till flera tusende dalers värde och att man vid sådant förhållande tyckt, att k. bef. "för missfirmande jemväl kunde få pålägga" böter till några tiotal dalers belopp, "särdeles som vägen till domaren (Hofrätten) dock blefve öppen, om någon trodde sig vara för när skedt"; "dessutom syntes ock härmed den nyttan vara vunnen, att parterne få vördnad för exekutorn och långa processer undvikas", (hvar till lades af hr Wulfvenstjerna) "att om domaren kan döma i sin egen sak, när han missfirmas, så kunde ock exekutorn det tillåtas, och vore parten jemväl bättre betjent att strax få en liten korrektion, än att af fiskalen dragas för Hofrätten". I strid med denna uppfattning af frågan och hvad öfrige talare yttrat deri uppträdde nu biskop Humble och "gjorde skilnad mellan dom och disciplin, det förra hörde domaren, det sednare k. bef. till; att detta ej egentligen vore en dom, utan en disciplin, på det konungens embetsman må kunna näpsa dem, som ej vilja styra sina tungor och åtbörder" o. s. v. Biskopens mening var således att k. bef. borde få ega en disciplinär myndighet samt 5 och 6 §§, på sådan grund, i enlighet med förslaget godkännas. Men Biskopen vann för sin uppfattning af frågan icke något medhåll, hvarken af de enskilde talarene eller af ständerne, ty resultatet blef att k. bef. ansågs jäfvig att "döma i egen sak" eller öfver missfirmelser riktade mot honom sjelf, hvilka, då de voro af ringare art, skulle af underdomstol handläggas, i enlighet med hvilket beslut lagkommissionen aflennade en ny redaktion af § 5, som sedan af ständerne god-

*) Detta yttrande står icke i öfverensstämmelse med stadgandet i 2 § 1 kap. U. B.

kändes och ingick i 1734 års lag*). Ehuru förhandlingen utvisar att frågan gälde att tillägga k. bef. öfver missfirmelser en domsrätt, som förut tillkommit endast domstol, och oaktadt allenast ett jämsförhållande ledde till att denna domsrätt ej utsträcktes äfven till mindre missfirmelser emot k. bef., har hr F. likväl funnit stödet för ständernas beslut uti biskop Humbles yttrande.

A. Br.

*) På initiativ af Öfverståthållaren Friherre Törnflycht och på inrådan af landtmarskalken beslöts likväl sedermera, att Kongl. Maj:t, med Råds råde, skulle ega att för slottskansliet i Stockholm utfärda en särskild förordning "angående forum när embetet missfirmas", hvilken förordning kunde vid ständernas nästa sammankomst blifva fastställd. Denna förordning, som utkom den 12 November 1736 och fastställdes af ständerna genom 15 punkten i Riksdagsbeslutet den 18 April 1739, medgaf Öfverståthållarembetet rätt att för missfirmande af öfver- eller underståthållaren eller slottskansliets tjenstemän eller betjente fälla till böter från 5 till 50 daler, i fall förbrytelsen skedde eller tillstods inför protokollet och ej innefattade någon svårare injurie, medan förbrytelsen deremot i andra fall borde af domstol behandlas. — Utan ständernas hörande blef enahanda befogenhet sedermera af Gustaf III alla länestyrelser tillerkänd genom Kongl. kungörelsen den 7 Febr. 1791.

Rättsfall.

13.

Är extra kronobetjent, som behörigen förordnats att öfvervaka bränvinsförfattningarnes efterlefnad äfven utom sitt distrikt, på sådan grund berättigad att såsom allmän åklagare utföra åtal rörande en af honom utom distriktet uppdagad bränvinsförbrytelse?

Extra kronolänsmannen Ferdinand Selén hade af Guvernören i S:t Michels län blifvit förordnad att inom Heinola härad samt närgränsande distrikter såväl inom som utom nämnda län efterspana och beifra öfverträdelser af författningarne angående bränvinstillverkning m. m. I stöd af detta förordnande utförde bemälde Selén vid Häradsrätten i Padasjoki och Kuhmois socknars tingslag inom Tavastehus län påstående, ej mindre om ansvar å spanmålstorpäreustrun Karolina Johansdotter, från Karilanmaa by i Sysmä socken, för det hon den 2 November 1872 å Neitsaari holme, tilltydande Hinttola enstaka rusthåll i Padasjoki socken, olofligen tillverkat bränvin, än att den dervid i beslag tagna egendom måtte förklaras förbruten.

Under rättegången förenade sig kronolänsmannen i sistsagde socken Karl Johan Lang i Seléns yrkanden. Med anledning deraf anmärkte Selén, att kronolänsmannen Lang ej vore behörig att såsom åklagare i målet uppträda; hvarom *Häradsrätten* i utslag den 22 November 1872 sig yttrade, och med åberopadt stöd af 89 § i Förordningen af den 2 Mars 1865 angående tillverkning, försäljning, upplag och forseling af bränvin, samt enär änberörde, Selén meddelade, för-

kän
utv
se
c

256
ordnande ej kunde för honom medföra rätt att utom S:t Michels län åtala förbrytelser af ifrågavarande beskaffenhet, underkände Seléns invändning samt förklarade kronolänsmannen Lang berättigad att i egenskap af åklagare saken utföra; derå Håradsrätten i utslag, afkunnadt den 23 April 1873, fann Karolina Johansdotter om åtalet förvunnen, och jemte det hon förty dömdes att böta 100 mark, skulle dessa böter sålunda fördelas, att kronolänsman Lang deraf erhöles två tredjedelar och extra kronolänsmannen Selén, såsom angifvare, den återstående tredjedelen, hvarhos den af Selén i beslag tagna egendomen förklarades förbruten samt böra genom kronolänsmannen Långs försorg å offentlig auktion försälas och den inflytande auktionsskillingen fördelas på sätt om böterna förordnats.

Angående fördelningen af nyssnämnda böter och auktionsskilling besvårade sig extra kronolänsmannen Selén i Åbo Hofrätt, hvilken medelst utslag den 26 Juni 1873 lät vid Håradsrättens åtgärd i saken bero.

Uti detta utslag sökte extra kronolänsmannen Selén i underdånighet ändring hos H. Kejs. Maj:t.

Målet föredrogs den 19 Maj 1874 i *Senatens Justitiedepartement*, i närvaro af Senatorerne Vice-ordföranden Friherre af Schultén, Forsman, Dahl, Brunou och Sederholm; och yttrades i Senatens utan skiljaktighet. fattade utslag: Emedan det, jemlikt Finans-Expeditionens i Kejsersliga Senaten skrivelser till samtliga Guvernörerna i landet af den 26 Januari 1870 och den 17 Januari 1872, är ordinarie och extra kronobetjente medgifvet att i afseende å upptäckande af brott emot gällande bränvinsförfattningar utsträcka sin tjänsteverksamhet utom egna distrikter till nästgränsande såväl inom som utom länen, samt Guvernörens i S:t Michels län ofvanberörda, för extra-kronolänsmannen Selén i anledning deraf utfärdade förordnande innefattar rättighet för Selén att äfven utom länet efterspana och beifra dylika brott; ty och då Selén, som upptäckt och vid Håradsrätten till åtal anmält ifrågavarande lagöfverträdelse, således egt rätt att såsom åklagare målet derstädes utföra, samt kronolänsmannen Långs uppträdande i sådan egenskap följaktligen icke

erfordrats, pröfvar Kejserliga Senaten rättvist att, med ändring af Hofrättens och Häradsrättens utslag, så vidt Langderigenom tillerkänts åklagareandel uti de Karolina Johansdotter i målet ådömda böter och auktionsskillingen för den henne af Selén under beslagsanspråk frångagna egendomen, förklara sagde böter och det inflytande värdet för berörde egendom, som, derest sådant icke redan skett, skall genom Seléns försorg å offentlig auktion försäljas, böra tillfalla Selén ensam.

14.

**Borgesförbindelse, ingången under dryckesrördt tillstånd — 3 §
4 kap. U. B. tillämplig, eller icke?**

Bondehustrun Maria Kuitunen och bonden Henrik Hokkanen, från Kaihlamäki by i Kangasniemi socken, hvilka den 19 September 1871 af Häradsrätten i sagda sockens tingslag blifvit utsedda till förmyndare för den förstnämndas, för liderlighet och slösaktighet under förmyndare-inseende stälde man bonden Petter Hämäläinen, utförde, efter landthushållaren Julius Jung, bonden Johan Hokkanen och inhyseskarlen Staffan Tiihonen, alla från Kangasniemi socken, till nämnde Häradsrätt ågången stämning, påstående derom, att den proprie borgesförbindelse, Petter Hämäläinen den 13 September sagde år ingått för återbetalningen af ett lån, stort 500 mark, hvilket landthushållaren Jung mot skuldsedel af samma dag försträckt Johan Hokkanen, måtte förklaras ogiltig och Petter Hämäläinen frikallas från den ansvarighet han sig sålunda iklädt, emedan han vid ifrågavarande förbindelses ingående, hvartill han af Johan Hokkanen och Tiihonen blifvit lockad och förledd, varit af starka drycker till den grad öfverlastad, att han saknat förmåga att bedöma sina handlingar.

Svaranden Jung, som förebar okunnighet om det af kä-

randerne uppgifna förhållandet vid borgesförbindelsens ingående, anmärkte, att hvarken kåranderne eller Petter Hämäläinen inom i lag stadgad tid af 6 veckor klandrat ånsagde förbindelse, hvarföre kårandernes talan borde anses sentida väckt och således ej kunna till pröfning upptagas. — Johan Hokkanen och Staffan Tiihonen åter bestredo, att Petter Hämäläinen vid skuldsedelns och borgesförbindelsens författande samt hans namns och bomärkes undertecknande skulle varit af starka drycker öfverlastad, eller att de på något sätt lockat eller förledt honom till ingående af ifrågavarande förbindelse; och hade svaranden Johan Hokkanen först efter det skuld- och borgesförbindelserna blifvit undertecknade med starka drycker undfägnat såväl Petter Hämäläinen och Staffan Tiihonen, som de personer, hvilka såsom vittnen underskrifvit skuldsedeln.

I målet afhöordes å ed följande vittnen, hvilka intygade:

Torparen *Anders Pihlgrén*, hvilken såsom vittne hade underskrifvit skuldsedeln och i denna egenskap närvarit vid oftanämnda borgesförbindelses författande och ingående, att han vid nyssnämnda tillfälle ej kunnat af Petter Hämäläinens tal och åtbörder uppfatta annat, än att denne varit vid redig sinnesförfattning, ehuru han möjligen derförut förtärt starka drycker, och att hvarken Johan Hokkanen eller Tiihonen förledt honom till denna handling.

Smeden *Gustaf Westerholm*, hvilken äfven såsom vittne hade underskrifvit skuldsedeln, att vittnet ifrån sin smedja inkommit i boningsrummet, der Johan Hokkanen, Staffan Tiihonen, Petter Hämäläinen och vittnet Anders Pihlgrén då befunnit sig, och, sedan vittnet såsom vittne undertecknat ifrågavarande då redan färdig skrifna skuldsedel, återvänt till smedjan, utan att iakttaga om Petter Hämäläinen vid detta tillfälle varit dryckesrörd.

Nästföregående vittnes hustru *Wendla Lindholm*: att Petter Hämäläinen den 13 September 1871 i fullkomligt dryckesrördt tillstånd uppehållit sig uti vittnets och hennes mans hemvist, och att Johan Hokkanen, som äfven befunnit sig derstädes, derunder öfvertalat Petter Hämäläinen att ingå ifrågavarande borgesförbindelse, hvarefter Hokkanen infört

Hämäläinen uti en kammare, der förbindelsen sedan författats; och intygade vittnet vidare, att Petter Hämäläinen dervid, enligt vittnets uppfattning, varit i så oredig sinnesförfattning, att han icke kunnat bedöma sina handlingar.

Skräddaren *Karl Lehkonen*: att Petter Hämäläinen ifrågavarande dag varit i ett särdeles dryckesrördt tillstånd, hvarunder Johan Hokkanen öfvertalat honom att ingå ifrågavarande borgesförbindelse, och att Petter Hämäläinen, efter det han densamma ingått, följande dagen befunnits icke hafva något minne af hvad dagen förut förelupit, hvarföre vittnet, som icke närvarit, då borgesförbindelsen författades och underskrefs, var fullkomligt öfvertygadt derom, att Hämäläinen dervid varit i så oredigt tillstånd, att han icke kunnat bedöma sina handlingar.

Utridaren *Filip Kyröläinen*, bonden *Daniel Mieskolainen* och spanmålskarlen *Alexander Nyman* intygade samstämmigt, att de sagde dag den 13 September 1871 sett Petter Hämäläinen i mycket dryckesrördt tillstånd; men som de ej närvarit vid skuldsedelns författande och borgesförbindelsens ingående, kunde de ej afgifva bestämdt intyg om det tillstånd, hvari Petter Hämäläinen befunnit sig, då han undertecknade förbindelsen.

Käranderne anmärkte härå, att som först afhörde vittnet Anders Pihlgrén vore svaranden Staffan Tiuhonens svåger, hvilket svågerlag äfven af denne medgafs, borde å hans afgifna vittnesmål intet afseende fästas.

Häradsrätten afkunnade utslag den 19 Februari 1872, och jemte det vittnet Anders Pihlgrén, såsom svåger till svaranden Staffan Tiuhonen, förklarades jäfvig att i saken vittne bära och hans vittnesmål i följd deraf lemnades utan afseende, fann Häradsrätten käranderne Maria Kuitunen och Henrik Hokkanen ej hafva gittat framställa fullkomligt tillförlitlig utredning derom, att Petter Hämäläinen vid det tillfälle, då han ingått ifrågavarande borgesförbindelse, varit så dryckesrörd att han icke kunnat bedöma sina handlingar; hvarföre och då sagda förbindelse ej heller blifvit inom den i 3 § 4 kap. U. B. stadgade tid af sex veckor klandrad, Häradsrätten pröfvade rättvist Maria Kuitunens och Henrik Hok-

kanens anhållan om borgesförbindelsens undanrödjande förkasta.

Kärandeerna fullföljde, på erlagdt vad, deras talan i *Wiborgs Hofrätt*, som i dom den 19 Februari 1873 sig utlät: att alldenstund å vittnesed afhörda smedhustrun Wendla Lindholm och skraddaren Karl Lehkonen sammanstämmande intygat, att Petter Hämäläinen den 13 September 1871, vid ingåendet af ifrågavarande borgen, varit så drucken och vid så oredig sinnesförfattning, att han icke kunnat bedöma sina handlingar samt sålunda fullleligen ådagalagdt vore, att Petter Hämäläinen vid berörda tillfälle icke handlat vid fritt förstånd och af fri vilja; fördenskull och då dertill komme, att Hämäläinen blifvit den 19 i samma månad, såsom erkändt liderlig och slösaktig, stäld under Maria Kuitunens och Henrik Hokkanens förmyndareinseende, samt antagas måste, att Petter Hämäläinens oförmögenhet, att sig sjelf och gods sitt vårda, vid borgesförbindelsens ingående varit å orten och äfven för Johan Hokkanen bekant, pröfvade Hofrätten rättvist förklara Hämäläinens omförmälda löftesförbindelse för ogiltig.

Denna dom uttryckte referenten Assessorn *Palmroths*, adjungerade ledamoten Viceadvokatfiskalen *Tamelanders* och Hofrättsrådet *Grottenfelts* mening.

Assessorn *Krogerus* yttrade deremot, att Assessorn väl fann ådagalagdt vara, det Petter Hämäläinen den 13 September 1871 under ett af starka drycker öfverlastadt tillstånd ingått ifrågavarande borgesförbindelse; dock som nämnda omständighet, om ock Petter Hämäläinen, på sätt Maria Kuitunen och Henrik Hokkanen sökt styrka, dervid varit i så hög grad berusad, att han ej kunnat bedöma sina handlingar, så mycket mindre kunde förringa landthushållaren Jungs rätt att af Hämäläinen kräfva fullgörrelse af sagde förbindelse, som ej ens påståtts, än mindre visats, att Jung skulle afvetat Petter Hämäläinens berörda tillstånd; alltså och då Maria Kuitunen och Henrik Hokkanen ej heller i öfrigt förebragt skäl till ändring i det motvädjade utslaget, pröfvade Assessorn rättvist låta förblifva vid det slut, hvori Häradsrätten i saken stannat, jemte det vädjanderne af Assessorn

ålades att till landthushållaren Jung i ersättning för hans kostnader i Hofrätten erlagga trettiofem mark.

Uti Hofrättens dom sökte landthushållaren Jung, uppå nedsatt revisionsskilling, i underdånighet ändring hos Hans Kejs. Majestät.

Då målet i *Senatens Justitie-departement* föredrogs, funno dess samtliga närvarande ledamöter Senatorerne *Sederholm, Brunou, Dahl* och *Forsman* samt Vice-ordföranden, *Friherre af Schultén* landthushållaren Jung ej hafva anfört skäl till ändring i Hofrättens förenämnda dom, hvilken fördenskull gillades, jemte det Jung kändes skyldig till sina motparter gälda lösen af det exemplar af Kejs. Senatens dom som komme att till dem i saken utfärdas.

Kejs. Senatens dom är utfärdad den 30 April 1874.

15.

Är varuegare, som på grund af tullkammares tolkning af tulltaxan fått tullfritt införa och utbekomma varor, pliktig att sedermera för desamma erlagga tullafgifter i anledning af annan tolkning, hvilken öfverordnad myndighet efteråt anbefalt tullkammaren iakttaga?

Handelshusen i Björneborgs stad handelsbolaget W. Rosenlew et C:o, handelsfirman A. Grandell, handlandene G. Tigerstedt och O. Wahlgren hade under året 1872 från utrikes ort inhemtat särskilda ångsågsmaskiner, hvilka äfven till deras egare af tullkammaren i nämnda stad tullfritt utlemnats, under antagande att dessa varor ej vore tullafgifter underkastade. På grund af ett från General-tulldirektionen utfärdadt cirkulärbref af den 18 December 1872, hvori tullkammaren i Björneborg till kännedom och efterrättelse meddelades, att maskiner till sågverk, i öfverensstämmelse med den uppfattning, som i särskilda fall gjort sig gällande i Kejserliga Senaten, ej vore att till de under N:o 48 i tull-

taxan af den 29 Juli 1869 upptagna tullfria maskiner hänförs, instämde sedermera tullförvaltaren i sagde stad August Oldenburg, & dervarande tullkammars vägnar, ofvannämnda handelshus till Rådstufvurättens i Björneborg sammantråde den 15 April 1873 och yrkade deras åläggande att, jemlikt stadgandet under N:o 231 mom. 2 uti nyssnämnda tulltaxa, genast till tullkammaren i Björneborg inbetala föreskrifna tull- och sjöfartsafgifter för af dem från utrikes ort till landet under året 1872 inhemtade särskilda sågverksmaskiner, utgörande dessa afgifter för handelsbolaget W. Rosenlew et C:o 1,822 mark 72 penni, för handelsfirman A. Grandell 943 mark 60 penni, för handlanden G. Tigerstedt 1,432 mark och för handlanden O. Wahlgren 96 mark.

Emot detta yrkande anförde svaranderne, sedan dock handlanden G. Tigerstedt, som försålt det sågverk, hvartill de till honom anlända maskinerna användts, åt grosshandlaren Francke med förbindelse för denne att ansvara för ifrågavarande tullafgifter, från saken skiljts och grosshandlaren Francke i hans ställe såsom svarandepart inträdt, att ångsågarne vore efter allmänt språkbruk ovilkorligen att hänföras till fabriker, för hvilka maskiner enligt N:o 48 i nu gällande tulltaxa få tullfritt införas, då ju med fabriker förstodes sådane inrättningar, hvarest förmedelst maskiner råvaror förädlas i större mängd och med större fullkomlighet, än genom handarbete kan ske; och ville svaranderne ej heller tillerkänna den uppfattning af förevarande fråga, hvilken enligt General-tulldirektionens ofvannämnda cirkulär skulle gjort sig i Kejs. Senaten gällande, någon kraft och verkan af lag, då denna uppfattning ej engång blifvit allmänheten på något sätt delgifven; hvarföre de anhöllo att från kärandens kraf varda befriade.

Rådstufvurätten förklarade i utslag af den 15 April 1873 ångsågsmaskiner enligt nu gällande tulltaxa icke vara tullafgifter underkastade, hvarföre tullförvaltaren Oldenburgs talan såsom obefogad af Rådstufvurätten förkastades och handelsbolaget W. Rosenlew et C:o och dess medparter från utgifvande af de fordrade afgifterna befriades.

Missnöjd med detta utslag vädjade tullförvaltaren Ol-

denburg till *Åbo Hofrätt*, hvilken i dom af den 11 December 1873 sig yttrade: och alldenstund det enligt gällande tullförfattningar icke tillkomme Rådstufvurätt att bestämma, huruvida en vara är underkastad tull eller icke, samt Rådstufvurätten således ej heller, på sätt som skett, bordt ingå i pröfning af sagde omständighet beträffande ifrågavarande sågverksmaskiner, fördenskull vardt Rådstufvurättens åtgärd härutinnan af Hofrätten ogillad och undanröjd. — Vidkommande sedan saken i öfrigt, så emedan Tullkammaren såsom tullfria och utan förbehåll till lastemottagarene utlemnade omordade sågverksmaskiner, ansåg Hofrätten bolaget W. Rosenlew et C:o jemte medparter icke vidare kunna åhvälfvas skyldigheten att de fordrade tullafgifterna för sagde maskiner gälda, hvarföre vid det slut, hvori Rådstufvurätten i denna del af saken stannat, komme att bero.

Tullförvaltaren Oldenburg sökte i underdånighet ändring i denna dom hos H. Kejs. Maj:t under åberopande af 49 § i Kongl. Res. på städernas besvär af den 19 Januari 1757, hvori stadgades, att tullbetjening egde rätt att inom tre år efter uppbördsårets förlopp af vederbörande utfordra och indrifva sådana utestående medel, som härröra af obekräknad eller för ringa uppburen tull för tullbara varor, än ock föreskrifterna i 152 och 153 §§ uti Reglementet för tjenstemän och betjente vid tullkamrarne af den 28 Maj 1839, rörande den redogörare tillkommande rätt i anmärkningsmål till ersättning af godsegare, och godsegares förpligtelse att i all händelse hos kronan ansvara för tullafgifter; och anhöll han på dessa ytterligare skäl om svaranderens förpligtande att till tullkammaren i Björneborg inbetala fordrade, kronan tillkommande tull- och sjöfartsafgifter.

Då målet föredrogs i *Senatens Justitie-departement*, yttrade sig Senatorn *Sederholm*, i hvars utlåtande Senatorerne *Brunou* och *Dahl* sig förenade, och ansåg bolaget W. Rosenlew et C:o, firman A. Grandell samt handlandene *Wahlgren* och *Tigerstedt* af den omständighet, att omförmälda sågverksmaskiner från tullkammaren i Björneborg såsom tullfria och utan förbehåll åt dem utlemnats, icke vara frikallade från skyldigheten att för sagde maskiner erlägga tull-

och sjöfartsavgifter, enär dylika afgifter sedermera blifvit inom den i § 49 uti resolutionen på städernas allmänna besvär af den 19 Januari 1757 utsatta tid bemälde varuegare affordrade; i anseende hvartill Senatorn pröfvade rättvist, med upphäfvande af Hofrättens härom meddelade utlåtande, ålägga bolaget W. Rosenlew et C:o, firman A. Grandell, handlanden Wahlgren och grosshandlaren Francke, den sistnämnde, på grund af hans åtagna förbindelse i stället för handlanden Tigerstedt, att ifrågavarande afgifter till föreskrifvet belopp emot erhållande qvitto till tullkammaren i berörda stad genast utgifva.

Senatorn *Forsman* fann tullförvaltaren Oldenburg icke hafva anført skäl till ändring i Hofrättens dom, hvarvid Senatorn fördenskuil lät bero.

Viceordföranden, Friherre af *Schultén* ansåg ångsågar böra hänföras under de i N:o 48 af gällande tulltaxa upptagna benämningarna fabriker och bruk, samt nu ifrågavarande maskiner således icke vara tullavgifter underkastade; och ville Viceordföranden och Friherren förty, och då någon retroaktiv verkan icke kunde Tulldirektionens senare tillkomna bestämningar tillerkännas, låta bero vid det slut, hvari Hofrätten i saken stannat.

Kejserliga Senatens dom af den 5 Maj 1874 är utfärdad i öfverensstämmelse med Senatorn Sederholms yttrande.

16.

Kan handelsbok, hvilken ej är inrättad i öfverensstämmelse med föreskrifterna i 2 mom. af 1 § i Kejs. förordningen den 3 Mars 1868, i någon händelse tillerkännas det i samma förordning medgifna vitsord fullt, så att boken får med ed besannas, äfven utan afseende derå, om edgången blir af motparten öfverläten åt den, som boken fört, eller icke?

Handelsfirman F. W. Frenckell i Helsingfors stad yrkade, efter sekreteraren i Postdirektionen Karl Fredrik Fors-

sell, i dess egenskap af förmyndare för afidne handlanden Josef Enqvists från samma stad minderåriga barn, ågången stämning, vid Rådstufvurättens i Helsingfors sammanträde den 25 Januari 1873 sekreteraren Forssells förpligtande att af tillgångarne i handlanden Enqvists bo till firman F. W. Frenckell enligt räkning erlägga priset för ett parti socker, som sagde firma skulle till handlanden Enqvist i listiden den 29 Oktober och den 1 November 1869 utborgat, och i sådant afseende utbetala 2,628 mark 68 penni, efter afdrag likväl af den 12 i sistsagde månad derå afbetalda 1,200 mark, eller alltså 1,428 mark 68 penni jemte ränta derå från den 2 Januari 1870 tills full likvid skedde.

Uti afgifvet genmäle förklarade sekreteraren Forssell, att, då hvarken handlanden Enqvists handelsbok för år 1869 eller öfriga i hans sterbhus befintliga handlingar utvisade, att handlanden Enqvist vid sitt frånfälle stått i affärsförbindelse med firman F. W. Frenckell, han ansåg sig böra motsäga ifrågavarande kraf, intill dess behörigheten af detsamma blifvit ådagalagd.

Med anledning häraf upptedde kåranden sin handelsbok för år 1869, hvilken innehöll flere tidigare, redan guldne, utborgningar till handlanden Enqvist i listiden äfvensom ock nu ifrågavarande post samt anteckning om derå gjorda ofvannämnda afbetalning. Dock befanns denna handelsbok hvarken vara genomdragen eller med vederbörande magistratssekreterares intyg försedd. Firman F. W. Frenckell anhöll emellertid att dess nuvarande innehafvare, handlanden Karl Oskar Lindström finge med ed styrka rigtigheten af omordade handelsbok.

Svaranden öfverlemnade till domstolens bedömande, huruvida denna anhållan kunde bifallas.

Rådstufvurätten afkunnade utslag i målet den 25 Januari 1873 och, emedan sekreteraren Forssell ej bestämt motsagt handelsfirman F. W. Frenckells omförmälda anhållan, pröfvade Rådstufvurätten, utan afseende derå, att firmans handelsbok icke inrättats i enlighet med stadgandet i 1 § af Kejs. förordningen den 3 Mars 1868, rättvist, likmätigt 5 § i samma Kejs. förordning, tillåta handlanden Lindström, att

om han gittade med sjelf sins ed betyga att handelsfirman F. W. Frenckell å de tider, ofvansagde räkning utvisade, till handlanden Enqvist utkrediterat förberörde parti socker samt att Enqvist å priset därför icke betalt mera, än firman till afdrag uti räkningen medgifvit.

Emot detta utslag vädjade sekreteraren Forssell till Åbo Hofrätt, hvarest han bestred kändanden förmänen att med ed få sanna sin fordrans rättighet, då dennes handelsbok icke uppfylde de bestämmningar, hvilka enligt 1 och 5 §§ i förordningen af den 3 Mars 1868 äro erforderliga för att handelsbok skall åtnjuta fullt vitsord, och anhöll förty om upphäfvande af Rådstufvurättens utslag, särdeles som kändanden ej ens kunnat förebära, att räkning öfver de utborgade varorna skulle blifvit handlanden Enqvist eller hans sterbhuss tillstånd, eller fordran utsökt inom den i 2 § af samma förordning föreskrifna tid.

Hofrätten förklarade i dom af den 19 Juni 1873 Sekreteraren Forssell, emedan denne ej ens gittat påstå, att handelsfirman F. W. Frenckells ifrågakomne handelsbok i hvad den rörde firmans ännämnda fordran vore behäftad med fel, eller förebragt några andra omständigheter, som kunde förringa bokens vitsord, icke hafva anført skäl till ändring i Rådstufvurättens motväddade utslag, hvarvid alltså komme att bero.

Denna dom uttryckte Assessorerne *Procopés* och Friherre *de la Chapelles* samt Hofrättsrådet *Lönnblads* åsigt, hvaremot Assessorn *Stadigh* uttalade den skiljaktiga, af Presidenten *Rotkirch* biträdda, åsigt, att, emedan handelsfirman F. W. Frenckells omordade handelsbok vore hvarken genomdragen eller försedd med något intyg af vederbörande magistratssekreterare samt följaktligen ej så inrättad, som i ofvanåberopade Kejs. förordning stadgades för den händelse, att handlande ville för sin handelsbok åtnjuta fullt vitsord; ty och då sekreteraren Forssell, hvilken vid Rådstufvurätten ej uttryckligen medgifvit handlanden Lindström rättighet att beediga rättigheten af änsagda bok, på grund af densammas nyssantydde ofullständighet i Hofrätten bestridt firman slik förman, fann Assessorn, med hänsigt till den anmärkning,

sekreteraren Forssell sålunda till förringande af bokens vitsord framställt, ifrågakomna edgång ej kunna handlanden Lindström tillåtas.

På nedsatt revisionsskilling drog sekreteraren Forssell Hofrättens dom under H. Kejs. M:ts nådiga granskning, framhållande huruledes bevisning genom handelsbok, såsom utgörande ett undantag från den i allmän lag uttalade grundsats "med ed kan man svara och ej kära", med största försigtighet blifvit i lagstiftningen upptagen och äfven derföre endast då borde tillämpas, när alla föreskrifter blifvit iakttagna, hvarigenom en handelsbok enligt oftaåberopade förordning af den 3 Mars 1868 erhöle fullt vitsord. Detta hade ej varit fallet med ifrågavarande handelsbok, och ej heller hade sökanden medgifvit firman F. W. Frenckell förmånen att med fyllnadsed styrka sin fordran, utan hvilket uttryckliga bifall denne i strid med bestämmningen i 34 § 17 kap. R. B. ej kunde tillåtas att af en sådan förmån sig begagna; hvarföre sekreteraren Forssell underdånigst anhöll om upphäfvande af såväl Hofrättens som Rådstufvurättens domslut i målet.

Vid målets föredragning i *Senatens Justitie-departement* förenade sig dess samtliga närvarande ledamöter Senatorerne, Viceordföranden Friherre af *Schulten*, *Forsman*, *Dahl*, *Brunou* och *Lönnblad* om följande yttrande: Emedan handelsfirman F. W. Frenckells omordade handelsbok, enligt hvad Rådstufvurättens protokoll innehölle, icke varit så inrättad, som i ofvanåberopade förordning stadgades, för att samma bok skulle kunna tillerkännas fullt vitsord, samt sekreteraren Forssell ej hos Rådstufvurätten uttryckligen medgifvit bemålde firma rättighet att med ed fästa rigtigheten af änsagde handelshök, utan fastmer såväl i Hofrätten som i Senaten bestridt firman slik förmån, fann Kejs. Senaten ifrågavarande edgång i sakens dåvarande skick icke kunna handlanden Lindström tillåtas, samt pröfvade förty rättvist att ogilla och upphäfva Hofrättens dom och Rådstufvurättens utslag i målet; i följd hvaraf å Rådstufvurätten ankomme att saken, på anmälan, åter företaga samt, sedan parterne lemnats tillfälle att föreställa deri till äfventyrs ännu tillgänglig

utredning äfvensom göra de vidare andraganden, hvartill de funne sig befogade, med målet lag och beskaffenheten likmätigt förfara, utan hinder af domstolarnes förut vidtagna och sålunda undanröjdade åtgärder.

Senatens utslag i målet är gifvet den 13 Februari 1874.

17.

Fyllnadsborgen för ett af Hypotheksföreningen i Finland före år 1869 utgifvet lån preskriberad, eller icke?

Bonden Elias Gustafsson Taipale, från Kosola by i Ylihärmä socken, hade emot skuldsedel af den 16 Mars 1861 af Hypotheksföreningen i Finland till låns erhållit 3,300 finska mark, till säkerhet för hvilken summa jemte derå utfäst årlig ränta och förvaltningskostnadsbidrag äfvensom för de utgifter Hypotheksföreningen för lånets indrivande möjligen komme att vidkännas Häradsrätten i orten den 23 Februari 1863 meddelat Hypotheksföreningen inteckning i Erik Taipales egande Taipale hemman i Kosola by af Lappo socken. Men emedan Elias Taipale redan före bekommande af nyssnämnda lån blifvit utsedd till förmyndare för aflidne bonden Johan Mattsson Yliluomas minderåriga barn, hade bönderne Karl Gustafsson Haapoja och Thomas Johansson Yliluoma, den förre från Haapoja och den senare från sagde Kosola by i förstnämnda socken, den 21 Mars 1861 förbundit sig att, i händelse någon brist vid gäldandet af Hypotheksföreningens ofvannämnda fordran i kapital, ränta, förvaltningskostnadsbidrag eller ersättning för utsokningsutgifter skulle i den pantförskrifna egendomen uppstå i följd af den ansvarethet, hvari låntagaren Elias Taipale häftade för medel, tillhöriga hans bemälda pupiller, samt den förmånsrätt till betalning, som för dessa medel kunde ega rum, en för begge och begge för en, såsom för egen skuld, ersätta Föreningen sagde brist till sådant belopp, som motsvarade hvad af pant-

tillgången medtoges till godtgörande af nyssnämnda medel. Sedan emellertid Elias Taipale någon tid efter lånets upptagande afidit och hans bo upplåtits till konkurs samt vid den 3 Augusti 1871 öfver konkursmassans tillgångar upprättad liqvid af köpeskillingen för Taipale hemman, upptagen till 4,204 mark 7 penni, äfvensom i ett dertill den 7 derpåföljande November gjordt tillägg Elias Taipales nämnda pupiller påförts tillsamman 2,323 mark 85 penni och återstoden 1,880 mark 22 penni tillagts Hypotheksföreningen, lät Hypotheksföreningen till 1871 års hösteting i Kauhava samt Yli- och Alahärmä socknars tingslag instämma Karl Haapoja och Thomas Yliluoma samt yrkade deras förpligtande att på grund af deras åtagna borgesförbindelse, gemensamt eller den af dem, som tillgång egde till föreningen utbetala, hvad enligt nyssnämnda liqvid och tillägg Elias Taipales änsagda pupiller fått Hypotheksföreningen till förfång uppbära af Taipale hemmans köpeskilling, med 2,323 mark 85 penni.

Svaranderne invände emot detta yrkande, att mera än tio år redan förflutit från den tid, då ifrågavarande borgesförbindelse ingåtts, och som de ej inom denna tid blifvit af kåranden för förbindelsen krädda eller ens om dess tillvaro erinrade, vore dennes talan försutten, hvarföre de anhöllo att blifva från krafvet befriade.

Med anledning af denna invändning anmärkte ombudet för Hypotheksföreningen, att den tioåriga preskriptionstiden icke kunde gälla Hypotheksföreningens ifrågavarande fordran, emedan skuldsedeln, enligt bestämmingarna i föreningens reglemente, vore stäld på längre betalningstid (40 år 9 m.). Borgesmännen hade ingått sin förbindelse utan förbehåll af någon kortare tidsbestämning, hvarföre, och då skuldsedeln dessutom blifvit hos domstol företedd ej allenast vid inteckningens meddelande den 23 Februari 1863, utan ock å inställelsedagen den 3 September 1869 i Elias Taipales konkurs, samt talan mot borgesmännen ej kunnat väckas förrän genom konkursliqviden blifvit utredt, att Hypotheksföreningen hos dem egde fordran och huru stor densamma vore, ombudet yrkade invändningens förkastande.

Häradsrätten afkunnade utslag den 10 November 1871

och alldenstund Hypotheksföreningen försummat att inom tio år från den dag, då ifrågavarande förbindelse tillkom, svaranderne om densamma bevisligen erinra, ansåg Häradsrätten, med stöd af 1 och 17 §§ i K. Förordningen den 9 November 1868 om preskription i fordringsmål, föreningen hafva förlorat sin talan emot svaranderne, hvarföre käromålet förkastades.

Emot detta utslag vädjade Hypotheksföreningen till *Wasa Hofrätt*, hvilken i utslag den 22 Mars 1872 fann, med afseende å såväl den för återbetalningen af Hypotheksföreningens ifrågavarande fordran författningsenligt bestämda tid, som det vid svarandernes för samma skuldförbindelse ingångna fyllnadsborgen fästade villkor, Häradsrätten hafva saknat laga anledning att, såsom skett, förkasta Hypotheksföreningens mot Karl Haapoja och Thomas Yliluoma anställda talan endast på grund deraf, att densamma ej blifvit inom tio år efter borgesförbindelsens ingående utförd, samt återförvisade förty, med upphäfvande af det motvädjade utslaget, målet till Häradsrätten att derstädes ånyo upptagas och lagligen behandlas.

På grund häraf anmälde Hypotheksföreningen, efter å Karl Haapoja och Thomas Yliluoma ågången ny stämning, målet till fortsatt behandling vid förutnämnde Häradsrätt.

I saken hörde, förmälde svaranderne sig ej kunna ihågkomma, att de ingått ifrågakomna borgen, och vägrade fördenskull att den fordrade summan utbetala.

Härå framstälde kåranden till hörande å ed, bland andra vittnen, Tingskrifvaren *Gustaf Sterenius* och Vaktmästaren *Karl Tidström*, hvilka såsom vittnen underskrifvit ifrågavarande borgesförbindelse, och af hvilka den förre intygade sig hafva skrifvit borgesförbindelsen, hvilken äfven hade för borgesmännen på finska uttolkats, dock kunde vittnet numera ej igenkänna de personer, som undertecknat sagda förbindelse; — samt den senare, att vittnet underskrifvit såväl skuld- som borgesförbindelsen och att vittnet, som den tiden varit bosatt blott en verst från svarandernes hemvist, mycket väl kände de personer, som underskrifvit ifrågavarande förbindelse.

Häradsrätten meddelade utslag i målet den 29 Mars 1873 och yttrade, att emedan i målet hörde vittnen Tingskrifvaren Gustaf Sterenius och Vaktmästaren Karl Tidström intygat, det de bevittnat ifrågakomna med Karl Haapoja och Thomas Yliluomas namn och bomärke försedda borgesskrift; ty och med afseende å bemälde vittnens intyg under borgesskriften, att Karl Haapoja och Thomas Yliluoma erkänt och egenhändigt undertecknat densamma, samt på grund af hvad för öfrigt i saken inlupit, fann *Häradsrätten* det vara lagligen styrkt, att de sistnämnde ingått änberörda borgen, iföljd hvaraf och då Elias Taipale saknat tillgång att gälda Hypotheksföreningens ifrågavarande fordran 2,323 mark 85 penni, Karl Haapoja och Thomas Yliluoma ålades, att i deras egenkap af borgesmän gemensamt eller den af dem som tillgång egde nästberörde summa till Hypotheksföreningen emot qvitto genast utbetala samt att derjemte med 75 mark ersätta Hypotheksföreningen dess å rättegången använda kostnader.

Emot detta utslag erlade svaranderne Karl Haapoja och Thomas Yliluoma vad, hvilket de å utsatt tid fullföljde i *Wasa Hofrätt*, hvilken i dom den 3 November 1873 sig utlät; och som Hypotheksföreningens i Elias Taipales konkurs utdömda fordran med å densamma beräknad ränta intill den 25 Oktober 1869, då Taipale hemman försålt, enligt den till *Häradsrätten* deröfver inlemnade uträkning, sagde tid utgjorde 4,062 mark 65 penni samt föreningen i afräkning å denna fordran af den för lägenheten influtna auktionsskilling, på sätt den upprättade konkursliqviden utvisade, fått uppbära 1,880 mark 22 penni; alltså och då bristen således belöpte sig till 2,182 mark 43 penni, hvilken summa icke öfversteg det belopp af berörde auktionsskilling, som tillfallit Elias Taipales förbemälde pupiller, blef Karl Haapoja och Thomas Yliluoma ålagdt att nämnda brist till Hypotheksföreningen utbetala med 2,182 mark 43 penni; derutinnan *Häradsrättens* utslag af *Hofrättens* sålunda ändrades, hvaremot vid detsamma i öfrigt eller beträffande den föreningen tillagde kostnadsersättning komme att förblifva.

Missnöjde med *Hofrättens* dom drogo Karl Haapoja och

Thomas Yliluoma densamma, på nedlagd revisionsskillning, i underdånighet under H. K. M:ts nådiga pröfning, hvarvid de tillika sökte ändring i Hofrättens den 22 Mars 1872 meddelade utslag, hvarigenom Hypoteksföreningens talan förklarats bevarad, samt upprepade hvad de i detta afseende förut anförde.

Vid ärendets föredragning i *Senatens Justitie-departement* yttrade Senatorn *Sederholm*: att som Elias Taipales den 16 Mars 1861 till Hypoteksföreningen utfärdade skuldsedel jemte derå den 21 i samma månad tecknade borgesförbindelse blifvit vid Häradsrätten i orten upptedd icke allenast den 23 Februari 1863, då bemålde Rätt föreningen till säkerhet för de Elias Taipale på grund af förskrifningen långifna 3,300 mark fastställt in-teckning uti hans egda Taipale hemman, utan ock derefter under handläggningen af konkursmålet efter Elias Taipale; alltså och med afseende jemväl å de af Hofrätten till stöd för dess förenämnde utslag af den 22 Mars 1872 åberopade omständigheter, fann Senatorn Hypoteksföreningen icke hafva försuttit sin rätt att, i grund af sagde förbindelse, hålla sig till Karl Haapoja och Thomas Yliluoma för hvad å köpeskillingen för ofvanberörde lägenhet uti ifrågakomne hänseende icke utginge, hvarföre, och då Haapoja och Yliluoma icke heller förebragt skäl till ändring uti Hofrättens dom af den 3 November 1873, vid samma domslut enligt Senatorns åsigt komme att förblifva.

Senatorn *Brunou* förenade sig i det af Senatorn *Sederholm* afgifna yttrande.

Senatorn *Dahl* utlät sig: att som ifrågavarande borgesförbindelse vore utgifven den 21 Mars 1861 och ej visadt blifvit, att den sedermera förnyats eller eljest emot Karl Haapoja och Thomas Yliluoma gjorts gällande förrän saken vid höstetinget 1871 instämdes; alltså och då dessförinnan tio år förflutit från densammas utfärdande samt någon talan derå följaktligen jemlikt förordningen den 13 Juni 1800 icke vidare finge ega rum, pröfvade Senatorn rättvist upphäfva Häradsrättens och Hofrättens domslut samt Haapoja och Yliluoma från stämningspåståendet befria.

Senatorn *Forsman* och Viceordföranden, Friherre af

Schultén instämde i Senatorn Sederholms afgifna utlåtande, i enlighet hvarmed Senatens dom af den 1 Maj 1874 är utfärdad.

18.

Innebär kronofogdes åtgärd att till utmätning befordra ett för fordringssegaren, men utan dennes fullmakt, af tredje person ingifvet utslag ett tjenstefel, eller icke? — Forum för talan emot kronofogden om skadestånd i anledning af utmätning, som skett å annan ort, än der utmätningsordern af honom utfärdats.

Uti en den 4 December 1871 till Guvernören i Åbo och Björneborgs län ingifven skrift klagade Torparen Gustaf Grönberg från Kurittula by i Masku socken deröfver, att Kronolänsmannen i Masku och Nousis socknars länsmansdistrikt Fredrik Eklund hade den 28 nyssförutgångne November, i afseende å utmätning af någon förment fordran, med qvarstad belagt all Grönberg och hans son tillhörig lösegendom, samt anhöll tillika om ersättning för den honom i saken tillskyndade kostnad.

I saken hörd, upplyste Kronolänsmannen Eklund, att den öfverklagade utmätningen grundade sig å Kronofogden i Masku härad Fredrik Wilhelm Nylunds utmätningsorder af den 1 November 1871, tecknad i Åbo stad & Häradsrättens i Euraåminne och Lappo socknars tingslag (af Eklund i afskrift bilagda) protokollsutdrag för den 10 September 1866, innehållande bemälda Rätts samma dag afsagda utslag i ett fordringsmål emellan Torparenskan Eva Karlsdotter Kivilä, från Peräkylä by i Euraåminne socken, kârande, och Gustaf Grönberg, svarande; uti hvilket mål, deri kârandetalan först förts af Eva Karlsdotters under rättegången afidne man Torparen Johan Wilhelm Kivilä, och hvari Bonden Erhard Boelius Uusimarttila från Korpi by i Luvia kapell varit indragen,

Häradsrätten medelst berörda utslag ålagt Gustaf Grönberg att till Eva Karlsdotter Kivilä utbetala åttatio mark.

I affordrad förklaring uppgåfvo Eva Karlsdotter och hennes man i ett senare gifte Torparen Johan Grönlöf, att förenämnda fordran blifvit af dem efterskönt samt att omordade utslag, utan deras vetskap, blifvit till verkställighet aflemnadt.

Affordrad uppgift om den person, som begärt verkställighet af ifrågavarande utslag, uppgaf Kronofogden Nylund, att sagde begäran den 1 November 1871 hos honom framstälts af en för Kronofogden obekant bonde, som uppgifvit sig vara Erhard Uusimarttila från Luvia kapell.

Sedan Gustaf Grönberg i anledning häraf, med återhemtande af sina påståenden i saken, till Länestyrelsen inhemtat tvenne prestbevis, ur hvilka framgick, att Rusthållaren Erhard Boelius, i lifstiden egare af Uusimarttila hemman i Korpi by af Luvia kapell, afidit redan den 6 Februari 1867, blef den öfverklagade utmätningen genom *Guvernörsembetets* resolution af den 20 Juni 1872 upphäfd på den grund, att fordringsägarene Johan Grönlöf och Eva Karlsdotter frångått allt anspråk på utbekommande af ifrågavarande fordran, men såsom tvistigt och ankommande på närmare utredning blef målet för öfrigt af Guvernörsembetet förvisadt till vederbörlig domstol.

I följd häraf lät Torparen Grönberg till Rådstufvurätten i Åbo stad instämma Kronofogden Nylund, och yrkade der Nylunds förpligtande att, jemte ersättning för rättegångskostnaderna, till Grönberg enligt inlemnad räkning utgifva 81 mark 76 penni såsom godtgörelse för de umgälder, hvilka Grönberg fått vidkännas i anledning af i fråga varande utmätning och Grönbergs deröfver hos Guvernören förda klagan.

Svaranden Kronofogden Nylund uppgaf, att hos honom hade den 1 November 1871 inställt sig en person, som sagt sig vara Erhard Boelius Uusimarttila ifrån Luvia, inom nedra Satakunta härad belägna kapell, samt å Eva Karlsdotter Kiviläs vägnar anhållit om utmätningsorder å ofvanberörda, i original inlemnade utslag; och som det för svaranden icke

vore möjligt att känna ens alla inom eget härad bosatta personer, hade svaranden, som icke egt någon anledning att betvifla bemälda persons uppgift, å utslaget, emot hvilket Gustaf Grönberg, enligt en derå gjord anteckning hade erlagt vad, skrivit order att detsamma finge till verkställighet befordras, så framt laga hinder deremot icke mötte. Vid sådant förhållande anhöll svaranden, som upptedde nyssberörda originala utslag, hvilket enligt anteckning derå blifvit utfärdadt åt Eva Karlsdotter, att karendens mot honom utförda talan måtte såsom obefogad förkastas, med öppen rätt för karenden att med sina ersättningsanspråk vända sig emot Eva Karlsdotter, eller hvem annan han helst åstundade. Derjemte anhöll svaranden om ersättning för sina i saken hafda utläggningar.

Rådstufvurätten afkunnade utslag i målet den 16 November 1872 och förklarade, att som Kronofogden Nylund icke egt att till verkställighet befordra ofvanberörda utslag, enär detsamma icke till Kronofogden inlemnats af Eva Karlsdotter sjelf, eller något af henne för ändamålet befullmäktigadt ombud, alltså och då Kronofogden genom sitt öfverklagade förfarande bragt Gustaf Grönberg på kostnader till ett obestriddt belopp af åttatioen mark sjuttiosex penni, pröfvade Rådstufvurätten rättvist ålägga Kronofogden Nylund att till Gustaf Grönberg emot qvitto genast utbetala denna summa samt att derhos med tjugu mark godtgöra Grönberg hans umgälder vid Rådstufvurätten.

Kronofogden Nylund anmälde missnöje emot detta utslag och tilläts att deremot erlägga vad, hvilket han fullföljde i Åbo Hofrätt. Uti sin ändringsansökan anförde Nylund, bland annat, att under hans tjuguariga tjenstgöring såsom Kronofogde något med det ifrågavarande likartadt fall aldrig förekommit samt att praxis öfverallt i länet vore sådan att fullmakt icke affordrades personer, hvilka å andras vägnar till exekutor i afseende å verkställighet inlemnade utslag i skuldfordringsmål.

I utslag den 25 April 1873 förklarade *Hofrätten*, att som Gustaf Grönbergs talan i målet grundats å ett Kronofogden Nylund tillvitadt fel vid handhavande af dess krono-

fogdetjenst, så hade, jemlikt stadgandena i 27 § 10 kap. och 5 § 25 kap. R. B. samt K. Förordningen den 27 April 1868, vad icke bort af Rådstufvurätten i saken emottagas, utan den med Rådstufvurättens utslag missnöjde anvisas, att genom besvär uti Hofrätten i utslaget söka ändring, hvarföre Rådstufvurättens nyss antydda förfarande af Hofrätten ogillades; dock ville Hofrätten, sedan Kronofogden Nylund inom föreskrifven tid med sin ändringsansökan inkommit och äfven Gustaf Grönberg till bevakande af sin talan sig inställt, till undvikande af vidare omgång, taga målet under hufvudsaklig granskning, hvarvid Hofrätten fann Kronofogden Nylund icke hafva anfört skäl till ändring i Rådstufvurättens ofvanberörda utslag, vid hvilket förty komme att bero, jemte det Kronofogden Nylund ålades att godtgöra Gustaf Grönberg de kostnader, han i Hofrätten fått i saken vidkännas, med fyratiofem mark. För öfrigt berättigades Kronofogden Nylund att af Rådstufvurättens ordförande och ledamöter på anmälan återbekomma de af Kronofogden erlagda vadepeningar.

Uti underdåniga besvär sökte Kronofogden Nylund göra sannolikt, att större delen af den fordran, hvilken enligt i fråga varande utslag skolat hos Grönberg utmätas, tillhört Eva Karlsdotters barnlös afidne förste mans, Torparen Johan Wilhelm Kiviläs arfvingar, samt att af desse Johan Wilhelm Kiviläs broder förre Sjömannen Karl Grönfors — och icke Erhard Boelius — till Kronofogden Nylund inlemnadt utslaget både för egen del och såsom ombud för Johan Wilhelm Kiviläs öfrige sterbhusdelegare; och anhöll Kronofogden Nylund förty om målets återförvisande till Rådstufvurätten i Åbo, der Nylund ville framställa närmare utredning i saken.

Då målet förekom till afgörande i *Senatens Justitiedepartement* (i närvaro af Senatorerne *Snellman*, *Wasastjer-na*, *Nykopp* och *Lönnblad*) förklarade Senaten, att, emedan den utmätning, hvarmed Gustaf Grönberg förmenat sig hafva blifvit olagligen hemsökt, verkstälts inom Masku socken samt i fråga komna Kronofogden Nylund tillvitade tjänstefel således skett inom nästnämnda socken, ty fann Senaten, jemlikt

21 och 27 §§ 10 kap. R. B., Rådstufvurätten icke hafva varit behörig att målet handlägga, samt pröfvade förty rättvist upphäfva Hofrättens och Rådstufvurättens ofvanberörda utslag och hvad bemålde domstolar i saken tillgjort i allt öfrigt, utom hvad anginge Nylund af Hofrätten tillerkänd rätt att af Rådstufvurättens ordförande och ledamöter återbekomma förenämnde vadepenningar, uti hvilken del vid Hofrättens yttrande komme att förblifva; Gustaf Grönberg dock obetaget att, i fall af fog, sin omförmälda talan vid Häradersrätten i Masku och Nousis socknars tingslag utföra.

K. Senatens utslag i målet är utfärdadt den 4 Mars 1874.

19.

Straffbar bränvinsbränning och försäljning, eller icke? — Tillämpning i brottmålsprocessen af 33 § 17 kap. R. B.

Efter stämning till Rådstufvurättens i Jyväskylä sammanträde den 24 Februari 1872 anförde Stadsfiskalen i nämnda stad Jakob Edvard Sandelin emot Handlanden Johan Parviainen och Kontoristen Henrik Fabian Helminen, att desse den 17 i samma månad hade af Apotekaren Edvard Julius Granberg och Bokhandlaren Emil Hagelberg, begge boende i Tammerfors, förmedelst skriftligt köpekontrakt tillhandlat sig så väl Korkiakoski å Jyväskylä stads mark belägna bränvinsbränneri med dertill hörande byggnader samt derstädes tillverkadt och å nederlag insatt oförädladt bränvin till ett belopp af 10,436 $\frac{1}{100}$ kannor, som ock en nära bränneriet belägen privilegierad spritfabrik jemte fabriakens tvenne i staden befintliga öppna försäljningsbutiker, samt att Parviainen och Helminen derefter fortsatt den af Granberg och Hagelberg i dessa inrättningar bedrifna rörelse, hvarunder de bland annat i bränneriet tillverkat 2,011 $\frac{1}{100}$ kannor bränvin; och som Parviainen och Helminen härtill icke utverkat sig vederbörligt tillstånd, yrkade Sandelin deras fällande till laga ansvar för olöflig tillverkning och försäljning af bränvin, hvar-

jemte han, med anmälan att han den 23 ifrågavarande Februari stängt bränneriet, spritfabriken och försäljningsbodarna samt i beslag tagit såväl det å nederlag insatta som det efter köpet tillverkade bränvinet äfvensom bränneri- och fabriksredskapen jemte annan till inrättningarne hörande, sedermera förtecknad egendom, anhöll att allt detta måtte förklaras förbrutet och å offentlig auktion försälas.

I saken hörde, vidgingo Parviainen och Helminen att de uppgifne dag af Granberg och Hagelberg medelst köpekontrakt tillhandlat sig ifrågavarande egendom; men som de sistnämde enligt stadgandet i 8 § af K. Förordningen den 18 November 1867 voro skyldige att sjelfve stå i ansvar för utöfningen af den dem tillerkända bränvins tillverkningsrätten och icke egde att denna rätt åt annan öfverlåta, innan behörigt tillstånd dertill utverkats, samt köpet således icke kunde anses vara afslutadt förrän sådant tillstånd erhållits, hade Helminen, allenast med stöd af en för honom af Granberg och Hagelberg redan den 15 December 1870 utfärdad skriftlig procura, för desses räkning tillverkat och försålt bränvin, samt Parviainen tillsvidare alldeles icke befattat sig med rörelsen. Svaranderne anhöllo derföre, att åtalet såsom obefogadt måtte förkastas, beslaget upphävas och rörelsen få fortsättas för Granbergs och Hagelbergs räkning; hvarjemte Helminen inlemnade den af honom åberopade procura, som befans innefatta en för Helminen nämde dag af Granberg och Hagelberg gemensamt utfärdad öppen fullmakt att under deras frånvaro teckna deras namn, samt i allmänhet handhafva och sköta deras i Jyväskylä bedrifna affärsrörelse.

För Granbergs och Hagelbergs hörande tog målet uppskof till den 2 Mars 1872, hvarjemte Parviainen och Helminen af Rådstufvurätten ålades att då vara försedde med det angående ifrågavarande handel afslutade köpekontrakt, vid vite af etthundra mark för dem hvardera.

När målet sagde dag till åtgärd förekom i närvaro af Granberg och Hagelberg, bestredo desse att de till svaranderne försålt ifrågavarande egendom. Vål hade aftal om köp egt rum, men något sådant hade icke blifvit afslutadt, hvarföre Kontoristen Helminen också fortfarande vore i be-

sittning af den procura, hvilken de åt honom anförtrott och nog skulle hafva återtagit, om de ansett sig hafva upphört att vara egare af bränvinsrörelsen. Ej heller inginge i bränneriets kontrollbok, hvilken Granberg och Hagelberg för Rätten upptedde, någon anteckning om öfverlåtelse af sagde rörelse, ehuru det hade varit kontrollörens skyldighet att der införa en sådan, om öfverlåtelsen kommit till stånd. Vid sådant förhållande yrkade Granberg och Hagelberg beslagets återgående, jemte laga ansvar å åklagaren för hans åtgärder, samt hans skyldigkännande att till dem utgifva skadeersättning till ett i ingifven räkning upptaget belopp af 9,364 mark.

I denna förklaring instämde numera Parviainen och Helminen, uppgifvande tillika att något köpekontrakt om i fråga varande handel aldrig upprättats, hvarföre de icke heller kunde omhänderhafva något sådant, oaktadt de vid förra sammanträdet kommit att medgifva detta.

Af åklagaren åberopades att i målet vittna indragne Granbergs och Hagelbergs rättegångsbiträde Vicehäradshöfdingen *Carl Julian Forsman*, hvilken, på ed hörd, intygade: att vittnet den 17 Februari 1872 i Tammerfors stad blifvit kallad till Bokhandlaren Hagelberg, der hvardera svaranden och indragne Granberg då befunnit sig; att der då emellan desse aftalats om köp af ifrågavarande egendom och vittnet anmodats att uppsätta ett köpekontrakt; att vittnet äfven uppgjort ett sådant, hvilket omfattat, utom bränneriet, spritfabriken och fabriken tvenne i Jyväskylä befintliga öppna försäljningsbutiker, alla bränneriets skulder, utestående fordringar och kassa, sådana dessa befunnos samma dag; att i köpekontraktet äfven ingått bestämning om att privilegium till spritfabriken skulle af köparene utverkas, förrän detsamma kunde anses bestående, men deremot hade deri icke ingått något angående öfverlåtelsens af bränneriet godkännande, ehuru vid tillfället derom varit fråga och denna omständighet utgjort ett villkor för köpets bestånd; äfven hade i köpekontraktet upptagits att köpet skulle återgå, om bränneriet nedbrunne före klockan sex eftermiddagen två dagar derefter, eller den 19 Februari; att köpesumman bestämts

och att densamma af köparene guldits dels med kontanta penningar och dels med utfärdade reverser; att kontrahenterne enhvar undertecknat det af vittnet sålunda uppgjorda kontraktet, men att vittnet ändå för sin del icke ansett köpet fullkomligen afslutadt, emedan detsamma ingått under de af vittnet omnämnda villkor. — Till detta vittnesmål fogades af vittnet senare ännu den förklaring och det tillägg, att vid köpeaftalet om bränneriet hade såsom ett oeftergifligt villkor för att köpet skulle komma till stånd, ingått, att säljarene skulle hos vederbörande Länestyrelse utverka tillstånd för köparene att öfvertaga deras bränvins brännings rättighet, och att bränningen skulle, intill dess slikt tillstånd kunde erhållas, verkställas i säljarenes namn och på deras risk, samt det redan tillverkade bränvinet försäljas af säljarene.

Rättigheten af detta vittnesmål erkändes af så väl svaranderne som indragne Granberg och Hagelberg.

På åklagaren, Stadsfiskalen Sandelins yrkande blefvo svaranderne Handlanden Parviainen och Kontoristen Helminen härefter, för deras uraktlåtenhet att medhafva köpekontraktet, af Rådstufvurätten fälde att hvardera böta det dem förelagda vitet, etthundra mark, och målet tog nytt uppskof till den 20 Mars 1872, då svaranderne vid dem hvardera förelagdt vite af trehundra mark borde medhafva köpekontraktet.

Då målet sistnämnde dag till fortsatt behandling företogs, anförde Apotekaren Granberg och Handlanden Hagelberg, bland annat: att köp af rättigheten att tillverka, förädla och försälja bränvin, hvilken till sin natur och på grund af föreskrifterna i Förordningarne den 2 Mars 1865 och 18 November 1867 vore oförytterlig, icke kunde slutas; att eganderätt till bygnader, hvari berörda rättighet utöfvades, deremot kunde, oberoende af samma rättighet, försäljas och af annan förvärfvas; att samtliga inkomster, som tillkommit genom utöfvad tillverknings- och destilleringsrätt, också kunde afyttras; att likväl, såsom vittnet Forsman intygat, intet köp, utan blott ett aftal om köp, egt rum emellan Granberg och Hagelberg å ena samt Parviainen och Helminen å andra sidan, och att detta aftal, såsom gällande lösegendom,

sedermåra hade muntligen blifvit återkalladt; att sistnämnda förhållande äfven framginge ur härvid upptedda kontroll-längder, enligt hvilka bränvin ännu dagarne före beslaget utgifvits i Granbergs och Hagelbergs namn; att åklagaren icke ens påstått, att något köp af rättigheten egt rum, och att följaktligen, då förvärfvande af hus och bygnader, äfven om något sådant skulle förekommit, icke innebure någon lagstridighet, det verkställda beslaget saknat allt fog. På dessa skäl och emedan Stadsfiskalen Sandelin utan lof begagnat de i fråga varande bygnaderna till förvaringställe för den i beslag tagna lösegendomen, upprepade Granberg och Hagelberg, sitt påstående, att Sandelin måtte fällas till ansvar för tjenstefel.

För sin del anförde svaranderne Parviainen och Helminen, att de aldrig omhänderhaft något köpebref rörande i fråga varande egendom, samt att det, då lagen fordrar af en kärande att han skall sitt käromål lagligen bevisa, innebure en orimlighet att begära, det svarandeparten skulle framskaffa bevisning emot sig sjelf.

På åklagarens begäran afhöordes yttermera sexton vittnen, bland hvilka

Stadstjenarene *Johan Id* och *Isak Nilsström* intygade samstämmigt: att de, som vid beslagstillfället varit Stadsfiskalen Sandelin följaktige, hört svaranden Helminen, på åklagarens fråga om Helminen och Parviainen verkligen tillhandlat sig af Granberg och Hagelberg bränneriet jemte spritfabriken och all den öfriga ifrågavarande egendomen, uppgifva att så vore fallet, hvarjemte han på ytterligare tillfrågan erkänt, att han och Parviainen fortfarande drifvit rörelsen i Granbergs och Hagelbergs namn. Sedan härefter åklagaren tillkännagifvit, att han ernade stänga bränneriet, spritfabriken och försäljningsbutikerna och i beslag taga redskapen och den tillverkade varan med stöd af ett af honom uppläst lagstadgande, hade Helminen uppgifvit, att han sjelf ej hade reda på hvad förordningen rörande sådana saker innehölle, men förundrade sig deröfver, att den jurist, som närvarit vid köpets ingående, icke gjort kontrahenterne uppmärksame derpå. Vid sjelfva beslaget hade Helminen ytt-

rat afsigt att genast göra en resa till Wasa för att derstädes få vidtala Guvernören om saken, men härvid blifvit af åklagaren underrättad, att Guvernören samma dag väntades till staden. Äfven hade Helminen vid beslagstillfället för åklagaren uppgifvit, att rörelsen i bränneriet fortfarande skulle drifvas i säljarenes namn, för att ny borgen icke skulle behöfva anskaffas för bränningsskatten till kronan. En Parviainens bokhållare, vid namn Wessman, hade då äfven befunnit sig å bränneriet, sysselsatt med försäljning af bränvin.

Derjemte uppgaf vittnet Nilsström, att Helminen vid beslagstillfället yttrat, att någon skrift om öfverlåtelsen genast efter köpet afgått till Kejserliga Senaten.

Kontrollören *Magnus Forsblom*, anstald såsom kontrollör vid spritfabriken, hade väl hört Parviainen omtala, att han och Helminen köpt bränneriet och spritfabriken jemte den öfriga egendomen, men hade ej från vederbörlig ort erhållit någon underrättelse att bränvinsbrännings- och distillations-rättigheten skulle af Granberg och Hagelberg öfverlåtits åt svaranderne. Äfven hade åtminstone spritfabriken ända till beslagstillfället drifvits i Granbergs och Hagelbergs namn.

Kontrollören *Johan Ernst August Boije*, i samma egenskap anstald vid bränneriet, hade väl hört Helminen omtala, att bränneriet och all den öfriga i beslag tagna egendomen skulle öfvergått till Helminen och Parviainen, men då vittnet icke från ort som vederbör erhållit underrättelse derom, samt han hvarken sett något köpebref om egendomen eller underrättats om tiden för dess af- och tillträdande, hade vittnet ansett rörelsen fortfarande bedrifvas för Granbergs och Hagelbergs räkning och risk, för hvilka vittnet äfven oförändradt fört bränneriets böcker och påtecknat kontrollängderna. Derjemte hade vittnet vid flera tillfällen sett att certifikater angående bränvin både från bränneriet och spritfabriken ända till beslagdagen varit undertecknade antingen af Helminen eller en bokhållare Wessman per procura i Granbergs och Hagelbergs namn.

Lektorn *Gottfrid Leopold Pesonius* intygade bland annat, att han dagen före den, då beslaget skedde, vid en be-

grafning sammanträffat med Parviainen, hvilken han lyckönskat till köpet. Härvid hade Parviainen erkänt, att han jemte Helminen af Granberg och Hagelberg tillhandlat sig icke allenast bränneriet och spritfabriken, utan äfven innehållet af de i Jyväskylä stad befintliga försäljningsbutikerna, äfvensom allt hvad till dessa inrättningar hörde, samt uppgifvit det meningen vore att rörelsen, till undvikande af de många omgångar, som ansökningar om privilegier och tillstånd till öfverlåtelse af köpet medförde, till årets slut skulle drivas i säljarenes namn, men, enligt hvad vittnet uppfattat, för köparenes räkning.

Handlanden *Karl Waltonen* berättade: att svaranden Helminen, dagen efter hans och Parviainens återkomst från Tammerfors, infunnit sig hos vittnet och derstädes omtalat, att han jemte Parviainen köpt all ifrågavarande egendom, samt att anledningen till köpet hufvudsakligen varit den, att Parviainen fruktat för att Granberg och Hagelberg, såsom egare af bränneriet, skulle börja konkurrera med Parviainen i spanmålshandeln; att Helminen äfven för vittnet omtalat, att han i Tammerfors upplånat penningar för betalningen af köpeskillingen för bränneriet, samt att vittnet på begäran af Helminen tecknat sig i borgen för den kronan tillkommande bränvinskatten, för den händelse att bränvinsbrännings-rättigheten skulle af Guvernören öfverlätas åt Parviainen och Helminen; att vittnet i December 1871 och Januari 1872 ifrån ifrågavarande spritfabrik tillhandlat sig rhum, hvaröfver Helminen, efter den 17 Februari 1872, till vittnet hemtat en räkning undertecknad "Parviainen & Helminen", eller "Helminen & Parviainen", samt på grund af densamma affordrat vittnet betalning; att vittnet ej genast till Helminen öfverlemnat penningarne, men likväl behållit räkningen, hvilken Helminen sedermera, efter det denna rättgång gjorts anhängig återbegärt jemte det han uppmanat vittnet att ej omnämna densamma för någon; att Helminen, som af vittnet återfått sagde räkning, någon tid derefter åter infunnit sig hos vittnet med en ny räkning, undertecknad Granberg & Hagelberg, samt att vittnet då till Helminen utbetalt räknings innehåll.

Detta vittnesmål bestreds af svaranden Helminen.

Guvernören, Friherre *C. G. Wrede*, som åberopats till vittne, men var hindrad att personligen komma tillstädes, tillkännagaf i en Rådstufvurätten tillsänd skrifvelse, att vid hans senaste besök i Jyväskylä Handlanden Parviainen dagen efter beslagets verkställande infunnit sig hos honom och i Stadsfiskalen Sandelins närvaro anhållit, att Guvernören ville förordna att rörelsen i bränneriet finge fortsättas utan hinder af beslaget; att Parviainen för Guvernören uppvisat en skrift, som han kallat köpebref, "kauppakirja", och uppgifvit vara den handling, genom hvilken han tillhandlat sig bränneriet och bränningsrättigheten, samt en spritfabrik, af dessas förre egare; att Guvernören af sagda skrifts innehåll icke tagit någon sådan kännedom, att han kunde för densamma redogöra, men hade dock funnit, att den var under-tecknad af Granberg och någon annan, samt att namnen voro försedda med sigill; att Parviainen uppgifvit, att enligt någon punkt i kontraktet, rörelsen skulle bedrivas i de förre egarenes namn, intill dess behörigt godkännande af köpet vunnits; att Sandelin dervid anmärkt att detta Parviainens förebarande anginge icke bränneriet utan spritfabriken, och utpekade en punkt i afhandlingen, hvilken Guvernören funnit röra nyssnämnda fabrik, hvarvid Parviainen mot Sandelins anmärkning icke haft något att erinra; att Parviainen på Guvernörens fråga, huru han och hans medkontrahenter kunnat förbise författningarnas föreskrift att söka tillstånd till försäljningen, svarat att de ej förstätt sig derpå, utan trott allt vara rätt, emedan en jurist uppgjort afhandlingen, och att Parviainen icke på något sätt då antydte, att köpet skulle blifvit återkalladt eller upphäfvat.

Innehållet af denna skrifvelse blef af samtliga parter såsom riktigt erkänt.

För yttermera styrkande deraf, att köpet om ifrågavarande egendom icke blifvit af Granberg och Hagelberg återkalladt, företedde åklagaren en Guvernörsembetets i Wasa län resolution, daterad den 28 Februari 1872, eller fem dagar efter det beslaget skedde, utvisande, att Guvernörsembetet då funnit skäligt bifalla till Granbergs och Hagelbergs

anhållan om tillstånd, att till Parviainen och Helminen öfverlåta den dem, enligt kontrakt, af den 9 November 1871, beviljade rättighet, att under laga tid år 1872 uti deras å Jyväskylä stads mark anlagda bränneri, tillverka sextiotusen kannor bränvin emot stadgad skatt till kronan; och skulle Parviainen och Helminen, sedan öfverlåtelsen försiggått, anmäla sig hos Guvernörsemetet i afseende å upprättande af kontrakt om bränvins-tillverkningen. — Återhemtande sina förut emot svaranderna gjorda påståenden och anhållande om godtgörelse för sina utgifter i målet, förbehöll sig åklagaren öppen talan emot Apotekaren Granberg och Bokhandlaren Hagelberg med anledning af deras mot honom gjorda ansvarspåstående för tjenstefel.

Svaranderne Parviainen och Helminen tryggade sig vid hvad de förut i saken anført samt yrkade att Stadsfiskalen Sandelin måtte för ohemul angivelse fällas till ansvar enligt Förordningen angående falsk angivelse och annan ärekränkning af den 26 November 1866 samt åläggas ersätta svaranderne deras kostnader i saken.

Jemväl Apotekaren Granberg och Bokhandlaren Hagelberg återhemtade hvad de förut anført, samt förbehöllo sig rätt att skildt i laga ordning få framställa de ersättningsanspråk, hvartill skäl kunde förefinnas.

Sedan *Rådstufvurätten* den 20 Mars 1872 fält svaranderne Parviainen och Helminen, för deras upprepade uraktlåtenhet att medhafva det i fråga komna köpebrevet, att hvardera böta det dem förelagda vitet trehundra mark, afkunnade Rådstufvurätten den 10 April 1872 slutligt utslag i saken, samt fann dels af den i målet föreställda bevisning och dels af sakesgarenes eget frivilliga erkännande framgå: att Parviainen och Helminen, genom skriftligen ingånget köp, den 17 Februari 1872 af Granberg och Hagelberg tillhandlat sig förenämnda, desse tillhöriga, på Jyväskylä stads mark uppförda bränvinsbränneri och spritfabrik jemte all den i dessa inrättningar befintliga egendom, det i nederlagskällaren förvarade bränvin 10,436 $\frac{9}{100}$ kannor deri inbegripet, äfvensom den i spritfabrikens två uti samma stad förlagda öppna försäljningsbodas förvarade egendom och inrättning.

garnes alla skulder, utestående fordringar och kassan, sådana de sagda dag befunnos; att icke styrkas kunnat, det köpet hvarken före eller vid beslagstillfället varit återkalladt, men att det deremot af Sandelin genom särskilda i saken afhörda vittnen och Guvernörsemetets resolution af den 28 Februari 1872 blifvit ådagalagdt, att återkallelse af i fråga komna köp icke skett, och att rörelsen uti i fråga varande inrättningar sedan förberörda 17 Februari drifvits, om ock i Granbergs och Hagelbergs namn, likväl för Parviainens och Helminens räkning, derunder bland annat, i bränneriet tillverkats 2,011 $\frac{3}{100}$ kannor bränvin, samt att Parviainen och Helminen äfven i eget namn indrifvit inrättningarnas redan före köpet tillkomna utestående fordringar; och då Parviainen och Helminen icke kunnat ens påstå, mindre visa, att de egt bränvinstillverknings eller försäljningsrätt, och de således gjort sig skyldige till oloflig tillverkning och försäljning af bränvin, dömde Rådstufvurätten, i stöd af 67 och 76 §§ i Kejserliga förordningen den 2 Mars 1865, Johan Parviainen och Henrik Fabian Helminen att hvaradera böta, för första gången oloflig tillverkning af bränvin etthundra mark, samt för oloflig försäljning af slik vara sextio mark, hvarutom all den ifrågakomna bränvinstillverknings- och destilleringsredskapen, samt de 2,011 $\frac{3}{100}$ kannor bränvin, som för Parviainens och Helminens räkning tillverkats, såsom ock det i bränneriet, spritsfabriken och försäljningslokalerna förvarade af Sandelin i beslag tagna sprit, bränvin och rhum jemte de käril, hvaruti varorna förvarades, förklarades förbrutne, äfvensom Parviainen och Helminen, så vida de icke varit berättigade att omhändehafva de i nederlagskällaren förvarade 10,436 $\frac{3}{100}$ kannor bränvin, i stöd af 66 § i Kejserliga förordningen den 18 November 1867 dömdes förlustige jemväl nästnämnda belopp bränvin, jemte de käril, hvari detsamma förvarades; och jemte det Parviainens och Helminens samt Granbergs och Hagelbergs emot Sandelin gjorda ansvars- och ersättningspåståenden vid omförmälda utgång af saken, förfölle, kändes Parviainen och Helminen skyldige att till åklagaren Sandelin i ersättning för hans kostnader i målet utgifva trehundra

mark, då det deremot ålåg Sandelin att utgifva ersättning åt särskilda af de i målet hörda vittnen.

Öfver detta Rådstufvurättens utslag anförde så väl Parviainen och Helminen, som Granberg och Hagelberg besvär i Wasa Hofrätt. I sina besvär framhöllo Parviainen och Helmineu, bland annat, hurusom af Granbergs och Hagelbergs öfverensstämmande uppgifter samt Vicehäradshöfdingen Forsmans vittnesmål framginge, att det ifrågavarande aftalet varit endast ett villkorligt köpekontrakt, hvilket icke kunde blifva ett ovillkorligt sådant, innan säljarene utverkat tillstånd till sina privilegiers öfverlåtande å svaranderne, såsom det äfven både i kontraktet och muntligen vid dess upprättande aftalats. Jemlikt 8 § i Förordningen den 2 Mars 1865 var det nemligen Granberg och Hagelberg förbjudet att sin rättighet å annan öfverlåta, innan tillstånd dertill blifvit beviljadt, och hvarje derförinnan i sådant syfte skedt aftal skulle således varit en nullitet. Men med afseende å ej mindre de kostnader, ansökningen om sagda rättighets öfverflyttande komme att medföra, än ock affärens storlek, hade parterne likväl ömsesidigt ansett det vara bäst att till inbördes säkerhet afsluta ett kontrakt, med stöd hvaraf den ene kunde, derest rättighetens öfverflyttande beviljades, tvinga den andra till uppfyllande af de förut öfverenskomna köpevilkoren; och utgjorde de penningar och reverser, besväranderne vid tillfället öfverlemnade till Granberg och Hagelberg, endast en garanti för att desse å sin sida skulle, derest köpets afslutande blefve tillåtet, uppfylla de aftalade villkoren. Med begäran om upphäfvande af Rådstufvurättens slutliga utslag i saken, anhöllo Parviainen och Helminen derjemte om upphäfvande af samma Rätts särskilda beslut, hvarigenom dem ådömts höga vites-böter, för att de icke framskaffat ett dokument, utan hvars infående Rätten ändå ansett sig kunna afgöra målet, och hvilket hvarken bevisligen innehades af någondera af dem, eller ens samtidigt kunde af dem begge innehafvas.

Äfven Granberg och Hagelberg anhöllo om upphäfvande af Rådstufvurättens i fråga varande utslag.

Medelst utslag den 16 November 1872 yttrade sig Hof-

rätten och fann besväranderne hvarken i afseende å rättsgången eller i sjelfva saken hafva anført skäl till ändring i Rådstufvurättens utslag, vid hvilket förty komme att bero.

Detta utslag uttryckte adjungerade ledamoten Lagmannen *Björkelunds*, Assessorn *Långhjelm*s och Hofrättsrådet *Montins* uppfattning af saken.

Assessorn *Qvickström* var i öfrigt ense med nyssnämde ledamöter, utom att Assessorn, enär Rådstufvurätten, dels utan efterfrågan om någon eller hvilkendera af dem innehade ifrågakomna köpekontrakt, dels efter det sådant innehafvande af dem hvar för sig uttryckligen bestridts, utan laga skäl förelagt och ådömt dem hvardera först etthundra och derefter trehundra mark i böter för uraktlåtenhet att kontraktet till Rätten inlemna, befriade Parviainen och Helminen från sagde böter; att vidare det i beslag tagna brännvinet jemte käril som förvarades i nederlagskällaren, alldenstund slik varas blotta egande på grund af köp eller annat laga fång ej vore någon förmenadt, samt Parviainen och Helminen icke hos sig innehaft sagda egendom, hvilket endast vore i 6 § af nådiga Förordningen den 18 November 1867 i vissa fall förbjudet, utan densamma tvärtom förvarats under kronans lås och sigill, af Assessorn fridömdes, att af Parviainen och Helminen, eller, om köpet med deras fångesmän ej komme till laga stånd, af desse lagligen disponeras, samt slutligen att den Parviainen och Helminen ådömda ersättning för åklagarens *Sandelins* kostnader i målet, enär dessa kostnaders verkliga belopp ej syntes öfverstiga tvåhundratrettiofem mark fyratioåtta penni, af Assessorn nedattes till denna summa.

Hofrättsrådet *Krabbe* instämde jemväl i Lagmannen *Björkelunds* yttrande i allt öfrigt, utom hvad beträffade de Parviainen och Helminen ådömda vites-böter, i hvilken del Hofrättsrådet förenade sig med Assessorn *Qvickström*.

I underdåniga besvär anhölllo så väl Parviainen och Helminen som *Granberg* och *Hagelberg* under upprepande af deras förra påståenden om ändring i Hofrättens utslag.

Vid målets föredragning i *Senatens Justitiedepartement* yttrade *Senator*n *Sederholm*: I afseende å rättsgången kan

jag för min del icke godkänna Rådstufvurättens förfarande att genom föreläggande viten söka tvinga svaranderne i målet Handlanden Parviainen och Kontoristen Helminen att framskaffa ett enskildt dokument, på hvilket åklagaren velat grunda sin emot dem utförda talan, och om hvars tillvaro ej ens tillförlitlig visshet förefans, hvarför Parviainen och Helminen från de dem af Rådstufvurätten och Hofrätten ådömda vitesböter af mig befrias. I sjelfva saken finner jag väl utredt vara, att den 17 Februari 1872 köp uppgjorts emellan Handlanderne Granberg och Hagelberg å ena, samt Handlanden Parviainen och Kontoristen Helminen å andra sidan, om de förres i Jyväskylä stad innehafda bränvinsbrännings- och spritförädlingsaffär, hvarvid aftalats, att affären genast skulle af Parviainen och Helminen för egen räkning öfvertagas, men fortgå i säljarenes namn intill dess vederbörligt tillstånd för köparene att densamma bedrifva hunne utverkas; och ehuru denna uppgörelse ovedersägligen är mot de i ämnet gällande författningar stridande, i så måtto att köparene först bordt utverka sig tillstånd till affärens bedrifvande innan densamma af dem omhändertogs; dock som af handlingarne tydligt framgår ej mindre att kontrahenterne ömsesides handlat i god tro och full öfvertygelse att lagens kraf blifvit erforderligen tillgodosedt genom det aftalade villkoret om rörelsens fortsättande tills vidare i säljarenes namn, än ock att i det belevade köpet icke legat någon afsigt att förmedelst kringgående af författningarna komma i tillfälle att en otillåten näring utöfva; alltså och då detsamma ej heller i minsta mån förnärmat kronans rätt eller eljest varit af beskaffenhet att påkalla allmän åklagares inskridande, åtminstone icke inom så kort tid efter köpets afslutande, att det saknade tillståndet, hvilket sedermera blifvit af Guvernören i länet meddeladt, då ännu omöjligen kunnat erhållas, pröfvar jag rättvist att med upphäfvande af Hofrättens och Rådstufvurättens utslag i denna del förklara Handlanden Parviainen och Kontoristen Helminen fria från dem derigenom ådömdt ansvar och ålagd ersättningskyldighet, i följd hvaraf all den i beslag tagna egendomen genast skall till dess rätte egare återställas; och jemte det så väl

Parviainen och Helminen som Granberg och Hagelberg lemnas öppet att särskildt i laga ordning emot Stadsfiskalen Sandelin utföra den talan, hvartill de anse sig befogade, kommer i öfrigt eller beträffande den godtgörelse Sandelin kantskyldig utgifva till några af honom i målet åberopade vittnen vid Hofrättens utslag att förblifva.

Senatorn *Lönnblad* fann Rådstufvurätten icke hafva egt giltig anledning att genom föreläggande af viten söka förmå Handlanden Parviainen och Kontoristen Helminen att till Rådstufvurätten inlemna den rörande ifrågakomna köp upprättade afhandling, och ännu mindre att, sedan Parviainen och Helminen förnekat sig innehafva någon dylik afhandling, fälla dem till sagda viten på sätt genom Rådstufvurättens beslut för den 2 och 20 Mars 1872 skett, hvarföre Hofrättens utslag och Rådstufvurättens nyssnämnda beslut i dessa delar af Senatorn upphäfdes, samt Parviainen och Helminen från utgifvande af omförmälte viten befriades. I sjelfva saken fann Senatorn, lika med domstolarne, det vara utredt, att köp den 17 Februari 1872 uppgjorts emellan Apotekaren Granberg och Bokhandlaren Hagelberg å ena, samt Handlanden Parviainen och Kontoristen Helminen på andra sidan, om de förres i Jyväskylä stad innehafda bränvinsbränneri och spritfabrik jemte allt i dessa inrättningar då befintligt bränvin och sprit, samt inrättningarnes öfriga tillhörigheter, äfvensom att, i öfverensstämmelse med hvad vid köpet aftalats, tillverkningen af bränvin i bränneriet samt förädlingen och försäljningen af varan i spritfabriken derefter för köparenes räkning, ehuru i säljarenes namn, fortgått tills Stadsfiskalen Sandelin den 23 i samma månad gjort ifrågakomna beslag och inrättningarna tillstängt; och hade väl Granberg, Hagelberg, Parviainen och Helminen genom omordade utan vederbörligt tillstånd afslutade handel samt Parviainen och Helminen genom att, äfven utan dylikt tillstånd, för sin räkning fortsätta rörelsen i bränneriet och fabriken, brutit emot i ämnet gällande föreskrifter; dock som sådant, enligt hvad af den i saken föreställda bevisning framginge, skett i god tro samt hvarken kronans eller annans rätt derigenom blifvit i någon mån förnärmad, då bränneriet och

fabriken äfven efter köpet, i likhet med hvad derförinnan en längre tid egt rum, bedrifvits under Helminens inseende, samt vid köpet tillika aftalats, att detsamma skulle återgå, i händelse behörigt tillstånd dertill ej kunde utverkas, alltså och då slikt tillstånd beträffande öfverlåtelsen af den säljarene dessförinnan beviljade rättighet att å ifrågakomne bränneri tillverka bränvin jemväl sedermera genom Guvernörs-embetets ofvanåberopade resolution af den 28 Februari 1872 meddelats, fann Senatorn Granbergs, Hagelbergs, Parviainens och Helminens omförmälda förfarande ej vara af den beskaffenhet, att de begge sistnämde därför borde till böter fällas eller den af Sandelin i beslag tagna egendomen förklaras förbruten, samt pröfvade förty rättvist att ej mindre befria Parviainen och Helminen från dem, för oloflig tillverkning och försäljning af bränvin, ådömda böter, äfvensom från skyldigheten att till Sandelin utgifva honom tillerkänd rättegångskostnadsersättning, än förordna att all den egendom Sandelin på anfördt sätt tagit i beslag, skulle till Granberg och Hagelberg återställas. Beträffande Granbergs, Hagelbergs, Parviainens och Helminens emot Sandelin gjorda ansvars- och ersättningspåståenden, så blefvo de, med afseende å hvad i målet likväl stannade Granberg, Hagelberg, Parviainen och Helminen till last, af Senatorn förkastade, likasom ock Sandelins begäran att få emot Granberg och Hagelberg särskildt föra talan om ansvar för deras nyssnämnda yrkanden, lemnades utan afseende. Jemte det Hofrättens och Rådstufvurättens utslag således äfven i dessa delar af Senatorn ändrades, komme vid Hofrättens utslag i öfrigt, eller hvad anginge den godtgörelse Sandelin känts skyldig att utgifva till särskilde af honom i målet åberopade vittnen, att förblifva.

Senatorerne *Nykopp* och *Wasastjerna* voro ense med Senatorn Lönnblad.

Senatorn *Dahl* var ense med Senatorn Lönnblad beträffande rättegången, men i sjelfva saken fann Senatorn skäl icke vara anförda till ändring i Hofrättens utslag, hvarvid förty skulle bero.

Senatorerne *Forsman* och *Snellman* voro ense med Senatorenn *Dahl*.

Viceordföranden Friherre *af Schultén* var ense med Senatorenn *Lönnblad*.

Kejserliga Senatens i öfverensstämmelse med Senatorenn *Lönnblads* mening affattade utslag är gifvet den 10 December 1873.

Katedersocialisterna.

II.

Mötet i Eisenach den 6 och 7 Oktober 1872 sammanträdde, efter det planen dertill vid en tidigare hållen sammankomst i Halle blifvit uppgjord af ett mindre antal embetsmän, deputerade, professorer och journalister, i förut uppgifvet ändamål, nemligen för att diskutera den sociala frågan i Tyskland. I det helsningstal till mötets ledamöter, vidpass etthundra sextio personer, tillhörande olika samhällsklasser och olika politiska partier, hvilket professor G. Schmoller (Strassburg) före diskussionens öppnande höll på deras vägnar, hvilka låtit kallelsen till mötet utgå, yttrade han bland annat:

"Den djupa tvedragt, som genomgår våra samhällsförhållanden, den strid, som i dag åtskiljer arbetsgifvare och arbetare, de förmögne och icke förmögne klasserna, den möjliga faran för en oss visserligen endast från fjerran, men likväl tydligt nog hotande social revolution, har sedan en följd af år äfven i vidare kretsar framkallat tvifvel, huruvida de på marknaden för dagen obetingadt herrskande nationalekonomiska lärorna, hvilka funno sitt uttryck i den nationalekonomiska kongressen, alltid skola behålla makten, huruvida med införandet af näringsfriheten, huruvida med undanskjutandet af hela den föråldrade näringslagstiftningen från medeltiden det fullkomliga ekonomiska tillstånd skall inträda, hvilket de ifrigaste förfäktarene af denna riktning förutspått". — —

"Visserligen förblef ett antal af dem, hvilka regelbundet besökte den nationalekonomiska kongressen, icke blind för den stora omsvängning, som försiggått i förhållandena

och åsigterna. Andra tillhörde denna krets mera genom personliga förbindelser än genom sina grundsatser. Men de egentliga ledarene förhöllo sig så mycket ofördragssammare emot alla reformplaner, hvilka icke obetingadt stodo i samklang med deras ensidiga doktrinära principer. Det funnes ingen arbetarefråga, — så hette det — det vore en tankeförvirring eller demagogisk uppvigling att tala om en sådan; arbetareståndet ägde nu allt hvad det behöfde; den som ej ginge framåt kunde därför skyl-la sig sjelf; tillochmed föreningsväsendet betraktades af några med oblida ögon, arbetarenes delaktighet i vinsten fördömdes såsom ett ingrepp i företagarenes vinst, arbetareföreningarne angrepos, emedan man i dem vädrade nya skrå-åsigter, öfverhufvud hatade hvarje korporativ förbindelse; fabrikslagstiftningen, fabriksinspektoratet fränkandes nära nog hvarje berättigande för våra tyska förhållanden. Öfver skiljedomstolar och förlikningsembeten uttalades i det nationalekonomiska sällskapet i Berlin en kättersk förkastelsedom. Det tycktes nära på som om det parti, hvilket förut i menniskorättigheternas namn fordrat de icke privilegierade samhällsklassernas befriande från hårdt ok, numera endast hade sinne och intresse för entreprenörernes ensidiga klass-ståndpunkt, som om de under nationalekonomisk frihet endast förstodo frihet för de stora företagarene och kapitalegarene, för de stora sällskapen att draga nytta af publiken⁷.

⁷En emot denna motsatt riktning kunde af ett uppträdande på den nationalekonomiska kongressen ej vänta något; äfven här gällde det att ej slå nytt vin i gamla flaskor, att sjelfständigt gå framåt och att för de åsigter, hvilka i de mest olika politiska och vetenskapliga kretsar länge sedan fattat rot, förskaffa ett enhetligt förbund, en praktisk organisation. Endast derigenom kunde man hoppas att på ett varaktigare sätt inverka på allmänna meningen och lagstiftningen⁸. Sålunda uppstod planen till det beramade mötet.

⁸De som dertill inbjudit — fortfor talaren — träda inför församlingen utan ett allmänt program, men flertalet af dem, de män, hvilka på de tyska universiteterna lära nationalekonomi, historia och jurisprudence och hvilka leda de första statisti-

ska byråerna, hafva till fotfäste en enhetlig principiel öfvertygelse och hafva uppburna af denna tagit detta steg".

"De äro enhälliga i en uppfattning af staten, som håller sig lika fjerran från ett naturrättsligt förherrligande af individen och af hans godtycke som från den absolutistiska teorin om en allt uppslukande statsmakt. Medan de ställa staten i den historiska utvecklingens ström, medgifva de att hans uppgifter allt efter kulturförhållandena äro än inskränkta, än vidsträcktare; men aldrig betrakta de honom i likhet med naturrätten och manchesterskolan såsom ett nödvändigt ondt, hvilket i möjligaste måtto borde inskränkas; alltid är staten för dem det mest storartade sedliga institut till människosläktets uppfostran. Det konstitutionela systemet uppriktigt tillgifne, vilja de likväl ej ett vexlande klassherravälde af de hvarannan bekämpande ekonomiska klasserna; de vilja en stark statsmakt, hvilken stående öfver de sjelfviska klassintressena, må gifva lagar, med rättvis hand leda förvaltningen, stöda de svaga, höja de lägre klasserna; de se i den 200-åriga strid, hvilken det preussiska embetsmannaväldet och det preussiska konungaväldet segerrikt utkämpat för rättsjemlighet, för undanskaffande af alla privilegier och de högre klassernas företrädesrättigheter, för de lägre klassernas emancipation och höjande, den bästa arfvedel af vårt tyska statsväsende, hvilket vi aldrig få blifva otrogna".

Sedan talaren vidare redogjort för sin uppfattning af Tysklands nationalekonomiska tillstånd och sociala förhållanden, äfvensom af arbetarefrågan slutade han sitt tal med följande ord:

"Vi tro att en alltför stor olikhet i förmögenhets- och inkomstfördelning, att en alltför förbittrad klass-strid också med tiden måste tillintetgöra alla fria politiska institutioner och åter föra oss emot faran af en absolutistisk regering. Redan derföre tro vi att staten ej likgiltigt kan åse en sådan utveckling.

Vi begära af staten, likasom af hela samhället och hvarje individ, som vill deltaga i arbetet för tidens uppgifter, att de må uppbäras af höga idealer och detta ideal får

och bör ej vara något annat än det att kalla en allt större del af vårt folk till delaktighet i alla kulturens, bildningens och välståndets högre ägodelar, detta bör och måste vara den stora, i ordets bästa bemärkelse, demokratiska uppgiften i vår utveckling, likasom den öfverhufvud synes vara verldshistoriens stora mål.

Men nog. Vi vilja i dag ej tala om de stora principiella frågorna, utan gå enskilda praktiska problemmer närmare inpå lifvet. Det tycktes endast ändamålsenligt att innan vi kommo in i debatten åtminstone lojalt och öppet framlägga deras principiella ståndpunkt, hvilka förnämligast föranledt sammankomsten⁷.

Efter det församlingen härå till sin ordförande utsett professor Gneist (Berlin), öfvergick den till diskussionen. I denna afhandlades ej abstrakta principer, utan man gick genast *in mediam rem* d. v. s. man upptog de viktigaste för ögonblicket sväfvande reformpunkterna, såsom frågan om arbetsinställelse, arbetareföreningar, fabrikslagstiftning och bostadsfrågan samt försökte att i dem komma till ett praktiskt resultat. Behandlingen af hvarje fråga inledes med ett referat af sakkunnig person, hvarpå generaldebatten öfver frågan i sin helhet vidtager och fortgår tills motion om dess afslutande göres och mötet dertill bifaller. Sedan följer specialdebatten öfver enskilda punkter i frågan, hvarefter mötet afslutar denna medelst fattande af resolutioner, hvilka vid den sist behandlade frågan likväl uteblefvo, emedan tiden ej medgaf en diskussion, som skulle hafva kunnat leda till derur naturligen utgångna beslut.

En fullständig redogörelse för dessa frågor och de åsichter, hvilka i afseende å dem uttalades, är här omöjlig att afgifva, den måste sökas i mötets tryckta förhandlingar. Deremot bör framhållas att vid frågornas behandling samma åsichter om sjelfhjelp, samhälshjelp och statshjelp allmänt uttalades, som vi redan lärt känna såsom katedersocialisternas grundåsichter, äfvensom att frågornas behandling alltigenom bär vittne om allvar, grundlighet och kärlek till de ämnen, för hvilkas diskussion man samlats. Medlemmarne i mötet förtrötts ej af sammanträden, som upptaga många

timmar både för- och eftermiddagar. De tillhöra, det finner man, ett folk, som arbetar.

Af hvad i frågorna yttrats erbjuda referaterna det största intresse. De äro tre. Professor Brentanos (Breslau) om fabrikslagstiftningen i Tyskland, professor G. Schmollers om arbetsinställelse och arbetareföreningar, samt geheimerådet Engels (Berlin) om bostadsbristen.

Referaten äro alla väl affattade, geheimerådet Engels med mästarehand.

Professor Brentano inleder sitt referat med den erinran att bland sociala reformfrågor i Tyskland frågan om fabrikslagstiftningens reformerande står främst. Begge vid denna lagstiftning förnämligast intresserade parter påyrka deri en förändring. I arbetarekretsar åstundar man säkerhet för ett strängt genomförande af dess föreskrifter och efter utvidgning af dess bestämmningar. I arbetsgifvares kretsar framhålles väl likaledes nödvändigheten af ett strängt genomförande af lagliga föreskrifter, hvaremot mångfaldt mildrandet, delvis till och med ett fullkomligt aflägsnande af enskilda bestämmningar i fabrikslagstiftningen begäres. Hvilkendera af dessa stridiga fordringar är den rätta kan endast en på sak gående undersökning utreda, för hvilken Tysklands gällande fabrikslagstiftning utgör utgångspunkten.

Denna lagstiftning innehåller bestämmningar till skydd för unga arbetare, hvilka ej behöfva sky jemförelse med lagstiftningen i det land, der sådana bestämmningar intill närvarande tid blifvit fullständigast utvecklade och der de medfört de välsignelserikaste verkningar, nämligen med bestämmningarne i den engelska lagstiftningen. Medan denna lagstiftning tillåter att i fabriker sysselsätta barn, hvilka tillryggalagt det åttonde året, förbjuder den tyska sysselsättandet af barn under tolf år. Medan det deremot i England är förbjudet att längre än 10½ timme dagligen sysselsätta män under 18 år och qvinnor af hvilken ålder som helst, känner den tyska riksnäringslagen en inskränkning af arbetsdagen till tio timmar endast för 14 till 16 åriga arbetare. Skulle emellertid de 14 till 16 åriga arbetarene i verkligheten blifvit sysselsatta 10 timmar dagligen och ej

längre, så skulle den tyska lagstiftningen äfven i detta afseende endast skenbart stå efter den engelska.

Men huru förhåller det sig med genomförandet af den tyska fabrikslagstiftningens bestämmningar?

Härtill bör framförallt genmälas att man i afseende å frågan, huruvida den tyska fabrikslagstiftningens bestämmningar blifvit genomförda, befinner sig i samma sorgliga belägenhet som i afseende å alla frågor efter de faktiska tyska arbetareförhållandena, att man nemligen intill närvarande tid ej förfogar öfver ett sådant material, att ett uttömmande svar kunde afgifvas. Men oaktadt denna allmänna brist äfven i afseende å förevarande fråga gör sig gällande kan man likväl med bestämdhet påstå att de tyska fabrikslagarnes föreskrifter blott i mycket enstaka fall fullständigt iakttagas. Otvetydiga bevis förefinnas nemligen derom att dessa föreskrifter i vissa distrikter blott delvis och att de i andra och det i sådana hvilka höra till Tysklands industririkaste trakter, alldeles icke komma till användning. Detta föranleder referenten att fråga hvad som är behöfligt för att erhålla visshet om ernåendet af det mål, som fabrikslagstiftningen har i ögonsigte. Denna fråga synes upplösa sig i följande frågor:

1. Hvilka sysselsättningar skola underkastas lagliga inskränkningar?

Fabrikslagstiftningen talar om sysselsättning i fabriker. Men det har påståtts att arbetet i de mindre handtverken och vid hemindustrin vore långvarigare, mera ansträngande och demoraliserande än i fabrikerna och man har bevisat dessa uppgifter genom fasaväckande fakta. I betraktande häraf och med hänsyn till hvad den engelska lagstiftningen i enahanda afseende stadgar föreslår referenten att de lagliga inskränkningarne för sysselsättning inom fabrikerna må utsträckas jemväl till sysselsättningar utom hus af föräldrar och förmyndare i mindre handtverkerier och hemindustri och att der, hvarest föräldrar eller förmyndare sjelfve alltförtidigt eller ansträngdt sysselsätta sina barn medelst det strängaste genomförande af bestäm-

ningarne angående skolgång sätta en dam för detta missbruk.

Men det förslår ej att utsträcka de bestående lagliga inskränkningarne till de mindre handtverkerna och hemindustri för att skydda barn för sysselsättning i förtid. Dertill erfordras att framdeles allt sysselsättande af barn under den lagligen bestämda åldern bör förbjudas.

2. Den andra frågan lyder: hvilka personer skola genom inskränkning i sin arbetstid skyddas? Vid besvaret af denna fråga bör framförallt arbetarenes frihet och sjelfständighet såsom rättesnöre hållas för ögonen. Bevarandet af denna frihet kan emellertid erfordra att staten såväl inblandar sig som afhåller sig från inblandning i arbetstiden. Den erfordrar statens inblandning såsnart arbetarene till följd af sin naturliga beskaffenhet äro ur stånd att sjelfve medverka vid fastställandet af arbetsfördraget och den, som fastställer villkoren för detta fördrag och derunder jemväl arbetstiden, sålunda erhåller ett oinskränkt herravälde öfver hela dispositionsfriheten, öfver arbetarenes hela fysiska, intellektuella och moraliska tillvaro. Men der arbetarene för det andra ej vore ur stånd att förskaffa sig en inverkan på arbetsfördragets villkor, skulle statsmaktens ingripande förhindra deras uppfostran till sjelfständighet och deras bildande till fullkomlig frihet. I sådana fall bör således staten afhålla sig från inblandning.

Erkännas dessa åsigter vara riktiga, så visar det sig vara nödvändigt att reglera arbetstiden för alla, som ej äro fullvuxna, hvilka faktiskt eller rättsligt ej äro i stånd att förfoga öfver sig sjelfve och frågan gäller endast enskildheterna vid denna reglering. I sådant afseende förordar referenten på ytterligare skäl, hvilka det skulle blifva alltför vidlyftigt att återgifva, att å ena sidan den åldersgräns, under hvilken barns arbete borde förbjudas, blefve nedsatt till tio år, å andra sidan inskränknin-gen af arbetstiden för fjorton- till sextonåringar blefve utsträckt till alla minderåriga.

Biträder man ofvanuttalade grundåsigter att staten endast der bör inskränka arbetstiden, hvarest arbetarene till följd af

sin naturliga beskaffenhet äro ur stånd att medverka vid fastställandet af villkoren för arbetsfördraget, så framträder å andra sidan nödvändigheten deraf att staten bör afhålla sig från hvarje inblandning i de fullvuxna manliga arbetarenes arbetstid. Ett bör man hafva klart för sig. Det gifves endast tvänne medel att ernå den af alla partier önska- de inskränkningen i arbetsdagen. Statsinblandning och koalition. De fullvuxna manliga arbetarene hafva koalitionen för att vid bestämmandet af arbetsfördragets villkor förskaffa sig gehör och de engelska arbetarene hafva visat att de medelst koalitionen förmått förskaffa sig en kortare arbetstid än staten förunnat ens minderåriga och kvinnor.

Vid besvarandet af frågan huruvida arbetstiden för o- gifta och gifta kvinnor af hvarje ålder bör inskränkas, kan man ej förbise att de flesta af dessa personer till följd af det qvinliga släktets egendomliga organisation hvarken fysiskt eller andligt äro männen vuxna, hvaremot de å andra sidan till följd af en större utbildning af sina affektiva anlag äro vida tillgängligare för sinnesförädling och rätt egentligen skapade till uppbärare af tukt och god sed. I mången högre sysselsättning må kvinnans naturliga svaghet vid täflan med mannen ej vara menlig. Vid de sysselsättningar deremot, om hvilka här är fråga, vid de lägre, gäller det striden för tillvaron. Men i denna strid bereder kvinnans naturliga svaghet sådana olägenheter att de föranledt Wolowsky att intyga: "Hvilka motsatta yttranden man än må hafva afgifvit i England, kvinnan är ej så fri som mannen. Men att i en strid, i hvilken kvinnorna till följd af sin naturliga svaghet nödvändigtvis måste duka under, lemna dem åt sig sjelfva vore obarmhertigt. Vid sådant förhållande och emedan en af staten bestämd inskränkning i kvinnornas arbetstid är absolut nödvändig, för att åt dem bevara friheten att råda öfver sig sjelfva förordar referenten att inskränkningarne i de minderåriges arbetstid måtte utsträckas till gifta och ogifta kvinnor af hvarje ålder.

3. Den tredje frågan lyder: Till huru många timmar bör barns, unga arbetares och kvinnors arbetstid inskränkas?

En kortare arbetstid medför ej nödvändigtvis en minskning i produktionen, emedan arbetet under den kortare tiden kan vara intensivare. Men minskas ej produktionen med arbetstidens inskränkning, så bortfaller icke blott den bas, från hvilken ett sjunkande af lönen såsom följd af arbetstidens reduktion blifvit förutsagd, utan dermed försvinner ock sjelffallet det andra skräckmedlet, som föres i fält emot arbetstidens reduktion, faran af den inhemska industrins öfverflyglande genom utländsk konkurrens. Tvärtom skulle industrin vinna derpå, såsom exempel från England utvisa. För öfrigt umgås man i England med planen att till nio timmar dagligen inskränka unga arbetares och qvinnors arbetstid. Likartade rörelser omtalas från Frankrike, Holland och Belgien, hvarföre ock saken, ifall af behof, kunde ordnas medelst internationela fördrag. Men den tyska industrin behöfver dem icke, emedan den i sig sjelf är tillräckligt stark. På dessa skäl föreslår referenten förbud att sysselsätta barn från tio till fjorton år längre än fem och fjorton- till tjuguetå-åriga arbetare af manligt kön likasom ogifta och gifta qvinnor af hvarje ålder längre än tio timmar dagligen.

4. Den fjerde frågan angår de lagligen påbjudna hvilotimmarne under arbetstiden och förbudet att å sön- och helgdagar med arbete sysselsätta deremot skyddade personer. Vid dess besvarande lägger referenten vikt dervid att hela regleringen af unga arbetares arbetstid beror af det erkännande att desamma vid fastställandet af arbetsfördragets villkor ej äro i stånd att bevaka sina intressen. Här af följer med nödvändighet förbudet att å sön- och helgdagar sysselsätta unga arbetare. Så länge man ännu genom fri öfverenskommelse öfverhufvud kan förpligta sig till arbete å sön- och helgdagar, så länge detta ännu ej för alla är likformigt förbjudet, synes det särskilda förbudet deremot för skyddade personer endast följdriktigt och för ingen del öfverflödigt.

Derföre förordar referenten att riksnäringslagens bestämningar såväl med hänseende till den rörelse i fria luften, hvartill unga arbetare bör lem-

nas ledighet under mellanstunderna, som ock med hänseende till förbudet för de skyddade personerna att å sön- och helgdagar arbeta äfven i framtiden bör upprätthållas.*)

5. Den sista för ingen del minst vigtiga frågan är den, hvad som bör ske för att gifva visshet derom att fabrikslagstiftningens bestämmningar befordras till verkställighet.

Härtill synes i främsta rummet erfordras en förändring af § 129 i riksnäringslagen, som stadgar att arbetstimmarne ej få begynna före klockan 5½ om morgonen och ej räcka längre än till kl. 8½ om aftonen. Dessa lagens bestämmningar hafva synbarligen tillkommit för att förebygga unga arbetares sysselsättande om nätterna, för ingen del för att gifva säkerhet derom att bestämmningarna om arbetsdagens inskränkning blefve iakttagne. Det är emellertid nödigt att förena detta ändamål med det förra. Erfarenheten har nemligen ådagalagt att sålänge tiden, inom hvilken det är tillåtet att sysselsätta de skyddade personerna, är längre än det för dessa personer fastställda antalet arbetstimmar i förening med den för hvilotimmarne nödiga tiden, ett antal samvetslösa fabrikanter sträfvar att under hela den tillåtna tidrymden sysselsätta de skyddade personerna. För att tvinga till ett allmänt iakttagande af arbetstidens lagliga inskränkning är det nödigt att inskränka den tid, under hvilken de skyddade personerna öfverhufvud få sysselsättas, till tolf timmar och att lagligen fastställa början och slutet af denna tid.

Riksnäringslagen innehåller straffbestämningar för att vinna visshet om iakttagandet af dess föreskrifter angående skyddade personers arbete. Men deremot saknas i denna lag straffbestämningar emot föräldrar och andra rättsliga målsmän för barn, med hvilkas begifvande de senares lagvidriga antagande ägt rum. Med rätta har man derföre yrkat att straffbestämningarna angående barns antagande till

*) § 129 i riksnäringslagen innehåller att tolf- till sextonåriga arbetare mellan arbetstimmarne å för- och eftermiddagar böra hafva en half och till middagstid en hel timme ledig äfvensom hvarje gång jemväl tillfälle till rörelse i fria luften.

sysselsättning i fabriker också må utsträckas till barnens rättsliga målsmän, med hvilkas bifall detta antagande skett: ty föräldrars och målsmäns kortsynthet och sjelfviska vinningslystnad utgöra hufvudorsaker dertill att förbudet om barnarbetet öfverträdes.

Bestämningarne härom äro likväl för ingen del tillräckliga att gifva visshet om en verksam tillämpning af fabrikslagstiftningen. Ty när ingen finnes, som förverkligar straffhotet, så liknar lagen en fågelskrämman, hvilken endast sålänge skrämmar fåglarne, tills de iakttagit att den hotande gestalten förblifver orörlig. Men att de vanliga lokalauktoriteter, hvilka verkställigheten af hithörande bestämningar enligt riksnäringslagen åligger, icke gifva säkerhet för denna verkställighet har alla länders erfarenhet ådagalagt. Derför skall riket bäst tillmötesgå det allmänt kända behovet af en kraftig tillämpning af fabrikslagstiftningen, om det sjelf utnämner fabriksinspektorer och förpligtar dessa att efter viss tid redogöra för sin verksamhet.

På nyssanförda skäl förordar referenten att den tid inom hvilken det bör vara tillåtet att sysselsätta de skyddade personerna, blefve fastställd till tolf timmar dagligen och att lagen måtte bestämma dess början och slut; att det vidare måtte stadgas att för arbetstidens början, slut och hvilotimmar, ortens närmaste jernvägsur eller, der jernväg saknas, ortens närmaste kyrkour blefve bestämmande; att i hvarje arbetslokal en tafla måtte anbringas, å hvilken arbetstidens början och slut, liksom hvilostunderna noga skulle finnas utsatta; och att i hvarje fabrik eller verkstad ett aftryck af de lagliga bestämningar, hvilka gälla för minderåriges och qvinnors arbete blefve fästad å en synlig plats; att vidare bestämningarne i §§ 130 och 131 i riksnäringslagen angående förande af listor och arbetsböcker äfven för framtiden måtte bibehållas; att straffbestämningarne angående olagligt antagande af barn till arbete utom hus af deras föräldrar och målsmän måtte utsträckas till dessa och slutligen

att å rikets sida lämpliga ständiga organer måtte skapas för att vaka öfver fabrikslagstiftningens tillämpning och för att angående densamma redogöra till riket.

Detta referat efterföljdes af en långvarig och liflig debatt, under hvilken många praktiska män yttrade sig emot de rena teoretikerna och visade hvad som af teorierna var möjligt och verkställbart. Den sålunda från olika sidor belysta frågan afslutades med följande resolutioner:

1. Den gällande fabrikslagstiftningen i Tyskland motsvarar till sitt syfte behoven, men erfordrar en verksamare tillämpning medelst ständiga statsembetsorganer.

2. Fabrikslagstiftningen bör utbildas i samma anda genom utvidgade arbetsförbud och förstärkt skoltvång för unga arbetare, isynnerhet genom utvidgning till all industriell verksamhet, när enahanda olägenheter visa sig.

3. Denna utbildning bör med nödvändig särskiljning ännu utsträckas till gifta kvinnor.

Professor Schmollers referat lär oss närmare känna dessa samhälliga sjukdomssymptomer, som äro allmänt kända under benämningen arbetsinställelse och de medel, hvilka han anser tjenliga att för framtiden förekomma det onda.

Betraktelsens basis är det fria arbetsfördraget, i hvars uppgörande ingen laglig bestämning, ingen polis får göra intrång, utan hvarom arbetsgifvare och arbetare få öfverenskomma hvar, huru och under hvilka villkor de behaga. Detta rättsligt fria arbetsfördrag är ofta faktiskt ofritt. Terrorism och förfördelande förekomma på den ena likasom på den andra sidan. Man kontraherar, emedan man måste, ehuru man med kontraktets innehåll är missbelåten; man vet det ock ömsesides; *bona fides* försvinner; man anser sig ej bunden af fördragen, emedan man anser sig förfördelad. Deraf hela raden af missförhållanden.

En sådan faktisk ofrihet finnes i närvarande tid t. ex. för den ringa handtverksmästaren, hvilken endast med största svårighet erhåller arbetare; han står mera än någon annan under sina gesällers och arbetares terrorism; fall förekomma, då ej ens ledare för stora arbetsföretag undslippa

den. Men i allmänhet är förhållandet motsatt. Arbetaren är enligt regeln den svagare delen, han lefver från hand till mun, han kan ej en dag vänta med försäljningen af sin arbetskraft, han underkastar med arbetsfördraget hela sin tillvaro de lefnadsvilkor, hvilka å hans vistelseort, i fabriken äro gällande. Hans boning, beskaffenheten af hans familjelif, möjligheten af hans barns uppfostran bestämmes diktatoriskt jemte arbetskontraktet. Han måste underkasta sig de tekniska måhända dödligt helsovidriga inrättningar i den fabrik, det bergverk, der han inträder; han lär sig måhända först efter veckor och månader att känna den tradition eller den stränga fabriksordning med sina ofta godtyckliga straffbestämningar, hvilka han vid sitt inträde omedvetet underkastat sig. Isynnerhet fabriksordningarne voro, ända tills i de senaste åren arbetarerörelserna började, nästan alltid ensidiga maktbud af herrarne och icke hvad de på näringsfrihetens ståndpunkt bordt vara, ömsesidiga fördrag, ehuru man bör erkänna att i många fall, ja i hela trakter, fabrikanternes humanitet ej ledde till enahanda missbruk, som enligt hvad som är känt, så talrikt förekomma.

Den bittra känslan, att genom denna sakernas ställning lida mångfaldig orätt, är, såsom man ej skall kunna förneka, en af hufvudkällorna till den närvarande förbittring, som i förening med råhet och obildning framalstrat proletariatet och socialdemokratien. Och i stället för att långt härförrinnan — förrän förbittringen och klasshatet så tillväxt som i närvarande tid, gifva arbetareståndet det medel, medelst hvilket det på näringsfrihetens och den fria konkurrensens mark allena kan jembördigt ställa sig gentemot arbetsgifvarenes stånd — koalitionsfriheten, väntade man dermed i Tyskland ända till 1869 och hade nu sjelffallet att bära följderna deraf att man redan femtio år tidigare i hufvudsaken fräntagit ståndet dess förra statsskydd, men ända in i den närvarande tiden förnekat det sjelfhjelpens skydd. Följderna voro här desamma, som vid hvarje fördröjd eftergift; i stället för ett förnuftigt begagnande af den nya rättigheten inträdde ett öfvervägande oförnuftigt begagnande deraf, d. v. s. denna koalitionsfrihet ledde till arbetsinställelse. Denna å-

ter blef det hufvudsakliga stridsmedel, hvarmed arbetsklassen, för att förskaffa sig högre lön och bättre arbetsvilkor, opererar emot arbetsgifvarene.

En försoning dem emellan kan endast åstadkommas genom ömsesidig eftergift; genom överläggningar och förhandlingar, genom förnuftiga fredsfördrag, som grundas på ömsesidig kännedom af förhållandena och möjligheterna. Och vill man med bevarandet af näringsfriheten, som bör upprätthållas, undanrödja dessa af hela massor tillställda oöfverlagda arbetsinställelser eller strikes, som i närvarande tid förekomma, bör man helt enkelt organisera arbetare- och fabrikantstånden. Organiserade massor med en fast författning och mångfaldt ordnade direktioner handla ej mera i blind lidelse utan kännedom af förhållandena. Såsnart de förefinnas kunna vilda demagoger ej mera inom en timma rycka tusentals menniskor till oöfverlagda steg. Varaktiga föreståndare för korporativa arbetareföreningar kunna endast sådana personer förblifva, hvilka med sina kunskaper stå öfver mängden, hvilka genom karaktär förvärfva sig ett visst varaktigt förtroende, hvilka äro beredvilliga att varaktigt insätta sina personer, sin tid och arbetskraft i tjänst hos den allmänna saken.

I stället för öfvergående föreningar i och för en enskild strid måste varaktiga förbund med högre ändamål bildas. Dessa arbetareföreningar böra hafva till uppgift att i allmänhet ordna aflönings- och arbetsvilkoren för tillverkningar af ett visst slag, men tillika verka för arbetareståndets höjande och bildning, äfvensom främja alla dess intressen.

Arbetareståndets organisation i korporativa förbund, hvarmed samhällshjelp och statshjelp i förut uppgifven betydelse böra förenas, är endast första steget till återställande af den sociala freden. Det andra består deri att i stället för kamp och strid sätta fredliga förhandlingar och domslut. För sådant ändamål böra skiljedomstolar och förlikningsambeten eller arbetskamrar införas.

Vägen till försoning är äfven i denna riktning ännu lång och törnbestrodd; ännu årslånga strider förestå, men

vi se åtminstone på denna väg ett mål framför oss, hvilket med god vilja och redlig verksamhet kan uppnås. Förlikningsembetet är ingen formel, med hvilken man plötsligen kan bannlysa ofriden; men det är en institution, hvilken efterhand skall tillkämpa sig erkännande, hvilken efterhand skall undanskjuta strikes, hvilken efterhand skall försona arbetsgifvare och arbetare.

Det är den institution, hvilken först förskaffar arbetarene den sanna rättsjemlikheten, den institution, hvilken först gör det fria arbetsfördraget till en sanning; det är den institution, hvilken för arbetareföreningarna emot deras fulländning, förvandlar dem ur krigs- till fullständiga fridsföreningar; det är den institution, hvilken lindar det förenande bandet kring de hvarannan för närvarande bekämpande klassernas skilda korporativa förbund, förenar dem till en enhetlig organism, och just så tillvida skall bilda slutstenen till de nya korporativa formerna för Tysklands industriella lif.

Efter en långvarig och särdeles liflig debatt i frågan, fattade mötet i afseende å densamma följande beslut:

1. Koalitionsfriheten bör obetingadt bibehållas.
2. Lagligt erkännande åt arbetareföreningarna och deras hjälpkassor under vissa normativbestämningar och förpligtelser erkännes af pluraliteten såsom lämpligt.
3. Inrättandet af förlikningsembeten och skiljedomstolar erkännes allmänt vara ändamålsenligt.

Geheimerådet Engels referat är alltför innehålls- och omfångsrikt, för att här i korthet kunna återgifvas, hvarföre det må tillåtas oss att därför redogöra endast med följande ord.

Ämnet för ifrågavarande referat, bostadsbristen, är en sak, som vid flyktig eftertanke synes så beroende af lokala förhållanden och tillfälliga orsaker att knappast några allmänna grunder för dess uppkomst eller allmänt giltiga medel för dess afhjelpande tyckas kunna uppgifvas. Att så ej är förhållandet, derom öfvertygas man vid genomläsningen af förenämnda referat. Det innehåller 1:o en karakteristik af bostadsbristen, 2:o en framställning af dess hufvudorsaker

och 3:o en redogörelse för de allmännaste medlen till dess afhjelpande. I dessa afdelningar för afhandlingen sammanfattas nu författarens åsigter i ämnet, hemtade ur erfarenheten och det rena tänkandet, samt grundade på ett material, sådant det endast kunnat stå föreståndaren för en af världens förnämsta statistiska byråer till buds. Dock icke hvarje föreståndare för äfven den största statistiska byrå, utan ensamt den, som tillika är outtröttlig forskare och framförallt kärleksfull författare. Endast en sådan författare söker sin kunskap likaväl ur en obetydlig partitidning som ur officiella redogörelser för bostadsförhållandena i London eller Paris, likaväl från skildringar om de fattiges hem under jorden *) som ur Magistratens i Berlin förslag till afhjelpande af bostadsbristen i denna stad. Detta material för ett, enligt hvad mången kunde tycka, trivalt ämne vet författaren ikläda en framställning och ett språk, i hvilka det framträder såsom en tilldragande berättelse. Innehållet deraf är så lärorikt att ingen, som för ämnet har särskildt intresse eller hvilken det kan åligga såsom embetspligt att dermed göra sig förtrogen, borde försumma att af referatet taga kännedom. Särskild uppmärksamhet och pröfning förtjenar geheimerådet Engels åsigt, som äfven delas af en af Tysklands förnämsta nationalekonomer W. Roscher, att staten, med iakttagande af vissa villkor, borde förse alla sina tjänstemän med embetsvåningar eller qvarter.

När diskussionen angående förestående ämnen blifvit afslutad, åtskildes det första mötet i Eisenach för behandlingen af den sociala frågan i Tyskland. Men derförinnan hade mötet fattat beslut om bildandet af en förening för socialpolitik. Dess skrifter utgifvas under den gemensamma titeln: *"Schriften des Vereins für Socialpolitik"* och redogörelsen för föreningens andra årsmöte utgör fjerdelen af dessa skrifter med specialtiteln: *Verhandlungen des Vereins für socialpolitik am 12 und 13 October 1873*". Skulle framdeles några af undert. gjorda referater ur förenin-

*) Ensamt i Berlin hafva flera än 80,000 menniskor sina bostäder under jorden!

gens mötesförhandlingar i denna tidskrift blifva synliga, komma de att offentliggöras under den benämning, som föreningen sjelf gifvit sig.

W. Lavonius.

Om betalningstvånget mot gäldenär, som till sina borgenärers förnöjande upplåtit all sin förmögenhet.

1. Den svensk-finska lagstiftningen.

Det gifves icke något ämne, hvaruti den finske lagstiftaren med större fasthet emotstått den nya tidens idéeströmmingar än i fråga om rättsförhållandet emellan borgenärer och deras på obestånd komne gäldenärer. Ehuru knappt mer än ett *lustrum* gammal befinner sig Finlands lagstiftning härutinnan på en ståndpunkt, hvilken åtminstone i alla de länder, som företrädesvis kunna göra anspråk på att kallas och vara civiliserade, samt äfven i några, hvilkas anspråk i detta afseende icke äro alldeles obestridda, blifvit öfvergifven. Ty icke blott saknas hos oss bestämd och tydlig lag, som skulle i alla händelser mot fullständigt utblottande, då detta ord icke toges efter bokstafven, skydda en obrottslig gäldenär, som är ur stånd att fullgöra ingången skuldförbindelse, äfven bysättnings- och arbetstvånget qvarstår i lagen på ett sätt, som väl innefattar ett vackert framsteg från den gammalgermaniska och skandinaviska gäldträldomen, men i många fall och just i afseende å den klass af gäldenärer, hvilken mest är i behof af garantier mot borgenärers förtryck, den nemligen, som icke är i tillfälle att göra konkurs — af brist på någon egendom att upplåta — leder till ändamålslös hårdhet. Och slutligen känner vår lag ej heller den utväg att genom en förnuftig förmedling emellan gäldenärens och dennes samtliga borgenärers välförstådda intressen med minsta möjliga rubbningar lösa de af konkurser uppkommande rättskonflikter, som annorstädes åsyftas och mer eller mindre fullständigt vinnes genom stadgandena angående konkursackordet.

Det kan knappast betviflas att icke i andra länder med mera utvecklade kreditförhållanden och ett rörligare affärlif ett sådant lagstiftningens skick skulle betraktas såsom bristfälligt eller en återgång dertill såsom omöjlig. Men hos oss har något missnöje dermed åtminstone icke allmännare förspotts. Orsakerna kunna vara mångahanda, utom affärlifvets olikhet. Måhända är seden mildare och böjligare än lagen. Måhända har den goda tiden och ett tillväxande välstånd, som under de senaste åren gjort nya affärsolyckor sällsynta och underlättat sträfvandena att utplåna följderna af de öfverståndna, afledt uppmärksamheten från ämnet. Men det är ju en sanning att man under goda tider icke bör förgäta att tiderna kunna förändras. Och i hvarje händelse kan väl ett bidrag till kännedomen om huru vår lagstiftning uti några hithörande frågor utbildat sig samt en blick på de nyaste vunna resultaten i andra lagstiftningar, icke sakna intresse för denna tidsskrifts läsare. Detta är ändamålet med förevarande uppsats, hvilken ansluter sig till en af förf. för några år sedan af särskild anledning offentliggjord afhandling ¹⁾ innefattande en öfversigt af de stora kulturfolkens äldre och nyare lagar i ämnet.

I de svenska landskapslagarne söker man förgäves ett bestämdt svar på frågan huru gäldenär, som saknade medel att betala genom försträckning uppkomne skulder, behandlades. För sådan gäld omtala dessa lagar endast egendomen såsom exekutionens föremål, sannolikt emedan försträckning på den tiden sällan kom i fråga annorledes än emot pant eller till andra än bofasta män, som hade något att svara med. Betalade icke sådan gäldenär vidgången eller genom dom utmätningsgild skuld, egde borgenären, derest han icke hade pant i handen, rättighet att skaffa sig säkerhet i så stor del af gäldenärens egendom, som i värde motsvarade skuldbeloppet. Denna säkerhet förvärfvades enligt det äldre rättsbruket ²⁾ sålunda att borgenären utan vidare sjelf satte sig i besittning deraf, hvilket förfarande benämndes *namæ*,

¹⁾ Om afträdesförmån och ackord. Helsingfors 1869.

²⁾ äldre WGL R. B. 7. ÖGL R. B. 3: 2.

nam, och i de yngre landskapslagarne ersattes af utpantning genom domaren och på tinget utsedde "mätsmän". I hvardera fallet behöll borgenären godset tills det genom skuldens betalning återlöstes ¹⁾). Någon annan tvångsrätt emot gäldenären tillerkänna landskapslagarne icke uttryckligen borgenären för vanlig gäld, och äfven den tid *nam* tillstaddes aktade man härvid gäldenärens personliga frihet så högt att man förbjöd borgenären att taga panten ur det fridlysta området kring gäldenärens boning ("innan gardhs ok grinda stulpa") vid äfventyr, om så skedde, af böter och att det pantade skulle återbäras. Men allt detta gälde den bofasta mannen, den som hade gods och grund att svara med och det kan på goda skäl ifrågasättas om samma aktning för personen bevisades den gäldenär, som var oförmögen att sin betalningsskyldighet fullgöra. Den stränghet, hvarmed lagarne öfverhufvud behandlade *löskir* man eller den, hvars förmögenhetsomständigheter icke lemnade tillfredsställande garantier för de anspråk, som af samhället eller den enskilde på honom kunde ställas, göra detta föga antagligt. En ledning gifva bestämningarne angående böters uttagande, ty de äldre skandinaviska lagarne skilja i allmänhet icke i afseende å det exekutiva förfarandet emellan böter och förfallen gäld. Östgöta lagen uttalar uttryckligen ²⁾) att utmätningen verkställdes på enahanda sätt "hvat thaet aer haeldaer firi gjald aella firi sak". Men der tillgång icke fanns att betala boten, och brottet var af den beskaffenhet att målsseganden icke fick taga den sakfäldes lif eller göra honom till träl, eller målsseganden frivilligt afstod från slikt anspråk, så kunde han likväl få den sakfælde till sig öfverlemnad till förrättande af arbete, hvarigenom för denne uppkom ett ofrihetstillstånd, som icke upphörde förrän böterna till fulla beloppet blifvit erlagde eller enligt Svealagarne aftjenade ge-

¹⁾ UL. ÆB. XXV: 1. Jmf. Nordström, Bidrag till den Svenska Samhällsförfattningens historia II. sid. 617 f.; Olivecrona, Bidrag till den Svenska konkurslagstiftningens historia, i Upsala Universitets Årsskrift 1862.

²⁾ ÖGL. Rf. B. III: 2.

nom arbetet sålunda att för ett års arbete afräknades en mark silfver ¹⁾. Med afseende härå och då de närbeslägtade norska och danska lagarne ²⁾ uttryckligen stadga alldeles enahanda påföljd för oförmögenhet att betala vanlig gäld samt seden att dylik gäld med arbete aftjena, var ganska allmän hos Germaniska folk ³⁾, så synes den slutsats icke oberättigad att redan under landskapslagarnes tid i Sverige förekom en emot gäldenärs person rigtad exekution, åsyftande dels att genom tvånget emot densamma förmå släkten att betala gälden dels att för ändamålet begagna gäldenärens arbete. Detta förhållande bekräftas äfven af det tydliga stadgande härom, som förekommer i Magnus Erikssons Gårdsrätt af 1319, hvilken lag väl för en viss klass af gäldenärer — de som tillhörde konungens följe — införde ett dittills okänt förfarande vid gälds utsökning, men sannolikt icke hade till ändamål att beträffande föremålet för exekutionen göra gällande nya och från allmän sed afvikande grundsatser. Der föreskrefs nemligen att om vid anställd utmätning egendom icke fanns till gäldens betalning, Konungens fogate egde häkta gäldenären och öfverlemna honom åt borgenären, som tills likvid följde kunde hålla honom i fängelse, likväl utan att tillfoga honom skada till lif eller lem. Emellertid lemna den trenne decennier efter sistnämde stadga utgifna äldre allmänna landslagen icke någon närmare upplysning om förhållandet än landskapslagarne, hvar emot enligt Christoffers landslag tvångsrätt emot gäldenärens person tillerkännes fordringsegaren redan såsom en preliminär åtgärd, om gäldenären icke var bofast och undandrog sig att på gäldkrafvet svara samt icke förmådde anskaffa

¹⁾ ÖGL. Wad. VI. 3. WGL. I. Bard. B. 1:2. SL Mh B. XIV:1. U L. Mh B. XXXII:1. Tingsm B. VII:3. Wm L. Mh B. XXVI:2; jmf. Nordström a. a. s. 472. f. hvarest närmare redogöres för rättsföljderna af detta tillstånd.

²⁾ Hagen Adelstens Guletingslov. Leysings B. XV.; C. L. E. Ste-man, Den danske Retshistorie, indtil Christian V:s lov. Kjøbenhavn 1871 s. 262.

³⁾ Jmf. förf:s a. a. s. 34.

borgen, hvarjemte gäldenärens förpligtande till arbete uttryckligen nämnes såsom föremål för utsökningen ¹⁾).

Stadslagarne, hvilka enligt sakens natur mera än de förenämde afse kreditförhållanden, uttala sig från början bestämdare angående påföljderna af insolvens. Redan från Bjaerköarättens tider utgjorde qvarstad på gäldenärens gods och bysättning af hans person borgenärens preventiva säkerhetsmedel för fordran, som kunde anses sväffa i fara antingen till följd deraf att gäldenären var bosatt utom området för stadens lag eller derföre att hans ställning i öfrigt icke lemnade garantier nog, och egde borgenären enligt stadsrättens grundsatser ytterst hålla sig till gäldenärens arbetsförmåga der andra medel att tillfredsställa honom tröto ²⁾).

I stadsrätten är det ock som under inflytelse af fremmande rättsprinciper och affärslifvets kraf tanken på en rättighet för gäldenären att, oaktadt egendomen icke förslog till gäldens betalning, under vissa förutsättningar vinna befrielse till sin person från borgenärens anspråk tidigast uppdykar. En egendomlig skiljaktighet företer sig i detta hänseende emellan Visby stadslag och den nyare allmänna stadslagen, hvilka båda likväl tillhöra samma tid, nemligen medlet af 14:de århundradet. I likhet med en del af landskapslagarne ³⁾ känner den förstnämde ⁴⁾ endast till en afträdesförmån för enka och arfvingar, som till delning emellan kreditorerna upplåta den afidnes qvarlätenskap. För gäldenären sjelf åter öppnar denna lag icke någon annan utväg att erhålla anstånd eller befrielse än öfverenskommelse med borgenärerna d. v. s. *ackordet*. Stadgandet härom påminner otvunget om sin källa i det från södra Europas mäktiga handelsstäder härstammande rättsbruket. Var någon skyldig gods, heter det, och rymde för fattigdom utan att medtaga gods, men ville sedan återvända till staden, så skulle han dertill utverka sig tillstånd af Rådet och flertalet af borgenärerne,

¹⁾ Kpm. B. XIV.

²⁾ Bjaerköarätten, 40. Visby stadslag I: 16. Nyare stadsl. Rådst. B. VIII & XVIII—XXIII. Se utförligare hos Nordström a. a. II sid. 621 f.

³⁾ UL. ÆB. 25. SL. ÆB. 5. WmL. II. ÆB. 20.

⁴⁾ B. 4. III. 9.

på hvars minoriteten bindande beslut villkoren för öfverenskommelsen således torde hafva berott. Äfven om gäldenären utan sådant förord återvände, i hvilken händelse han dömdes till böter eller att vid bristande tillgång hållas sex veckor i fängelse, stod det honom fritt att förlika sig med borgenärerna. Likaså kunde gäldenär, som vid rätten lagsöktes af flere borgenärer, hvilka gjorde anspråk på att efter marktal d. v. s. i förhållande till beloppet af hvars och ens fordran dela tillgångarna, erhålla *anstånd* med liqviden, om "största delen efter marktal" sådant beviljade och desse intet af sina fordringar uppburit, i hvilket fall öfverenskommelsen egde bestånd äfven emot fordringsegare från annan ort, som senare sökte göra sina rättigheter gällande ¹⁾). Men om de förstnämde uppburit något af skulden och gifvit *anstånd* för återstoden, synes gäldenären hafva egt att i samma förhållande förnöja de senare, om de af tidsackordet skulle anses bundne. Ty "gör han det ej", heter det, "så svare gäldenären kåranden utifrån efter full stads rätt" (d. v. s. utan att njuta *anstånd*) "och gifve honom penningar, pant eller borgen eller gånge (att) sitta i stadens häkte" ²⁾). Sannolikt till skydd emot bedrägliga öfverenskommelser emellan majoriteten och gäldenären gifver lagen minoriteten rättighet att angående fordringarnas rättighet affordra majoriteten ed ³⁾).

Om sådana ackords aftal innehåller deremot den yngre stadslagen intet. I stället förekommer här en tillstymmelse till ett *benefiniun cessionis bonorum* äfven för gäldenärens egen person. Redan vid föreskriften om gäldenärs förpligtelse att med arbete aftjena den gäld, som han icke förmådde betala, fogas det tillägg, att om målseganden, Konungen och staden — de fordringsegare som här tänkas konkurrera — vilje gifva gäldenär saklös, skulle målseganden i främsta rummet ega vitsord ⁴⁾), hvilket häntyder på att en mildare sed sökte göra sig gällande och från det allmännas sida uppmuntrades.

¹⁾ B. 2. V. §§ 2 & 3.

²⁾ B. 2. V. §§ 2—4.

³⁾ l. c. § 5.

⁴⁾ Rådst. B. VIII.

Vid detta enkla vädjande till fordringsegarens misskund låter stadslagen likväl icke bero, utan hänvisar i fråga om redlige gäldenärer till en pröfning af gäldenärens förhållande och orsakerna till hans obestånd: "Nu wil han gärna gälda och orkar eig Botum eller Gäldum och biudher sik til allan Rätt och bättring: Skudhis thå Fatekdomber hans öck huru Gäld hans äru tilkomen": "Stånde thå till Målsäganden, Konungen och Stadhen um hans rätt, som för är sagdt" ¹⁾ Främst borde således tagas i betraktande gäldenärens beredvillighet att betala, — hvilken väl icke annorlunda bättre kunde ådagaläggas än genom frivillig afträdelse för ändamålet af all i det gäldbundna boet befintlig egendom — samt dernäst orsakerna till det insolventa tillståndet och sättet huru de upplånta medlen blifvit använde, hvarvid naturligtvis förluster genom olyckshändelser gäfvos anspråk på det mildaste bedömande. Oaktadt det obestämda och sväfvande i ordalagen är den inre frändskapen emellan detta stadgande samt ofvannämnda romerska rättsinstitut alltför omisskännelig för att icke leda till det antagande att den tillkommit genom efterbildning. Likvisst får man vakta sig för att icke utsträcka analogin längre än till de punkter, hvaruti den verkligen förefinnes och denna anmärkning gäller såväl i afseende på den ifrågavarande lärans första ofullständiga uppträdande i den svenska rätten som det mera utvecklade skick, hvaruti den senare förekommer. Ty fullkomligt identisk med det romerska *beneficium c. b.* blef den svenska afträdesförmånen aldrig. I Stadslagen inskränker sig öfverensstämmelsen ännu till de deri angifna synpunkter, hvarur gäldenärens anspråk på befrielse borde bedömas. Men angående såväl förmånen omfång och beskaffenhet som befo-genheten att pröfva och afgöra gäldenärens anspråk på denna förmån är det omöjligt att på grund af Stadslagen uppställa en något så när säker teori. I förstnämde afseende hänvisar XV kap. Rådst. B. endast till VIII kap. s. b., hvilket, såsom nämdes, på ena sidan stadgar gäldenärs skyldighet att arbeta för gälden och på den andra de i saken

¹⁾ Rådst. B. XV.

intresserades och främst målsegandens rättighet att gifva honom "saklös", med hvilket uttryck man svårligen kan förstå annat än en slutlig och fullständig befrielse icke blott från arbetstvånget utan ock från all vidare ansvarighet för skuldförbindelsen. Får uttrycket sålunda tolkas, var den i romersk lag grundade rättigheten för borgenär att i framtiden, om gäldenärens förmögenhetsomständigheter förbättrades, fordra ytterligare afbetalningar på den skuld, från hvilken han engång gifvit honom fri, vid denna tid fremmande för det svenska begreppet om afträdesförmån. Åtminstone saknas under Stadslagens tidigare period positiva spår af en sådan rättighets tillvaro eller af ett deremot svarande beneficium competentiae för gäldenären. Föga mera tillfredsställande är det svar man i Stadslagen kan finna på frågan hvem det tillkom att afgöra huruvida skäl till gäldenärs befrielse förefunnos eller icke. "Stände thå til Målsäganden, Konungen och Stadhen um hans Rätt", heter det, med det förbehåll i afseende å målseganden att om gälden tillkommit genom ocker denne hade minsta rätt.

Då Konungen och staden här representera fordringsanspråk likasåväl som målseganden, skulle deraf framgå att i frågavarande pröfning, hvilken Romerska rätten oinskränkt lade i domarens hand, enligt svensk rätt ursprungligen berodde å borgenärerna. Men huru i sådant fall, vid meningskiljaktighet emellan desse, saken bragtes till afgörande, sakna vi medel att utreda. Ty finge man också med ledning af VIII kap. Rådst. B. antaga att Konungen och Staden afstodo från sina anspråk i alla de fall, då målseganden efterskänkte sina och dessa sistnämnda icke härrörde af ocker, så stanna vi likväl i osäkerhet om förfarandet då flere personer med målseganderätt uppträdde och icke kunde sig om frikännandet förena. Men sannolikt är att under inflytelse af en doktrin, som icke stod oberörd af de romerska rättsåsigterna, pröfningen alltmera öfverflyttades till domaren och afträdesförmånen i följd deraf antog den legala karakter, som Stadslagens ordalydelse ännu icke tillägger densamma.

Till ett annat resultat skulle man visserligen komma, ifall man från den uppfattning af ämnet, som röjer sig uti

de i början af 17:de årh. tillkomna partikularlagarne för staden Göteborg ¹⁾ kunde draga slutsatser i afseende å allmänna Stadslagens tolkning. Men detta förbjuder oss förenämnda lagar sjelfva uttryckligen, i det de fastmera tillkännagifva sitt syftemål vara att i handels och samfärdselns med fremmande länder intresse samt för inflyttade utländingars trefnad utjemna olikheterna emellan den svenska rättens grundsatser och dem som voro gällande på de handelsplatser, med hvilka den unga staden trädde i lifligare beröring, hvarföre det t. o. m. medgafs att, der Stadslagen eller särskilde författningar icke något stadgade, skulle i såväl civil- som kriminal saker dömas efter "allmänne Kejsarlige, Nederländiske och andra lagar" ²⁾. Ur sådana källor härröra omisskänneligen bland annat de stadganden ³⁾, som i dessa privilegier meddelas angående köpmans insolvens, hans befrielse från följderna deraf eller ansvar för bedrägligt förhållande. I dessa frågor möta vi här en teori, hvartill elementerna utan svårighet återfinnas i tyska och nederländska municipal-lagar från föregående århundraden. Tanken att olyckan gaf berättigade anspråk på eftergift i skuldkontrakterna kombinerades med principen att dessa eftergifter likväl borde bero af borgenärernes goda vilja. Regeln att "*quod major pars creditorum cum debitore concludat* sådant skall den minsta hopen jemväl bevilja och vara pligtige *sine ulla prioritatis aut hypothecæ vel pignoris praerogativa*" ⁴⁾ äfvensom den att pluraliteten borde bestå: "*so wol in numero personarum als in quantitate debiti*" ⁵⁾ hemtades, om vi icke mycket misstaga oss, från Holländsk rätt ⁶⁾ emedan de ännu icke voro erkända i den tyska. Såsom rättsgrunder till ett sådant ackord anföra privilegierna å ena sidan att "det ofta händer bland handels- och köpmän att någon af brist och

¹⁾ Carl IX:s privilegier för Göteborg af den 14 Aug. 1607, förnyade af Gustaf II Adolf den 4 Juni 1621, af hvilka de artiklar som röra vårt ämne återgifvas af Olivecrona a. a. sid. 8—10.

²⁾ Privil. 1621 art. 16 & 17.

³⁾ Privil. 1607 art. 30 & 31; Privil. 1621 art. 20 & 21.

⁴⁾ Priv. 1621 art. 20. 1607 art. 30.

⁵⁾ Stadgan af 1659 för staden Amsterdam; jmf. förf:s a. a. sid. 58.

”således *ludibrio fortunæ* genom tillfällige, oförmodade och utan eget förvållande timade händelser fallera måste och kunde intet hålla sin nästa någon credit” och å andra sidan svårigheten att i alla parternas intresse få ett enhälligt beslut till stånd, emedan, såsom det heter i 1607 års priv., ”offtermahl befunden, das weinige creditorn mitt den andern so mitt dem Falisanten der billichkeit nach accordiret, nicht aquiesciren noch friedtlich sein wollen, und die sachen dahin treiben, das nicht allein ein solcher Fallisant und debitor auff einmal zugrunde gehen, sondern auch die andern guttwilligen Creditores in ihren befugten sachen, in mercklichen Untergange gesetz werden”. Till förekommande af dessa olägenheter är det nu som privilegierna bevilja de köpmän, hvilkas redlighet och ofall genom en undersökning inför ”unsern Burggraffen beneben der Stadt und Landtsverordneten Curatorn” blifvit behörigen styrkta, förmånen af ett på omförmälda sätt tillvägabragt ackord. Deremot förklaras ”*decoctores aliorum bonorum såväl som bedräglige falsanter och bankarupte*” icke allenast ovärdige samma förmån, utan förfallna till straff jemte dem som till deras bedrägeri hulptit och derom haft kunskap, till stöd för hvilket stadgande åberopas ”Folks Rätt, Riks-Statuter, Constitutioner och Landets sedvänjor”. Uppenbarligen i syfte att framkalla inflyttningar tillförsäkrades derjemte köpmän, som före vunnit burskap genom tillfällig olycka, såsom skeppsbrott eller fiendtligt anfall, kommit i obestånd, tio års frihet från utländske ¹⁾ kreditorers kraf och laga tilltal. Härmed hade man i Sverige beträddt en bana, hvilken lätt här som annorstädes kunnat leda till en undantagslagstiftning i detta ämne för handel- och industriidkande personer. Att så icke tillgick förklaras dels genom den jämförelsevis ringa betydelse som stadskommunerna och köpmannaståndet i Sverige och Finland erhöilo dels genom en i folklynnu et djupt rotad obenägenhet för all lag som icke småningom uppvuxit

¹⁾ art. 31 i 1607 och 21 i 1621 års priv. Stadgandet kan icke annorlunda tolkas då uttryckligen undantages ”sådan Gäld Oss. Wår Stad Götheborg, dess Land och andre Wårt Rikes Undersåter concererade”.

- ur landets sed ¹⁾); alltnog, de anförda bestämmningarne blefvo utan inflytande på den allmänna lagstiftningen och torde icke ens i Göteborg länge blifvit tillämpade ²⁾). Då man emellertid icke kunde undgå att alltmera röna behovet af fullständigare lagbestämningar för förhållanden som vuxit Stadslagen öfver hufvudet, så föredrog man att bygga vidare på den grundval som i denna blifvit lagd. Ett försök dertill gjordes uti det under namn af *Rådstufvu Process* bekanta lagförslag, som den 8 Aug. 1643 till regeringen afgafs af den frejdade lagkommission, hvilken haft sig uppdraget att föreslå förbättringar bland annat i lagstiftningen angående rättegången i civila och criminella mål och som bland sina ledamöter räknade män sådane som Stjernhielm, Stjernhök och Figrelius. Uti förslagets tolfte kapitel, som oegentligt bär öfverskriften *Om mätth och doms uthsökning* ³⁾), finner man till först i svensk rätt begreppet konkurs uppfattadt och återgifvet med de enkla orden: "Nu warder man flerom skyldoger - - - och räcker ey fullt åth allom". Befann sig gäldenären i denna belägenhet och ville han "gärna gälda" hänvisas i öfverensstämmelse med Stadslagens föreskrift och med begagnande af samma ordalag till en pröfning af det gäldbundna tillståndet och dess orsaker. Men för denna pröfning tillägges nu här bestämda grunder och det visar sig vid första ögonkastet med hvilken noggrannhet de romerska rättskällorna vid uppställandet deraf blifvit rådfrågade och följde. Var således gälden "ey kommin af förgörilsum; såsom lättja, högfärd, slöseri, dobbel

¹⁾ På grund af det bekanta uttrycket i Konungaeden [Konungs B. Chr. LL. 4: 7] "Särlika att engin utländsker rätter dragis in i Rikit almoghanom til tunga", kunde privilegiernas laglighet i många delar med skäl ifrågasättas.

²⁾ C. T. Odhner, Sveriges inre historia under Drottning Kristinas förmyndare, Stockholm 1865, sid. 199 uppger att dessa stadganden upphäfdes redan 1642.

³⁾ Detta och derefter följande kap. om förmånsrättsordningen har först af Olivecrona i dess anförda arbete blifvit till tryck befordradt efter en i Palmesköldska samlingen på Upsala Universitets bibliotek förvarad copia.

"och andre toliko ¹⁾); uthan af oförmodeligh händelse och "olycko, såsom af wåldeld, mordbrand, skippbrut, watuflodh, "röfwerij, stöldh ²⁾), bedrägeri af onda gäldenärer, borgen "och löfte för androm samt andre slije fall, uthan ens e- "ngen skuld och wållande", så egde gäldenären inför rätten afträda sitt gods till borgenärerna "medh svornom edhe" d. v. s. efter att hafva med ed fästet boets riktighet. Hvad gäldenären derigenom vann var utom sin personliga frihet förmånen att få ur boet undantaga sin egen, hustruns och barnens gångkläder och säng samt "verktygh eller boreda, der medh han sigh och sina till torf kan föda och till sin gäldz wijdare betalning något förwerfva; ty, såsom det der- efter heter, gäldenären var "plichtoger hvad återstår betala, "der honom medh tiden kunne penningar växa", hvarföre ock uti "Stadzens Book" skulle antecknas "hwad hwarior om och enom guld det är samt hwad åter står".

Från "föreskrefne frijhet" utesluter förslaget (§ XVII) svekfulla gäldenärer, "Bancarotters the ther medh list samka sigh giäld" och "sedan sticka sig undan" tills de under förebärande af fattigdom och olycka "medh sine Borgenärer kunne afhandla". Sådane skulle tvärtom sökas och antastas "ehwar the finnas" samt sättas i häkte "till thess the sina Borgenärer hafwa förnöjdt". Hvad förslaget derefter (§ XVIII) innehåller beträffande den som "slät intet hafwer att gjälda medh", hvarom stadgandet i Stadsl. Rådst. B. VIII att han skulle gå till arfwodes, derest icke Målseganden, Konungen och Staden wille han saklösa gifwa", återhemtas, så hänför detta sig alls icke till konkursförhållandet ³⁾, som endast kunde komma ifråga der någon tillgång fanns i boet.

Detta förslag, hvilket såsom vi af rättshistorien känna, aldrig blef lag ⁴⁾ är likväl i flere hänseenden af stort intres-

¹⁾ Jmf. Seneca de Benef. VII: 16; fr. 51 D. 42: 1 och Nov. 135.

²⁾ L. 1 Cod. Th. 4: 20.

³⁾ Detta synes Olivecrona och efter honom I. S. Landtmansson, Om Concursbo, Lund 1866, antaga.

⁴⁾ Odhner a. a. uppgifver likväl att det delvis blifvit tillämpadt i Norrköping, men vi hafva icke varit i tillfälle att kontrollera riktigheten af denna uppgift.

se. Då man enligt sakens beskaffenhet måste antaga att detsamma icke kunnat alltför mycket aflägsna sig från tidens allmännare gängse rättsåsigter och den praxis¹⁾ som i öfverensstämmelse med dessa torde hafva ersatt Stadslagens ofullständiga och skizzerade innehåll i ämnet ådagalägger förslaget i hvilken hög grad dessa åsigter och denna praxis emottagit inflytelse af romerska rätten, hvars anda och mening, såsom vi nyss nämnde, särskildt i läran om *beneficium cessionis bonorum* aldrig varit i svensk, och knappast i någon annan modern lag, riktigare uppfattad och trognare uttryckt än i samma förslag. Ifrågavarande förmån betraktas sålunda här såsom en lagbestämd, af fordringsegarenes vilja oberoende, rättighet och pröfningen huruvida gäldenären deraf gjort sig förtjent är uteslutande domstols sak. De omständigheter i afseende å gäldens uppkomst och cessionantens förhållande, som dervid borde tagas i betraktande, äro visserligen antydde på ett sätt, som utvisar att redaktören haft för sig L 1. cod. Th. 4: 20, men utan att begreppet "oförmodeligh händelse och olycko" här tages i den inskränkta betydelse, af en yttre *vis major*, hvartill det romerska lagrummet i allmänhet gifver anledning. Till sådana olyckor räknar nemligen förslaget t. ex. "bedrägerij af onda gäldenärer, borgen och löfte för androm samt andre slije fall" och lemnar dermed åt pröfningen en latitud, som på det närmaste öfverensstämmer med den uppfattning vi i ett annat sammanhang²⁾ uttalat beträffande romerska rättens lära i ämnet. Samma öfverensstämmelse möter oss äfven i afseende på förmånens beskaffenhet, som jemväl här bestod i frihet från bysättnings- och arbetstvång samt rättighet att fredad från konkursborgenärernes anspråk få behålla den egendom, hvaraf gäldenären för egen och familjens bergning oundgängligen var i behof, hvaremot åter skyldigheten svarade att lemna allt hvad derutöfver kunde förvärfvas till skul-

¹⁾ Olivecrona säger kategoriskt att förslaget i sig upptagit hvad domstolspraxis under de fyra första decennierna af det 17:de seklet sanktionerat, a. a. sid. 12.

²⁾ a. a. sid. 13 följ.

dernas afbetalande. I hvad mån afträdesförmånen för öfrigt kunde anses innebära gäldenärens återinsättande i dess genom insolvensen rubbade medborgerliga ställning lemna förslaget outredt, men sannolikt är att icke någon afvikelse från mönsterrätten i denna del var afsedd.

Med förslaget till "Rådstufvuprocess" af 1643 blef frågan om en mera omfattande lagstiftning angående konkurs undanskjuten för inemot ett sekel eller tills gällande allmänna lag af 1734, hvars 16 & 17 kap. H. B. behandlade samma ämnen som 12 & 13 kap. i oftanämde förslag, antogs. Under denna långa mellantid föranledde likväl rättskipningens osäkerhet, — som bland annat ådagalägges af det uppkomna bruket att Regeringen med förbigående af domstolarna direkte ingrep i fordringstvister samt dels på ansökan meddelade insolvente gäldenärer anståndsbref¹⁾ dels i vidlyftigare konkurser nedsatte särskilda kommissioner, för att uppgöra affärerna²⁾, — att just i frågan om gäldenärs befrielse eller ansvar förklaringar af hvad som för gällande lag skulle anses blefvo utfärdade, och det saknar ingalunda intresse att följa den förändring i begreppet om afträdesförmån, som stegvis försiggick ifrån 1643 till 1734³⁾. Uti ne-

¹⁾ I K. Res. & Förkl. på Städernes i Sverige och Finland Fullm. besvär d. 29 Mars 1647, § 9 klagas öfver missbruk af sådana "friheetzbref för Creditorers tiltahl" samt föreskrifves att ansökan derom borde åtföljas af en "attestation ifrån den Staden, der han boendes "är eller hafver bott, igenom hvadh tillfälle han således är af sigh "kommen och medh hvadh skähl han sådant K. M:ts privilegium kan "hafva att begers", af hvars beskaffenhet afgörandet sedan skulle bero.

K. Res. & Förkl. på Städernas Fullm. besvär d. 3 Okt. 1675 § 20 berör samma bruk, som förklaras "betenkeligt", och ålägger i noga enlighet med c. 4 cod. J. 1: 19 gäldenären att genom sina böcker lemna utredning om rätta beskaffenheten af dess förda Handel och Staat samt ställa borgen att han efter anståndstidens slut kan "gjöra Creditorerne ett skiäligt nöije".

²⁾ Jmf. Odhner, a. a. sid. 199.

³⁾ Utan afseende på konkurs tillerkänner Kongl. Stadgan öfver alla Executioner i gemen d. 10 Juli 1669 punkt 15 gäldenär som vid utsökning saknade egendom "at wederwåga och gälda af", ifall hans "skuld och fattigdom" tillkommit af någon "vådelig händelse eller rätten nöd", lejd till person "och betale sedan efter ty Egendomb

danciterade res. af d. 3 Okt. 1675 förmärkes redan en icke obetydlig skiftning såväl deruti att här talas om frihet för "Creditorernes ytterligare tilltal", hvilket synes innefatta en slutlig befrielse från gälden, som ock att afgörandet i saken förbehålles K. M:t. Fullständigare behandlas ämnet uti *Kongl. Resolutionen och Förklaringen öfver lagens rätta förstånd uti åtskillige mål, angående gjälds betalning emellan Ähta Folck samt Debitorers sökte anstånd och befrielse*, hvilken efter Hofrätternas hörande utfärdades den 28 Maj 1687.

Till en början är vid denna författning att märka att densamma icke liksom förslaget till "Rådstufvuprocess" afser blott under Stadsrätt lydande personer, utan med sina föreskrifter jemväl vänder sig till "Domhafvande på landet", hvilket äfven på detta område antyder en öfvergång till den sammansmältning emellan stads- och landsrätt som i de flesta delar genomfördes i och genom 1734 års lag. Med tydligen fästadt afseende på en alltför efterlåten praxis inskräpper författningen att utvägen att genom egendomsafträdelse undvika häkte samt "hvarjehanda annat sine Creditors qual" icke borde blott på ansökan förunnas enhvar, utan gäldenärs skäl dertill af domstolen noga skärskådas. Ansökan om cessionsförmån skulle vara åtföljd af förteckning öfver fordringar och gäld samt ett "richtigt och edsvurit inventarium" öfver all i boet befintlig egendom, böcker, skrifter och handlingar, hvars riktighet det ålåg gäldenären att med liflig ed betyga. Egendomen afträdde genast och togs af domaren i förvar sedan gäldenären blifvit från all befattning dermed skild. Förfarandet, hvarom Kongl. Brefvet d. 17 Febr. 1695 meddelade närmare bestämmingar, sönderföll i tvenne hufvudafdelningar, den ena för att utröna huruvida ifrågavarande förmån borde gäldenären beviljas eller ej, den andra till utredande af borgenärernas inbördes rätt och företråde. Till hvardera förhandlingen instämde borgenärerna till en viss tid genom offentligt proclama och särskilda

hans bättras kan", hvaremot lagens fulla stränghet med fängelse och arbetstväng skulle träffa den, som genom "odygdigt och slösachtigt lefverne" råkat i obestånd.

kallelser ¹⁾). Bestreds ansökningen icke af de tillstädeskomne borgenärerna eller kunde gäldenären visa att hans fattigdom härrörde af "olyckelig händelse, Eldswåda, Skiepsbrått, fiendtligt infall" ²⁾ och icke af slöseri, vårdslöshet och eget förvållande, samt kunde icke heller svek mot borgenärerna föras honom till last, blef afträdesförmån beviljad, såframt han icke häftade för böter, balans till kronan eller oredovisade förmyndare- kyrko- och fattigas medel, för hvilka gäldenär aldrig fick åtnjuta afträdesförmån. Gäldenärens framtida ställning till sina borgenärer var likväl icke ännu genom den honom tillerkända afträdesförmånen närmare bestämd utan endast huruvida hans insolvens skulle behandlas enligt nu ifrågakarande författning i stället för vanlig utsökningslag, som ålade fängelse och arbetsskyldighet ³⁾). Den framtida betalningsskyldigheten berodde ännu på andra omständigheter och i främsta rummet derpå huruvida något ackord eller uppskof med liqviden kunde åstadkommas ⁴⁾ och hvartill förslag ännu vid den andra inställelsen synes hafva kunnat framställas.

Angående ackordsfrågors behandling meddelades uti rikets allmänna lagstiftning till först närmare föreskrifter genom K. Res. och Förkl. af den 9 Nov. 1685, afgifven i anledning af förfrågan ifrån Svea Hofrätt, och hvars innehåll upprepas uti förevarande Förkl. af 1687. De grunder som här framställas äro följande. Egde ingen af borgenärerna förmånsrätt till egendomen, utan skulle de således alla fälla slikt af mark som af mark och kunde de icke förena sig om förslagets antagande, så fick den, som icke ville samtycka, sin andel "efter then proportion han

¹⁾ Nehrman, Inledning til then Svenska jurisprudentiam civilem, Lund 1729, uppger att terminen var sex månader för hvardera stämningen. De som försummade den första inställelsen skulle anses hafva medgifvit ansökningen, men voro genom detta uteblifvande icke förhindrade att efter det senare proclama uppträda i förmånsrättstvisten. K. Br. d. 17 Febr. 1695.

²⁾ Karakteren af en yttre olyckshändelse betonas här mera än i förslaget till Rådstufvuprocess.

³⁾ Jmf. Nehrman a. a. III. XI. 31.

⁴⁾ § 3 K. F. 1687.

ätte" utbruten ur massan och skildes derigenom helt och hållet från saken, hvaremot öfverenskommelsen blef gällande för de öfrige. Var åter den som bestred ackordet förmänsrättsegande, så skulle han utbekomma sin fordran fullt "oachtat hwad the kunna slutit hafva som sämre rätt hade". Men om de som biföllo ackordsförslaget voro förmänsrättsegande, så ansågs deras beslut vara bindande för dem som "ringare" rätt hade. Likväl gälde ackordet vid sådan skiljaktighet endast den förhandenvarande egendomsmassan, ty det heter: "doch hvariom och enom förbehållen den rätt, som han till skuldenärens egen person med rätta hafva kan, lå Domaren skådar huru fattigdom hans tillkommen är". Fullständig befrielse från framtida betalningsskyldighet kunde gäldenären således genom ackord vinna endast ifall samtliga borgenärer blefvo derom ense. I annat fall egde vägrande minoritet, som icke genom ackordet erhållit fullt, rättighet att hålla sig till gäldenärens person. Kom ackord icke till stånd eller var det icke enhälligt, så inverkade i hufvudsaklig mån på frågan huruvida gäldenären sjelf sökt att få aftråda egendomen eller om han blifvit af borgenärerne der till tvungen. Var det senare händelsen och kunde "svek eller bedrägeri" ¹⁾ icke föras gäldenären till last, "så kunna samma creditorer icke mera fordra af honom, sedan the honom alt thet i hans macht stod asprässat, emedan högste Rätten intet mera än en gång i sådan händelse skiäligen kan brukas". Afträdesförmånen var alltså i detta fall definitiv och innefattade fullständig befrielse. Till denna grad gynnades deremot aldrig gäldenär, som på egen ansökning upplåtit sin egendom, utan qvarstod fastmera hans skyldighet att vid förbättring i tillgångarna tråda i liqvid, men lagstiftaren skilde härvid emellan de olika källor, ur hvilka den-

¹⁾ Då 1687 års förf. ännu icke gjorde någon skilnad emellan gäldenärer, som till följd af eget förvållande uteslötos från cessionsförmåns åtnjutande, och bedräglige gäldenärer, utfärdades K. Plakatet den 14 Mars 1699 som inskröpte att de senare skulle "med en allmän infamie och skam blifva noterade" samt efter brottets beskaffenhet straffas med schavottering och fästningsarbete.

na förkofran kunnat härflyta. Utgjorde den arf eller ovilkorlig gåfva, så borde allt hvad sålunda vunnits gå till fordringsegarene. Var den deremot förvärfvad genom "tjänst och egne ansenlige slögder" så fick han deraf behålla sitt "skärlige och nödtorftige uppehälle". För vilkorlig gåfva gälde vilkoren, men af förläningar på listid eller behaglig tid samt af årlig lön gick hälften till delning emellan borgenärerna och andra hälften behölls af gäldenären.

Den åtskilnad, som 1687 års förklaring sålunda i afseende å gäldenärs framtida betalningsskyldighet gjorde emellan tvungen och frivillig egendoms afträdelse var alltför principvidrig för att länge kunna ega bestånd i den svenska rätten. Den utmönstrades också derur genom allmänna lagen af 1734, som utan inskränkning stadgade¹⁾ att "der gäldenär gittade visa att hans "fattigdom" härrörde af sådana olyckor, som i det föregående ofta antydts, samt att han ej sjelf dertill varit vållande och det ej heller fanns "svek therunder eller at han förledt sine borgenärer at för- "strecka sig gods eller penningar", skulle gäldenären vara fri "för theras tiltal, ändoch hans vilkor genom arf, gåfvo, "tienst eller slögder sedan bättres. För att komma i åtnjutande af denna förmån egde gäldenär i afseende å ansökning till domaren, uppgift öfver fordringar och gäld samt boförteckning iakttaga hvad i föregående författningar föreskrifvits, men i proceduren gjordes den förändring att borgenärerne vid *samma inställelse*, hvartill tiden genom offentligt anslag och särskilde kallelser tillkännagafs, egde "at sig förklara öfver "then befrielse gäldenären söker och the "skäl han tå inlägger så ock at tillika visa sina fordringar "och then rätt som then ene framför then andra äga kan", likasom ock att domaren på en gång skulle döma deröfver²⁾.

¹⁾ 2 § 16 kap. H. B. I K. Förkl. den 8 Maj 1767 heter det uttryckligen (§ 7) om gäldenär som ej sjelf sökt utan af sine borgenärer tvungits att all sin egendom etc. "att ifall han gittade visa sådane skäl, at honom förunnas bör - - - - - från borgenärernas tilltal fri vara", då må han det med sakens slut tillgodonjuta.

²⁾ 1 § 16 kap. H. B.

Uteslutne från afträdesförmån äro enligt 1734 års lag gäldenärer, som mer eller mindre afsigtligt vållat sitt obestånd, samt de som mot borgenärerne öfvat svek och bedrägeri. Och jemte det sistantydde klass af cessionanter belägges med straff, ålägger lagen gäldenärer af denna liksom förenämde klass att svara till hela gälden och, derest borgenärerne icke annorlunda ville låta sig nöja, aftjena den med arbete eller att för densamma sitta i hån, hvarvid tjugufyra öre för hvarje dag skulle afräknas på gälden, men borgenärerne vara förbundne att underhålla gäldenären "som annan fånge" "ther han med arbete sig ej nära gitter", och om under fängelsetiden gods eller penningar tillfölo honom, skulle de gå till gäldens betalning. Ut i ett fall förvägrades gäldenär ifrågavarande förmån äfven om han kunde leda i bevis de öfriga omständigheter, hvilka lagen såsom villkor för densamma fordrade. Detta var om gäldenären hade rymt och efter det han på lejd återkommit, antingen icke på sätt lagen föreskref anmält sig hos vederbörande myndigheter eller försummat att inom stadgad tid inför domaren förklara huruvida han ville till borgenärerna afstå all sin egendom mot rättighet att sedan ifrån them fri vara¹⁾. Och genom ett senare stadgande²⁾ förmenades gäldenär, äfven om han sådant fullgjort, afträdesförmån så snart han rymt för gäld.

Denna liksom öfrige i allmänna lagen gifna bestämmingar angående gäldenärs ansvarighet och befrielse vid konkurs upprepades i *Kongl. Förklaringen hvad vid Fallisementen samt cessions- och konkurstvister hädaneftir bör i akt tagas* d. 8 Maj 1767, hvars ändamål var att närmare ordna rättegången i dylika mål. Men genom ett tillägg lemnades nu gäldenär, som sjelfmant afträdt sin egendom och "satt sig i säkerhet i sitt hus"³⁾ den fördel att derest han

¹⁾ Jmf. 5 & 9 §§ 16 kap. H. B.

²⁾ K. Förord. d. 11 Dec. 1766, hvilken till förekommande af rymning för gäld tillförsäkrade gäldenär, som sjelfmant afträdt sin egendom, under rättegången frihet till sin person så länge han höll sig inom hus.

³⁾ Se förut citerade Förord. d. 11 Dec. 1766, hvars innehåll upprepas i 1767 års förf.

icke åtnöjdes med den dom, som slutligen emot honom föll, inom sex veckors tid ifrån den dag domen utgafs, få begifva sig ur riket, utan rättighet likväl att någonsin dit återvända, hvaremot sådan utväg att undandraga sig arbetsskyldighet eller häkte ¹⁾ för den oguldna gälden icke stod öppen för gäldenär, hvilken först efter det bysättningsutslag mot honom satts i verkställighet eller ansökning till utverkande af dylikt utslag blifvit till behörig ort ingifven, beslutat sig att gifva "sitt tillstånd hos domaren tillkänna" ²⁾).

Uti frihetstidens andra särskilda konkurslag, *K. M:ts förnyade Stadga angående afträdes- och förmons- samt boskilnads- och urarfvamål den 26 Aug. 1773* har det i 2 § 16 kap. H. B. bestämda begreppet af afträdesförmån icke undergått någon förändring, men i afseende å tillämpningen utvecklas ³⁾ detsamma närmare sålunda att gäldenären för åtnjutande af fullständig befrielse icke blott borde visa att olyckshändelser rubbat hans ekonomiska ställning, utan äfven att den skada han sålunda lidit motsvarade hvad som efter egendomens realisation brast uti gäldens betalning. Kunde sådana orsaker alls icke af honom upptes eller icke för så stor del, som motsvarade bristen i boet, så qvarstod gäldenärens betalningsskyldighet i hela hans lifstid. Men i afseende å verkningarna af denna infördes nu den viktiga förändring i 1734 års principer att, der brottsligt förhållande icke kunde tagas gäldenären till last, han visserligen var förbunden att med allt hvad han, sedan egendomen afstods, kunde ärfva eller förvärfva ⁴⁾ betala borgenärerna fullt efter „hvarderas vunna rätt och andel“, men deremot icke för den bristande betalningen underkastades arbetstväng eller fängelse. För bedrägliga handlingar åter var gäldenären hemfallen till den påföljd 1734 års lag bestämde. Om borgare

¹⁾ Tillföll sådan gäldenär derefter inländskt arf eller annan tillgång gick det utan tvifvel till borgenärerna.

²⁾ K. Förkl. d 8 Maj 1767 § 5.

³⁾ § 14 mom. 1.

⁴⁾ § 14 mom. 2; hvarom borgenärerna kunde sig tid efter annan underrättade göra. Pensioner och benådningaringo likväl icke angripas § 16.

som icke pröfvades böra komma i åtnjutande af omförmålde befrielse, innehåller 1773 års stadga: "fördriste sig aldrig på Beursen komma ej heller blifve han till publique syssla eller förrättning antagen", samt att den som haft uppbörd om handen skulle derifrån skiljas, hvaraf man således är berättigad draga den slutsats att vunnen afträdesförmån befriade från dessa på gäldenärens medborgerliga ställning verkande påföljder af insolvensen. Och då det om "embetsman eller betjent" heter att derest han genast gittade inför domaren visa så klara skäl, det hans oförmögenhet genom sådana verkliga olyckshändelser - - - tillkommit", — hvilken fråga domaren i detta likasom andra fall, der målets beskaffenhet det tillät, borde särskildt och i rättegångens början efter borgenärernas hörande pröfva ¹⁾ — sådan cessionant äfven under rättegången kunde få fortfara med förvaltande af sin tjänst ²⁾, såframt uppbörd eller allmänna medels förvaltning eller embetes inseende icke var dermed förenad, synes af allt detta framgå att embetsman, som vid målets slutliga pröfning fått sig afträdesförmån tillerkänd, jemväl fick kvarstå vid sin offentliga anställning. För öfrigt var frågan om gäldenärs befrielse eller framtida ansvarighet oberoende af det sätt, hvarpå konkursförfarandet inledts, så att äfven gäldenär, som rymt och af sådan anledning förmenades frihet att under rättegången ledig sitta i sitt hus med mindre de fleste borgenärerne dertill samtyckte, kunde, der befrielseskäl af honom anfördes, vid sakens slut afträdesförmån tillgodonjuta. Utvägen att genom landsflykt undvika

¹⁾ Detta stadgades redan i Kongl. Förkl. d. 23 Mars 1770 och upprepades i 1773 års stadga §§ 14 & 16. Domstolens beslut häri borde likväl icke anses bindande vid hufvudsakens afgörande.

²⁾ 1770 års Förkl. tillät gäldenär, som en månad efter det han behörigen inlemnat cessionsansökan jemte dertill hörande förteckning, afträdde all sin egendom, att till sin person vara fri och, om han var embetsman eller betjent, njuta halfva lönen och dess beställning förvalta samt en annan at des näring obehindrad idka tills dom i saken fallit, hvilket ändrades i 1773 års stadga på sätt ofvan sägs. Fick cessionanten sålunda förrätta sin tjänst egde han uppbära halfva lönen, hvaremot andra hälften gick till kreditörerne, som dock borde ställa borgen att återbära den, i fall afträdesförmån beviljades.

följderna af konkursmålets utgång fanns jemväl här bibehållen för cessionant, som icke förverkat rättigheten att under rätttegången "njuta frid och säkerhet i sitt hus", d. v. s. för alla utom bedräglige gäldenärer och sådane som endera varit bysatte eller rymt för gäld ¹⁾).

Samtliga dessa bestämningar i 1773 års stadga öfvergingo i nästan oförändradt skick till den likbenämnda stadgan af den 28 Juni 1798, hvilken under $\frac{3}{4}$ sekel och ända till 1869 utgjort Finlands konkurslag. Men rättigheten att fullständig befrielse vinna inskränktes äfven för gäldenär, som kunde ådagalägga att hans obestånd härflutit af olyckshändelser, så tillvida att den gjordes beroende af att han äfven för öfrigt i sitt affärsmanna uppförande befanns klanderfri och samvetsgrant iakttagit hvad samtliga borgenärers rätt och intresse kräfde. Den förvägrades sålunda helt och hållet om gäldenären beträddes att uppsåtligen hafva gynnat en eller annan borgenär med pant eller borgen. Den ansågs likaså förverkad ifall gäldenär, som "handel eller sådan rörelse idkat, der bok hållas bör", icke gittade med ordentligen förde samt år från år afslutade räkenskaper visa huru hans obestånd tillkommit, för hvilken förseelse likasom för annan "oredlighet" eller ifall hans slöseri, dobbel eller uppenbara vårdslöshet vållat konkursen, gäldenären dessutom på borgenärernas yrkande kunde straffas med enkelt fängelse. Slutligen ålades gäldenär att derest de skador han genom olyckshändelser lidit så medtagit hans tillgångar att de icke med säkerhet motsvarade tre fjerdedelar af gälden, genast inlägga sin cessionsansökan, vid äfventyr att om detta försummades för sedermera åsamkad skuld icke få "räkna sig till godo omförmälde vådeliga händelser" ²⁾, emedan gäldenären vid fortsatt och genom ytterligare skuldsättning uppehållen affärsrörelse ansågs förorätta "både äldre och senare borgenärer". En ny föreskrift var jemväl den att upprepade ansökning om afträdesförmån, utan att laga skäl dertill visades, efter omständigheterna kunde med svårare eller

¹⁾ § 5 mom. 2 & 3 och § 14 mom. 2.

²⁾ § 14 mom. 1.

lindrigare straff beläggas¹⁾. Angående cessionens inverkan på gäldenärens sociala ställning och befogenhet upprepas föreskrifterna från 1773 med det tillägg att ingen cessionant som icke "genom laga kraftvunnen dom full befrielse vunnit, antingen själf finge deltaga eller komma under omröstning vid val, som medborgerligt förtroende efter stadgar och författningar utmärker och publique förrättningar innebär". För öfrigt förklarades här uttryckligen, hvad som jemväl följde af allmänna rättsgrundsatser, att äfven der laga skäl till befrielse icke företeddes sådan likväl kunde komma gäldenären till godo genom borgenärernas goda vilja sålunda att de, som icke framställt påståenden i motsatt riktning, skulle anses hafva den "sökte befrielsen" medgifvit. Då ofvan åberopade ur 1773 års stadga återgifne bestämning om gäldenär, hvilken ansågs till sitt oförmögna tillstånd själf vållande, utan att derföre sådana omständigheter, som oredligt förhållande eller uppenbar vårdslöshet utmärkte, mot honom förekommit, synes hafva föranledt till den tolkning att dylik gäldenär icke vidare till sin person var underkastad exekutift tvång²⁾ för gälden, ehuru all hans sedermera förvärfvade egendom kunde för detta ändamål utmätas, så ogillades denna tolkning genom Kongl. Förklaringen den 15 Jan. 1816, hvilken i mom. 3 uttryckligen bestämde att den särskilda frihet, som gäldenären under konkursbehandlingen kunnat åtnjuta, med dennes slut upphörde och att han derefter var utsatt för samma exekutiva tvångsåtgärder, som om konkurs icke mellankommit.

Vid sådant förhållande och då lagtolkningen strängt fasthöll att såsom befrielseskäl antaga endast skador tillfogade genom krig eller förstörande naturkrafter utan att afse huruledes den nyare tidens civilisation på samma gång den mot sådana förstörelseorsaker medfört allt säkrare skyddsmedel, från andra håll framkallat fullt ut lika oberäk-

¹⁾ § 15 mom. 2.

²⁾ Olivecrona l. c. sid. 22 antyder likväl att samma stadgande i 1773 års stadga icke utgjorde hinder för tillämpning af bysättnings-tvång, som användes der gäldenär icke tillhandahöll borgenärerne sina nya tillgångar.

neliga faror för affärsverksamheten som de förenämnda, var äfven den redlige och samvetsgranne gäldenären efter iråkad konkurs försatt i en belägenhet, hvaruti ett af sjelfva grundvilkoren för menskligt arbete kunde honom i hvarje ögonblick fränhändas. Från denna belägenhet kunde han väl äfven här genom öfverenskommelse med borgenärerna bereda sig en utgång. Men ända ifrån 1734 iakttog lagstiftningen beträffande sådana öfverenskommelser nästan fullkomlig tystnad. Hvad under denna tid i lag derom nämdes inskränker sig till föreskriften i 1 § 16 kap. H. B. att om afsigkommen gäldenär åstundade "upskof och tid til betaling" skulle han gifva sitt tillstånd borgenärerna tillkänna och, ifall han till sitt förslag icke kunde vinna *allas* samtycke, då till domaren ingifva sin cessionsansökning, samt i 2 § af Kongl. Förkl. d. 23 Mars 1770 att då borgenärerna å inställelsedagen med gäldenären sammankommit först borde "utrönas om *accord* dem emellan träffas kan" innan man fick skrida till fasta egendomens realisation. Några närmare föreskrifter angående ackordsfrågors behandling lemnade lagen icke. De betraktades till följd häraf ur samma synpunkt och behandlades på samma sätt som vanlig förlikning emellan parterne i ett tvistemål. Förslag till ackord kunde under hvarje tidpunkt af konkursprocessen och t. o. m. sedan laga kraft vunnet utslag deri fallit, framställas och, såframt enhvar af borgenärerne lemnade sitt samtycke, upphäfdes derigenom konkurstillståndet med dess verkningar, dock att efter det offentlig stämning i målet blifvit utfärdad, detsamma icke förrän å inställelsedagen kunde genom slik förlikning nedläggas ¹⁾. Då ett allmänt ackord endast genom borgenärernas enhälliga beslut kunde utverkas, egde för dess giltighet någon pröfning vid domstol af ackordsvilkoren eller konkursens beskaffenhet och gäldenärens förhållande icke rum. Det enda som domstolen hade att undersöka, ifall å inställelsedag eller derefter under målets behandling anmälan om konkursens nedläggande genom ackord gjordes, var huruvida samtliga i målet uppträdande parter ville från deras

¹⁾ § 6 mom. 3.

talan afstå. Framställdes utredning härom, så hade domstolen blott att inställa alla vidare åtgärder.

Verkningarna af detta lagstiftningens skick ligga den närvarande generationens i Finland erfarenhet alltför nära för att behöfva omständligare framhållas. Det är välbekant huruledes det i lag äfven emot oförvitelige cessionanter medgifna ytterliga utpressningssystem, i förening med de ofullständiga och sväfvande bestämmelserna angående de förseelser, som gjorde gäldenären skyldig till oärlig konkurs, hade till påföljd att i verkligheten mer och mer utplåna gränsskilnaderna emellan redbar konkurs och dess motsats. Att tillstå sin ruin innan alla vingleriets utvägar blifvit uttömda var en dygd som åtminstone icke i praktiken utgjorde sin egen belöning och derför blef alltmera sällspord. Underhandlingarna om ackord åter urartade till ett köpslagande, hvarvid såväl på gäldenärens sida som emellan borgenärerna inbördes rättskänsla och billighet vanligen kommo till korta emot förslagenhet och egennytta. Och hvad slutligen beträffar principen att helt och hållet och för all framtid från ansvarighet för sina förbindelser frikänna den, som för sin oförmögenhet att betala, kunde skylla någon olyckshändelse af den i lagen antydda beskaffenhet, så har denna princip icke kunnat uthärda en senare tids kritik, emedan den innebar ett öfverflyttande af ansvarigheten för sådana händelser från dem, som deraf träffats, till andra — fordringsägarene — hvilka ännu mindre borde få för dem lida, så länge ännu någon möjlighet fanns att den sannskyldige själf med i framtiden förvärfvade tillgångar kunde uppbära deras verkningar.

I hvilken mån nyare lagar, hvilka på det fordom gemensamma lagstiftningsområdet tillkommit efter dess delning i tvenne stater, uppfattat och sökt förebygga dessa missförhållanden skall framdeles närmast blifva föremål för betraktelsen.

Aftalas uti skogsafverkningskontrakten om nyttjo- eller om eganderätt?

(Har afseende på uppsatserna i 2 h. för 1874, sid. 117—130).

I frågan, huruvida den, som genom aftal fått sig medgifven rättighet att på annans mark under viss tid afverka skog, kan få sådan afverkningsrätt förmedelst inteckning säkerställd, — torde diskussionen ändå ledt derhän, att svaret bör utfalla alldeles lika, som på frågan: skall den, som har dylik afverkningsrättighet, anses *begagna* en del af hvad till fastigheten hör, d. v. s. vara i utöfning af *nyttjorätt* till fastigheten?

För vår del ha vi sökt bestämdt betona, att uti kontrakt om skogsafverkning, om de också af sakegarene stiliseras såsom *köp* och af andra tilldelas detta namn, rätteligen afhandlas om *nyttjorätt* till skogsmarken. Skogen, hela komplexen af de växande träna, är ju den frukt, som skogsmarken bär, vanligast endast till följd af naturens egen sådd, likasom sädes- och gräs-växten är den frukt, åker och äng bära, de naturliga ängarna likaledes utan skild sådd. Att skogsmarkens frukt mognar långsamt och kan fordra t. o. m. hundratals års växtperiod företer visst, i jemförelse med den korta tid, sädes- och gräsväxten kräfver för sin mognad, en mycket stor olikhet. Men den upphäfver ju ej det gemensamma deri, att såväl träna, som ock säden och gräset, medan de växa, höra jorden till. Den åtgärd, hvarigenom de från jorden afskiljas, borde följaktligen ej vara annat än ett begagnande eller nyttjande af jorden.

I strid häremot ha andra, bland dem herr G. E., ansett, att nyttjorätt utöfvas endast då jordegaren, emot viss och verklig lega, berättigar annan att nyttja skogen till *husbe-*

hof, förmenande man att, då skogshygge utöfver nödtorften och till försäljning tillåtes, detta är ett bi-aftal, hvilket "i sjelfva verket är intet annat än *köp* af virke med åtföljande *afverkningsrättighet*, hvilken gör att köpet är af lika art med "köp om leverans".

Alltså: ehuru redan 1734 års lag såsom regel fastställde, att "skattebonde må *nyttja* sin enskilda skog till hustarf och salu", skulle den öfverenskommelse, hvarigenom han berättigar annan att i sitt ställe *nyttja* skogen, icke vara ett aftal om nyttjorätten, såframt skog afverkas för annat än det egna behovet å sjelfva lägenheten! För att bevisa detta, anföres bl. a. "att biaftalet om virket icke kan vara något legoaftal, framgår deraf, att det icke är fråga om att virket skall vid legotidens slut in specie återställas. Det är visst sannt, att det i legokontraktet om jorden ej heller är fråga om återställande af det till husbehof begagnade virket; men der är ej heller fråga om återställande af den skördade grödan eller det uppbetade gräset, utan om återställande af fastigheten efter dess begagnande för sitt ändamål, hvartill just hörer grödans och gräsets afskiljande från jorden samt skogens användande till vedbrand, gårdsel, nödiga byggnader och redskap samt andra husbehof, men ej till afsalu".

Att nu detta och hvad i öfrigt anförts verkligen skulle vederlägga vårt påstående, att den som utöfvar skogsafverkningsrättighet *begagnar* eller *nyttjar* den fastighet, till hvilken skogen hör, — förekommer oss högst tvifvelaktigt.

Då "köp om leverans" omnämnts, bör det medgifvas, att jordegare stundom, om det ock må ske sällan, åtaga sig att framdeles till annan person leverera trän, dem de åsyfta att från egen mark afverka, för fullgörande af hvilken förbindelse jordegaren väl kan, om han det vill, enligt 14 § i 1868 års inteckningsförfattning medgifva inteckningssäkerhet. Men det är ju ett helt annat slag af kontrakt, som afslutas, då jordegarn åt den andra säger, t. ex.: du får från min skog taga alla der växande trän, hvilka 12 fot från roten äro 9 tum tjocka. I det ena fallet åtar sig jordegaren verkligen en leverans, i det andra gör han det icke. Att då likställa två fullkomligen olikartade kontrakt, torde vara lika

litet berättigadt, som det kan bidraga att reda uppfattningen af kontraktets art.

Hvad åter den omständigheten, att det är genom ett *bi-aftal*, som en landbo berättigas att nyttja skogen till *afsalu*, skall uti ifrågavarande hänseende bevisa, när frågan gäller kontrakt, hvarigenom aftalas *endast* eller *hufvudsakligen* om afverkning af skog, — framgår ej heller klart. Är det meningen att för bi- och hufvud-aftalen gälla samma regler, så erkännes detta villigt. Men vi måste då anmärka, att sjelfva de bestämmingar, genom hvilka man vill bevisa att köp slutes, äro så ytterst godtyckliga, att de omöjligen kunna vara hållbara. I det ena fallet, då virket begagnas till husbehof, är det ej fråga om *dess* återställande; det är då endast sjelfva fastigheten, som efter dess begagnande för sitt ändamål återställles. Men i det andra tages saken så, att legoaftalet gäller träna, virket, som efter legotidens slut borde återställas. De växande träna betraktas den ena gången såsom adpertinens till fastigheten, den andra gången åter såsom lösören. Skulle nu detta antagande vara riktigt (hvilket det dock omöjligen kan vara), komme högst vidunderliga följder att uppstå. Man skulle ej alltid veta till hvilken kategori ett kontrakt vore att hänföras, t. ex. när en landbo förbehållit sig att uti lägenhetens skog årligen afverka ett visst belopp. Om detta användes till husbehof, skulle landbon *nyttja* hemmanets skog. Men försålles en del eller allt, skulle aftalet förändra natur och blifva *köp*! — Och i alla de fall, då *köp* om virket påstås vara afslutadt, skulle väl *eganderätten* till träna genast till köparn öfvergå. Deraf åter borde följa: att en hvar, som olofligen tillagnade sig köparns *egendom*, gjorde sig skyldig till *stöld* och att köparn egde vindicera *sitt* af hvem det vara må, hvadan all vidare säkerhet sjelffallet vore öfverflödig. Men ehuru detta vore den nödvändiga följden af förenämnde antagande, torde det dock i verkligheten ej falla någon in att såsom tjuf eller åtminstone med åverkans ansvar anse en jordegare, hvilken, efter att hafva berättigat annan att från sin skog afverka på något sätt bestämda trän, likväl sjelf dem afverkar och åt tredje person försäljer, likasom det föga heller

kan sättas i fråga, att en jordegare, som sjelf inskördar den sådesgröda, till hvars inbergande han förut annan bemyndigat, sålunda beginge stöld!

Näppeligen behöfde väl något vidare tilläggas, för att ådagalägga, att det i lag meddelade och ännu gällande förbud för den, som å annans jord sitter, att använda lägenhetens skog till annat än husbehof, icke kan antagas bevisa det en vidsträcktare tillåtelse innefattar ett köp. Men vi vilja likväl ännu omnämna ett mycket vanligt fall. En jordegare berättigar en fremmande person att svedja en bestämd skogsmark och förbehåller sig såsom landlott $\frac{1}{3}$:del af blifvande gröda och likaledes $\frac{1}{3}$:del af sotveden. Efter vår uppfattning skulle denna öfverenskommelse helt enkelt innebära ett aftal om skogsmarkens *nyttjande*. Men då all skog å svedjelandet måste nedfällas och träna, efter det de vid svedens afbrännande blifvit till ytan svedda (icke förbrända såsom mången vill anta), användas icke till husbehof; så kan frågas huruvida, efter ofvannämnda af oss bestridde norm, också här afslutats ett *köp* om virket?!

Vi tro oss icke behöfva vidare fortsätta. Redan af det föregående borde det vara klart, att de godtyckligt antagna normerna skulle leda till flera orimligheter.

Slutligen vilja vi här göra ett medgifvande. Man har såsom norm för ett lagligt nyttjande af skog framhållit, att den årligen bör användas endast till den del, hvarmed skogen för året tillväxt och att ett nyttjande derutöfver egentligen innefattade en förbrukning af sjelfva skogs-kapitalet. I anledning deraf medges, att ungefär samma uppfattning legat till grund för de föreskrifter, hvarmed 1734 års lag i Bb. 10: 8 sökte förekomma, det skattebonde ej skulle missbruka sin frihet att "nyttja sin enskilda skog till hustarf och salu"; likaså att det i de allraflesta fall är önskeligt det vederbörande jordegare må ställa sig samma norm till efterrättelse, ehuru alldeles bestämda reglor ej kunna på förhand utstakas, eftersom det kan hända, att en jordegare i flera år afhåller sig från allt bruk af sin skog, för att sedan kunna mera på en gång afverka, då en dylik afverkning ingalunda är något klandervärdt. Men utom att sagda allaredan upp-

häfna lagrum egentligen ej kan åberopas, måste på andra sidan erinras, att hvarken deraf eller något annat lagstadgande skäl förekommer till det antagande, att lagen skulle för någon händelse uppfattat ett kontrakt om skogsafverkning såsom aftal om *eganderätt*. Om jordegarn misshushållar med sin skog och inlåter sig i ofördelaktiga öfverenskommelser, hvilket gu'nås nog inträffat och inträffar, så är det en annan sak. Annat är äfven det, om man ville hålla för mindre väl betänkt, att lagen 1868 medgaf rätt att genom inteckning säkerställa "rätt att under viss tid begagna något af hvad till fastigheten hör".

F.

Ännu om skogsafverkningsaftalets begrepp.

I anledning af förestående artikel.

Det har fägnat mig, att hr F. till vidare diskussion upptagit frågan om inteckning till säkerhet för skogsafverkningsaftal, samt att han medgifvit, att härvid egentligen är att afgöra, huruvida dessa aftal angå nyttjo- eller eganderätt, hvilket med andra ord vill säga, att frågan ytterst beror af en begreppsutredning. Det var just detta jag senast antydde, då jag nämnde, att frågan berodde af skogsafverkningsaftalets "civilrättsliga natur"; och det gläder mig, att jag genom hr F:s förnyade uppträdande fått anledning att än vidare skärskåda detta aftals begrepp, emedan jag i min förra i hast nedskrifna uppsats endast kunde framhålla, att i fråga varande aftal icke vore lega i dess bemärkelse af locatio conductio rerum, utan en art af köp, men deremot då icke gaf mig tid att närmare söka utreda beskaffenheten af det köp, som genom sagde aftal afslutas.

Jag anmärkte väl redan senast, att vid frågans utredning någon vigt icke kunde fästas vid inkorrekt uttrycksätt; men föranlåtes af hr F:s hänvisning till ett uttryck i 8 § 10 kap. B. B. att äfven nu erinra härom. Ifrån den tid, då 1734 års lag tillkom, har begreppsutredningen, såsom naturligt är, gjort stora framsteg. För att anföra ett exempel må erinras, att man nu ej kan förbise, att det brott, som omnämnes i 3 § 42 kap. M. B., egentligen innebär en kvalificerad försnillning, fastän 1734 års lagstiftare, hvilka ej hade hunnit till vår tids begreppsreda, uppfattat detsamma såsom nidingstöld. Äfven när 1734 års lag riktigt skiljer emellan olika begrepp, händer det stundom, att densamma för deras betecknande nyttjar origtiga uttryck. I 9 och 11 kapitlen Handelsbalken skiljes t. ex. riktigt emellan begrep-

pen *försträckning* och *lån*, men det oaktadt begagnas uttrycket *lån* till och med i sjelfva 9 kap. H. B., likasom ännu i dagligt tal, för att beteckna försträckning. Vid sådant förhållande får man ej fästa för stor vikt dervid, att 8 § 10 kap. B. B. tillåter skattebonde att "*nyttja*" sin enskilda skog "till hustarf och *salu*". Äfven om denna § fortfore att gälla, så skulle deraf ändå icke följa, att man vid försäljning nyttjar det virke, hvartill man just genom försäljningen afhänder sig eganderätten, ej heller att man i egentlig mening nyttjar skogen, då man der genom arbete tillreder virke till försäljning. Låter man vilseleda sig af dylika uttryck, så löper man fara att icke komma på det klara med den eftersträfvade begreppsutredningen.

De skogsafverkningsaftal, om hvilka nu egentligen är fråga, och för hvilka man äfven oegentligen begagnat uttrycket skogsarrende-kontrakt, kunna visserligen i afseende å hvarjehanda bibestämmingar skilja sig ifrån hvarandra, men innebära enligt kontrahenternes afsigt, som bör vara afgörande i fråga om begreppet, i hufvudsak följande: nemligen att jordegaren åt sin medkontrahent emot ersättning upplåter rättighet att i den förres skog fälla trån till virke samt att derefter om virket disponera såsom om sin tillhörighet. (Se t. ex. de i denna tidskrift årgången 1873 sid. 251 och 354 refererade rättsfallen). Att af dessa bestämmingar den senare, nemligen att medkontrahenten får disponera om det fälda virket såsom om sin tillhörighet, i sjelfva verket innebär en öfverlåtelse af eganderätten till virket, torde hr F. icke förneka. Äfven tror jag mig kunna påräkna medhåll af hr F., då jag erinrar, att en öfverlåtelse af eganderätt emot bestämd ersättning i penningar både enligt civilrättens teori och finsk lag innefattar en *försäljning* eller ett *köp*. Icke heller torde det kunna bestridas, att det är just detta, som vid skogsafverkningsaftalet ytterst åsyftas af jordegaren och hans medkontrahent, nemligen att denne senare skall för ett i penningar bestämdt pris blifva egare till *virket* (icke till skogen, icke ens till de växande träna såsom sådana, utan till det virke, som genom deras fällande

och oftast äfven efter vidare behandling genom toppning, qvistning m. m. erhålles).

Om nu kontrahenternes afsigt således är den, att den ene af dem skall genom köp blifva egare af virket, så är man väl berättigad att fråga, huruvida detta köp om virket, som han egentligen vill afsluta, blir någonting annat derigenom, att han vid dess ingående ock betingar sig och erhåller rättighet att sjelf eller genom annan fälla träden i skogen för att sålunda åtkomma det köpta virket.

Skulle han med jordegaren träffat aftalet sålunda, att den senare borde fälla eller låta fälla träden och tillhanda hålla honom virket, så droge man ej i betänkande att fortfarande kalla aftalet ett köp, om än närmare bestämdt såsom ett "köp om leverans" i anseende dertill att säljaren äfven åtager sig att ombesörja det arbete, som erfordras för trädens beredning till virke. I sjelfva verket föreligger då ett aftal, som omfattar både köp och ett slags arbetslega; men emedan å ena sidan öfverlåtelse och å den andra åtkomst af eganderätten till virket dervid ytterst afses, plägar man ändå efter hufvudaftalet kalla detta sammansatta aftal ett köp *) om leverans, och den betalning, som af säljaren betingas och af köparen utfästes åt honom, drager man ej i betänkande att anse såsom virkets pris, ehuru en del deraf uppenbarligen utgör ersättning åt säljaren för det af honom sjelf eller genom andra utförda arbete, hvarigenom träna beredas till virke **).

Förblir nu köpet i detta fall ett köp, oakadt ett bifalt ***) om arbetslega dervid tillika eger rum, så kan väl

*) Det gifves t. o. m. juridiske författare, hvilka ej fästa särskildt afseende vid det i aftalet i fråga kommande arbetet, utan anse aftalet i dess helhet innefatta endast ett köp. Sålunda uppfattar Schrevelius ett köp om ett blifvande ting, hvilket säljaren förbinder sig att förfärdiga af egna materialier.

**) Äfven vid andra köp ingå rätt ofta i det för varan bestämda priset hvarjehanda ersättningar, hvilka ej innefatta betalning för sjelfva varan. Detta är oftast fallet med ersättningen för nödigt emballage, stundom äfven med ersättningar för frakt, assurans m. m.

***) Emedan hr F. ur min förra uppsats i ämnet citerat en mening, hvori jag talat om ett bifalt, som innefattar ett köp om vir-

det köp, hvarpå skogsafverkningsaftalet ytterst går ut, icke upphöra att vara ett köp blott derföre att, i stället för biaftalet om arbetslega, ett annat biaftal fogas till köpet, nemligen ett aftal derom, att köparen skall få sjelf eller genom annan utföra det arbete, hvilket säljaren i förra fallet åtog sig att ombesörja. I senare fallet innebär ju aftalet till och med ett mera obemängdt köp än i förra händelsen, emedan det betingade priset omfattar blott ersättning för virket och icke derjemte en ersättning för arbete. I hvardera fallet afhandlas likväl icke blott om ett köp, utan derutöfver också om ett biaftal af sådan beskaffenhet, att köparens åtkomst af det köpta derigenom fördröjes, så att han följaktligen tillsvidare hos säljaren erhåller blott en fordran, hvars föremål är det virke, som köpet omfattar *); och det är uppenbart, att häri röjer sig en *likhet* (nb. icke en identitet) emellan ett köp om leverans af virke och ett skogsafverkningsaftal.

Åtskilnaden emellan begge aftalen ligger deri, att det biaftal, som ingår i ett köp om leverans af virke, är ett aftal om arbetslega, medan åter det biaftal, som uti skogsafverkningsaftalet ansluter sig till köpeaftalet, är något annat samt till och med visar sig vara en motsats till arbetslega, emedan köparen derigenom betingar sig sjelf rättigheten att få ombesörja det arbete, som i det andra fallet utgör objekt för arbetslegan. Att han i skogsafverkningsaftalet måste betinga sig också denna rättighet, härrör deraf, att den vara, som han genom köpet vill åtkomma, i detta fall, likasom ock vid köp om leverans af virke ur växande skog, icke

ke, bör jag kanske till undvikande af missförstånd erinra, att det der var fråga om ett uti ett verkligt jordlegoaftal ingående biaftal om skogshygge, medan det deremot här är fråga om några biaftal, hvilka anknytas till det köpekontrakt, som utgör kärnan i ett skogsafverkningsaftal.

*) Emedan det köpta virket i begge dessa fall icke såsom sådant finnes till, innan det tillredts af de växande träna i skogen, så kan naturligtvis eganderätten till det köpta föremålet (virket) icke redan vid köpslutet (vid köpets perfektion) öfverflyttas från säljaren till egaren, utan först sedan virket genom arbete åstadkommits. Emellertid verkar köpslutet ändå, att köparen derigenom hos säljaren erhåller en fordran om virkets utlemnande.

föreligger färdig, innan det i fråga varande arbetet blifvit utfördt; och dertill kommer ännu det skäl, att han, som icke är egare till skogen, i saknad af en sådan rättighet skulle genom afverkning göra sig skyldig till en förbrytelse.

Står det nu fast, att skogsafverkningsaftalet enligt kontrahenternes afsigt innebär ett köp jemte ett dervid fästadt biaftal om rättighet för köparen att få utföra ett arbete, så kan väl detta förhållande icke lida någon väsentlig ändring derigenom, att biaftalet äfven innefattar rättighet för köparen att utföra nämnda arbete i säljarens skog samt å trän, hvilka utgöra delar af eller hela denna skog. Att köparen för sitt ändamål måste beträda och uppehålla sig å skogsmarken samt låta träden, hvilka redan finnas der, falla ned å denna mark och der någon tid intaga ett större utrymme än förut m. m., innebär visserligen ett slags nyttjande eller begagnande af marken, hvarom således äfven ett sekundärt biaftal sjelffallet ingår i det förut omnämnda biaftalet om rättighet för köparen att utföra arbetet. Men, lika litet som biaftalet om arbetet förmår upphäfva hufvudaftalets egenskap att vara ett köp, kan det sekundära biaftalet om den sjelffallna rättigheten att utföra detta arbete å säljarens mark verka någon förändring af hufvudaftalet. Afslutar A. med B. ett aftal om rättighet att mot ersättning i penningar få berga och såsom sin tillhörighet använda en å B:s åker växande gröda, så är och förblir detta aftal ett köp om den säd och halm, som af grödan kan erhållas, om det än derjemte innefattar ett biaftal om rättighet att å B:s åker utföra det arbete, som erfordras för grödans bergande, samt till och med att få uppställa och tillsvidare qvarlemna sky-larne å B:s åker. Att å en sådan sekundär rättighet att för visst ändamål på någon tid begagna en annans åker tillämpa, hvad 1868 års inteckningsförordning stadgar om inteckning i fastighet till säkerhet för någon rättighet att "för viss tid begagna fastigheten eller något af hvad dertill hör", har väl ännu icke fallit någon in. Är väl förhållandet med rättigheten att för ett likartadt arbete få begagna skogsmarken något annat?

Men antaget äfven, att 1868 års inteckningsförordning

kunde tillämpas å en sådan rättighet att för viss tid få till arbets- och upplagsplats begagna en annans skogsmark: hvad vunnas väl derpå? Jo säkerhet emot tredje man att efter fastighetens öfvergång i dennes ego få i skogen fortsätta arbetet å de redan afverkade träden, men icke säkerhet för rättigheten att fälla sådana trån, som ännu icke hunnit afverkas. Ty hvarken ett köp eller en dermed förenad rättighet att af ett säljaren tillhörigt råmaterial genom arbete åstadkomma den vara, som utgör objekt för köpet, får enligt 1868 års förordning säkerställas genom inteckning, hvilken deremot får meddelas blott till säkerhet *a)* för fordran i penningar eller varor till visst belopp, *b)* för rättighet att af fastighetsegaren uppbära bestämd afgäld samt *c)* för rättighet att för viss tid begagna fastigheten eller något af hvad dertill hör.

Emellertid är det uppenbart, att det vid ett skogsafverkningsaftal ligger i köparens intresse att erhålla någon säkerhet för aftalets bestånd samt emot möjligt svek å säljarens sida, och detta är mera än eljest fallet, när köparen genast erlagt någon betydligare del af köpeskillingen. Vid sådant förhållande och då oftast ingen annan säkerhet, än inteckning kunnat af säljaren erbjudas, men ett köp hvarken enligt äldre eller nu gällande lag kunnat såsom sådant intecknas, synes man hafva velat försöka sin lycka med anspråk på inteckning under annan rättstitel. Till en början låg det närmast till hands att söka usurpera den inteckningsrätt, som 1800 års författning tillerkänt arrendatorer af hela jordlägenheter, och senare erbjöd 13 § i 1864 års egostyckningsförordning en än medgörligare analogi. Man gaf derföre skogsafverkningsaftalen skenet af att vara lego-aftal samt maskerade dem till kontrakter om arrende af skogsmark å vissa år och mot bestämd årlig lega, för att på sådan grund tilläfväntas kunna få dem säkerställda genom inteckning. Det var priset för virket, som dervid under namn af årlig lega utminuterades på de särskilda åren, hvarunder afverkningen skulle få fortsättas. Äfven efter 1868 synes man hafva flerstädes fortfarit dermed, någon gång till och med sålunda, att nästan hela priset för virket blifvit

genast erlagdt och blott en obetydlig penning beräknats såsom den årliga arrendesumman *).

Det vore väl önskligt, att domaren icke låte vilseleda sig genom dylika påhitt. Någon laglig rättighet att meddela inteckning gifva honom naturligtvis icke heller de skäl, han kan hafva att befara, det en eller annan fastighetsegare skall genom sin lägenhets försäljning ytterligare göra sig betald för det virke, som han redan förut förbundit sig att låta en skogsafverkningskontrahent tillägna sig efter verkställd afverkning. Om än domaren, hänförd af sin känsla för det moraliskt rätta, i sådant fall meddelar inteckning till säkerhet för afverkningsrättigheten, kan ju denna inteckning, såsom saknande stöd af lag, ändå icke förekomma de befarade omoraliska tilltagen, emedan eganderätten till de trän, af hvilka det försålda virket skulle beredas, icke lagligen kan genom en sådan inteckning vinnas. Afslås deremot inteckningen, så skall sannolikt just derigenom det af domarens moraliska känsla eftersträfvade ändamålet med tiden ernås; ty skogsafverknings-spekulanterne äro i allmänhet ett tillräckligt klokt folk att ändå slutligen hitta på det rätta sättet att säkerställa sig mot förluster genom aftal om skog. Några af dem hafva redan påfunnit den utvägen, att köpa hela hemman och efter verkställd skogsafverkning åter försälja dem. Andra åter hafva kanske redan utgrundat, eller skola åtminstone snart utgrunda, att såväl ett köp om leverans af virke, som ett köp angående virke, hvilket köparen berättigas att genom arbete afskilja ifrån säljarens skog, gifver köparen en fordran hos säljaren, samt att en sådan fordran (i varor) kan enligt 1 § (icke 14 §) i 1868 års inteckningsförordning säkerställas genom inteckning i säljarens fastighet, under vilkor allenast att varorna (här: virket) äro bestämda "till visst belopp".

Antaga inteckningarna till säkerhet för skogsafverkning en sådan karakter, så skall derigenom kanske ock den

*) Ut i det i denna tidskrift årg. 1873 sid. 354 omnämnda fall erlades genast 1,842 mark och arrendesumman i åtta års tid bestämdes till 1 mark om året.

på sidan om det juridiska i saken liggande ekonomiska fördelen kunna vinnas, att mången lägenhets skog blir skyddad emot fullkomlig förödelse genom kalhuggning, emedan en sådan förödelse icke är att allmännare befaras, när virket för inteckningens skull måste vid köpet bestämmas till sitt belopp.

G. E.

**Transsumt af Kongl. Brevet den 21 Juli 1727 angående,
bland annat, tingsgästningen i Finland och notariers
anställande vid domstolarne på landet *).**

Fredrik med Guds Nåde, Sverges, Göthes
och Wendes Konung etc. etc. etc.

Wår ynnest och Nådiga benägenhet med Gud allsmäktig, Troman, Generalmajor och Landshöfdinge! Hos Riksens Ständer har Lagman, välbördig Simon Liljegren så vid sistl. som denna Riksdag, utom de ansökningar han hos Oss dess- emellan gjort, anhållit, att han 1:o må få åtnjuta den fjerde utaf de i Finland utgående Tingskappor till Lagmansrättens underhåll, sammaledes 2:o för skjuts under dess resa och 3:o att då han reser i Embetssysslor, honom måtte förunnas att betala skjutsen med fyra öre Silfr mt milen, samt 4:o i stället för hvarje år, honom må tillåtas att hvart annat år hålla Lagmansting, och det 5:o på högst 3 à 4 ställen samt uti städer som äro best belägne för domaren och parterne, varandes 6:o hans begäran att honom en protocollist vid Lagmanstingen bestås måtte och jembväl 7:o tvenne indelte kronohemman till Lagmansboställe, hvilket allt Riksens Ständer uti öfvervägande tagit och igenom skrifvelse af den 3:dje i denne månad Oss i underdånighet vid handen gifvit: att hvad 1:o den fjerde tingskappen beträffar som Lagmannen åstundar till Lagmansrättens underhåll, så hafva Riksens Stän-

*) Ofvanstående transsumt af Kongl. Br. den 21 Juli 1727 är med benägen tillåtelse hemtadt ur en afskrift deraf, som finnes i framlidne Statsrådet Friherre J. G. von Bonsdorffs efterlemnade samling af handskrifter. Transsumtet meddelas här närmast i anledning af hr N. I. Fellmans i löpande årgång af denna tidskrift sid. 131 ff. influtna uppsats "Några ord angående tingsgästningen".

der om tingskåpparnes beskaffenhet och huruvida någon der af kunde borttagas, sökt att göra sig underrättade och i anledning deraf samt att såväl Lagmans som Tingsrätterna måge komma att åtnjuta deras vederbörliga underhåll, samt en billig likhet efter arbetet och sysslorne uti sjelfva underhållet dem emellan träffas, hafva Riksens Ständer pröfvat bästa utvägen dertill vara, att desse fyra (4) tingskappar som af hvar hemman i Finland utgå, uti de härader derest Tvenne ting hållas allenast om året, en hel till Lagmännen och dess nämnds underhåll, men i de härader hvarst ännu Trenne Ting förrättas årligen, en half kappe allenast, tages och användes till tingsgästningen; Åliggandes Länsmänne när de uppbära de öfrige kapparne jembväl draga försorg att den del som Lagmansrätten tillhör, blifver ock då uttagen och till Lagmannen Lefvererader, ståendes Lagmannen fritt antingen han vill sjelf det bruka och sig såväl som nämnden deraf underhålla, eller ock med Länsmannen eller någon annan i orten sig förena om sitt och nämndens uppehälle. Men i missväxtår böra såväl Häradshöfdingarne som Lagmännen låta sig i stället för spannemålen in natura, åtnöja med Fyra öre Sfr mt för hvar kappe*), hvilka medel Länsmännen sammaledes komma att uppbära och derföre vederbörlig räkning för domhafvanden göra; tagandes denna inrättning sin begynnelse innevarande år 1727, så för Lagmannen Liljegren, som Lagmännen Frank och Blomfeldt.

Hvad det Andra och Tredje målet beträffar — — —

Hvad Lagmannen i 4:de punkten anförer — — —

*) Genom Kongl. Brevet till Landshöfdingarne i Finland af den 22 Dec. 1743 (tryckt i 1:sta delen af 1867 års Landtdagspropositioner m. m. sid. 568 ff.) är ofvanstående bestämning ändrad sålunda, att de Häradsrätterna tillkommande tingsgästningskapparne alltid böra in natura utgöras; hvaremot rörande lagmanstingsgästningen stadgats, att dess utgörande antingen in natura eller i penningar efter fyra öre silfvermynt ankomme på öfverenskommelse mellan allmogen och lagmännen.

Angående den 5:te punkten — — — — —

Beträffande 6:te punkten, finna Riksens Ständer både nödigt och nyttigt vara att så vid Lagmans som Häradsrätterne en notarie blefve bestådd, som kunde föra protokollet, hafva det omhänder och för dess riktighet ansvarig vara, så att Domare och Notarie sysslan ej blandades eller af en alena hängde, dock som den Domaren till underhåll förordnade och anslagne Lagmans- och Häradshöfdinge Räntan i Finland icke förslår till sjelfva Rätternes aflönande, så kunna Riksens Ständer Nu för tiden ingen utväg finna till samma af Lagmannen begärte Notarii aflönande; och såvida 7:mo några krono-oindelta hemman — — — — —

Detta allt som Riksens Ständer Oss vid handen gifvit uti underdånig förmodan att Wi härom vidare Nådigst förordna lära, hafva Wi velat Eder härmed till behörig verkställighet anbefalla, och vänte Edert underdåniga svar huru det ena med det andra som vederbort, ernått sin fullbordan. Och Wi befalle Eder Gud Allsmäktig Nådeligen. Stockholm i Rådkammaren den 21 Juli 1727.

FREDRIK.

Ant. Jägerstjerna.

~~~~~

Rättsfall.

20.

Kan en löftesskrift, hvari orden "en för alla och alla för en" begagnats, men hvilken blott två löftesmän undertecknat, förbinda desse till solidarisk ansvarighet för hela den gäld, för hvilken borgen af dem ingåtts?

Häradsdomaren Johan Ukkonen och Nämndemannen Johan Hynninen från Pieksämäki socken, hvilka den 7 Januari 1869 iklädt sig proprielöftesmannas ansvarighet för all den uppbörd, som Kronofogden i Jokkas härad Jean Fredrik Malmberg kunde ombetro Uppbördsskrifvaren Theodor Sallin, blefvo af Kronofogden Malmberg instämnda till 1870 års härads hösteting i nämnda sockens tingslag, hvarvid Kronofogden Malmberg yrkade att, emedan Theodor Sallin vid aflemnad redovisning för 1869 års tredje kvartal stannat i balans med 1,157 mark 63 penni, hvilket belopp äfven Guvernörsembetet i St Michel medelst utslag den 16 Maj 1870, sedan balansens rigtighet af bemälda Sallin erkänts, ålagt Sallin att med derå löpande 6 proc. årlig ränta till Kronofogden Malmberg utbetala, Johan Ukkonen och Johan Hynninen måtte i deras ofvananförda egenskap af borgesmän för Sallin förpligtas att till käranden erlægga 732 mark 47 penni, utgörande det återstående oguldna beloppet af Sallins balans, hvilket icke med hans egna tillgångar kunnat betäckas, äfvensom godtgöra käranden för i målet hafda kostnader.

Svaranderne erkände, att de tecknat sina namn under ifrågavarande borgesförbindelse, men uppgåfvo, att sådant skett under uttryckliga förbehåll, att äfven andra personer

skulle jemte svaranderne ikläda sig samma ansvarighet, hvilket förhållande tydligen framginge deraf, att i den på finska språket affattade förbindelsen ingingo orden "en för *alla* och *alla* för en", och som, förbindelsens ordalydelse således innebure, att åtminstone tre personer hade bort underteckna skriften, för att densamma kunde vara emot svaranderne bindande, men nämnda förbehåll icke blifvit iakttaget, ansågo svaranderne borgesförbindelsen vara ogiltig, och anhöllo att ifrån all betalningsskyldighet blifva befriade.

Käranden tryggade sig vid svarandernes erkännande att hafva ingått ifrågakomna ansvarighet "såsom för egen sak", samt ansåg vid detta förhållande deras förebäranden i öfrigt icke förtjena afseende.

För öfrigt inlopp under målets behandling, att då Theodor Sallin till Kronofogden Malmberg aflemnat ifrågavarande löftesskrift, den senare hade för deri befintliga bristfälligheter vägrat att såsom obevittnad godkänna skriften, hvilken Sallin någon tid derefter återhemtat, försedd med vittnesintyg af två personer; samt att dessa vittnen, å ed hörda, förmålt sig icke hafva undertecknat skriften, eller närvarit vid dess författande, eller ens eljest hafva sig något i saken bekant.

Häradsrätten afkunnade utslag i målet den 30 April 1872 och yttrade, att alldenstund svaranderne Johan Ukkonen och Johan Hynninen erkänt, att de undertecknat ifrågakomna den 7 Januari 1869 uthändigade löftesskrift, deri löftesmännen en för alla och alla för en såsom för egen sak iklädt sig ansvaret för den uppbörd Sallin kunde af Kronofogden Malmberg ombetros, fördens skull och utan afseende å svarandernes förebärande, att de undertecknat löftesskriften endast med vilkor att åtskilliga andra personer jemväl skulle ikläda sig enahanda löftesförbindelse, pröfvade Häradsrätten rättvist ålägga svaranderne att gemensamt, eller den af dem, som tillgång egde, till Kronofogden Malmberg erlägga fordrade 732 mark 47 penni äfvensom med 25 mark ersätta kärandens i målet hafda oundgängligaste kostnader; svaranderne obetaget att hålla sig till Theodor Sallin för

hvad de i grund af deras omförmälda borgen sålunda komme att utbetala.

På erlagdt vad drogo svaranderne saken under Wiborgs Hofrätts granskning och anhöllo på förut anförda grunder, att Häradsrättens utslag måtte upphävas och de befrias från all ansvarighet för ifrågakomna borgen, eller att de åtminstone ej måtte åläggas att gälda vidare än två tredjedelar af bristen uti Sallins balans.

Genom dom den 22 Januari 1873 förklarade *Hofrätten* Johan Ukkonen och Johan Hynninen icke hafva anført skäl till vidare ändring i Häradsrättens berörda utslag, än att, enär Theodor Sallins balans enligt Guvernörsembetets åberopade utslag uppgått till 1,157 mark 63 penni samt Kronofogden Malmberg derå allaredan af Sallin blifvit godtgjord med 516 mark 68 penni, Johan Ukkonen och Johan Hynninen ålades att bristen 640 mark 95 penni, till Kronofogden Malmberg utbetala; hvaremot vid sagde utslag i öfrigt komme att förblifva.

Denna dom uttryckte Presidenten *Nordenheims*, Hofrättsrådet *Björkstens* samt Assessorerne *Hornborgs* och *Löfgrens* åsigt i saken.

Assessorn *Hisinger* fann deremot, lika med Häradsrätten, utredt vara, att Johan Ukkonen och Johan Hynninen skriftligen förbundit sig att till Kronofogden Malmberg ansvara för den balans, som kunde uppstå vid uppbördsskrifvaren Sallins redovisning för den uppbörd Malmberg kunde Sallin ombetro; men emedan jemlikt Kongl. Brefvet den 20 Maj 1685, hvilket genom Kongl. Kungörelsen den 22 Mars 1785 till noggrann efterföljd faststälts, allmoges borgen för uppbördsmän ej finge antagas, ty och då käranderne påstått, att de blifvit förledde till ingående af ifrågavarande borgen genom löftet att alla tingslagets nämndemän skulle underteckna borgesskriften, hvilken omständighet de äfven sökt styrka genom ordalydelsen i borgesskriften "en för alla och alla för en", pröfvade Assessorn rättvist, att, med upphäfvande af Häradsrättens utslag i hela dess vidd, förkasta Kronofogden Malmbergs vid bemälde Rätt emot Ukkonen och Hynninen utförda talan.

Johan Ukkonen, hvars medborgesman Johan Hynninen emellertid kommit på obestånd, understälde, på nedlagd revisionsskilling saken H. K. M:ts nådiga skärskådande.

Vid ärendets föredragning i *Senatens Justitiedepartement* förenade sig dess samtliga närvarande ledamöter (Senatorerne, Viceordföranden Friherre af *Schultén*, *Forsman*, *Dahl*, *Brunou* och *Sederholm*) om det utlåtande: att som ifrågakvarande af annan man författade samt af Johan Ukkonen och Johan Hynninen undertecknade borgesskrift innehölle förbindelse för löftesmännen att "en för alla och alla för en" ansvara för den balans, hvilken möjligen uppstode i följd af den Theodor Sallin af Kronofogden Malmberg ombetrodda uppbörd, samt borgesskriftens ordalydelse således förutsatte, på sätt ock rörande nämnde borgen emellan Sallin samt Ukkonen och Hynninen aftalats, att minst tre löftesmän skulle sagde förbindelse sig ikläda, alltså och då, jemlikt förordningen den 28 Juni 1798, vidden af borgesförbindelsen borde tydas efter de vilkor, hvarunder den ingången blifvit, kunde Johan Ukkonen icke förpligtas att ansvara för mer än två tredjedelar af den summa, som enligt Hofrättens ofvanberörde dom ännu såsom ogulden återstode å de Sallin till last tagna medlen, hvarföre Johan Ukkonen ålades att gemensamt med Johan Hynninen, eller den af dem, som tillgång egde, till Kronofogden Malmberg utgifva 427 mark 30 penni, derutinnan Hofrättens dom sålunda ändrades, hvaremot vid densamma i öfrigt komme att bero.

Senatens dom är gifven den 6 Mars 1874.

21.

**Förelämpning. — Angrepp mot kvinnas blygsamhet, eller icke?
Graden af den tilltalades brottslighet.**

Efter angivelse och i närvaro af Inhyssesqvinnan Ulrika Josefsdotter Korpi, från Östermark sockens kyrkoby, an-

stälde Kronolänsmannen Konstantin Roos vid Häradsrätten i sagda sockens tingslag åtal emot Inhyssesqvinnan Lisa Alexandersdotter Brandt ifrån samma by, för att Lisa Brandt hade, söndagen den 15 Juni 1873 under påstående sabbat på Torparen Samuel Korpelas i sagda by belägna gårdsplan med skymfliga yttranden förolämpat Ulrika Korpi och bland annat tillvitat henne såväl otukt som att hafva varit delaktig i en för några år sedan ifrån Östermark sockens understöds-magasin begången stöld; hvarföre Kronolänsmän Roos yrkade, att Lisa Brandt måtte fällas till ansvar.

Målseganden Ulrika Korpi erkände sig hafva gjort förestående angivelse och förenade sig i åklagarens yrkande.

Svaranden Lisa Brandt gemälde, att hon vid sagda tillfälle väl tillvitat Ulrika Korpi tjufnad, men dermed ej åsyftat annat än ett klander deraf, att Ulrika Korpi, ehuru bemedlad, ofta sökt och erhållit understöd ifrån socknens fattigkassa och understödsmagasin. Deremot bestred svaranden sig hafva beskylt målseganden för otukt.

Med anledning häraf förklarade målseganden Ulrika Korpi, att hon, såsom varande fattig, i flera år lifnärt sig med att vårda och uppfostra fattiga barn till hvilkas underhåll hon från socknens understödsmagasin och fattigkassa erhållit bidrag.

Flera å ed hörda vittnen intygade samstämmigt, att Lisa Brandt uppgifna dag på eftermiddagen under påstående sabbat i de gröfsta ord och mest skymfliga tillmälen utfarit emot Ulrika Korpi, och dervid äfven beskylt henne för otukt och för att hafva bestulit såväl socknemagasinet som fattigkassan.

Häradsrätten afkunnade utslag den 4 September 1873, och förklarade Lisa Brandt vara förvunnen att hafva uppgifna söndag under sabbaten å Torparen Samuel Korpelas gårdsplan förolämpat Ulrika Korpi genom synnerligen skymfliga tillmälen, hvilka jemväl innefattat angrepp emot qvinnas blygsamhet, samt pröfvade förty rättvist, i stöd af 6 § 3 kap. M. B. och 7 § i Kejs. förordn. den 26 November 1866, angående falsk angivelse och annan ärekränkning, döma Lisa Brandt att för sabbatsbrottet böta tio daler med

nitton mark tjugu penni, att treskiftas emellan kronan, häradet och åklagaren Roos, samt vid bristande betalningstillgång, afsittas med fyra dagars fängelse vid vatten och bröd, samt för ärekränkningen hållas åtta månader i fängelse i Wasa läns häkte; hvarhos Lisa Brandt ålades att ersätta Ulrika Korpis rättegångskostnader.

Öfver detta utslag besvärade sig Lisa Brandt i Wasa Hofrätt och anhöll om befrielse från det henne ådömda ansvar, eller att detsamma åtminstone måtte förmildras.

Hofrätten fann i utslag den 8 November 1873 Lisa Brandt ej hafva anført skäl till annan ändring i det öfverklagade utslaget, än att det henne för ärekränkning ådömda fängelsestraff nedsattes till fyra månader.

Lisa Brandt sökte i underdåniga besvär ändring i detta utslag hos H. K. M.

Vid sakens föredragning i *Senatens Justitie-departement* förenade sig dess samtliga närvarande ledamöter (Senatorerna, Viceordföranden Friherre af *Schultén*, *Forsman*, *Dahl* och *Nykopp*) om följande utslag: Kejs. Senaten finner Lisa Brandt icke hafva anført skäl till ändring i Hofrättens ofvanberörda utslag, såvidt henne derigenom tagits till last att hafva under sabbaten på oförmäldt sätt förolämpat Ulrika Korpi; men pröfvar rättvist, med stöd af 7 § uti åberopade förordning af den 26 November 1866 och 6 § 3 kap. M. B. döma Lisa Brandt att böta för ärekränkningen trehundra mark, till treskiftes emellan kronan, Ilmola härad och Ulrika Korpi, samt för bruten sabbat såsom domstolarne bestämt, eller vid bristande tillgång att gälda dessa böter, utgörande tillsammans trehundra nitton mark tjugu penni, hållas tjugu dagar i fängelse vid vatten och bröd; och kommer vid Hofrättens utslag i öfrigt, eller beträffande den Lisa Brandt ålagda ersättning till Ulrika Korpi att förblifva.

Senatens utslag är gifvet den 7 Augusti 1874.

22.

Nord & hustru af hennes make. — Försök af denne att binda annan till brottet. — Falskt vittnesbörd.

Sedan Kronolänsmannen i Alajärvi socken, Frithiof Lagus, till Korsholms kronohäkte fängslad insändt Bonden Jakob Andersson Hallaaho från Alajärvi by i nämnda socken, med anmälan att Jakob Hallaaho angifvits att hafva den 8 April 1873 medelst strypning afhändt sin hustru Anna Lovisa Isaksdotter Hallaaho lifvet, företog Häradsrätten i Kuortane och Alajärvi socknars tingslag den 24 påföljande Maj, på Guvernörens i Wasa län anmodan, ransakning i målet i närvaro af bemälda Kronolänsmän, i egenskap af åklagare, af lidna Anna Lovisa Hallaahos moder, Bondeenkan Maria Johansdotter Hallaaho, såsom målsegande, och angifne Jakob Andersson Hallaaho.

Åklagaren Lagus anförde, att, sedan hos honom den 8 April 1873 anmälts, att Anna Lovisa Hallaaho samma dag på förmiddagen blifvit påträffad död å en skogsväg, ledande från Hallaaho till Paalijärvi hemman i Alajärvi by, hade Lagus strax på eftermiddagen samma dag verkställt undersökning i saken och dervid iuhemtat, att Anna Lovisa Hallaaho ifrågakomna dag, klockan omkring half 9 förmiddagen, ensam begifvit sig längs en skogsväg från sitt hemvist, Hallaaho hemman, för att besöka Paalijärvi 2½, verst derifrån belägna hemman, och att hon vid pass en half timma därefter, eller omkring kl. 9, på sagde väg, ungefär en verst från sitt hem, liflös och liggande framstupa, anträffats af Torparehustrun Maria Kristina Eliasdotter Pitkälehto, hvilken härom genast fört underrättelse till Hallaaho hemman med tillägg, att hon, som kommit från Paalijärvi hemman, under sin färd derifrån till Hallaaho ej mött eller sett andra personer, än Bonden Matts Henriksson Korkiaaho och Inhysemanssonen Nikolai Konstantinsson Hokkala. Emedan förhållandena syntes gifva vid handen, att Anna Lovisa Hallaaho blifvit afdagatagen genom annans handaverkan, hade misstankarne för dråpet fallit på hennes man, Jakob Hallaaho, hvilken burit agg till sin hustru, ofta våldfört sig å

henne och särskilda gånger hotat bringa henne om lifvet. Vid med honom anställdt förhör hade Jakob Hallaaho upp gifvit, att han samma dag klockan 7 eller 8 på morgonen utmed en annan gångstig, än den hans hustru sedermera begagnat, begifvit sig till ett skogsskifte, beläget emellan Hallaaho och Paalijärvi hemman, ungefär en verst från Hallaaho, och på samma afstånd från det ställe, der hans hustru anträffats död, för att hugga gärdsel, med hvilket arbete han, utan att hafva aflägsnat sig från arbetsstället, fortsatt till dess hans piga Johanna Rauttila och Torparehustrun Elisabeth Hautamäki underrättat honom, att hans hustru blifvit mördad, då han återvändt hem; och hade Jakob Hallaaho, som förnekat att han hyst hat till sin hustru eller våldfört sig å henne, vidare än en gång för flere år sedan då han lindrigt slagit henne, förklarar, att han ej heller någonsin hotat att bringa henne om lifvet; att han om i fråga varande dråp icke egde någon kännedom och ej heller kunde misstänka någon för detsamma. Vid å dråpstället anställd besigtning hade utrönts, att fotspår efter en person ledt fram och åter från det ställe, der Jakob Hallaaho samma morgon verkställt huggningsarbetet, till det ställe å vägen, der Anna Lovisa Hallaahos döda kropp påträffats; att dessa spår tillkommit efter så kallade piexor af $11\frac{1}{2}$ tumers längd; att i spåret efter högra foten under tårna iakttagits en mindre fördjupning, och att de spår, som ledde till gerningsstället, tillkommit tidigare, än de som ledde derifrån, till hvilket förhållande kunnat slutas deraf, att de förra vid undersökningen varit mera upptinade, än de senare. Vid anställd granskning hade de af Jakob Hallaaho vid tillfället påhafda piexor befunnits innehafva samma längd, som spåren utvisade, och den piexa, han nämnda dag begagnat å högra foten, hafva en mindre lapp under tårna. Med anledning af allt detta, och då uppenbart vore, att Jakob Hallaaho från sitt arbetsställe besökt det ställe af vägen, der Anna Lovisa Hallaahos lik påträffats, samt det vidare inlupit, att emellan Jakob Hallaaho och förbemälda Johanna Rauttila, hvilken vid dråptillfället hade befunnit sig i trakten af sistnämnda ställe i uppgifven afsigt att hemta ris till qvastar, ett förtroligare förhållande

egt rum, hade Kronolänsmannen Lagus tagit Jakob Hallaaho, såsom ganska besvärad om dråpet å hans hustru, uti fängsligt förvar; och jemte det Lagus anhöll om närmare undersökning af saken förbehöll han sig att efter slutförd ransakning få göra de vidare påståenden, till hvilka skäl kunde förekomma.

Af särskilda angående tilltalade Jakob Hallaaho och Anna Lovisa Hallaaho utfärdade prestbevis inhemtades, att Jakob Hallaaho är född den 26 Juni 1848, och att han 1872 blifvit sakfäld för bedrägeri, samt att Anna Lovisa Hallaaho varit född den 10 Juli 1854, och ej haft någonting mot sin fräjd anmärkt.

Målseganden Maria Hallaaho, som bott tillsammans med Jakob och Anna Lovisa Hallaaho på Hallaaho hemman, hvaraf en andel tillfallit Anna Lovisa Hallaaho efter hennes aflidne fader, utan att hennes man egde någon del deri, berättade, att förhållandet emellan makarne, hvilka varit gifta något öfver tre år och derunder sammanafat tvenne barn, af hvilka ett vore vid lif, aldrig varit godt af anledning att Jakob Hallaaho haft mera tycke för andra qvinnor, än sin hustru, i följd hvaraf han senast hade stått i förtroligt förhållande till sin tjenstepiga Johanna Rauttila. Aftonen före Anna Lovisa Hallaahos död hade hon omtalat, att hon morgonen derpå ärnade besöka Paalijärvi hemman i afsigt att der träffa en skräddare; och hade Jakob Hallaaho äfven samma afton fått kännedom om denna hennes afsigt. Klockan 7 följande morgon hade Jakob Hallaaho begifvit sig till lägenhetens skog för att hugga gärdsel, hvarpå Johanna Rauttila någon stund derefter äfven aflägsnat sig för att anskaffa qvastris, hvaraf för tillfället varit behof, och först klockan emellan 8 och 9 hade Anna Lovisa Hallaaho anträdt sin tillärnade vandring till Paalijärvi. Någon tid efter det Anna Lovisa Hallaaho bortgått och strax efter det Johanna Rauttila hemkommit, hade förutnämnda Maria Kristina Pitkälähtö infunnit sig å Hallaaho hemman och å gårdsplanen för Bondehustrun Anna Mikaelsdotter Hallaaho så högljudt omtalat, att hon anträffat en qvinns person liggande död på vägen, att berättelsen derom hörts till boningsstugan, der Johanna

Rauttila och målseganden befunnit sig, hvarföre Johanna Rauttila strax utgått och på gården genast ytttrat: "det är vår Anna Lisa". Jakob Hallaaho hade i fråga varande dag varit iklädd en kort grå rock utan något utmärkande kännetecken, och gråa vadmals benkläder, hvilka, företedda i Rätten, befunnos hafva en större lapp af samma slags tyg baktill i grenen, hvarutom han på fötterna haft piexor, de der äfven uppteddes och af hvilka den för högra foten befans hafva en mindre lapp under tåändan.

Hörd i saken återhemtade tilltalade Jakob Hallaaho hvad han vid polisundersökningen anfört, och förklarade att förhållandet emellan honom och hans hustru "ej varit godt och ej heller dåligt", samt att han, då han ifrågavarande morgon begifvit sig till skogen, icke haft någon kunskap om sin hustrus tillärnade vandring till Paalijärvi. Äfven medgaf han sig i fråga varande dag hafva varit iklädd de benkläder och piexor, som för Rätten förevisats; men bestred, att något förtroligare umgänge egt rum emellan honom och Johanna Rauttila.

Ur protokollet öfver den medikolegala besigtning, som Provincialläkaren i distriktet Doktor N. Feodoroff den 2 Maj 1873 hade anställt å Anna Lovisa Hallaahos döda kropp, inhemtades, bland annat, att å främre delen af halsen tvärs öfver struphufvudet anträffats en blånad af $1\frac{1}{2}$ tum längd, å hvars midt huden varit pergamentartad; och att på venstra sidan af nacken förekommit en blånad af samma beskaffenhet, ungefär 3 tum lång, gående i konkav båge uppifrån framåt och nedåt, med blodutådring i underhudscellväfven. På grund af dessa och öfriga vid obduktionen iakttagna företeelser förklarade läkaren, att Anna Lovisa Hallaaho afidit till följd af blodstockning åt hjerna och lungor, framkallad genom strypning, hvilken blifvit verkställd af annans hand.

Af 119 på ed afhörda vittnen berättade:

Maria Kristina Pitkälehto, att hon, som tillbragt natten emot ifrågakomna 8 April på Paalijärvi hemman, nämnda dag klockan omkring 8 eller 9 f. m. med häst begifvit sig ensam åt Hallaaho till och, kommen ett stycke på väg,

mött Bonden Matts Henriksson Korkiaaho, som hon då ännu icke känt och hvilken hon tillfrågat, om isvägen öfver Alajärvi ännu kunde befaras. Under samtalet hade till stället med hastiga steg anländt en växande gosse, hvars namn vittnet sedermera fått höra vara Nikolai Konstantinsson Hokkala, den der äfven gifvit vittnet upplysningar angående vägen, hvarefter Matts Korkiaaho och Nikolai Hokkala tillsammans vandrat åt Paalijärvi, men vittnet fortsatt sin färd åt Hallaaho. Hunnen ett litet stycke framåt hade vittnet anträffat en qvinsperson, liggande framstupa midtpå vägen med kläderna i oordning, och hvilken vittnet, efter att hafva tilltalat henne, funnit vara död. I anledning häraf hade vittnet påskyndat färden till Hallaaho hemman och der å gårdsplanen berättat hvad hon sett för Bondehustrun Anna Mikaelsdotter Hallaaho, hvarvid Tjenstepigan Johanna Rauttila utkommit från stugan och genast, utan att af vittnet blifva tilltalad, yttrat de af målseganden anförda orden. Härefter hade målseganden, Johanna Rauttila och Torparedottren Maria Eriksdotter Hautamäki jemte vittnet begifvit sig till stället, der den döda qvinnan anträffats, och igenkänt henne vara Anna Lovisa Hallaaho, som af dem genast hemforslats, och hvilken med afseende å hennes utseende antagits hafva blifvit strypt. Under likets forsling hade Johanna Rauttila omtalat, att Anna Lovisa Hallaaho gått förbi det ställe, der Johanna Rauttila tidigare varit sysselsatt att bryta qvastris, och dervid samtalat med henne. Under sin färd mellan Paalijärvi och Hallaaho hade vittnet ej träffat flera personer, än uppgifne Matts Korkiaaho och Nikolai Hokkala, och ej heller hört röster af andra eller ljud af huggning, ehuru vädret varit lugnt och kallt.

Torparen *Matts Mattsson Kangaspelto* och Bonden *Matts Andersson Kyrönlahti*, hvilka tillsammans med Bonden Jakob Johansson Hallaaho och den tilltalades fader Anders Andersson Kyrönlahti samma dag som dråpet skedde klockan vidpass 12 på dagen undersökt stället, der Anna Lovisa Hallaahos döda kropp anträffats, hade dervid upptäckt fotspår efter en mansperson, som varit iklädd piexor, hvilka från det ställe i skogen, der hygge på venstra sidan

om vägen samma morgon af Jakob Andersson Hallaaho verkstälts, ledt till dråpstället och derifrån åter tillbaka; och hade dessa spår, hvilka tillkommit samma dag och efter en och samma person, utvisat, att denne gått med särdeles utåtvända fötter. Fullkomligt enahanda spår hade vittnena äfven iakttagit i mängd på det ställe, der tilltalade Jakob Hallaaho verkställt sitt huggningsarbete, och ansågo vittnena, att den som uppgått dessa spår "ej vandrat i ärliga ärender", emedan alla snöfria fläckar omsorgsfullt uppsökts och begagnats. Vittnet Matts Kangaspelto uttalade den öfvertygelse, att alla dessa spår voro uppgångna af Jakob Hallaaho, med hvars skoplagg spåren noga öfverensstämde, och vittnet Matts Kyrönlahti tog å sin ed, att dessa tillkommit efter Jakob Hallaaho, hvars egendomliga gång med synnerligen utåtvända fötter redan förut fäst at vittnets uppmärksamhet. I öfrigt tillade begge vittnena, att enahanda spår äfven iakttagits på andra eller högra sidan om vägen, dock med något längre mellanrum, liksom efter en person, som sprungit, och att på denna sida äfven lingonriset observerats vara dels afbrutet dels nedböjdt; att marken närmast intill dråpstället, såväl å vägen som på begge sidor derom, varit bar, samt att Hallaaho hemmans åbyggnader, gårdsplan och början af den väg, som derifrån leder till Paalijärvi, fullkomligen tydligt kunnat skönjas från det ställe i skogen, der Jakob Hallaaho verkställt huggningsarbetet.

Bonden *Jakob Johansson Hallaaho*, som tillsammans med nästföregående vittnen undersökt dråpstället, bestyrkte i allo de af dem anförda uppgifter och tog på sin ed, att omförmälda spår tillkommit efter tilltalade Jakob Hallaaho, isynnerhet som vittnet ej sett någon annan, än den tilltalades fader, gå på samma egendomliga sätt och med så ovanligt utåtvända fötter, som den tilltalade, hvars spår derföre äfven kunde med största lätthet urskiljas från hvarje annans; och antog vittnet, att dråpet verkstälts å den snöfria fläck till höger om vägen, hvarest lingonriset syntes vara nyligen nedböjdt och delvis afbrutet, från hvilket ställe likadana spår ledde ännu ungefär 10 famnar längre åt höger

till en buske, bakom hvilken den tilltalade antagligen gömt sig, emedan derstädes flera spår efter honom voro synliga tätt invid hvarandra. För öfrigt intygade vittnet, som bott och fortfarande bodde å en annan andel af Hallaaho hemman, att förhållandet emellan den tilltalade och hans hustru ej varit godt; att vittnet ofta hört afidna Anna Lovisa Hallaaho, som varit frisk och rask, beklaga sig öfver hård behandling af sin man och förebrå honom för trolöshet, samt att ett särdeles förtroligt förhållande egt rum emellan honom och hans tjenstepiga Johanna Rauttila. Vid Jakob Hallaahos återkomst från skogen efter underrättelsen om hans hustrus död, hade vittnet tyckt sig märka något ovanligt i hans utseende, i det att hans hy varit mörkare än eljest; vid sitt häktande deremot hade han varit fullkomligt lugn och ej yttrat någonting.

Tilltalade Jakob Hallaaho bestred rättigheten af dessa tre vittnesmål, vidhållande, att han ej hade aflägsnat sig från sitt arbetsställe, så att spåren ej kunde vara efter honom; och jemte det han medgaf, att någon annan person icke besökt honom under hans arbete, förmålde han sig ej kunna förklara tillkomsten af nämnda spår.

Torparehustrun *Elisabet Hautamäki* hade i fråga varande dag, kort efter det Anna Lovisa Hallaahos lik hemtats hem, anländt till Hallaaho hemman och tillsammans med Johanna Rauttila gått att hemkalla tilltalade Jakob Hallaaho. Vid underrättelsen att hans hustru samma morgon blifvit afdagatagen, hade den tilltalade hvarken yttrat någonting eller visat någon sinnesrörelse; ej heller hade han sagt något då han, hemkommen, sett hennes lik.

Vielandtmätaren *Gustaf Nohrström* och Brofogden *August Österblad*, som åtföljt Kronolänsmannen *Lagus* vid polisundersökningen, bestyrkte i allo rättigheten af de af denne anförda omständigheter, tilläggande att vid undersökningen af dräpstället äfven spår på högra sidan af vägen ledt ungefär tio famnar inåt skogen, hvarifrån spår åter länge en trampad gångstig fört tillbaka till vägen och derifrån åter åt arbetsstället till, hvilka senare spår småningom närmat sig till och sedermera förenat sig med de tidigare

gångna spåren; och voro alla dessa spår lika beskaffade med dem, som funnits å arbetsstället efter Jakob Hallaaho. Vid polisundersökningen hade Jakob Hallaaho förhållit sig alldeles lugnt.

Inhysesqvinnan *Maria Davidsdotter Westerbacka*, som en längre tid och äfven vid i fråga varande tillfälle bott inhyses hos tilltalade Jakob Hallaaho, berättade att makarne Hallaaho städse lefvat i oenighet; att vid dem emellan förefallna trätor Jakob Hallaaho stundom slagit sin hustru samt vid ett tillfälle fattat henne om strupen och likasom velat qväfva henne, hvarunder han, då vittnet förebrått honom detta tilltag, yttrat: "detta är en så god konst". Vid ett annat tillfälle hade han hotat att förmörka sin hustrus ögon, och sistlidne höst hade det yttrande undfallit honom, att han väl ännu komme i fängelse för sin hustrus skull. Ett särdeles förtroligt förhållande hade egt rum emellan Johanna Rauttila och Jakob Hallaaho, hvilken aftonen före Anna Lovisa Hallaahos död erhållit bestämd kunskap om att hon påföljande morgon ärnade sig till Paalijärvi.

Bondehustrun *Anna Michelsdotter Hallaaho*, som äfven bodde å Hallaaho hemman, men i en annan stuga än den tilltalades, upplyste att Anna Lovisa Hallaaho en afton om hösten 1872 kommit till vittnets boning och anhållit att der få tillbringa natten, emedan hennes man vore drucken och hotat dräpa henne.

Bondedottren *Anna Elisabet Höykinpuro* intygade, att tilltalade Jakob Hallaaho en gång under julhelgen 1872 yttrat till vittnet, angående sin hustru: "månne hon ej dör, då hon alltid är så sjuk?" Äfvensom: "hvem vet, om hon ej dör i nästa vecka".

Torparen *Anders Robacka* viste berätta, att Jakob Hallaaho en vecka före hustruns död i dryckesrördt tillstånd och under gråt för vittnet beklagat sig öfver det dåliga förhållandet emellan honom och hans hustru; hvarjemte han yttrat: "hjelper ej Gud, så hjälper väl djefvulen".

Bondehustrun *Maria Mattsdotter Honkaniemi* vittnade, att Jakob Hallaaho Mikaelitiden 1872 yttrat för vittnet, att han hade för afsigt att taga lifvet af sin hustru, emedan hon

vore så enfaldig och oduglig, och att han, varnad för sådana yttranden, svarat: "hvad menniskan länge tänker på, det inträffar".

Inhysekarlen *Simon Adamsson Karhula*, som från den 1 Maj 1872 till den 1 April 1873, varit bosatt hos tilltalade Jakob Hallaaho, berättade, att denne vid vittnets flyttning till Hallaaho hemman erbjudit vittnet 300 mark eller en torplägenhet, om vittnet åtog sig att åt honom förrätta ett arbete; hvartill vittnet, då han icke upplyst hvad arbete vittnet skulle utföra, likväl nekat. Någon tid senare hade Jakob Hallaaho ännu tvenne gånger erbjudit vittnet samma förmåner, och då vittnet fordrat att erhålla bestämd upplysning om beskaffenheten af den tjänst, Jakob Hallaaho önskade, hade denne svarat, att emedan vittnet vid första anbudet nekat till arbetets utförande, vore det möjligt att han skulle för andra omtala dess beskaffenhet. Under vårvintern 1873, då Anna Lovisa Hallaaho haft sjuk fot, för hvars botande hon skulle med häst resa till Bonden Elias Koskela, och anmodat vittnet att skjutsa henne till dennes hemvist, hade Jakob Hallaaho i enrum yttrat till vittnet: "gå du och skjutsa, ty hästen, som du får, är ung, och då du kommer till Turpela fors (belägen emellan Hallaaho och Elias Koskelas hemvist), så laga att hästen blir skrämmd och rusar in i forsen; nog kan du rädda dig på något sätt och hästen räddar sig nog sjelf. Låter du den djefvulen resa af in i forsen, så får du 300 mark". I anledning af detta yttrande hade vittnet undandragit sig att taga någon befattning med berörda resa. I öfrigt besannade vittnet, att Jakob Hallaaho och hans hustru lefvat i daglig strid och osämja, förorsakad af Jakob Hallaahos hätska sinnelag och bitterhet mot hustrun.

För öfrigt intygade flera å ed afhörda vittnen, att Jakob Hallaaho ofta både hemma och ute å arbete slagit och illa behandlat sin hustru; att hon vid särskilda tillfällen beklagat sig öfver sin mans otrohet och hårda behandling, och att Jakob Hallaaho låtit undfalla sig yttranden, tydande på att han snart blefve enkling, eller att han hade för afsigt att förkorta sin hustrus dagar.

Vidare hördes utan ed förutnämnde *Nikolai Hokkala*, hvilken enligt inlemnadt prestbevis är född den 1 Maj 1859 och under ransakningen ännu icke var nattvardsgången; Bonden *Matts Korkiaaho*, som enligt prestbevis är född den 30 Maj 1818 och om sin fräjd har anmärkt, att han blifvit fäld till ansvar år 1839 för fylleri, brutet edsöre, oljud och svordom å gata, år 1849 för gröfre slagsmål, andra resan fylleri och sabbatsbrott samt år 1851 för tjufnad och svordom inför rätta, och Pigan *Johanna Rauttila*.

Af dessa berättade *Nikolai Hokkala*, att, då han den 8 April 1873 på morgonen begifvit sig från Leväjoki hemman till sitt hemvist i Windala kapell och derunder vandrat längs vägen emellan Hallaaho och Paalijärvi hemman, hade han ett stycke från Hallaaho sett en mansperson, som varit iklädd gråa kläder, komma ut från skogen på högra sidan om vägen och i nedböjd ställning under armen bära en qvinna, hvilken han lemnat liggande på vägen, samt derefter i samma nedböjda ställning återvända till skogen, utan att Nikolai Hokkala, som varit på ungefär tio famnars afstånd och väl förut känt tilltalade Jakob Hallaaho, likväl i anseende till mannens nedböjda ställning och den skyndsamhet hvarmed han försvunnit, kunnat igenkänna honom eller iakttaga annat, än att mannen haft en större grå lapp på bakdelen af sina benkläder och till växten varit af Jakob Hallaahos storlek. Då Nikolai Hokkala gått förbi den på vägen nedlagda qvinnan, hade han, dock utan att närmare göra sig förvissad derom, antagit att hon varit död. Kort derpå hade han på vägen träffat Maria Pitkälehto i samtal med Matts Korkiaaho, hvarefter han i sällskap med den senare vandrat till Paalijärvi hemman, der de åtskiljts. Om hvad han sett och erfårit under denna vandring hade han ej berättat för någon förrän i Windala kapell. Några andra personer hade Nikolai Hokkala under denna vandring ej råkat och ej heller hört något rop eller buller från sidan af vägen. Då Jakob Hallaahos ifrågavarande dag begagnade kläder förevisades Nikolai Hokkala, uppgaf han, att de väl liknade dem, hvilka den omtalade mannen, som bar qvinnan, påhaft, utan att Hokkala dock kunde säkert igenkänna dem.

Matts Korkiaaho sade sig samma dag omkring klockan 9 eller 10 f. m. hafva längs i fråga varande väg vandrat förbi *Hallaaho* hemman till sitt en half mil derifrån belägna hemvist, och ungefär på halfva vägen emellan *Hallaaho* och *Paalijärvi* hemman hört prassel från skogen till höger om vägen, likasom då någon trampar på torra qvistar, i anledning hvaraf han stannat och lyssnat, men då han ej hört någonting vidare, åter vandrat framåt och sammanträffat med *Maria Pitkälehto* och *Nikolai Hokkala*, såsom dessa berättat, och tillsammans med den sistnämnde sedermera gått till *Paalijärvi* hemman, utan att *Nikolai Hokkala* dervid omtalat tilldragelsen med den döda qvinnan och utan att de under sin vandring träffat någon annan person på vägen. För öfrigt tillade *Matts Korkiaaho*, att *Jakob Hallaaho* flere gånger och särskildt *Mikaeli-tiden* år 1872 bedt honom anskaffa gift, hvarmed *Jakob Hallaaho* skulle bringa sin hustru om lifvet, emedan hon vore så oduglig, att han ej vidare kunde uthärda tillsammans med henne.

I anledning häraf yttrade *Jakob Hallaahos* den förmodan, att *Matts Korkiaaho* möjligen vore den rätte banemannen, enär han vore den ende, som den tid, då mordet skett, passerat dråpstället.

Matts Korkiaaho förnekade deremot all kännedom om *Anna Lovisa Hallaahos* dödssätt, och *Nikolai Hokkala* förklarade med bestämdhet, att *Matts Korkiaaho* ej kunnat vara den mansperson han såg bära den omtalade qvinnan, emedan *Korkiaaho* under sådana förhållanden ej kunnat upphinna *Maria Pitkälehto* före *Nikolai Hokkala* och inlåta sig i samtal med henne.

Johanna Rauttila hade genast efter det tilltalade *Jakob Hallaaho* i fråga varande morgon begifvit sig hemifrån vandrat efter qvastris till skogen invid den väg som leder till *Paalijärvi* hemman. En stund derefter hade *Anna Lovisa Hallaaho* sammanträffat och samtalat med *Johanna Rauttila*. Då *Matts Korkiaaho* kort derpå kommit gående utmed samma väg, hade *Anna Lovisa Hallaaho* yttrat: "se der kommer *Matts Korkiaaho*; han är förargad på mig". *Matts Korkiaaho* hade emellertid gått förbi dem, hvarefter *Anna Lo-*

visa Hallaaho fortsatt sin väg och Johanna Rauttila återvänt hem utan att hafva sett några andra personer eller eljest iakttagit något anmärkningsvärdt. I öfrigt förmålde Johanna Rauttila, som bestred att hon stått i något förtroligt förhållande till Jakob Hallaaho, sig icke hafva något bekant, som kunde lända till upplysning i denna sak. Rörande Maria Pitkälehtos ankomst till Hallaaho hemman, berättade hon lika med denna.

Med anledning af Johanna Rauttilas berättelse ånyo inkallad, förnekade Matts Korkiaaho med bestämdhet, att han vid tillfället sammanträffat med henne och Anna Lovisa Hallaaho, eller ens sett dem; hvaremot Johanna Rauttila vidhöll denna sin uppgift, hvilken hon dock erkände sig förut icke hafva omtalat hvarken vid polisförhöret eller för de personer, med hvilka hon samtalat om Anna Lovisa Hallaahos död.

På Jakob Hallaahos begäran hördes dessutom särskilda personer å ed, bland andre Torparen *Anders Jakobsson Hämeenniemi*, Inhyseskarlen *Jakob Mattsson Kiviniemi* och Inhysesqvinnan *Sara Pakkakangas*.

Af dessa hördes *Anders Hämeenniemi* vid två särskilda tillfällen, och förmålde första gången, att han icke kände något till upplysning i saken, men berättade likväl sedan vid ett annat sammanträde, att vittnet Bonden Jakob Johansson Hallaaho en gång, efter det han afgifvit sitt förut anförda vittnesmål i saken, för Hämeenniemi på tumanna hand yttrat, att tilltalade Jakob Hallaaho vore till i fråga varande dråp oskyldig, och tillika uppgifvit att Matts Korkiaaho vore Anna Lovisa Hallaahos verkliga baneman, tilläggande: "men säg det åt ingen; låt honom (den tilltalade) lida".

Jakob Mattsson Kiviniemi, som äfven vid ett föregående sammanträde afhörts, men då förmålt sig ej känna något i saken, berättade senare att vittnet Jakob Johansson Hallaaho skulle någon tid före Anna Lovisa Hallaahos död, hafva i enrum till vittnet frågande yttrat: "genom hvilka medel skall man få Jakob Hallaaho (den tilltalade) undanskaffad?" Af förekommen anledning uppmanad att upprepa sitt vittnesbörd, kunde Kiviniemi ej förmås dertill, utan käm-

pade synbarligen en inre strid och anhöll omsider att få lemna rummet. — Efter en stund åter inkallad, medgaf Kiviniemi, att han afgifvit falskt vittnesbörd, utan att dock kunna förmås att uppgifva, af hvem han dertill blifvit öfvertalad.

Sara Pahkakangas, som vid sitt första hörande ej heller hade något till upplysning i saken att meddela, omtalade, ytterligare hörd, huruledes *Matts Korkiaaho* skulle, efter det ransakning i målet första gången af Häradsrätten anstälts, hemma hos vittnet i närvaro äfven af andra personer yttrat: "hvilken olycka kom att drabba mig, att jag passerade den der vägen!" Något senare hade *Korkiaaho* i enrum sagt åt vittnet, att han "genom en större penningesumma blifvit öfvertalad att dräpa *Anna Lovisa Hallaaho*". Dessa yttranden hade vittnet vid sitt första vittnesmåls afgifvande af rädsla för *Matts Korkiaaho* ej vågat omtala; men vittnet hade sedermera blifvit öfvervåldigadt af samvetsqual.

Hörd i anledning af detta vittnesmål, bestred *Matts Korkiaaho* detsamma under yttrande, att han "ej trott att det skulle finnas i världen en menniska, som kunnat uttala en slik lögn", dock medgaf *Matts Korkiaaho*, att han sagde tid i afseende å koppning besökt *Sara Pahkakangas* och då yttrat, det olyckan ledt honom att färdas nu omförmälda väg, men dermed hade han endast afsett obehaget af tingsresor.

På *Matts Korkiaahos* anhållan blefvo än vidare Bonde-dottren *Fredrika Jakobsdotter Hämeenniemi* och Torpare-hustrun *Elisabet Hämeenniemi* å ed afhörda. Af dem berättade den förra, att *Sara Pahkakangas* en gång emellan Rättens första och andra sammanträde i målet för vittnet yttrat, att hon vore ett godt vittne emot häktade *Jakob Hallaaho*, om hon blott finge säga hvad hon kände i saken. Den senare åter vittnade, att, då hon en dag under senaste sommar besökt *Sara Pahkakangas*, hade *Matts Korkiaaho*, som äfven varit der, vid fråga om dråpet å *Anna Lovisa Hallaaho* yttrat, att det för honom "var olyckligt, att han råkade gå den der vägen", hvilket yttrande vittnet uppfattat vara föranledt deraf, att *Matts Korkiaaho* befarat att han möjligen kunde misstänkas för mordet. Vid samma tillfälle

hade Matts Korkiaaho och Sara Pahkakangas varit på tummanhand i ett annat rum, utan att vittnet kände hvarom de der kunde sinsemellan hafva samtalat; dock hade Sara Pahkakangas efteråt uppgifvit för vittnet, att Matts Korkiaaho der skulle låtit undfalla sig orden: "att jag ändock kom att göra den gerningen!"

Enligt särskilda vittnens intyg och Matts Korkiaahos egen uppgift, hade han den 8 April 1873 varit iklädd svart rock af sommartyg, gråa benkläder och stöflar.

Åklagaren och målseganden ansågo af den i saken föreställda bevisning framgå, att tilltalade Jakob Andersson Hallaaho, efter att hafva länge burit i sinnet tanken att afdagataga sin hustru, den 8 April 1873 försåtligen och i löndom medelst strypning afhändt henne lifvet, hvarföre de å Jakob Hallaaho yrkade laga ansvar.

Häradsrätten afkunnade den 20 Juni 1873 utslag i målet och ansåg genom hvad under ransakningen inlupit ådagalagdt vara, att, medan Anna Lovisa Hallaaho omkring klockan half nio på morgonen den 8 April samma år ensam vandrat längs en skogsväg från sitt hemvist, Hallaaho hemman i Alajärvi by, för att besöka Paalijärvi hemman i samma by, Jakob Hallaaho, som särskilda gånger förut misshandlat och hotat att afdagataga bemälda sin hustru samt vid tillfället egt kännedom om hennes afsigt att företaga ofvanberörda vandring, från det ställe i den intill sagda väg gränsande skog, hvarest Hallaaho varit sysselsatt med hygge och hvarifrån han kunnat skönja hustruns vandring från hemmet, gått hustrun till mötes samt å vägen försåtligen öfverfallit och medelst strypning afhändt henne lifvet; i anseende hvar till Häradsrätten, i stöd af 1 § 14 kap. M. B. dömde Jakob Andersson Hallaaho att för sålunda begånget dråp å sin hustru mista högra hand, halshuggas och steglas, hvarefter med arfvet efter honom och vården om hans och hans hustrus efterlemnade barn skulle förfaras enligt 3 § 6 kap. Ä. B.; hvarhos förordnande meddelades om betalning af arfvodet för den å Anna Lovisa Hallaahos lik verkställda läkarebesigtningen.

Sedan *Wasa Hofrätt*, hvars pröfning utslaget hemstäl-

des, på Jakob Hallaahos begäran förordnat till särskilda vittnens hörande & ed inför Häradsrätten samt ransakningen derifrån återkommit, förklarade Hofrätten i utslag den 10 November 1873, lika med Häradsrätten, Jakob Hallaaho vara förvunnen, att hafva vid det angifna tillfället försåtliggen medelst strypning afdagatagit sin hustru Anna Lovisa Hallaaho, samt pröfvade förty rättvist, jemlikt det af Häradsrätten åberopade lagrum, döma honom att efter föregången beredelse till döden, & rätteplats i gerningsorten mista högra hand, halshuggas och steglas; hvarhos Jakob Hallaaho, enligt 3 § 6 kap. Å. B. förklarades hafva förverkat sin giftorätt i allt det gods, som hans hustru fört med sig i boet, hvilket skulle tillfalla hustruns arfvingar, jemte hennes giftorätt i det öfriga boet samt morgongåfvan, om den varit i lösören utfäst; och komme i öfrigt vid Häradsrättens utslag att förblifva.

Jemlikt 29 punkten i K. Förklaringen den 23 Mars 1807 blef detta utslag, som inom Hofrätten fattats utan skiljaktighet i meningarne, hemställt H. K. M:ts nådiga pröfning.

Genom utslag den 11 Juni 1874 fann *Hans Kejs. Maj:t*, lika med Hofrätten, Jakob Hallaaho vara skyldig till det emot honom angifna brott samt förty förfallen till det af bemålde Rätt Hallaaho derfor ådömda dödsstraff. Dock ville H. K. M. af gunst och nåd förskona Jakob Hallaaho från nämnda straff samt tillåta honom att i stället umgälla sin brottslighet med tjuguåtta dagars fängelse vid vatten och bröd samt tvångsarbete vid grufvorna i Sibirien under hans återstående lifstid. I öfrigt blef Hofrättens utslag i nåder gilladt.

23.

Är militär, som öfvergått i civil tjenst och förlorat sin delaktighet i finska militärens enke- och pupillkassa, men sedermera af gunst och nåd förklarats berättigad till fortfarande delaktighet deri emot erläggande af föreskrifna afgifter, skyldig att betala stadgade afgifter äfven för den tid, hvarunder han varit skild från delaktighet i kassan!

Öfverstelöjtnanten Lorenz Johan Zetterman, hvilken i egenskap af öfverstelöjtnant vid lifgardets finska skarpskyttebataljon varit delaktig i finska militärens enke- och pupillkassa, men efter att hafva blifvit den 20 Augusti 1851 utnämnd till landtränstmästare i Åbo och Björneborgs län den 1 September sistsagde år ur militärtjensten afgått, och genom underlåtenhet att till kassan inbetala stadgade pensionsavgifter gått sin delaktighet deri förlustig, hade sedermera genom nådig resolution af den 9 Februari 1869, på derom gjord underdånig ansökning, af Hans Kejs. Majestät af gunst och nåd förklarats berättigad *"till fortfarande delaktighet i finska militärens enke- och pupillkassa emot skyldighet att i författningarne föreskrifna afgifter till kassan erlägga"*. Då emellertid Öfverstelöjtnant Zetterman, affordrad pensionsavgifter för den tid han från delaktighet uti i fråga varande kassa varit skild eller för åren 1851—68, vägrat desamma erlägga, hade kamreraren i direktionen för nämnda kassa efter anstald granskning af landtränteriets i Åbo och Björneborgs län räkning med kassan för år 1869 i memorial anmärkt, hurusom Öfverstelöjtnant Zetterman, som bordt jemlikt 16 § i kejsrerliga reglementet för ännämnda enke- och pupillkassa af den 19 December 1862 till pensionskassan inbetala afgifter äfven för tiden från den 1 September 1851, då han från militärtjensten afgått, till den 1 Januari 1869, försummat att desamma, utgörande 1,550 mark 50 penni, erlägga och yrkat hans förpligtande att inbetala nämnda summa. Sedan Öfverstelöjtnanten Zetterman blifvit öfver detta påstående hörd och hans förklaring af bemålde kamrerare bemötts, blef ärendet öfverlemnadt till afgörande af *Allmän*

na *Revisionsrätten*, hvilken medelst utslag af den 5 Juni 1871 ansåg anmärkningen vara af Landtränmästaren, Öfverstelöjtnanten Zetterman nöjaktigt förklarad och i följd deraf lemnade densamma utan afseende; hvaremot *Hans Kejs. Mt.*, hvars pröfning saken i besvärsväg underställdes, genom utslag den 17 April 1872 sig utlät: att, som i fråga varande anmärkning emot Landtränmästaren Zetterman gälde denne icke i egenskap af redogörare utan såsom delegare i finska militärens enke- och pupillkassa samt innefattade ett å nämnda kassas vägnar emot honom väckt fordringsanspråk, fann H. K. Mt. Allmänna Revisionsrätten ej hafva egt att, på sätt som skett, fordringsanspråket till pröfning och afgörande upptaga samt pröfvade för den skull rättvist att, med upphäfvande af Allmänna Revisionsrättens öfverklagade utslag, försätta saken i det skick, hvari densamma sig befunnit, innan samma utslag meddelades.

I anledning häraf yrkade ombudsmannen för ifrågasvarande kassa, Protokollssekreteraren Evert Rotkirch, efter stämning å Öfverstelöjtnanten Zetterman till Rådstufvurätten i Åbo, att Zetterman, hvilken genom ofvan omförmälda nådiga resolution förunnats rättighet till fortfarande delaktighet uti ännämnda pensionskassa emot skyldighet att i författningarna föreskrifna afgifter till kassan erlagga och sålunda blifvit försatt i den ställning till enke- och pupillkassan, som han innehaft före sitt afsked från militärtjensten, under hvilken tid Öfverstelöjtnanten Zetterman ålegat att årligen erlagga pensionsavgifter till kassan, måtte förpligtas att i stöd af 1 och 7 §§ i kejserliga reglementen för i fråga varande kassa af den 3 Mars 1846 och den 19 December 1862 till enke- och pupillkassan genast utbetala stadgade afgifter för den tid dessa befunnos vara oguldna, eller från den 1 September 1851 till den 1 Januari 1869, med 1,550 mark 50 penni.

Uti afgifvet genmäle förklarade Öfverstelöjtnanten Zetterman, hvad först anginge enke- och pupillkassans ombudsmans tolkning af den nådiga resolutionen af den 9 Februari 1869, att densamma, lika litet som någon allmän författning, kunde tilläggas retroaktiv verkan, då derom i sjelfva resolutionen icke uttryckligen vore bestämdt, och att han deri-

genom ingalunda blifvit försatt i den ställning till i fråga varande kassa, som han före sitt utträde ur militärtjänst innehaft, utan ansåg Zetterman sin betalningsskyldighet böra räknas från den dag nyssnämnda resolution vore daterad. Icke heller kunde ordet "fortfarande" anses häntyda på något annat, än att Zetterman förut innehaft delaktighet i kassan. Enligt 12 § i reglementet af den 3 Mars 1846 och 17 § i reglementet af den 19 December 1862 ansåg Zetterman sig ej vara pliktig att erlægga till kassan afgifter till högre belopp än 150 proc. af den pension, som hans sterbhus efter hans död komme att åtnjuta, och denna summa hade Zetterman, med inberäkning af de afgifter, han såsom militär redan förut till kassan inbetalt, allaredan erlagt samt till och med derutöfver, om i betraktande toges att Zettermans sterbhus, som vore berättigadt till pension jemväl ur civilstatens enke- och pupillkassa, enligt 13 § i siståberopade reglemente ej skulle i pension från militärens kassa tillfalla mera än den obetydliga skilnad, hvarmed pensionen för hans sterbhus från civilstatens enke- och pupillkassa understiger den från militärens, eller 320 mark. De Zetterman affordrade afgifterna vore emellertid beräknade under förutsättning, att hans sterbhus skulle undfå full pension från militärens kassa; och kunde Zetterman en dylik förmån tillförsäkras, vore han så villig som skyldig att inbetala afgifter intill dess 150 proc. af full pension, utgörande 1,200 mark, blefve till fullo guldna. Till stöd för dessa sina påståenden åberopade Zetterman vidare Allmänna Revisionsrättens förenämnda utslag, hvarigenom han ifrån i fråga komne kraf blifvit befriad. På grund af det anförda och med stöd af 16 § i 1862 års reglemente ansåg Öfverstelöjtnanten Zetterman Direktionens för militärens enke- och pupillkassa emot honom väckta fordringsanspråk vara obefogadt och anhöll om dess förkastande.

Uti ingifvet bemötande vidhöll enke- och pupillkassans ombudsman sin uppfattning af ofvanberörda nådiga resolution och i ämnet gällande författningar, samt ansåg 12 § i 1846 års och 17 § i 1862 års reglementen på förevarande fråga icke ega tillämpning.

Rådstufvurätten afkunnade utslag i målet den 28 April 1873 och förklarade det hvarken af åberopade nådiga resolution af den 9 Februari 1869 eller af de för finska militärens enke- och pupillkassa gällande allmänna författningar framgå, att Öfverstelöjtnanten Zetterman, som från den 1 September 1851 till den 9 Februari 1869 varit skild från all delaktighet i berörda kassa, vore pliktig att till kassan inbetala de honom affordrade årsafgifterna; i anseende hvar till och då någon utredning derom ej heller i öfrigt förebragts, Rådstufvurätten förkastade käromålet såsom obefogadt.

Efter förbehållet vad fullföljde Direktionen för i fråga varande kassa sin talan i *Åbo Hofrätt*, hvilken i dom af den 11 December 1873 sig utlät: att, emedan sådan delegare i någon af finska militärens enke- och pupillkassas sex första pensionsklasser, som trädt i civil tjänst, enligt 16 § i reglementet för kassan af den 19 December 1862, icke ovilkorligen är skyldig att årligen erlægga pensionsavgift till kassan; ty och enär Öfverstelöjtnanten Zetterman, hvilken enligt 4 § i nyss åberopade reglemente tillhörde nämnda kassas tredje pensionsklass, ej genom Hans Kejs. M:ts ofvan omförmälda resolution af den 9 Februari 1869, blifvit i afseende å årsavgifters gäldande försatt i något undantagesförhållande till berörda kassa, samt Öfverstelöjtnanten undandragit sig betalningen af de i förestående måtto fordrade afgifterna under annat vilkor, än att hans sterbhus tillförsäkrades full pension ur sagda kassa, hvarom dock af Hofrätten för närvarande icke kunde meddelas något utlåtande, då stämningsemålet ej innefattade slik fråga och kassans Direktion icke afgifvit genmål å detta anspråk, fann Hofrätten bemälda Direktion ej hafva anfört skäl till ändring i det slut, hvari Rådstufvurätten stannat, dervid Hofrätten alltså lät bero, jemte det Direktionen ålades att till Öfverstelöjtnanten Zetterman betala afgifterna för Öfverstelöjtnantens exemplar af Hofrättens dom.

Saken blef af Direktionen för finska militärens enke- och pupillkassa i revisionsväg dragen under H. K. M:ts nådiga skärskådande.

Vid målets föredragning i *Senatens Justitiedepartement* yttrade *Senatorn Sederholm*: att som *Öfverstelöjtnanten Zetterman* genom ofvan åberopade nådiga resolution af den 9 Februari 1869 förklarats berättigad till fortfarande delaktighet i militärens enke- och pupillkassa under vilkor att till densamma erlägga i författningarne föreskrifna afgifter samt *Öfverstelöjtnanten* således inträdt uti samma rättigheter och skyldigheter i afseende å kassan som öfriga delegare deri; alltså och då jemlikt de för kassan utfärdade reglementen af den 3 Mars 1846 och den 19 December 1862 delegare borde till densamma årligen inbetala afgifter till det i dem fastställda belopp eller, der sådant försumrats, enligt 16 § i sistnämnda reglemente, på en gång gälda dessa afgifter, fann *Senatorn Öfverstelöjtnanten Zetterman*, som begagnat sig af den honom förunnade förmånen, jemväl vara skyldig att underkasta sig det dervid fästade vilkor och således erlägga de föreskrifna ännu oguldna afgifterna för tiden från den 1 September 1851 till den 1 Januari 1869, samt pröfvade förty rättvist, med upphäfvande af Hofrättens dom och Rådstufvurättens utslag, ålägga *Öfverstelöjtnanten Zetterman* att samma afgifter till fordradt och obestriddt belopp med 1,550 mark 50 penni till bemälda kassa genast emot qvitto utgifva.

Senatorn Brunou instämde i detta utlåtande.

Senatorn Dahl fann *Direktionen* för enke- och pupillkassan icke hafva anført skäl till ändring i Hofrättens dom, så vidt *Öfverstelöjtnanten Zetterman* på deri upptagen grund förklarats icke kunna för närvarande åläggas att de i målet utsökta pensionsavgifterna till enke- och pupillkassan inbetala, och komme alltså enligt *Senatorns* mening vid Hofrättens härom meddelade yttrande att bero; men den *Öfverstelöjtnanten Zetterman* af Hofrätten tillagda godtgörelse för domlösen ansåg *Senatorn* till följd af sakens beskaffenhet icke ega rum, hvarföre *Direktionen*, med upphäfvande af sagde dom i denna del, från utgifvande af nämnda ersättning af *Senatorn* befriades.

Senatorene *Forsman* och Viceordföranden, Geheimerådet *Örn* förenade sig hvardera i Senatens Sederholms yttrande, i enlighet hvarmed Senatens dom af den 8 December 1874 är utfärdad.

Utländska rättsfall.

Meddelade af Th. S:m.

1.

Inför jurydomstolen i Stolpe (Pommern) stod Inspektoren Wilhelm Technou, från godset Klein-Machmin, anklagad att hafva den 6 Juni 1874 uppsåtligen om lifvet bragt daglönaren Gliewe. Technou är 50 år gammal och har sedan tjuguet år tillbaka varit i tjänst hos Godsegaren Petersen, som intygar hans utmärkta duglighet såväl i tjänsten som på karakterens vägnar. För öfrigt skildras han såsom en fåordig men mycket godmodig man, lidande af en viss sjuklighet i lynnet, hvilken gjorde honom alltför benägen att utan egentlig anledning finna sig förolämpad och kränkt. Om Gliewe föreligga skilda intyg, hvilka icke äro till hans fördel.

Den 6 Juni kl. 6 på morgonen infann sig Technou på en till Klein-Machmin hörande farm, der Gliewe och en annan arbetare då voro sysselsatte med att tvätta fåren. Technou ansåg två personer icke behövas vid detta arbete och tillsade Gliewe att efter frukosten infinna sig hos Technou för att erhålla vidare besked. Omkring kl. 10 kom Gliewe och blef af Technou anbefald att putsa och ställa i ordning ett par hästar, med hvilka Technou ville resa ut. Gliewe svarade i trotsig ton "att detta ville han ej göra; han hade redan två gånger blifvit anvisad dylikt sysslande som icke tillhörde honom att verkställa och nu förklarade han en gång för alla att han dermed ej vidare toge någon befattning". Härtill genmålde Technou att Gliewe i sådant fall finge gå sin väg, men denne efterkom icke tillsägelsen, utan fastmer hörde en

i ett angränsande rum sysselsatt sadelmakare vid namn Korell, honom med höjd stämma yttra: "ni har redan skaffat många härifrån och nu, då ni snart sjelf skall bort, vill ni också hämna er på mig, men med mig skall det ej lyckas eder så lätt". I detsamma ropade Technou att Korell skulle komma in, och då denne i följd deraf öppnade dörren till Technous rum såg han de båda männen i handgemäng med hvarandra samt hurusom Gliewe försökte att med ett stenkrus slå Technou i hufvudet; och ehuru Korell med sin arm uppfångade och afvärjde detta slag, kunde han dock icke hindra att Gliewe i detsamma med blotta handen flere gånger slog Technou mot ansigtet. — Med Korells tillhjälp lyckades det nu att få Gliewe ur rummet, hvars dörr tillästes, men medan Technou derefter tvättade sitt ansigte, som var blodigt i följd af några lindrigare sårskador, bullrade Gliewe på dörren och hotade att slå in den, under det han tillika emot Technou utöste grofva skymford. Efter att en stund på detta sätt hafva gifvit luft åt sin vrede, gick Gliewe ut på trappan och anmodade genom fönstret till Korells rum denne tillsäga Technou att Gliewe önskade tala med honom. Korell låtsade efterkomma denna begäran, men framförde icke budskapet till inspektoren för att ej ännu mera uppreta denne, utan återkom efter en stund och meddelade Gliewe att han skulle på aftonen eller påföljande morgon infinna sig hos Technou. Dertill genmålde Gliewe häftigt: "Det sker ej; han har sönderrifvit min tröja och en fattig daglönare får sig ej en ny lika lätt som han"; tilläggande strax derpå i frågande ton: "hvad menar ni, mästare, vore ej den hunden väl värd att jag stack ihjäl honom?" Gliewe aflägsnade sig derefter, men återvände efter en stunds förlopp och i detsamma inkom Technou med en dubbelbössa i handen uti det rum der Korell arbetade samt ropade åt Gliewe genom det öppna fönstret: "hör på, är du ännu här! gå din väg vi hafva ingenting vidare med hvarandra att skaffa". Derpå trädde han ut och gick med bössan hängd öfver axeln förbi Gliewe till den närbelägna stallsbyggnaden, der han utdelade några befallningar. Gliewe följde honom och ytttrade i lugn men hånande ton: "Ni menar väl att jag skall

antasta er här på det ni må kunna skjuta ner mig? Det må ni ej tro, men emellan fyra ögon skall jag väl sörja för er". Technou tycktes ej taga någon notis om dessa ord och återvände snart till sin boning, allt jemt följd af Gliewe, hvilken upprepade gånger fordrade att utbekomma sin inestående aflöning. Vid trappan vände sig Technou emot Gliewe och sade i befallande ton: "du blir här, — kom icke in i mitt hus"; hvartill denne svarade: "jag skall stanna här om ni hemtar min aflöning hit". Technou gick derpå in i huset och Gliewe satte sig på trappan, ögonskenligen i förbidan på att få sin begäran uppfylld. Plötsligt hörde Korell att någon bultade på dörren till Technous rum samt snart derpå att, utan någon kallelse att träda in, dörren öppnades och Gliewe med upprörd stämma yttrade: "Herr Technou gif mig min lön, eljest går jag till husbonden". I detsamma blef dörren häftigt tillslagen och Technou hördes utropa: "Pots Tausend!" Efter några minuters förlopp förnam Korell att dörren till Technous rum åter häftigt öppnades och Gliewe yttrade: "nu frågar jag för sista gången om jag kan utfå min lön?" I samma ögonblick aflössades ett skott och Korell hörde ett tungt fall.

Technou vidgick att hafva emot Gliewe aflossat det skott, hvaraf denne, träffad i ansigtet, ögonblickligen ljutit döden, men nekade sig hafva haft för afsigt att bringa Gliewe om lifvet.

Åklagaren ansåg brottet böra betraktas såsom vilja-dråp, men uppstälde för den händelse att denna åsigt icke skulle af juryn godkännas, frågan: om icke Technou hade gjort sig skyldig till föröfvad svår kroppsskada hvaraf döden följt.

Försvararen ifrågastälde huruvida icke handlingen vore att betraktas som nödvärn eller om ej den åanklagade under anfall af fruktan, bestörtning eller förskräckelse hade öfverträdt gränserna för ett tillåtet sjelfförsvar samt uppmanade jurymännen att nekande besvara åklagarens påstående.

Efter en kort öfverläggning förklarade juryn den tilltalade icke skyldig, i följd hvaraf han genast ställes på fri fot.

2.

Vid kretsdomstolen i Wehlau (Preussen) anklagades i Juli 1874 privat Forstsuppsyningsmannen K. för dråp utan uppsåt att döda.

Tillgången var följande. Tre arbetare hade natten emellan den 3 och 4 Januari 1874 begifvit sig till den så kallade Paterswalder allmänningen för att der stjäla ris och stubbar. Samma natt företog Uppsyningsmannen K., åtföljd af sin son och en arbetare, inspektion uti den under hans uppsigt stående Georgenburger skogen, hvilken gränsar till allmänningen. Sonen varseblef dervid de tre arbetarena, stående bakom en vedtraf, och då han gjorde fadren uppmärksam på dem, ropade denne genast: "gevären i ordning". Arbetarena sprungo då fram och in i Georgenburgerskogen, hvarvid K. lade an med sin bössa för att skjuta efter dem, men sonen hindrade honom derifrån i det han, fattande tag i bössan, sade: "fader, låt bli att skjuta, nog få vi ändå fast dem", och började i detsamma sätta efter flyktingarne. Detta oaktadt sköt K. i riktning efter desse med den påföljd att en af dem vid namn Pätsch träffades af några hagel, hvilka bakifrån inträngde i högra lungan och dödade honom. Endast den omständigheten att K:s son befann sig i sjelfva skottlinien, hvilket framgick deraf att han hörde haglen hvina öfver sitt hufvud, hade K. att tillskrifva det anklagelsen lydde på dråp utan uppsåt att döda och icke på viljadråp. K. erkände sig hafva skjutit, men hade ingalunda haft för afsigt att träffa någon, utan ville endast gifva sin närvaro tillkänna och skrämma de flyende. Då enkan Pätsch dagen efter tilldragelsen sammanträffat med K. och sagt åt honom: "Ni har slitit min man från mitt hjerta", så hade K. svarat: "Och ni har slitit mig från min hustrus hjerta. Hvad har jag då gjort? Jag sköt emedan jag trodde det vara en annan". Afståndet från det ställe der K. stod till det hvarest Pätsch dödades utgjorde 120 steg. Af undersökningen framgick äfven att K. hade ett särdeles häftigt lynne och vore lätt retad till vrede; att han brukade samvetelöst umgås med sitt skjutvapen, och att han redan en

gång förut, år 1855, blifvit dömd för viljadråp till fyra års fängelse, men då benådats. Domstolen lade för öfrigt vikt derpå att K. såsom jägare hade full kännedom om den fara för hvilken den flyende mannen utsattes genom skottets aflossande i angifna riktning samt dömde med afseende härpå och i stöd af § 222 i Riksstrafflagen och dess andra moment, hvilket har följande lydelse: "om gerningsmannen åsidosätter den uppmärksamhet som åligger honom att iakttaga på grund af hans tjänst, kall eller yrke, så kan straffet ökas ända till fem års fängelse", K. till detta högsta straffmått samt förordande derjemte till hans häktande.

K. var sedan 1855 i tjänst hos grefve Schlieben-Sanditer.

3.

Emot jernvägsarbetarena Gottlieb Kothe, Fredrik Kothe, Ferdinand Reinhardt, Johan Herkt, Karl Radtke, Michael Bruncke och Ferdinand Pollack handlades vid kretsrätten i Berlin ett mål angående slagsmål hvarvid en person tillsatt lifvet.

Den 6 Juni 1874 kl. omkring 10 på aftonen begåfvo sig två i Mariendorf boende arbetare, Bredow och Henze, till en emellan Berliner-Dresdener och Anhalter jernbanorna belägen vattengöl för att der fiska. I närheten af Berliner-Dresdener jernvägen tillropades dem plötsligt ett "Halt, wer da?" och i detsamma blefvo de öfverfallna af två personer, beväpnade den ena med en knölpåk och den andra med en hack-knif, hvilka sedermera befunnos hafva varit Gottlieb och Fredrik Kothe. De sålunda öfverfallne togo till flykten, ropande på hjälp. Två andra arbetare från Mariendorf, vid namn Schadow och Pohlenz, hvilka voro sysselsatta med fiske vid en annan vattengöl, skyndade dem till bistånd, men äfven angriparena erhöilo förstärkning genom flere deras kamrater, som hade nattläger uti ett hus i granskapet, och nu uppstod emellan de fyra arbetarena från Mariendorf,

på ena och alla de sju anklagade, på andra sidan, ett allmänt slagsmål, som snart slutades dermed att Schadow blödande föll till marken och de tre öfriga grepo till flykten, förföljda af motståndarna. Sedan desse ändtligen upphört med förföljandet, stannade Pohlenz och Henze och gingo tillbaka till jernvägsbanken, der Schadow, högljudt jemrande sig, blifvit qvarliggande. De funno honom på samma ställe, starkt blödande och ur stånd att röra sig samt klagande "att detta blefve hans död". Efter att nära der intill hafva påträffat en mindre stege, lade kamraterna honom på densamma och började bära honom derifrån, men nu återkom också det andra partiet under oväsen och rop af: „levvande eller död". Förskräckte nedsatte Pohlenz och Henze stegen med den derå liggande Schadow samt togo på nytt till flykten. Denne blef nu föremål för ny misshandling, hvilken fortsattes tills han uppgaf andan under sina plågares händer. De andra begge skyndade till Mariendorf samt gjorde der anmälan om händelsen och något senare blef Schadow liflös funnen och hemhemtad. Han hade sex sticksår dels i nacken, dels i sidorna och i bröstet samt i hufvudet ett huggsår, hvilket ögonskenligen tillfogats honom med en hackknif. Redan samma natt lyckades man häkta gerningsmännen.

Alla de anklagade bestredo angifvelsen och framstälde tilldragelsen såsom om Mariendorfer arbetarena hade öfverfallit och velat råna dem.

Arbetaren Bredows vittnesberättelse öfverensstämde helt och hållet med angifvelsen. Vid det senare anfalliet befann han sig ännu i närheten och hörde någon, den han trodde vara Gottlieb Kothe, i detsamma misshandeln å Schadow åter vidtog, skrika: "du din hund, är du ännu icke död!" Alldeles säkert kunde han dock ej uppgifva hvem som hade yttrat dessa ord, emedan det var ganska mörkt.

Af de öfriga vittnesmålen framgick med visshet att uppgiften derom, att de anklagade först skulle blifvit anfallne, saknade all grund. Likbesigtningen vid handen gaf att två knifstyg inträngt i lungan och varit ovilkorligt dödande. Läkaren intygade för öfrigt att de förefintliga och vid misshandeln begagnade vapnen, en fällknif, en knölpåk och en

hackknif, varit fullkomligt egnade att åstadkomma sårskador af den beskaffenhet som å Schadows döda kropp förefunnits.

Vid målets afgörande undgick Pollack allt ansvar i brist af bevisning om hans aktiva deltagande i slagsmålet. De öfrige dömdes, Fredrik Kothe till två års, Gottlieb Kothe till ett och ett halft års, Reinhardt till ett års, Herkt till nio månaders samt Radtke och Bruncke hvardera till sex månaders fängelsestraff.

~~~~~
6 v. 34
10/2/28

